

Tilburg University

De strafrechtelijke rechtshulpverlening van België, Duitsland en Frankrijk aan Nederland

van Daele, D.; Spapens, A.C.M.; Fijnaut, C.J.C.F.

Publication date:
2008

Document Version
Publisher's PDF, also known as Version of record

[Link to publication in Tilburg University Research Portal](#)

Citation for published version (APA):
van Daele, D., Spapens, A. C. M., & Fijnaut, C. J. C. F. (2008). *De strafrechtelijke rechtshulpverlening van België, Duitsland en Frankrijk aan Nederland*. Intersentia.
<http://www.wodc.nl/onderzoeksdatabase/rechtsvergelijkend-onderzoek-naar-strafrechtelijke-rechtshulpverlening-van-belgie-duitsland-en-frankrijk-aan-nederland.aspx>

General rights

Copyright and moral rights for the publications made accessible in the public portal are retained by the authors and/or other copyright owners and it is a condition of accessing publications that users recognise and abide by the legal requirements associated with these rights.

- Users may download and print one copy of any publication from the public portal for the purpose of private study or research.
- You may not further distribute the material or use it for any profit-making activity or commercial gain
- You may freely distribute the URL identifying the publication in the public portal

Take down policy

If you believe that this document breaches copyright please contact us providing details, and we will remove access to the work immediately and investigate your claim.

DE STRAFRECHTELIJKE RECHTSHULPVERLENING VAN BELGIË,
DUITSLAND EN FRANKRIJK AAN NEDERLAND

**DE STRAFRECHTELIJKE
RECHTSHULPVERLENING
VAN BELGIË, DUITSLAND EN
FRANKRIJK AAN NEDERLAND**

DIRK VAN DAELE
TOINE SPAPENS
CYRILLE FIJNAUT

 intersentia
Antwerpen – Oxford

Dit onderzoek is uitgevoerd in opdracht van het Wetenschappelijk Onderzoek- en Documentatiecentrum van het Ministerie van Justitie. Het onderzoek werd begeleid door:

- Prof. dr. P. Tak, Radboud Universiteit Nijmegen (voorzitter).
- Mr. A. Koning, Ministerie van Justitie, AIRS (tot november 2006).
- Mr. W. Dijkstra, Ministerie van Justitie, AIRS (vanaf november 2006).
- Dr. F. Beijaard, Ministerie van Justitie, WODC (vanaf april 2007).
- Mr. C. van Ginkel, Ministerie van Justitie, WODC (tot april 2007).
- H. Trip, Korps Landelijke Politiediensten, DINPOL (tot november 2006).
- P. Zorko, Korps Landelijke Politiediensten, DINPOL (vanaf november 2006).
- P. Reijnders, Commissaris, Korps Landelijke Politiediensten, voormalig Ambassadeeraad Brussel.
- Mr. C.J.G.B. Kuitert, Raadsadviseur Parket-Generaal.

De strafrechtelijke rechtshulpverlening van België, Duitsland en Frankrijk aan Nederland

Dirk Van Daele, Toine Spapens en Cyrille Fijnaut

© 2008 WODC, Ministerie van Justitie

www.intersentia.be

ISBN 978-90-5095-845-5

D/2008/7849/83

NUR 824

Alle rechten voorbehouden. Behoudens uitdrukkelijk bij wet bepaalde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand of openbaar gemaakt, op welke wijze ook, zonder de uitdrukkelijke voorafgaande toestemming van de uitgever.

WOORD VOORAF

In 2005 werd door de auteurs van dit boek een onderzoek afgerond naar de strafrechtelijke rechtshulpverlening van Nederland aan de lidstaten van de Europese Unie (C. Fijnaut, T. Spapens en D. Van Daele, *De strafrechtelijke rechtshulpverlening van Nederland aan de lidstaten van de Europese Unie; de politieke discussie, het juridische kader, de landelijke organisatie en de feitelijke werking*, Zeist, Kerkbosch, 2005). Dit onderzoek vormde de eerste fase van een project waarvan een onderzoek naar de afhandeling van Nederlandse strafrechtelijke rechtshulpverzoeken door de omringende landen de tweede fase zou uitmaken. Deze studie vormt de neerslag van dit tweede complementaire onderzoek. Zij handelt over de strafrechtelijke rechtshulpverlening door België, Duitsland en Frankrijk aan Nederland.

Wij wezen in het voorwoord van het eerste boek op de actualiteit van het vraagstuk van de samenwerking tussen de lidstaten van de Europese Unie in de sfeer van de opsporing van alle mogelijke vormen van grensoverschrijdende criminaliteit. Welnu, in de voorbije jaren is dit vraagstuk niet minder actueel geworden. Ten eerste niet omdat de problematiek van de grensoverschrijdende criminaliteit – zeker in de vorm van de mensenhandel en de vorm van de drugshandel – en terrorisme, alsmear meer zichtbaar is geworden. Ten tweede niet omdat de strafrechtelijke samenwerking tussen de lidstaten zowel op allerlei manieren verder is uitgebouwd als met het zogenaamde Hervormingsverdrag wellicht op een nieuwe grondslag zal worden ingericht. Hierom wint onderzoek naar de manier waarop deze vorm van samenwerking is georganiseerd als naar de wijze waarop hij feitelijk plaatsgrijpt, alsmear meer aan maatschappelijke en wetenschappelijke relevantie.

In aansluiting op het vorenstaande past het om hier reeds te melden dat ook in dit geval het onderzoek bestond uit twee deelonderzoeken. Aan de ene kant een juridisch deelonderzoek naar het verdragsrechtelijk kader van de strafrechtelijke rechtshulpverlening in de betrokken landen, de procedure die aldaar bij de afhandeling van rechtshulpverzoeken in acht moet worden genomen en de wijze waarop hun afhandeling is ingebed in de organisatie van politie en justitie. Aan de andere kant een empirisch deelonderzoek naar zowel de omvang en aard van de strafrechtelijke rechtshulpverlening door de genoemde landen aan Nederland als naar de wijze waarop in de praktijk deze hulpverlening feitelijk plaatsvindt. De sterkte van deze studie – zeker in beleidsmatig perspectief, maar ook in wetenschappelijk opzicht – zit 'm ook nu weer juist in deze combinatie van deelonderzoeken.

Immers, zowel het beleid inzake de ontwikkeling van de strafrechtelijke samenwerking tussen de lidstaten van de Europese Unie als het wetenschappelijk discours hieromtrent worden nog immer eenzijdig gedomineerd door politieke of toch in elk geval normatieve veronderstellingen over haar werkelijke toedracht.

Ook in dit geval is het meer dan op zijn plaats om met name een aantal diensten en mensen te bedanken die ons behulpzaam zijn geweest bij de uitvoering van het empirisch onderzoek. Om te beginnen gaat onze dank uit naar de medewerkers van DINPOL voor hun bemoeienis om het cijfermateriaal met betrekking tot de uitgaande rechtshulp te verzorgen. Daarnaast bedanken wij de medewerkers van de Internationale Rechtshulpcentra voor de inzichten die zij hebben verschaft in het algemene verloop van de justitiële en politieke samenwerking tussen Nederland en, respectievelijk België, Duitsland en Frankrijk. Een speciaal woord van dank gaat in dat licht uit naar de Nederlandse liaisons in Brussel, Parijs en Lille en de Duitse politieliaison in Nederland.

Tot slot willen wij ook nu weer de leden van de begeleidingscommissie dank zeggen voor het feit dat zij opnieuw zowel met de nodige aandacht als met het nodige geduld de vordering van het tweede deel van het onderzoeksproject hebben ondersteund.

Tilburg, juni 2008

Cyrille Fijnaut, Toine Spapens en Dirk Van Daele

INHOUD

WOORD VOORAF	v
--------------------	---

LIJST VAN AFKORTINGEN	xix
-----------------------------	-----

ALGEMENE INLEIDING

CYRILLE FIJNAUT.....	1
1. Recente ontwikkelingen in de strafrechtelijke rechtshulpverlening binnen de Europese Unie.....	3
1.1. Een Copernicaanse revolutie	3
1.2. De transpositie van verdragen in besluiten: Europol en Prüm.....	6
1.3. Van wederzijdse rechtshulp naar wederzijdse erkenning? ..	9
2. Transnationale zware misdaad oftewel de noodzaak van grensoverschrijdende politie- en justitiesamenwerking.....	12
3. De verdere opbouw van deze studie.....	18

DEEL I. HET VERDRAGSRECHTELIJK KADER

DIRK VAN DAELE.....	21
---------------------	----

I. DE RECHTSHULPVERDRAGEN EN HUN IMPLEMENTATIE IN DE BELGISCHE, DUITSE EN FRANSE RECHTSORDE

23

I.1. De rechtshulpverdragen van de Raad van Europa.....	23
I.2. De rechtshulpverdragen van de Benelux.....	24
I.3. Schengen.....	26
I.4. De rechtshulpverdragen van de Europese Unie.....	27
I.5. Het verdrag van Prüm	28
I.6. De rechtshulpverdragen van de Verenigde Naties.....	29
I.7. De nationale wetgeving inzake rechtshulp in België, Duitsland en Frankrijk	29
I.7.1. België	29
I.7.2. Duitsland.....	30

I.7.3.	Frankrijk	30
I.8.	De verhouding tussen de rechtshulpverdragen en het nationale recht in België, Duitsland en Frankrijk	31
II. DE ALGEMENE UITGANGSPUNTEN INZAKE DE WEDERZIJDSE RECHTSHULP IN STRAFZAKEN		33
II.1.	De verplichting tot het verlenen van wederzijdse rechtshulp.	33
II.1.1.	De verdragsrechtelijke regeling	33
II.1.1.1.	Wederzijdse rechtshulp in zo ruim mogelijke mate	33
II.1.1.2.	De procedures ten behoeve waarvan wederzijdse rechtshulp wordt verleend	35
II.1.1.2.1.	Strafrechtelijke procedures sensu lato	35
II.1.1.2.2.	Procedures inzake overtredingen van voorschriften betreffende de orde	37
II.1.2.	De regeling in België	39
II.1.3.	De regeling in Duitsland	40
II.1.4.	De regeling in Frankrijk	42
II.2.	De specifieke regels inzake rogatoire commissies strekkende tot huiszoeking of inbeslagneming	42
II.2.1.	Het uitgangspunt	42
II.2.2.	De dubbele strafbaarheid	44
II.2.2.1.	De verdragsrechtelijke regeling	44
II.2.2.2.	De regeling in België	45
II.2.2.3.	De regeling in Duitsland	45
II.2.2.4.	De regeling in Frankrijk	46
II.2.3.	De band met de uitlevering	46
II.2.4.	De verenigbaarheid met de nationale wetgeving	47
II.2.4.1.	De verdragsrechtelijke regeling	47
II.2.4.2.	De regeling in België	47
II.2.4.3.	De regeling in Duitsland	50
II.2.4.4.	De regeling in Frankrijk	51
II.3.	Wederzijdse rechtshulp en overwegingen van strafrechtelijk beleid	51

III. RECHTSHULP EN DE WEDERZIJDSE ERKENNING VAN RECHTERLIJKE BESLISSINGEN IN STRAFZAKEN	53
III.1. Het beginsel van wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen in strafzaken	53
III.2. De tenuitvoerlegging van beslissingen tot bevroezing van voorwerpen of bewijsstukken	54
III.2.1. De juridische grondslag	54
III.2.2. De beslissing tot bevroezing	55
III.2.2.1. Het begrip en de <i>ratio legis</i>	55
III.2.2.2. Het toepassingsgebied <i>ratione materiae</i>	56
III.2.2.3. De inhoud, de vorm en de taal	58
III.2.2.4. De toezending	59
III.2.3. De toepassingsvoorwaarden inzake de tenuitvoerlegging van een beslissing tot bevroezing	60
III.2.3.1. De uitgangspunten	60
III.2.3.2. Het weigeren van de erkenning of de tenuitvoerlegging	61
III.2.3.2.1. De weigeringsgronden	61
III.2.3.2.2. De informatieplicht	63
III.2.3.3. Het uitstel van tenuitvoerlegging	63
III.2.4. De procedure inzake de tenuitvoerlegging van een beslissing tot bevroezing	64
III.2.4.1. De beslissing over de tenuitvoerlegging	64
III.2.4.1.1. De regeling in het Kaderbesluit	64
III.2.4.1.2. De regeling in België	65
III.2.4.1.3. De regeling in Duitsland	66
III.2.4.1.4. De regeling in Frankrijk	66
III.2.4.2. Het toepasselijk recht	67
III.2.4.3. De kennisgeving van de tenuitvoerlegging	68
III.2.4.4. De duur van de bevroezing	68
III.2.4.5. De rechtsmiddelen	69
III.2.4.5.1. De regeling in het Kaderbesluit	69
III.2.4.5.2. De regeling in België	70
III.2.4.5.3. De regeling in Duitsland	71
III.2.4.5.4. De regeling in Frankrijk	71
III.3. Het voorstel van kaderbesluit inzake het Europees bewijsverkrijgingsbevel	72
III.3.1. De juridische grondslag	72
III.3.2. Het Europees bewijsverkrijgingsbevel	72
III.3.2.1. Het begrip en de <i>ratio legis</i>	72

III.3.2.2.	Het toepassingsgebied <i>ratione materiae</i>	73
III.3.2.2.1.	De strafbare feiten	73
III.3.2.2.2.	De in aanmerking komende voorwerpen, documenten en gegevens	73
III.3.2.3.	De in aanmerking komende procedures	74
III.3.2.4.	De voorwaarden voor de uitvaardiging	75
III.3.2.5.	De inhoud, de vorm en de taal	75
III.3.2.6.	De toezending	75
III.3.3.	De toepassingsvoorwaarden inzake de tenuitvoerlegging van een Europees bewijsverkrijgingsbevel	76
III.3.3.1.	De uitgangspunten	76
III.3.3.2.	Het weigeren van de erkenning of de tenuit- voerlegging	76
III.3.3.2.1.	De weigeringsgronden	76
III.3.3.2.2.	De termijnen en de informatie- plicht	78
III.3.3.3.	Het uitstel van erkenning of tenuitvoer- legging	78
III.3.4.	De procedure inzake de tenuitvoerlegging van een Europees bewijsverkrijgingsbevel	79
III.3.4.1.	De beslissing over de tenuitvoerlegging	79
III.3.4.2.	Het toepasselijk recht	80
III.3.4.3.	De overdracht van de voorwerpen, documenten of gegevens	80
III.3.4.4.	De rechtsmiddelen	80
IV.	BESLUIT BIJ DEEL I	83
 DEEL II. HET FORMELE KADER VOOR DE AFHANDELING VAN NEDERLANDSE RECHTSHULPVERZOEKEN DOOR BELGIË, DUITSLAND EN FRANKRIJK		
DIRK VAN DAELE.	87
V..	DE INHOUD EN DE OVERDRACHT VAN RECHTSHULP- VERZOEKEN	89
V.1.	De vorm van het rechtshulpverzoek	89
V.2.	De inhoud van het rechtshulpverzoek	90

V.2.1.	De algemeen te verstrekken inlichtingen	90
V.2.2.	De bijkomend te verstrekken inlichtingen in geval van rogatoire commissies	91
V.2.3.	De aanvullende rechtshulpverzoeken	92
V.3.	De taal waarin het rechtshulpverzoek dient te worden opgesteld . . .	93
V.4.	De wijze van overdracht van het rechtshulpverzoek	94
V.4.1.	De verdragsrechtelijke regeling	94
V.4.1.1.	De beginselen en de juridische grondslag	94
V.4.1.2.	Het uitgangspunt: de rechtstreekse over- dracht van rechtshulpverzoeken	96
V.4.1.3.	De tussenkomst van centrale autoriteiten	96
V.4.1.4.	De spoedeisende gevallen	97
V.4.1.5.	Rechtshulpverzoeken tot instelling van een gemeenschappelijk onderzoeksteam en tot toepassing van gecontroleerde aflevering of infiltratie	98
V.4.1.6.	Rechtshulpverzoeken inzake vergrijpen tegen voorschriften betreffende de orde	99
V.4.2.	De regeling in België	99
V.4.3.	De regeling in Duitsland	100
V.4.4.	De regeling in Frankrijk	100
V.5.	De melding van de ontvangst van het rechtshulpverzoek	102
V.6.	De beslissing over de tenuitvoerlegging van het rechtshulp- verzoek	102
V.6.1.	De regeling in België	102
V.6.2.	De regeling in Duitsland	104
V.6.2.1.	De bevoegdheid	104
V.6.2.2.	Het <i>Bewilligungsverfahren</i>	105
V.6.2.3.	Het <i>Vornahmeverfahren</i>	107
V.6.2.4.	De spoedprocedure	108
V.6.2.5.	De controle op de rechtshulpverlening	109
V.6.2.6.	De rechtsbescherming van de betrokkene	109
V.6.3.	De regeling in Frankrijk	109
VI.	HET VERLENEN VAN DE GEVRAAGDE RECHTSHULP	113
VI.1.	De toepasselijke procedure	113
VI.1.1.	De traditionele regel: <i>locus regit actum</i>	113
VI.1.2.	Van <i>locus regit actum</i> naar <i>forum regit actum</i>	113
VI.1.2.1.	Het uitgangspunt	113
VI.1.2.2.	De verdragsrechtelijke regeling	115

VI.1.3.	De regeling in België	116
VI.1.4.	De regeling in Duitsland	117
VI.1.5.	De regeling in Frankrijk	118
VI.2.	De termijnen	120
VI.2.1.	De verdragsrechtelijke regeling	120
VI.2.2.	De regeling in België	121
VI.2.3.	De regeling in Duitsland	122
VI.2.4.	De regeling in Frankrijk	122
VI.3.	De informatieverplichting in hoofde van de aangezochte staat . . .	123
VI.4.	De aanwezigheid van autoriteiten van de verzoekende staat bij de uitvoering van een ambtelijke opdracht	124
VI.4.1.	De beginselen	124
VI.4.2.	Van passieve aanwezigheid naar actieve tussenkomst	126
VI.4.2.1.	Het uitgangspunt	126
VI.4.2.2.	De regeling in de Benelux	126
VI.4.2.3.	De regeling buiten de Benelux	127
VI.5.	De aanwezigheid van andere betrokkenen bij de uitvoering van een ambtelijke opdracht	129
VI.6.	De voorlopige maatregelen	130
VI.7.	De uitgestelde uitvoering	130
VII.	HET WEIGEREN VAN DE GEVRAAGDE RECHTSHULP	133
VII.1.	De beginselen	133
VII.2.	De soevereiniteit, de veiligheid, de openbare orde of andere wezenlijke belangen van de staat	134
VII.2.1.	De verdragsrechtelijke regeling	134
VII.2.1.1.	De inhoud van de weigeringsgrond	134
VII.2.1.2.	De kennisgeving van de afwijzing van het rechtshulpverzoek	136
VII.2.2.	De regeling in België	137
VII.2.3.	De regeling in Duitsland	138
VII.2.4.	De regeling in Frankrijk	138
VII.3.	De politieke delicten	140
VII.3.1.	De verdragsrechtelijke regeling	140
VII.3.2.	De regeling in België	142
VII.3.3.	De regeling in Duitsland	143
VII.3.4.	De regeling in Frankrijk	143
VII.4.	De fiscale delicten	144
VII.4.1.	De verdragsrechtelijke regeling	144
VII.4.2.	De regeling in België	146

VII.4.3.	De regeling in Duitsland.....	146
VII.4.4.	De regeling in Frankrijk	146
VII.5.	Het oogmerk van discriminatoire behandeling.....	147
VII.5.1.	De verdragsrechtelijke regeling	147
VII.5.2.	De regeling in België	147
VII.5.3.	De regeling in Duitsland.....	148
VII.5.4.	De regeling in Frankrijk	149
VII.6.	De gelijklopende strafvervolgingen	149
VII.6.1.	De verdragsrechtelijke regeling	149
VII.6.2.	De regeling in België	149
VII.6.3.	De regeling in Duitsland.....	150
VII.6.4.	De regeling in Frankrijk	150
VII.7.	Het <i>ne bis in idem</i> -beginsel	150
VIII.	BESLUIT BIJ DEEL II	155
 DEEL III. DE POLITIËLE EN JUSTITIËLE ORGANISATIE IN BELGIË, DUITSLAND EN FRANKRIJK MET HET OOG OP DE AFHANDELING VAN (NEDERLANDSE) RECHTSHULPVERZOEKEN		
DIRK VAN DAELE.....		159
 IX. DE POLITIËLE EN JUSTITIËLE ORGANISATIE MET HET OOG OP DE AFHANDELING VAN INKOMENDE RECHTSHULPVER- ZOEKEN IN BELGIË.....		
IX.1.	De politiële organisatie.....	161
IX.1.1.	Het uitgangspunt	161
IX.1.2.	De directie van de internationale politiesamenwerking ..	162
IX.1.3.	De directie van de operationele politionele informatie ...	162
IX.1.4.	De gedeconcentreerde gerechtelijke directies	163
IX.2.	De justitiële organisatie	164
IX.2.1.	Het uitgangspunt	164
IX.2.2.	Het college van procureurs-generaal	165
IX.2.3.	Het federaal parket.....	166
IX.2.3.1.	De opdrachten van het federaal parket inzake de internationale samenwerking in strafzaken	166
IX.2.3.1.1.	Het vergemakkelijken van de internationale samenwerking...	166

	IX.2.3.1.2. Het federaal parket en de afhandeling van rechtshulpverzoeken	166
	IX.2.3.1.3. Het federaal parket en de internationale politiële informatie-uitwisseling	169
IX.2.3.2	De organisatie van het federaal parket met het oog op de internationale samenwerking in strafzaken	171
	IX.2.3.2.1. De beginselen	171
	IX.2.3.2.2. De sectie internationale samenwerking	171
 X. DE POLITIËLE EN JUSTITIËLE ORGANISATIE MET HET OOG OP DE AFHANDELING VAN INKOMENDE RECHTSHULP-VERZOEKEN IN DUITSLAND		173
X.1.	De politiële organisatie	173
X.1.1.	Het uitgangspunt	173
X.1.2.	Het <i>Bundeskriminalamt</i>	174
	X.1.2.1. De organisatie	174
	X.1.2.2. Het <i>Bundeskriminalamt</i> en de internationale samenwerking in strafzaken	175
	X.1.2.3. Het <i>Bundeskriminalamt</i> en de informatie-verstrekking aan buitenlandse politiële en justitiële diensten	176
X.1.3.	De <i>Landeskriminalämter</i>	176
	X.1.3.1. De organisatie	176
	X.1.3.2. Het <i>Landeskriminalamt</i> van Nordrhein-Westfalen als voorbeeld	177
	X.1.3.2.1. Het <i>Landeskriminalamt</i> als ondersteunende dienst	177
	X.1.3.2.2. Het <i>Landeskriminalamt</i> en de opsporing	177
	X.1.3.2.3. Het <i>Landeskriminalamt</i> en de internationale samenwerking in strafzaken	179
	X.1.4. De <i>Kriminalpolizei</i> in Nordrhein-Westfalen	179
X.2.	De justitiële organisatie	180
	X.2.1. Het uitgangspunt	180

X.2.2.	De coördinatie van de uitvoering van rechtshulpverzoeken tussen de <i>Länder</i>	180
 XI. DE POLITIËLE EN JUSTITIËLE ORGANISATIE MET HET OOG OP DE AFHANDELING VAN INKOMENDE RECHTSHULPVERZOEKEN IN FRANKRIJK.....		
XI.1.	De politieële organisatie.....	183
XI.1.1.	Het uitgangspunt	183
XI.1.2.	De police nationale.....	184
XI.1.2.1.	De Service de Coopération Technique Internationale de Police	184
XI.1.2.2.	De Division des Relations Internationales... ..	184
XI.1.2.3.	De Directions Interrégionales en de Directions Régionales de la Police Judiciaire	185
XI.1.3.	De <i>gendarmerie nationale</i>	186
XI.1.4.	De <i>groupes d'intervention régionaux</i>	186
XI.2.	De justitiële organisatie	187
 XII. BESLUIT BIJ DEEL III.....		
 DEEL IV. DE STRAFRECHTELIJKE RECHTSHULPVERLENING VAN BELGIË, DUITSLAND EN FRANKRIJK AAN NEDERLAND IN DE PRAKTIJK		
TOINE SPAPENS.....		191
 INLEIDING BIJ DEEL IV.....		
 XIII. OMVANG EN AARD VAN HET UITGAANDE RECHTSHULPVERKEER NAAR BELGIË, DUITSLAND EN FRANKRIJK.....		
XIII.1.	Inleiding	197
XIII.2.	Voor de rechtshulp relevante instanties.....	198
XIII.2.1.	Interpol, Europol, Eurojust en het Europees Justitieel Netwerk.....	198
XIII.2.2.	Voor de rechtshulp relevante instanties in Nederland... ..	199
XIII.2.3.	De rol van liaisons in de internationale rechtshulp	202
XIII.2.4.	Gemeenschappelijke politiecentra	203
XIII.3.	De omvang van het uitgaande rechtshulpverkeer	204

XIII.4.	De aard van het uitgaande rechtshulpverkeer	208
XIII.5.	De aangezochte instanties	213

XIV. RECHTSHULPVERLENING DOOR BELGIË IN DE PRAKTIJK. . 219

XIV.1.	Inleiding	219
XIV.2.	Casus 1	220
	XIV.2.1. Beschrijving van het opsporingsonderzoek	220
	XIV.2.2. Het rechtshulpverkeer tijdens het opsporingsonderzoek	221
	XIV.2.3. Het verloop van de samenwerking	225
XIV.3.	Casus 2	228
	XIV.3.1. Beschrijving van het opsporingsonderzoek	228
	XIV.3.2. Het rechtshulpverkeer tijdens het opsporingsonderzoek	229
	XIV.3.3. Het verloop van de samenwerking	232
XIV.4.	Casus 3	233
	XIV.4.1. Beschrijving van het opsporingsonderzoek	233
	XIV.4.2. Het rechtshulpverkeer tijdens het opsporingsonderzoek	234
	XIV.4.3. Het verloop van de samenwerking	239
XIV.5.	Casus 4	241
	XIV.5.1. Beschrijving van het opsporingsonderzoek	241
	XIV.5.2. Het rechtshulpverkeer tijdens het opsporingsonderzoek	243
	XIV.5.3. Het verloop van de samenwerking	245

XV. RECHTSHULPVERLENING DOOR DUITSLAND IN DE PRAKTIJK

XV.1.	Inleiding	249
XV.2.	Casus 5	251
	XV.2.1. Beschrijving van het opsporingsonderzoek	251
	XV.2.2. Het rechtshulpverkeer tijdens het opsporingsonderzoek	252
	XV.2.3. Het verloop van de samenwerking	256
XV.3.	Casus 6	257
	XV.3.1. Beschrijving van het opsporingsonderzoek	257
	XV.3.2. Het rechtshulpverkeer tijdens het opsporingsonderzoek	259
	XV.3.3. Het verloop van de samenwerking	263
XV.4.	Casus 7	265
	XV.4.1. Beschrijving van het opsporingsonderzoek	265
	XV.4.2. Het rechtshulpverkeer tijdens het opsporingsonderzoek	266
	XV.4.3. Het verloop van de samenwerking	268

XVI. RECHTSHULPVERLENING DOOR FRANKRIJK IN DE PRAKTIJK	269
XVI.1. Inleiding	269
XVI.2. Casus 8	270
XVI.2.1. Beschrijving van het opsporingsonderzoek	270
XVI.2.2. Beschrijving van het rechtshulpverkeer	271
XVI.2.3. Verloop van de samenwerking	274
XVI.3. Casus 9	275
XVI.3.1. Beschrijving van het opsporingsonderzoek	275
XVI.3.2. Beschrijving van het rechtshulpverkeer	276
XVI.3.3. Verloop van de samenwerking	278
XVI.4. Casus 10	280
XVI.4.1. Beschrijving van het opsporingsonderzoek	280
XVI.4.2. Beschrijving van het rechtshulpverkeer	282
XVI.4.3. Verloop van de samenwerking	284
XVII. BESLUIT BIJ DEEL IV	287
ALGEMEEN BESLUIT	
CYRILLE FIJNAUT	295
BIJLAGE. OVERZICHT VAN GEÏNTERVIEWDEN	303
BIBLIOGRAFIE	305

LIJST VAN AFKORTINGEN

AIRS (NL)	Afdeling Internationale Rechtshulp in Strafzaken (voorheen BIRS)
AWF	Analysis Workfile (Europol)
BASS	Benelux Economische Unie
BIRS (NL)	Bureau Internationale Rechtshulp in Strafzaken (thans AIRS)
BKA (D)	Bundeskriminalamt
BKAG (D)	Gesetz über das Bundeskriminalamt und die Zusammenarbeit des Bundes und der Länder in kriminalpolizeilichen Angelegenheiten – Bundeskriminalamtgesetz
BPOL	Verdrag tussen het Koninkrijk België, het Koninkrijk der Nederlanden en het Groothertogdom Luxemburg inzake grensoverschrijdend politieel optreden van 8 juni 2004
BPS (NL)	Bedrijfsprocessensysteem
BR (NL)	Bovenregionale Recherche
BRZN (NL)	Bovenregionale Recherche Zuid-Nederland
BSv.(B)	Wetboek van Strafvordering België
BUV	Benelux-verdrag aangaande de uitlevering en de rechtshulp in strafzaken (1962)
CGI (B)	Directie van de internationale politiesamenwerking
CGO (B)	Directie van de operationele politionele informatie
CPP (F)	Code de procédure pénale
DCPJ (F)	Direction Centrale de la Police Judiciaire
DINPOL (NL)	Dienst Internationale Politiesamenwerking (KLDP)
DRI (F)	Division des Relations Internationales
EAB	Europees Arrestatiebevel
EJN	Europees Justitieel Netwerk
EOT	Euregionaal Opsporingsteam (politieregio Limburg-Zuid)
EPICC	Euregionaal Politie Informatie- en Coördinatie Centrum
ERV	Europees Verdrag van 20 april 1959 aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken
ETV	Europees Verdrag van 27 januari 1977 tot bestrijding van terrorisme
EU	Europese Unie

Lijst van afkortingen

EVRM	Europees Verdrag tot bescherming van de rechten van de mens en de fundamentele vrijheden
FIOD-ECD (NL)	Fiscale Inlichtingen- en Opsporingsdienst – Economische Controledienst
FLO	Foreign Liaison Officer
Ger.W. (B)	Gerechtelijk Wetboek (België)
GG (D)	Grundgesetz
IRC (NL)	Internationaal Rechtshulpcentrum
IRG (D)	Gesetz über die Internationale Rechtshilfe in Strafsachen
JIT	Joint Investigation Team
KLPD (NL)	Korps Landelijke Politiediensten
KMAR (NL)	Koninklijke Marechaussee
LKA (D)	Landeskriminalamt
LIRC (NL)	Landelijk Internationaal Rechtshulpcentrum
LO	Liaison Officer
LURIS (NL)	Landelijk Uniform Registratiesysteem Internationale Rechtshulp in Strafsaken
OIPG (B)	Operationeel Invalspunt Grens
OVC (NL)	Opnemen van vertrouwelijke communicatie met een technisch hulpmiddel (opsporingsbevoegdheid)
MDMA	3,4-Methyleendioxy-methamfetamine (chemische naam XTC)
NDPOL	Verdrag tussen het Koninkrijk der Nederlanden en de Bondsrepubliek Duitsland inzake de grensoverschrijdende politieke samenwerking en de samenwerking in strafrechtelijke aangelegenheden
NR (NL)	Nationale Recherche
PdK (B)	Procureur des Konings
POG NRW (D)	Gesetz über die Organisation und die Zuständigkeit der Polizei im Lande Nordrhein-Westfalen – Polizeiorganisationsgesetz
RBS (NL)	Recherche Basissysteem
RiVAST (D)	Richtlinien für den Verkehr mit dem Ausland in strafrechtlichen Angelegenheiten
RVSt (D)	Regionale Verbindungsstellen
SCOPOL (F)	Section Centrale de Coopération Opérationelle de Police
SCTIP (F)	Service de Coopération Technique Internationale de Police
SIS	Schengen Informatie Systeem
StPO (D)	Strafprozessordnung
SUO	Schengen Uitvoeringsovereenkomst (1990)
TGO (NL)	Team Grootschalige Opsporing

Lijst van afkortingen

USD (NL)	Unit Synthetische Drugs
VEU	Verdrag betreffende de Europese Unie
WOTS	Wet Overdracht Tenuitvoerlegging Strafvonnissen
WPA (B)	Wet op het politieambt
WGP (B)	Wet tot organisatie van een geïntegreerde politiedienst, gestructureerd op twee niveaus
WREU	Overeenkomst inzake de wederzijdse rechtshulp in strafza- ken tussen de Lidstaten van de Europese Unie
ZKA (D)	Zollkriminalamt

ALGEMENE INLEIDING

CYRILLE FIJNAUT

In de algemene inleiding van de studie die wij eerder uitvoerden met betrekking tot de strafrechtelijke rechtshulpverlening door Nederland aan de lidstaten van de Europese Unie werd om te beginnen vrij veel aandacht geschonken aan de evolutie van (de discussie over) de wederzijdse strafrechtelijke rechtshulp in de Europese Unie en in Nederland.¹ Vervolgens werd uitvoerig ingegaan op de diverse hoofdvormen van strafrechtelijke rechtshulp: het uitwisselen van stukken, het verstrekken van politieke en justitiële informatie, het verrichten van onderzoekshandelingen op buitenlands verzoek en het optreden van buitenlandse opsporingsambtenaren op Nederlands grondgebied.

Het spreekt welhaast voor zichzelf dat deze tweede studie anders van opzet is dan de eerste studie. Anders dan in het laatstbedoelde onderzoek is het immers niet nodig om hier uitvoerig te bespreken hoe de afhandeling van strafrechtelijke rechtshulpverzoeken in Nederland in de loop der jaren werd gereorganiseerd. Hoe – mede door toedoen van deze reorganisatie – op dit moment buitenlandse rechtshulpverzoeken in Nederland worden afgehandeld, blijft in deze studie vanzelfsprekend ook buiten beschouwing. Evenmin hoeft hier helemaal opnieuw te worden uiteengezet hoe de strafrechtelijke rechtshulpverlening tussen de lidstaten van de Europese Unie in de voorbije decennia stap voor stap werd ingekaderd in een raamwerk van algemene en bijzondere verdragen.

Ten eerste is het wel van belang om in deze algemene inleiding – in aansluiting op de uiteenzetting in de eerste studie – te schetsen hoe de strafrechtelijke rechtshulpverlening in de Europese Unie in het algemeen is geëvolueerd sinds de afwijzing van het voorstel voor een Grondwettelijk Verdrag door Frankrijk en Nederland. Inzicht in de recente ontwikkelingen op dit gebied is immers onontbeerlijk om de resultaten van dit onderzoek en – vergelijkenderwijze – die van het vorige onderzoek in een juist Europees perspectief te kunnen plaatsen. Hierbij wordt overigens niet diep ingegaan op de inhoud van de recente multinationale verdragen waarbij ook Nederland partij is, omdat deze verdragen in het eerste en tweede deel van deze studie uitvoerig worden besproken.

¹ C. FIJNAUT, T. SPAPENS en D. VAN DAELE, *De strafrechtelijke rechtshulpverlening van Nederland aan de lidstaten van de Europese Unie*, Zeist, Kerckebosch, 2005.

Ten tweede leek het ons aangewezen om – anders dan in de eerste studie is gebeurd – in deze studie een beeld te geven van het soort transnationale misdaad dat – naast incidentele ernstige kapitale delicten en het (door de islamistische aanslagen op Amerikaans en Europees grondgebied) aangescherpte probleem van het terrorisme – nog altijd de voornaamste permanente drijvende kracht vormt achter het beleid dat door en in de Europese Unie wordt gevoerd met betrekking tot de strafrechtelijke samenwerking tussen de Lidstaten. Nog veel te vaak immers wordt over de ontwikkeling van deze vorm van samenwerking gesproken en geoordeeld zonder dat duidelijk is om welke vormen van misdaad het vooral gaat en hoe zij in de praktijk gewoonlijk worden bedreven.

Ten derde en tenslotte moet hier worden onderstreept dat deze studie wederom de uitkomst is van twee deelonderzoeken: een juridisch onderzoek en een empirisch onderzoek.

In het juridische onderzoek stonden twee vragen centraal. Enerzijds de vraag hoe België, Duitsland en Frankrijk – zijnde de buitenlanden waarom het in deze studie gaat – de verplichtingen die voortvloeien uit de rechtshulpverdragen waarbij zij partij zijn, hebben geïmplementeerd in hun nationale wet- en regelgeving. Anderzijds de vraag hoe hun politieke en justitiële organisatie is ingericht met het oog op de afhandeling van inkomende rechtshulpverzoeken.

In het empirisch onderzoek werd gepoogd de volgende vragen te beantwoorden:

- wat is de omvang van het uitgaande Nederlandse rechtshulpverkeer;
- wat is de inhoud van de uitgaande rechtshulpverzoeken en hoe kunnen zij op grond van hun inhoud worden gecategoriseerd;
- bij welke instanties in de genoemde landen worden de Nederlandse rechtshulpverzoeken ingediend;
- welk gevolg wordt er aan de verzoeken gegeven;
- welke problemen of knelpunten doen zich voor bij de afhandeling;
- hoeveel tijd neemt de afhandeling in beslag;
- en hoe vaak wordt er, om welke reden(en), geen adequaat gevolg gegeven aan Nederlandse rechtshulpverzoeken.

De samenhang tussen deze beide deelonderzoeken moge duidelijk zijn. Waar in het juridisch onderzoek het formele kader voor de afhandeling van rechtshulpverzoeken in Duitsland, België en Frankrijk wordt bekeken, daar wordt in het empirisch onderzoek nagegaan hoe binnen dit formele kader de Nederlandse rechtshulpverzoeken materieel, daadwerkelijk, feitelijk, worden afgehandeld. Waarbij overigens voor alle duidelijkheid moet worden aangetekend dat het in dit onderzoek enkel gaat om de strafrechtelijke rechtshulpverlening in de fasen van opsporing en vervolging. De rechtshulpverlening in de executiefase blijft geheel en al buiten beschouwing.

Aan het slot van deze algemene inleiding wordt de concrete indeling van deze studie uit de doeken gedaan.

1. RECENTE ONTWIKKELINGEN IN DE STRAFRECHTELIJKE RECHTSHULPVERLENING BINNEN DE EUROPESE UNIE

1.1. EEN COPERNICAANSE REVOLUTIE

Het is een feit van algemene bekendheid dat het voorstel voor een Grondwettelijk Verdrag voor de Europese Unie dankzij de tegenstemmen van Frankrijk en Nederland een roerige dood is gestorven. Veel en veel minder bekend is dat het Hervormingsverdrag dat in december 2007 door de lidstaten werd ondertekend juist op het punt van de politieke en justitiële samenwerking even revolutionair is als het Grondwettelijk Verdrag. Zoals in onze eerste studie betreffende deze samenwerking reeds werd aangegeven, behelsde het Grondwettelijk Verdrag een aantal ingrijpende wijzigingen van het algemene kader waarbinnen zij zich in de toekomst zou gaan afspelen. Deze wijzigingen zijn dus niet systematisch of ingrijpend afgezwakt in de overstap van het ene op het andere verdrag. Verreweg de meeste wijzigingen zijn *grosso modo* onveranderd overgenomen in het Hervormingsverdrag en belichamen, kan men wel zeggen, een soort van Copernicaanse revolutie in de Europese Unie.² En dit om een aantal redenen.

De ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid wordt hierin gedefinieerd als één van de gedeelde bevoegdheden van de Unie en de lidstaten. In het verlengde hiervan wordt de politieke en justitiële samenwerking volledig overgeheveld van het in principe intergouvernementele kader in het EU-Verdrag naar het in principe supranationale kader van het EG-Verdrag (in een nieuwe Titel IV). Hiermee hangt niet alleen ten nauwste samen dat het unanimitéitsbeginsel bijna volledig wordt vervangen door het beginsel van de gekwalificeerde meerderheid, maar ook dat de (Europese) Raad en de Europese Commissie een veel meer operationele rol krijgen toebedeeld dan zij momenteel hebben. De Europese Raad kan strategische richtsnoeren opstellen voor de werking van de politieke en justitiële samenwerking, de Raad zal in haar schoot een permanent comité oprichten om ervoor te kunnen zorgen dat binnen de Unie operationele samenwerking op het gebied van de binnenlandse veiligheid wordt bevorderd en versterkt, en de Europese Commissie krijgt mogelijkheden tot “objectieve en onpartijdige” evaluatie van de prestaties van de lidstaten in het onderhavige domein. Er wordt in het

² Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap, *PB*. C 17 december 2007, 306. Zie verder C. FIJNAUT, “Een Copernicaanse revolutie in de Europese Unie”, *Nederlands Juristenblad* 2008 (in druk).

verdrag wel gesteld dat de nieuwe bepalingen de verantwoordelijkheid van de lidstaten in de sfeer van de binnenlandse veiligheid onverlet laten, maar het zal duidelijk zijn dat deze verantwoordelijkheid in de nieuwe constellatie behoorlijk aan banden kan worden gelegd. Dit vloeit ook voort uit het feit dat zowel het Europese Parlement als (op termijn) het Europese Hof volwaardig partij worden in de ontwikkeling en beoordeling van het beleid dat door de lidstaten in de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid wordt gevoerd.

Dat het beleid deze kant zou uitgaan liet overigens niet alleen het voorstel voor een Grondwettelijk Verdrag vermoeden. De transformatie van de Derde Pijler bij het Verdrag van Amsterdam wees eigenlijk ook al enigermate in deze richting. De twee opeenvolgende beleidsprogramma's – het Tampere Programma van 1999 en het Haags Programma van 2004 – om het Verdrag van Amsterdam respectievelijk het Grondwettelijk Verdrag uit te (kunnen) voeren versterkten deze indruk nog.³ En wat bij dit alles zeker niet uit het oog mag worden verloren, is dat de Europese Commissie en het Europese Parlement sedert de totstandkoming van het Verdrag van Maastricht onafgebroken hebben gesteld dat de Derde Pijler eigenlijk geen recht van bestaan heeft en zorgt voor een artificiële tweedeling in de Europese Unie die zo gauw als mogelijk ongedaan moet worden gemaakt. In onze vorige studie over de strafrechtelijke rechtshulpverlening werd hiertoe verwezen naar de mededeling van de Europese Commissie d.d. 2 juni 2004 omtrent de gebrekkige werking van de Derde Pijler en de noodzaak om de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid heel anders in te richten. Sindsdien heeft zij bij herhaling ook in andere verbanden dit standpunt luid en duidelijk uitgedragen.

Hierbij kan met name worden verwezen naar haar mededeling van 28 juni 2006 over de uitvoering van het Haags Programma.⁴ Hierin liet zij er bepaald geen misverstand over bestaan dat het met de Derde Pijler echt niet op dezelfde voet verder kon gaan. Het was niet immers zeer moeilijk, en op een aantal punten, zoals de politieke samenwerking, zelfs haast onmogelijk om vooruitgang te boeken in het domein van de Derde Pijler. Zij weet dit met name aan de besluitvorming in deze pijler. Die vertoont in haar ogen vele grote gebreken: de unanimiteitsregel, het afwijkende wetgevend instrumentarium, de buitenspelpositie van het Europese Parlement, de beperkte rol van het Europese Hof, het onbeperkte initiatiefrecht van elke lidstaat en het gebrek aan bevoegdheid aan de kant van de Europese Commissie om te mogen evalueren in hoeverre lidstaten werkelijk het

³ Zie over de uitvoering van het Haags Programma onder meer C. FIJNAUT, "The Hague Programme and police cooperation between the Member States of the EU", in: J. DE ZWAAN EN F. GOUDAPPEL (red), *Freedom, security and justice in the European Union; the implementation of the Hague Programme*, The Hague, T.M.C. Asser Press, 2006, 233-248, en CH. ELSEN, "From Maastricht to The Hague: the politics of judicial and police cooperation", *ERA Forum*, 2007, nr. 7, p. 13-26.

⁴ EUROPEAN COMMISSION, *Implementing The Hague Programme: the way forward*, Brussels, 28.6.2006, COM(2006)331 final.

beleid uitvoeren dat zij onderling hebben afgesproken. Voor haar lag de oplossing van dit probleem op dat moment in het gebruik van de zogenaamde *passerelle*-bepaling (artikel 42) van het EU-Verdrag die het mogelijk maakt om op initiatief van een lidstaat of de Europese Commissie stukken van de ruimte van vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid onder de werking van het EG-Verdrag te brengen, met andere woorden te communautariseren. In haar verslag van 3 juli 2007 over de uitvoering van het Haags Programma herhaalde de Commissie – wetende dat het Hervormingsverdrag eraan zat te komen – dit voorstel natuurlijk niet met zoveel woorden maar onderstreepte zij alleen nog maar eens dat de besluitvorming in de Derde Pijler moest worden verbeterd want de totale uitvoering van dit programma hinkte op een aantal punten zeer achterop. Niet alleen dus op het punt van de politieke samenwerking, maar ook op dat van de justitiële samenwerking, de bestrijding van de georganiseerde criminaliteit en de beheersing van crises op het grondgebied van de Europese Unie.

Tot toepassing van artikel 42 EU-Verdrag door de Europese Commissie is het dus niet gekomen en – naar het zich laat aanzien – hoeft het ook niet te komen. Met het Hervormingsverdrag, als het tenminste in alle lidstaten wordt geratificeerd, krijgt de Europese Commissie grotendeels haar gelijk. Geen wonder dan ook dat zij eveneens begin juli 2007 – vlak voordat de regeringsleiders overeenstemming zouden bereiken over de grote lijnen van dit verdrag – in een toekomstvisie op de Europese Unie schreef dat dit verdrag “will bring swifter and more consistent decisions to the policy areas of freedom, security and justice. This will mean a step change in Europe’s ability to combat terrorism, to tackle crime and human trafficking and to manage migratory flows”.⁵ En het Europese Parlement deelt in de vreugde van de Europese Commissie. Hiertoe volstaat om de beoordeling van het verdrag te lezen die het bij monde van de Commissie Burgerlijke Vrijheden, Rechtvaardigheid en Binnenlandse Zaken op 18 december 2007 heeft gepubliceerd. Hierin laat deze commissie er in elk geval geen misverstand over bestaan dat het nieuwe verdrag voor haar “a long-awaited way out of a legal and institutional schizophrenia in the policies related to the area of freedom, security and justice” vormt. Zij toont zich met name buitengewoon ingenomen met het feit dat de politieke en justitiële samenwerking wordt ingekaderd in de normale democratische en rechtsstatelijke structuren van de Europese Unie. Niet dat er nog niet wat te wensen overblijft – zo betreurt de Commissie in hoge mate dat bepaalde maatregelen pas na verloop van tijd van kracht zullen worden – maar de verbeteringen die het Hervormingsverdrag teweegbrengt, wegen volgens haar duidelijk zwaarder dan zijn tekortkomingen.⁶

⁵ EUROPEAN COMMISSION, *Reforming Europe for the 21st century*, Brussel, 10 juli 2007, COM(2007) 412 final.

⁶ EUROPEAN PARLIAMENT, 2004-2009, nr. 2007/2286 (INI), 18 december 2007 (“*Opinion of the Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs for the Committee on Constitutional*”).

Welke concreet de invloed van het Hervormingsverdrag op de politieke en justitiële samenwerking in de Europese Unie zal zijn, valt op dit moment nog niet te zeggen. De bestudering hiervan is voor een stuk uitbesteed aan de zogenaamde *Future Group* die in januari 2007 op initiatief van Duitsland is gevormd om te zorgen voor een beleidsprogramma waarvan de uitvoering onmiddellijk na afloop van het Haags Programma in 2009 ter hand kan worden genomen. Deze studie-groep – die bestaat uit de vice-voorzitter van de Europese Commissie Frattini en de ministers van Binnenlandse Zaken van de (6) Voorzitterschappen die in 2007 en 2008 de Europese Unie zullen leiden – moet in het najaar van 2008 haar rapport presenteren. Zij kwam voor het eerst op 20-21 mei 2007 samen in het stadje Eltville in de Duitse deelstaat Hessen.⁷

1.2. DE TRANSPOSITIE VAN VERDRAGEN IN BESLUITEN: EUROPOL EN PRÜM

Verder mag hier niet uit het oog worden verloren dat de overplaatsing van de Derde Pijler van het EU-Verdrag naar het EG-Verdrag ook wordt weerspiegeld in de omzetting – min of meer in het verlengde van de integratie van “Schengen” in het juridische kader van de Europese Unie bij het Verdrag van Amsterdam – van belangrijke samenwerkingsverdragen in besluiten van de Raad. Het ene belangrijke voorbeeld betreft de al oudere Europol –Overeenkomst uit 1995, het andere voorbeeld het meer recente Verdrag van Prüm uit 2005.

Het was het Oostenrijkse Voorzitterschap dat in de eerste helft van 2006 de toekomst van Europol op de agenda zette en met name de vraag opwierp of de overeenkomst uit 1995 nog wel een geschikt juridisch kader voor deze instelling vormde.⁸ De vraag stellen was ook in dit geval haar beantwoorden. Al in mei 2006 werd beslist dat het enerzijds zaak was om zo snel mogelijk de ratificatie van de protocollen bij de overeenkomst – onder meer over de deelname van Europol aan gemeenschappelijke opsporingsteams en over haar bevoegdheid om in sommige gevallen lidstaten te mogen vragen om opsporingsonderzoeken te starten – af te ronden, en dat anderzijds moest worden overgegaan tot de omzetting van de overeenkomst in een besluit van de Raad dat tegelijkertijd moest leiden tot een verdere verbetering van de operationele werking van Europol.⁹ Deze besluiten,

Affairs on the Treaty amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community (Lisbon Treaty)”.

⁷ Zie het persbericht hieromtrent dat het Duitse Voorzitterschap op 21 mei 2007 liet uitgaan (www.eu2007.de/en/News/Press_Releases/May/o521BMI.html).

⁸ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Presidency programme on police and judicial cooperation*, Brussels, 4 januari 2006, CATS 1.

⁹ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Draft Council conclusions on the future of Europol*, Brussels, 19 mei 2006, Europol 49.

die duidelijk waren ingegeven door een rapport van het Oostenrijkse Voorzitterschap over de toekomst van Europol, hadden vrij snel resultaat.¹⁰ Al in december 2006 werd door de Europese Commissie een voorstel gepubliceerd voor een besluit tot oprichting van Europol.¹¹ De betrokken protocollen traden in maart en april 2007 in werking.¹²

Voordien en nadien werd in het ambtelijke kaderwerk van de Raad frequent overleg gepleegd over het voorstel van de Europese Commissie. Stap voor stap werd het ontwerp-besluit hoofdstuk na hoofdstuk besproken en op allerlei punten in meer of mindere mate gewijzigd. In december 2007 was dit overleg voor het grootste deel afgerond. Toen resteerden er nog discussiepunten inzake de nieuwe financiering van Europol, de detachering van ambtenaren vanuit de lidstaten bij Europol en de immuniteit van leden van Europol in het geval van deelname aan een gemeenschappelijk opsporingsteam. Het overleg hierover zinderde in januari 2008 nog na toen het Europese Parlement (op 17 januari 2008) met overweldigende meerderheid wijzigingsvoorstellen aannam voor bijna alle artikelen in het voorstel dat de Europese Commissie had overgemaakt.¹³ Of het desalniettemin haalbaar is dat het besluit in de tweede helft van 2008 in werking treedt, zoals op 14 december 2007 nog eens werd herhaald op de bijeenkomst van de Raad in Brussel, moet worden afgewacht.¹⁴ Zoals het ook de vraag of dit besluit de operationele werking van Europol werkelijk veel zal vergroten. De mogelijkheden hier toe worden weliswaar enigermate vergroot, bijvoorbeeld door de taak van Europol niet langer te beperken tot gevallen van zware misdaad die een grensoverschrijdend karakter hebben en door de lidstaten de ruimte te geven te bepalen dat Europol rechtstreeks – dus buiten de nationale eenheden om – kan samenwerken met de eigen politie- en douanediens ten. Haar taken en bevoegdheden worden in dit besluit – net zo min trouwens als in het Hervormingsverdrag – echter niet wezenlijk verruimd en haar relatief geringe sterkte – momenteel een kleine 600 medewerkers – wordt niet structureel opgetrokken. Europol blijft met andere woorden een relatief kleine dienst waar wel veel grote verwachtingen op worden geprojecteerd.

Het Verdrag van Prüm werd op initiatief van Duitsland op 25 mei 2005 – te Prüm vanzelfsprekend – door Nederland, België, Spanje, Frankrijk, Oostenrijk, Luxemburg en natuurlijk Duitsland zelf ondertekend. Het trad reeds in werking

¹⁰ PRESIDENCY OF THE EUROPEAN UNION, *Future of Europol; options paper reflecting the outcome of the discussion on the future of Europol held during the austrian presidency*, Vienna, May 2006.

¹¹ EUROPEAN COMMISSION, *Proposal for a Council decision establishing the European Police Office (Europol)*, Brussel, 20 december 2006, COM(2006) 817 final.

¹² Zie de *Official Journal*, 13 februari 2007, L 41/21.

¹³ Vergelijk de tekst van het geamendeerde voorstel op de website van het Europese Parlement (<http://www.europarl.europa.eu/sides/getDoc.do?pub?Ref=-//EP//TEXT+TA++P6-TA-20>).

¹⁴ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Presidency conclusions*, Brussels, 14 december 2007, CONCL 3.

voor België, Duitsland, Luxemburg, Oostenrijk en Spanje. Zijn behandeling door het Nederlandse Parlement werd evenwel pas op 16 januari 2008 afgerond. Dit verdrag kan tot op zekere hoogte worden beschouwd als een inhoudelijke voortzetting en geografische uitbreiding van de twee meer “lokale” verdragen die reeds in onze eerste studie werden besproken – het Benelux-politiesamenwerkingsverdrag en het Duits-Nederlandse politiesamenwerkingsverdrag uit 2005 – en die hierna (net als het Verdrag van Prüm) ook zijn meegenomen in de analyse van het verdragsrechtelijke kader waarbinnen de politieke en justitiële samenwerking tussen Nederland, België, Duitsland en Frankrijk zich afspeelt. Het Verdrag van Prüm beoogt met name om – op grond van het beschikbaarheidsbeginsel dat in het Haags Programma is vastgelegd – de grensoverschrijdende samenwerking verder te intensiveren, in het bijzonder de bestrijding van terrorisme, criminaliteit en illegale migratie. Het kroonstuk van dit verdrag wordt gevormd door regelingen die het mogelijk maken om onder bepaalde voorwaarden en op bepaalde manieren rechtstreeks toegang te krijgen, niet alleen tot kentekenregisters in de betrokken landen, maar ook tot hun DNA-bestanden en dactyloscopische systemen. In dit opzicht gaat dit verdrag duidelijk verder dan de eerder genoemde politiesamenwerkingsverdragen uit 2005.

De tekst van het Verdrag van Prüm wijst er duidelijk op dat het van meet af aan de bedoeling van Duitsland was dat dit verdrag – net als de Schengen-Uitvoeringsovereenkomst – vroeg of laat zou worden geïncorporeerd in (het juridisch kader van) de Europese Unie. Het Duitse Voorzitterschap zette deze transformatie van het verdrag in december 2006 dan ook op zijn agenda voor (de eerste helft van) 2007.¹⁵ Formeel werd de procedure hiertoe in maart 2007 door de betrokken (en nog enkele andere) lidstaten op gang gebracht met de indiening van een voorstel voor een Besluit van de Raad waarin enkele omstreden punten in het Verdrag van Prüm waren weggelaten.¹⁶ In het daaropvolgende overleg werd dit voorstel successievelijk teruggebracht tot twee wezenlijke vormen van samenwerking. Aan de ene kant bevat het voorstel, zoals dit op 17 december 2007 nog in bespreking was, een regeling voor de uitwisseling van gegevens in de eerder genoemde databanken, aan de andere kant een regeling voor de organisatie van gemeenschappelijke patrouilles en gemeenschappelijke operaties. De vele technische en organisatorische maatregelen die moeten worden getroffen om deze twee belangrijke vormen van samenwerking daadwerkelijk in praktijk te kunnen brengen, zullen worden opgenomen in een afzonderlijk handboek.¹⁷

¹⁵ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Presidency programme on police and judicial cooperation*, Brussels, 22 december 2006, CATS 196.

¹⁶ *Official Journal*, 28 maart 2007, C71/35-45.

¹⁷ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Draft Council Decision on the implementation of Decision 2008/.../JHA on the stepping up of cross-border cooperation, particularly in combating terrorism and cross-border crime*, Brussels, 17 december 2007, CRIMORG 188.

Deze beide pogingen om met name de politieke samenwerking minder omslachtig en tegelijkertijd meer operationeel te organiseren, werden hiervoor overigens niet voor niets aangeduid als voorbeelden van dit streven. Er zijn en worden inderdaad op dit vlak ook heel andere initiatieven genomen om dit doel te bereiken. Hierbij kan allereerst worden verwezen naar het Kaderbesluit van de Europese Raad van 18 december 2006 betreffende de vereenvoudiging van de uitwisseling van informatie en *intelligence* tussen de politie- en douanediensten van de lidstaten.¹⁸ Dit Kaderbesluit – dat tot op zekere hoogte het complement vormt van het Verdrag van Prüm – behelst een regeling van de voorwaarden waaronder genoemde diensten in het ene land informatie en inlichtingen, vooral in de sfeer van de opsporing, zonder al te veel plichtplegingen, maar wel in overeenstemming met het nationale recht, op verzoek dan wel ongevraagd binnen bepaalde termijnen en onder zekere voorwaarden kunnen respectievelijk moeten delen met soortgelijke diensten in andere lidstaten. Een tweede belangrijk voorbeeld is de Aanbeveling van de Europese Raad van 6 december 2007 waarin een samenstel van veiligheidsmaatregelen is opgenomen die door de betrokken autoriteiten in de lidstaten zouden kunnen worden getroffen om hun samenwerking bij internationale incidenten en evenementen – dus zowel bij (dreiging van) terroristische aanslagen als bij vreedzame demonstraties en sportwedstrijden – te optimaliseren. Deze maatregelen gaan van de uitwisseling van informatie voor, tijdens en na afloop van evenementen tot en met de evaluatie van (de organisatie van) het optreden van de betrokken diensten.¹⁹

1.3. VAN WEDERZIJDSE RECHTSHULP NAAR WEDERZIJDSE ERKENNING?

Al deze initiatieven om met name de politieke samenwerking tussen de lidstaten van de Europese Unie in allerlei opzichten, maar met name in operationeel opzicht, te verbeteren, wekken de indruk dat de justitiële samenwerking – althans die in termen van wederzijdse rechtshulp – in de schaduw van de politieke samenwerking is komen te staan. En dit is in zekere zin ook zo. In de loop van de jaren negentig werd enkel overgegaan tot de vorming van een Europees Justitieel Netwerk tussen contactpersonen bij de autoriteiten die op centraal niveau betrokken zijn bij de internationale justitiële samenwerking. En pas in 2000 werd na jaren onderhandelen door de lidstaten de EU-Rechtshulpovereenkomst ondertekend. Maar sinds de inwerkingtreding van deze overeenkomst werd er op dit terrein inderdaad niet veel nieuws tot stand gebracht.

¹⁸ Dit Kaderbesluit is opgenomen in de *Official Journal*, 29 december 2006, L386/89-100.

¹⁹ Deze Aanbeveling is gepubliceerd in de *Official Journal*, 22 december 2007, C314/4-21.

Het enige belangrijke initiatief dat in dit verband vermelding verdient, betreft het recente voorstel van onder meer Nederland, maar ook bijvoorbeeld Frankrijk, Zweden, Spanje, Portugal, Italië en Oostenrijk, om ten eerste het Besluit van de Raad waarbij in 2002 Eurojust werd opgericht, te herzien met het oog op de versterking van de operationele rol en de werkmiddelen van dit orgaan in de justitiële samenwerking tussen de lidstaten, en om, ten tweede, ook het Europese Justitiële Netwerk te organiseren op de grondslag van een Besluit van de Raad.

De versterking van Eurojust zou vooral gestalte moeten krijgen via uniformering van de bevoegdheden van haar nationale leden, via uitbreiding van de uitwisseling van informatie met de autoriteiten in de lidstaten en via de oprichting van een eenheid in de schoot van Eurojust die in het geval van een crisis de justitiële samenwerking tussen de lidstaten beter kan coördineren. Het Sloveense Voorzitterschap heeft onmiddellijk toegezegd dat het deze kwestie de komende tijd met voorrang zal behandelen en dat het over enige tijd een nieuwe versie van het herzieningsvoorstel zal presenteren.²⁰ De herziening van de juridische grondslag van het Europees Justiteel Netwerk wordt eveneens aangegrepen om zijn organisatie werking te versterken, onder meer door de oprichting van een secretariaat om de besturing van het netwerk te verbeteren en door de versteviging van zijn relaties met Eurojust.²¹

Deze al bij al bescheiden pogingen om de justitiële samenwerking tussen de lidstaten via de versterking van het stelsel van de wederzijdse rechtshulp te verbeteren moet in het licht worden gezien van het feit dat sinds het Tampere Programma en nog meer sinds het Haagse Programma in deze sfeer meer en meer maatregelen worden getroffen op basis van het beginsel van de wederzijdse erkenning. Dit beginsel – en niet het beginsel van de wederzijdse rechtshulp zoals het nog volop werd toegepast in de EU-Rechtshulpovereenkomst 2000 – kreeg in deze programma's immers de rol van hoeksteen in de justitiële samenwerking toegetoed. Wat dit betekende werd voor het eerst overduidelijk in het Europese Aanhoudingsbevel dat in 2002 door de lidstaten werd aanvaard en over het algemeen vrijwel onmiddellijk als een succes werd beschouwd.²² Dat het ook hierom niet bij dit ene initiatief kon en zou blijven werd door de Europese Commissie onomwonden gesteld in een mededeling van 19 mei 2005 aan de Europese Raad en het

²⁰ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Draft Council Decision on the strengthening of Eurojust amending Council Decision 2202/187/JHA of February 2002 (...) with a view to reinforcing the fight against serious crime*, Brussels, 18 januari 2008, COPEN 5.

²¹ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Draft Council Decision on the European Judicial Network*, Brussels, 7 januari 2008, COPEN 3.

²² EUROPEAN COMMISSION, *Report (...) on the implementation since 2005 of the Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States*, Brussels, 11 juli 2007, COM(2007) 407 final. Zie in dit verband ook CH. JANSSENS, "De burger de Unie en het Europees Aanhoudingsbevel: op zoek naar het juiste evenwicht tussen vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid", in J. MEEUSEN EN G. STRAETMANS (red.), *Politiële en justitiële samenwerking in de Europese Unie; welk evenwicht tussen vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid?*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 1-78.

Europese Parlement over de verdere mogelijkheden om dit beginsel toe te passen en om, met het oog hierop, het wederzijdse vertrouwen tussen de lidstaten in hun strafrechtelijke rechtsstelsels te versterken.²³ De Commissie verwees hierbij enerzijds naar de mogelijkheden om dit beginsel in de fase van het strafrechtelijk vooronderzoek te concretiseren, met name in de vorm van het toen al aangenomen Kaderbesluit betreffende de bevrozing van stukken en documenten, het niog steeds liggende voorstel voor de invoering van een bewijsverkrijgingsbevel en de toen net gelanceerde idee van de wederzijdse erkenning van niet-vrijheidsbenemende toezichtsmaatregelen. Anderzijds maakte de Commissie hier melding van een aantal voorstellen in relatie tot de wederzijdse erkenning van rechterlijke eindbeslissingen, bijvoorbeeld met betrekking tot de uitwisseling van informatie over veroordelingen en de uitvoering van strafrechtelijke sancties buiten de sfeer van de vrijheidsbeneming.

Het is hier niet de plaats om na te gaan hoever het nu staat met de uitvoering van dit wetgevend programma.²⁴ Wel moet hier worden onderstreept dat de verdere toepassing van het beginsel van wederzijdse erkenning de traditionele verleening van wederzijdse rechtshulp bepaald niet overbodig maakt. Deze vorm van grensoverschrijdende rechtshulp blijft ook in de toekomstige constellatie van eminent belang. Om een aantal redenen. De eerste is dat heel wat belangrijke vormen van transnationale bewijsvergaring – bijvoorbeeld het horen van getuigen en verdachten, het doen van onderzoek aan het lichaam en het onderscheppen van berichtgeving – buiten het bereik van het Kaderbesluit inzake het bewijsverkrijgingsbevel vallen. De tweede reden is dat ook in het geval van erkenning van een rechterlijke beslissing, bijvoorbeeld met het oog op bevrozing van stukken, er alsnog een rechtshulpverzoek nodig is om die stukken naar het verzoekende land te krijgen. Met andere woorden: anders dan parolen als “hoeksteen van de justitiële samenwerking” suggereren brengt de toepassing van het beginsel van wederzijdse erkenning veeleer met zich mee dat er in de toekomst twee van zulke hoekstenen naast elkaar zullen staan: wederzijdse rechtshulp en wederzijdse erkenning. Wat de inrichting van de justitiële samenwerking in haar geheel er bepaald niet helderder op maakt. Het succes van het Europese Aanhoudingsbevel mag dus niet de ogen doen sluiten voor de grenzen van de toepassing van het beginsel van de wederzijdse erkenning in het kader van de justitiële samenwerking.²⁵

²³ EUROPEAN COMMISSION, *Communication on the mutual recognition of judicial decisions in criminal matters and the strengthening of mutual trust between Member States*, Brussel, 19 mei 2005, COM(2005) 195 final.

²⁴ De discussie over het Kaderbesluit inzake het bewijsverkrijgingsbevel is nagenoeg afgerond. Zie COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Council Framework Decision on the European Evidence Warrant for the purpose of obtaining objects, documents and data for use in proceedings in criminal matters*, Brussel, 21 december 2007, COPEN 132.

²⁵ Zie in dit verband ook: S. ALEGRE EN M. LEAF, “Mutual recognition in European judicial cooperation: a step too far too soon? Case study – the European Arrest Warrant”, *European Law Journal*, vol. 10, 2004, nr. 2, p. 200-217; I. BANTEKAS, “The principle of mutual recogni-

Tot slot moet worden opgemerkt dat de politieke samenwerking en de justitiële samenwerking, ook al worden zij steeds meer langs verschillende wegen uitgebouwd, met name in de sfeer van de opsporing niettemin op een aantal punten als vanzelf in elkaar grijpen of in elk geval in elkaars verlengde liggen. Hierom is het niet merkwaardig dat momenteel de laatste hand wordt gelegd aan een Kaderbesluit met betrekking tot de bescherming van persoonsgegevens of zij nu worden uitgewisseld in het kader van politieke dan wel justitiële samenwerking. Hiervoor zal in de nabije toekomst dus een en dezelfde regeling gelden.²⁶

2. TRANSNATIONALE ZWARE MISDAAD OFTEWEL DE NOODZAAK VAN GRENDOVERSCHRIJDENDE POLITIE- EN JUSTITIESAMENWERKING

In de onderhavige studie staat het onderzoek naar gevallen van misdaad centraal waarin grensoverschrijdend moet worden samengewerkt door justitie en politie willen zij ze kunnen ophelderen. Daarbij kan het bijvoorbeeld gaan om levensdelicten of ontvoeringen, waarbij verdachte(n) of slachtoffer(s) uit verschillende landen afkomstig zijn. In het algemeen betreft het echter onderzoek naar criminele samenwerkingsverbanden die zich bezig houden met zware of georganiseerde misdaad. In de *Organised Crime Threat Assessment 2007* die door Europol werd vervaardigd, wordt de dreiging die zulke grensoverschrijdende samenwerkingsverbanden vormen voor de veiligheid in de Europese Unie, onder meer toegeschreven aan hun inzet van legale bedrijven, hun graad van specialisatie, hun bereidheid om geweld te gebruiken en hun vermogen om, bijvoorbeeld in de vorm van corruptie, maatregelen tegen de overheid te nemen. De samenwerkingsverbanden waarom het hier gaat, zijn voor een deel van oudsher genesteld in de lidstaten, voor een deel komen zij van buiten de Europese Unie en voor een deel zijn zij mengvormen van de deze beide categorieën.²⁷

Criminele samenwerkingsverbanden, van welke origine ook, komen gewoonlijk voort uit een kring van personen die over de kennis en de motivatie beschikken om vormen van zware of georganiseerde misdaad te kunnen uitvoeren. Spapens spreekt in dit verband van het 'criminele netwerk'.²⁸ Voor een goed begrip

tion in EU criminal law", *European Law Review*, vol. 32, 2007, 365-385; S. PEERS, "Mutual recognition and criminal law in the European Union: has the Council got it wrong?", *Common Market Law Review*, vol. 41, 2004, 5-36.

²⁶ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Proposal for a Council Framework Decision on the protection of personal data processed in the framework of police and judicial cooperation in criminal matters*, Brussels, 11 december 2007, CRIMORG 184.

²⁷ Europol, *Organised Crime Threat Assessment 2007*, The Hague, Europol, 2007.

²⁸ T. SPAPENS, *Interactie tussen criminaliteit en opsporing: de gevolgen van opsporingsactiviteiten voor de organisatie en afscherming van xtc-productie en-handel in Nederland*, Antwerpen,

van transnationale georganiseerde misdaad zal dan ook eerst de economisch-sociologische benadering van georganiseerde misdaad die door hem werd ontwikkeld, kort worden geschetst.

Iemand die wil participeren in illegale activiteiten die zich in het verborgene afspelen, kan hierin slechts slagen wanneer hij over persoonlijke contacten in het criminele netwerk beschikt. Stel dat een willekeurige burger tot de conclusie komt dat het fabriceren van xtc een lucratieve bezigheid is en besluit zelf deze pillen te gaan vervaardigen en verkopen. Zo iemand stuit direct op een aantal praktische problemen. Bepaalde essentiële grondstoffen zijn immers niet vrij verkrijgbaar en de producent kan de gefabriceerde pillen evenmin openlijk te koop aanbieden. Om succesvol te kunnen opereren in de xtc-markt zijn dus min of meer betrouwbare contacten nodig om de juiste illegale grondstoffen te kunnen krijgen en om het eindproduct (in groothandelshoeveelheden) te kunnen verkopen.

Complexe criminele activiteiten komen tot stand wanneer personen die over het juiste kapitaal beschikken – in termen van investeringsmiddelen, kennis en contacten – met elkaar gaan samenwerken. Zulke contacten kunnen rechtstreeks tot stand komen, bijvoorbeeld tijdens een gezamenlijk verblijf in de gevangenis, maar ook via intermediairen. Een basaal vertrouwen is in elk geval essentieel om daadwerkelijk transacties met elkaar aan te (willen) gaan. Het gaat nadrukkelijk om basaal vertrouwen: in de praktijk wordt de vertrouwensrelatie immers regelmatig geschaad, met onderlinge geweldsuitbarstingen als mogelijk gevolg. Uiteraard beschikt niet ieder lid van het criminele netwerk in gelijke mate over *human capital*. Hierom kunnen afzonderlijke ‘functietypen’ binnen een crimineel netwerk worden onderscheiden.

Organisatoren kunnen, om te beginnen, worden gezien als de eigenlijke ‘misdadondernemers’: zij kunnen de criminele activiteiten feitelijk starten, omdat ze niet alleen beschikken over de daarvoor benodigde contacten in het criminele netwerk, maar ook over investeringsmiddelen of benodigde kennis.

Intermediairen, een tweede functietype, beschikken wel over belangrijke relaties in het criminele netwerk, maar hebben niet de middelen, de motivatie, of de vaardigheden om zelfstandig criminele activiteiten te ontplooien. Hun primaire rol is dan ook het leggen van contacten tussen organisatoren.

Hulpkrachten, in de derde plaats, beschikken doorgaans over beperktere relaties in het criminele netwerk en hebben niet het benodigde kapitaal om illegale activiteiten op eigen titel te ondernemen. Zij voeren in opdracht van organisatoren tegen betaling laagwaardige werkzaamheden uit.

Dienstverleners kunnen worden vergeleken met hulpkrachten: ook zij verrichten tegen betaling uitvoerende werkzaamheden. In hun geval gaat het echter om werkzaamheden die wel specifieke inhoudelijke kennis vereisen. Te denken valt bijvoorbeeld aan iemand die in staat is kwalitatief goede valse documenten te

Intersentia, 2006.

vervaardigen. Dienstverleners kunnen echter ook uit de bovenwereld afkomstig zijn. Hierbij kan het gaan om malafide notarissen of advocaten die betrokken kunnen worden bij witwastrajecten of bij investeringen die met zwart geld worden gefinancierd. Bepaalde typen dienstverleners zijn relatief schaars voorhanden. De kans is dan ook groot dat zij voor meerdere organisatoren werken.

Tot slot kunnen financiers worden onderscheiden. Zij fourneren alleen investeringsmiddelen, in de vorm van geld of goederen, ten behoeve van het plegen van bepaalde (vormen van) misdaad, maar zij nemen daaraan zelf niet deel. Financiers moeten uiteraard wel over voldoende machtsmiddelen beschikken om zeker te zijn dat hun schuldenaren aan hun verplichtingen voldoen.

Uit het criminele netwerk worden steeds weer samenwerkingsverbanden gevormd die daadwerkelijk misdaden plegen. Deze samenwerkingsverbanden kunnen in principe worden opgevat als 'projectorganisaties.' Men kan bijvoorbeeld een samenwerkingsverband tot stand brengen om één bankoverval uit te voeren. Bij een volgende gelegenheid kan de personele samenstelling echter weer anders zijn. Het ligt voor de hand dat wanneer de zaken naar tevredenheid verlopen, dezelfde groep personen een tijd lang met elkaar blijft samenwerken. Wanneer er bijvoorbeeld een lijn tot stand is gebracht tussen leveranciers en afnemers van verdovende middelen waarlangs regelmatig probleemloos een grote hoeveelheid kan worden afgezet, is er geen noodzaak om op zoek te gaan naar andere deelnemers. In zulke gevallen kunnen de projectorganisaties uitgroeien tot bestendige criminele organisaties. Voorwaarde is uiteraard wel dat de opsporingsinstanties niet interveniëren en de organisaties in kwestie dus niet buiten werking stellen.

De feitelijke criminele samenwerking wordt in hoge mate bepaald door de zogenoemde 'netwerkdichtheid.' Daarbij gaat het om de vraag hoeveel personen binnen het criminele netwerk feitelijk met elkaar in contact staan. In het algemeen is de netwerkdichtheid het grootst op lokaal niveau, en deze neemt af naarmate de geografische afstand en sociale afstand tussen de leden groter is.

Wat de geografische afstand tussen leden van een netwerk betreft moet worden beseft dat zij gewoonlijk niet openlijk overleg kunnen voeren over potentiële activiteiten vanwege het risico dat opsporingsinstanties, en niet te vergeten andere criminelen, daarvan op de hoogte raken. Contacten moeten derhalve veelal in persoon plaatsvinden. Dit wordt uiteraard moeilijker naarmate de reisafstanden toenemen. Bovendien moet in het oog worden gehouden dat in het criminele netwerk niet de prettige sociale relaties voorop staan, maar dat primair economische motieven ten grondslag liggen aan de relaties. Uitvoerend personeel voor illegale activiteiten, in de vorm van hulpkrachten, is doorgaans in eigen kring ruim voorhanden. Zij hoeven dus niet op grote afstand te worden gezocht. Dat geldt in mindere mate voor dienstverleners, met name wanneer hun expertise schaars is.

De sociale afstand tussen de leden van een crimineel netwerk wordt met name bepaald door taalproblemen en cultuurverschillen; ook onbekendheid met de zeden en gebruiken in het criminele milieu van een ander land speelt evenwel een rol. Hoewel economische motieven prevaleren bij het aangaan van contacten, en in de praktijk personen van zeer uiteenlopende snit criminele relaties met elkaar aangaan, moet het effect van sociale afstand niet worden onderschat. Zo zijn de relaties tussen Nederlandse en Vlaams-Belgische leden van criminele netwerken van oudsher zeer hecht, maar zijn er veel minder directe contacten tussen (autochtoon) Nederlandse en Franse leden van het criminele netwerk.

Het verschil in netwerkdichtheid binnen het criminele milieu heeft directe gevolgen voor de aard van de grensoverschrijdende samenwerking tussen criminelen. Hoewel er theoretisch kan worden gesproken van een wereldwijd crimineel netwerk, vormen zich hierbinnen in de praktijk steeds lokale of regionale clusters waarin de netwerkdichtheid aanzienlijk groter is dan gemiddeld in het wereldwijde netwerk. De internationale verbindingen in deze meer plaatselijke netwerken mogen in het algemeen dan schaarser zijn, zij zijn hierom niet minder essentieel voor de ontwikkeling van grensoverschrijdende criminele activiteiten. Het succes van een criminele onderneming draait immers vaak om reeds bestaande directe contacten tussen organisatoren in verschillende landen of om contacten tussen hen die indirect, via intermediarissen, tot stand worden gebracht.

Met deze lokale en regionale criminele netwerken in het achterhoofd kan de basisvorm van grensoverschrijdende zware of georganiseerde misdaad worden omschreven als 'locaal.' Met andere woorden: criminele activiteiten worden uitgevoerd door relatief zelfstandige groepen of groepjes in verschillende landen die slechts via enkele personen met elkaar zijn verbonden. Zij voeren elk een stukje van het criminele bedrijfsproces uit, en dragen het tussen- of eindproduct vervolgens over aan een volgende groep in het buitenland. Drugshandel en mensen-smokkel zijn daarvan goede voorbeelden. Gewoonlijk hebben slechts organisatoren en, vanzelfsprekend, intermediarissen directe grensoverschrijdende contacten.

In de Europese Unie kan met name in dichtbevolkte grensgebieden, waar sowieso sprake is van een geringe sociale afstand, echter een nieuwe ontwikkeling worden gesignaleerd. In deze gebieden zijn de mogelijkheden voor burgers om zich aan de overzijde van de landsgrens te vestigen, er te werken, bedrijven op te richten et cetera, steeds verder toegenomen. Vooral in dit type grensregio's is dan ook sprake van een toenemende sociale en economische verwevenheid. Die verwevenheid manifesteert zich hier ook meer en meer in criminele netwerken. In plaats van 'glocale' grensoverschrijdende criminele samenwerking is in zulke regio's steeds meer sprake van criminele samenwerkingsverbanden waarvan zowel de leden verspreid over het grensgebied wonen, en ook de criminele bedrijfsprocessen al naar het uitkomt over twee of drie landen worden verspreid. Deze ontwikkeling is thans vooral aan de orde in het Limburgse en Brabantse grensge-

bied van Nederland en België. Zulke ‘grensregionale’ criminele samenwerkingsverbanden houden zich bezig met uiteenlopende vormen van misdaad, zoals seriematige roofcriminaliteit (autodiefstallen, ladingdiefstallen) drugsproductie (xtc, cannabis), het omkatten van gestolen voertuigen of btw-fraude.

Wanneer men vorenstaand beeld van transnationale misdaad koppelt aan de kwestie van de wederzijdse rechtshulp dan wordt direct het probleem zichtbaar dat de bestaande multinationale organisatorische kaders voor deze vorm van samenwerking bovenal zijn afgestemd op gevallen waarin incidenteel (aanvullend) bewijsmateriaal uit het buitenland moet worden verkregen of aldaar nog moet worden verzameld. Ook de transnationale justitiële en politieke samenwerking is primair gericht op ‘glocale’ criminele activiteiten. Het gevolg van een en ander is dat in opsporingsonderzoeken gewoonlijk eerst en vooral in eigen land bewijsmateriaal wordt verzameld ten aanzien van die criminele activiteiten die ter plekke worden uitgevoerd. Vragen aan het buitenland hebben vervolgens bijvoorbeeld betrekking op subjecten waarmee aldaar (handels)contacten worden onderhouden, of op transporten van goederen of personen in de richting van het eigen land. Naarmate de afstanden groter worden, zal echter de nadruk meer en meer op het onderzoek in eigen land komen te liggen. Zo werd een grootschalig opsporingsonderzoek naar mensensmokkel vanuit China, dat enkele jaren geleden door de Nationale Recherche werd afgerond, volledig gericht op de dadergroep die zich in ons land bezighield met het laatste deel van de smokkelroute, het stuk van Nederland naar Groot-Brittannië. Hoewel de criminele keten dus bij uitstek internationaal was, bevatte het dossier maar enkele rechtshulpverzoeken. Deze werkwijze is ook verklaarbaar: het leggen van contacten in een ver land kan bijzonder tijdrovend of problematisch zijn vanwege de grote geografische afstanden, de taal- en cultuurproblemen en de onbekendheid met rechtssystemen, of ook de negatieve praktische ervaringen in het verleden. Ook de (vermeende) onbetrouwbaarheid van de politie of justitie ter plekke, of van het regime als zodanig, kan in sommige gevallen een grote (negatieve) rol spelen in het leggen van contacten.²⁹

Wanneer de criminele activiteiten zich weliswaar over grote afstanden afspeelen, maar toch veelvuldig voorkomen, moeten aanvullende maatregelen worden getroffen om de justitiële en politieke samenwerking op een proportionele manier intensiveren. Dit was bijvoorbeeld in de tweede helft van de jaren negentig aan de orde toen vanuit Nederland op grote schaal xtc naar de Verenigde Staten werd gesmokkeld. Dit leidde bijvoorbeeld tot bilaterale afspraken tussen de beide landen om de samenwerking te verbeteren. Doorgaans wordt in zulke gevallen ook gekozen voor de uitwisseling van verbindingssambtenaren.

²⁹ Vergelijk P. TAK, “Bottlenecks in international police and judicial cooperation in the EU”, *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, vol. 8, 2000, nr. 4, p. 343-360.

In grensregio's waar het criminele netwerk hecht is, worden echter nog hogere eisen gesteld. Het gaat dan niet alleen maar om een vlotte uitvoering van rechtshulpverzoeken, maar ook om het verwerven van een gemeenschappelijk inzicht in de criminaliteitsproblematiek, om afstemming van opsporingsprioriteiten en om de beschikbaarheid van een substantiële hoeveelheid menskracht en middelen bij de opsporingsdiensten zodat, wanneer nodig, gezamenlijke of parallelle opsporingsonderzoeken kunnen worden uitgevoerd. In eerder onderzoek hebben wij reeds geconstateerd dat juist het stellen van prioriteiten en de beschikbaarheid van uitvoeringscapaciteit bij de rechediensten de belangrijkste knelpunten in de internationale politie- en justitiesamenwerking zijn.³⁰

Het mag dan ook niet verbazen dat bijvoorbeeld in de Euregio Maas-Rijn (het grensgebied van Limburg met België en Duitsland) sedert jaren initiatieven worden genomen tot verbetering van de bestrijding van grensoverschrijdende misdaad in het gebied. Om te beginnen hebben de maatregelen betrekking op het verbeteren van de informatiehuishouding, bijvoorbeeld om (rondtrekkende) dadergroepen die zich aan beide zijden van de landsgrens bezighouden met vormen van roofcriminaliteit sneller te kunnen signaleren. Mede met het oog hierop is een gemeenschappelijk politiecentrum ingericht waarin politiemensen uit de drie landen dagdagelijks informatie uitwisselen tussen medewerkers van de onderscheiden politiediensten in de regio. Voorts zijn gezamenlijke opsporingsprioriteiten in het grensgebied benoemd, waaraan werkgroepen zijn gekoppeld die analyses maken om te bezien of het nodig is om bepaalde (opsporings)acties te ontplooiën. Om opsporing en vervolging in de drie landen – ook wat betreft de inzet van menskracht en materiële middelen – beter op elkaar af te stemmen is, op het niveau van de openbare ministeries, het Bureau Euregionale Samenwerking (BES) opgericht. Dit bureau organiseert regelmatig bijeenkomsten waarop politie en openbaar ministerie uit de drie landen elkaar op de hoogte brengen en houden van lopende opsporingsonderzoeken met (mogelijk) grensoverschrijdende aspecten.

In deel IV van deze studie wordt het verloop van de politieke en justitiële samenwerking tijdens concrete opsporingsonderzoeken beschreven. Daarbij wordt uiteraard vooral ingegaan op de praktische samenwerkingsproblemen die zich tijdens de uitvoering van die onderzoeken hebben voorgedaan. De in deze paragraaf beschreven samenwerkingsvraagstukken spelen daarbij echter nadrukkelijk een rol.

³⁰ Zie T. SPAPENS EN C. FIJNAUT, *Criminaliteit en rechtshandhaving in de Euregio Maas-rijn; deel 1: de problemen van transnationale (georganiseerde) criminaliteit en de grensoverschrijdende politieke, justitiële en bestuurlijke samenwerking*, Antwerpen, Intersentia, 2005.

3. DE VERDERE OPBOUW VAN DEZE STUDIE

In het eerste deel wordt veel uitvoeriger dan hiervoor nodig was het verdragsrechtelijk kader uiteengezet waarbinnen op dit moment de strafrechtelijke rechtshulpverlening tussen België, Duitsland, Frankrijk en Nederland plaatsgrijpt. In dit overzicht wordt niet alleen ingegaan op algemene inhoud van de rechtshulpverdragen waarbij de betrokken landen partij zijn en op de manier waarop deze verdragen in deze landen zijn geïmplementeerd, maar wordt ook de nodige aandacht geschonken aan de beginselen die bij de verlening van rechtshulp aan de orde zijn. Daarenboven wordt aan de hand van twee voorbeelden – de tenuitvoerlegging van beslissingen tot bevestiging van voorwerpen en bewijsstukken en het bevel tot verkrijging van bewijs – ingegaan op de laatste ontwikkelingen met betrekking tot de wederzijdse erkenning van rechterlijke bevelen in relatie tot de verlening van rechtshulp.

Het tweede deel omvat een bespreking van het formele kader voor de afhandeling van, in casu, Nederlandse strafrechtelijke rechtshulpverzoeken door de drie eerstgenoemde landen. Hierbij wordt een onderscheid gemaakt tussen, aan de ene kant, de inhoud en de overdracht van rechtshulpverzoeken en, aan de andere kant, de verlening en de weigering van rechtshulpverzoeken. In het bijzonder wordt tot slot enige aandacht geschonken aan de verlening van rechtshulp in een situatie waarin in twee of meer landen gelijklopend strafvervolgning plaatsvindt.

De manier waarop in de omringende landen politie en justitie zijn georganiseerd met het oog op de afhandeling van inkomende rechtshulpverzoeken, wordt besproken in deel drie. Eerst wordt uiteengezet hoe zowel de organisatie van de politie als die van de justitie in België eruit ziet. Vervolgens wordt de situatie in Duitsland op deze beide vlakken besproken. En tenslotte wordt de organisatie van politie en justitie in Frankrijk op dit punt uit de doeken gedaan.

In deel vier wordt zowel een algemeen overzicht geboden van de omvang en de aard van de gevraagde rechtshulp als aan de hand van een aantal meer omvattende gevallen besproken hoe hun afhandeling in de praktijk verloopt. Het begint met een uiteenzetting van de omvang en de aard van het rechtshulpverkeer naar België, Duitsland en Frankrijk. Vervolgens wordt aan de hand van een aantal concrete gevallen besproken wat deze vorm van strafrechtelijke samenwerking in concreto omvat en hoe zij feitelijk verloopt. Hierbij worden eerst enkele gevallen van Nederlands-Belgische samenwerking uiteengezet, dan enkele gevallen van Nederlands-Duitse samenwerking en tot slot enkele gevallen van Nederlands-Franse samenwerking. Voor alle duidelijkheid weze hier meteen aan toegevoegd dat in de bespreking van de manier waarop Nederlandse rechtshulpverzoeken in de betrokken landen worden afgehandeld, de visie van de autoriteiten in deze landen op (de afhandeling van) de rechtshulpverzoeken uit Nederland niet is meegenomen; de nasporing hiervan maakte geen deel uit van het onderzoek.

Het geheel wordt tenslotte afgerond met een algemeen besluit. Hierin worden de voornaamste uitkomsten van dit onderzoek niet alleen kort samengevat maar ook bekeken vanuit het perspectief van het beleid dat de Europese Unie momenteel voert met betrekking tot de strafrechtelijke samenwerking tussen haar lidstaten: wat moeten of kunnen we – gegeven deze resultaten – denken van dit beleid?

DEEL I. HET VERDRAGSRECHTELIJK KADER

DIRK VAN DAELE

Het eerste deel van deze studie is gewijd aan een analyse van het verdragsrechtelijk kader waarbinnen Nederland als verzoekende Staat zogenaamde kleine rechtshulp kan vragen aan België, Duitsland en Frankrijk. Hoewel deze modaliteit van rechtshulp zich vanuit historisch perspectief heeft ontwikkeld in de marge van de uitlevering³¹, is zij intussen binnen Europa uitgegroeid tot een autonome, gediversifieerde en veelvuldig toegepaste vorm van internationale gerechtelijke samenwerking.³² Thans is het dan ook niet langer verantwoord om de kleine rechtshulp te beschouwen als een *accessorium* van de uitlevering. Hierbij dient trouwens te worden opgemerkt dat in het kader van de ontwikkelingen binnen de Derde Pijler van de Europese Unie niet langer de terminologie “*kleine rechtshulp*”, “*entraide mineure*” en “*minor assistance*” wordt gehanteerd, doch wel “*wederzijdse rechtshulp in strafzaken*”, “*entraide judiciaire en matière pénale*” en “*mutual assistance in criminal matters*”.³³

³¹ P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *Uitlevering en internationale rechtshulp in strafzaken*, Brussel, Larcier, 1970, nrs. 532-533.

³² F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, Antwerpen, Kluwer, 1998, nr. 9.

³³ G. VERMEULEN, *Wederzijdse rechtshulp in strafzaken in de Europese Unie: naar een volwaardige eigen rechtshulpruimte voor de Lid-Staten? Kritische analyse en evaluatie van vijf jaar onderhandelingen in het kader van de derde pijler (1 november 1993-31 oktober 1998)*, Antwerpen, Maklu, 1999, nr. 4 en voetnoot 11. Ook in de officiële stukken van het Nederlands Ministerie van Justitie wordt overigens gesproken van “*wederzijdse rechtshulp*” (J. KOERS, *Nederland als verzoekende staat bij de wederzijdse rechtshulp in strafzaken. Achtergronden, grenzen en mogelijkheden*, Nijmegen, Wolf Legal Publishers, 2001, 5, voetnoot 19 en 114-115).

In wat volgt, worden in de eerste plaats de rechtshulpverdragen en hun implementatie in de Belgische, Duitse en Franse rechtsorde (Hoofdstuk I) enerzijds en de algemene uitgangspunten inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken (Hoofdstuk II) anderzijds geanalyseerd. Vervolgens wordt in Hoofdstuk III de verhouding onderzocht tussen de klassieke rechtshulp en de binnen de Europese Unie vooropgestelde wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen in strafzaken.

I. DE RECHTSHULPVERDRAGEN EN HUN IMPLEMENTATIE IN DE BELGISCHE, DUITSE EN FRANSE RECHTSORDE

I.1. DE RECHTSHULPVERDRAGEN VAN DE RAAD VAN EUROPA

Binnen de Raad van Europa, als regionale en intergouvernementele organisatie, bestaat reeds sedert 1953 een samenwerkingsprogramma op het vlak van strafrechtelijke aangelegenheden, waarin al snel het accent werd gelegd op de internationale rechtshulp in strafzaken.³⁴ Één van de eerste instrumenten die in dit kader tot stand kwam, is het tot op de dag van vandaag belangrijke Europees Verdrag van 20 april 1959 aangaande de wederzijdse rechtshulp in strafzaken (ERV).³⁵

Bij het ERV hoort een Aanvullend Protocol van 17 maart 1978³⁶ en een Tweede Aanvullend Protocol van 8 november 2001. Dit laatste werd door België, Duitsland, Frankrijk en Nederland evenwel nog niet bekrachtigd, zodat het voor deze Staten nog niet in werking getreden is.

In de bilaterale verhouding tussen Duitsland en Nederland moet enerzijds rekening worden gehouden met de Overeenkomst van Witten van 30 augustus 1979³⁷, die het ERV aanvult en de toepassing ervan beoogt te vergemakkelijken. Anderzijds dient te worden gewezen op het Verdrag tussen Nederland en Duitsland inzake de grensoverschrijdende politieke samenwerking en de samenwerking in strafrechtelijke aangelegenheden (NDPOL) van 2 maart 2005. Dit NDPOL beoogt onder meer het ERV – met bijhorende Protocollen – en de Overeenkomst van Witten aan te vullen.³⁸

³⁴ F. THOMAS, o.c., nr. 8.

³⁵ Het ERV is voor Frankrijk in werking getreden op 21 augustus 1967, terwijl de inwerkingtreding voor Nederland volgde op 15 mei 1969. Voor België en Duitsland trad het ERV respectievelijk in werking op 11 november 1975 en 31 december 1976.

³⁶ Dit Protocol trad voor Nederland reeds in werking op 12 april 1982. De inwerkingtreding voor Frankrijk en Duitsland volgde op respectievelijk 2 mei 1991 en 6 juni 1991. Ten aanzien van België trad het Protocol slechts op 29 mei 2002 in werking.

³⁷ In werking getreden op 30 januari 1983.

³⁸ Het NDPOL trad in werking op 1 september 2006.

Als gevolg van het eerder moeizaam verlopend proces van bekrachtiging van verdragen met een algemeen opzet, wordt binnen de Raad van Europa reeds sedert 1976 prioriteit gegeven aan de totstandbrenging van meer punctuele instrumenten op het vlak van de rechtshulp in strafzaken.³⁹ In dit perspectief zijn onder meer het Europees Verdrag van 27 januari 1977 tot bestrijding van terrorisme (ETV)⁴⁰ en de Overeenkomst van 8 november 1990 inzake het witwassen, de opsporing, de inbeslagneming en de confiscatie van opbrengsten van misdrijven (Witwasovereenkomst)⁴¹ van belang.

I.2. DE RECHTSHULPVERDRAGEN VAN DE BENELUX

In de rechtshulprelatie tussen Nederland en België dient rekening te worden gehouden met de internationale samenwerking op het vlak van politie, justitie en douane binnen de Benelux Economische Unie. Hierbij zijn drie verdragen van belang.

In de eerste plaats is er het Verdrag van 27 juni 1962 – aangevuld en gewijzigd door een Protocol van 11 mei 1974 – aangaande de uitlevering en de rechtshulp in strafzaken tussen het Koninkrijk België, het Groothertogdom Luxemburg en het Koninkrijk der Nederlanden (BUV).⁴² Het BUV is in hoofdzaak gebaseerd op het in het kader van de Raad van Europa tot stand gekomen ERV.⁴³ De nauwe politieke en geografische banden tussen de Beneluxpartners vormden evenwel het draagvlak voor een aantal afwijkingen op het ERV, waarbij tot op zekere hoogte een verdergaande samenwerking tussen deze partners mogelijk werd gemaakt. Dit is met name het geval op het vlak van de politieke samenwerking⁴⁴; de moge-

³⁹ F. THOMAS, *o.c.*, nr. 13.

⁴⁰ Voor Duitsland in werking getreden op 4 augustus 1978. De inwerkingtreding voor Nederland vond plaats op 19 juli 1985. In België en Frankrijk trad het ETV respectievelijk in werking op 1 februari 1986 en 22 december 1987.

⁴¹ De Witwasovereenkomst trad voor Nederland in werking op 1 september 1993. De inwerkingtreding voor Frankrijk, België en Duitsland dateert van respectievelijk 1 februari 1997, 1 mei 1998 en 1 januari 1999.

⁴² Het BUV is in werking getreden op 11 december 1967. Bij het BUV hoort een Protocol van 27 juni 1962 betreffende de burgerrechtelijke aansprakelijkheid voor ambtenaren die optreden op het grondgebied van een andere Partij.

⁴³ Hierbij dient nochtans te worden aangetekend dat het BUV-ontwerp eerder voltooid was en dat het wellicht zelfs als model voor het ERV werd aangewend. Wel is het zo dat het ontwerp uiteindelijk aan het ERV werd aangepast op het vlak van de systematiek, de vorm en de woordkeuze (zie F. THOMAS, “De implicaties van de Schengen-akkoorden voor de kleine rechtshulp in strafzaken” in J. D’HAENENS en B. DE RUYVER (ed), *Schengen en de praktijk. Verslagboek van het Colloquium te Gent, vrijdag 31 januari 1992*, Gent, Mys & Breesch, 1992, (17) 22).

⁴⁴ Art. 26 tot en met 28 BUV.

lijkheid van rechtstreekse contacten tussen justitiële autoriteiten⁴⁵; en de bestraf-
fing van onwillige getuigen.^{46 47}

Ten tweede moet worden gewezen op de Overeenkomst van 29 april 1969 – met drie aanvullende Protocolen – inzake de administratieve en strafrechtelijke samenwerking op het gebied van de regelingen die verband houden met de verwezenlijking van de doelstellingen van de Benelux Economische Unie (BASS).⁴⁸ Als gevolg van de inwerkingtreding van een overkoepelende communautaire regelgeving binnen de Europese Unie, wordt de BASS thans evenwel alleen nog toegepast in de fiscale sector, met name ten aanzien van douane, accijnzen en B.T.W.⁴⁹ In de praktijk blijkt overigens dat van de BASS slechts weinig gebruik wordt gemaakt.⁵⁰

En in de derde plaats dient rekening te worden gehouden met het Verdrag van 8 juni 2004 inzake het grensoverschrijdend politieel optreden (BPOL)⁵¹, dat op 1 juni 2006 in werking trad. Dit BPOL heeft weliswaar geen betrekking op de justitiële samenwerking in strafzaken, doch bevat wel een eigentijdse regeling inzake de internationale politieke informatie-uitwisseling⁵² – waarbij tevens de mogelijkheid van gemeenschappelijke politiecentra wordt vooropgesteld⁵³ – enerzijds en inzake gemengde patrouilles en controles⁵⁴ anderzijds. Ook worden aanvullende regels ten aanzien van de Schengen-Uitvoeringsovereenkomst voorzien op het vlak van de verbindingsofficieren⁵⁵ en de grensoverschrijdende achtervolging en observatie.⁵⁶

⁴⁵ Art. 38 BUV.

⁴⁶ Art. 34 BUV.

⁴⁷ F. THOMAS, *o.c.*, nr. 18.

⁴⁸ In werking getreden op 1 februari 1971.

⁴⁹ P. DE HERT, “Internationale samenwerking inzake fiscale delicten en verbeurdverklaring vóór en na Schengen” in M. ROZIE (ed), *Fiscaal strafrecht en strafprocesrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, (55) 102; J. STUYCK, “La Convention Benelux du 29 avril 1969 concernant la coopération administrative et judiciaire et le droit communautaire” in M. FALLON en F. MANET (ed), *Sécurité des produits et mécanismes de contrôle dans la Communauté européenne*, Brussel, Story-Scientia, 1991, (45) 53-54; F. THOMAS, *o.c.*, nrs. 17 en 237. Zie tevens C. MULDER en B. SWART, “Sub-regional arrangements: the Benelux and the Nordic countries” in M. CHERIF BASSIOUNI (ed), *International criminal law. Volume II – Procedural and enforcement mechanisms*, New York, Transnational Publishers, 1999, (393) 395.

⁵⁰ G. VERMEULEN, T. VANDER BEKEN, P. ZANDERS en B. DE RUYVER, *Internationale samenwerking in strafzaken en rechtsbescherming. Pleidooi voor een geïntegreerde nationale en internationale benadering*, Brussel, Politeia, 1995, 25-26.

⁵¹ Zie hierover P. DE WEIRELD en G. PYL, “Een nieuw Beneluxverdrag over grensoverschrijdende politesamenwerking. Overeenkomsten en verschillen met andere recente initiatieven in het domein van de politesamenwerking met de buurlanden”, *Vigiles* 2005, 36-49; J.-F. LEC-LERCQ, “Nieuw licht op het Benelux-recht, een onbekend recht?”, *R.W.* 2006-07, (1062) 1063-1079.

⁵² Art. 10 tot en met 15 BPOL.

⁵³ Art. 24 BPOL.

⁵⁴ Art. 25 en 26 BPOL.

⁵⁵ Art. 16 en 17 BPOL.

⁵⁶ Art. 18 en 19 BPOL.

I.3. SCHENGEN

Van fundamenteel belang voor de wederzijdse rechtshulp is de Overeenkomst van 19 juni 1990 ter uitvoering van het tussen de regeringen van de Staten van de Benelux Economische Unie, de Bondsrepubliek Duitsland en de Franse Republiek op 14 juni 1985 te Schengen gesloten akkoord betreffende de geleidelijke afschaffing van de controles aan de gemeenschappelijke grenzen. Deze Schengen-Uitvoeringsovereenkomst (SUO) trad voor de genoemde Staten in werking op 26 maart 1995, doch werd vervolgens – samen met het gehele Schengen-*acquis* – in het kader van de Europese Unie opgenomen.⁵⁷

Waar de in de SUO voorziene bepalingen inzake de politieke samenwerking werkelijk als vernieuwend kunnen worden beschouwd – in die zin dat zij voor het eerst een multilaterale en vrij omvattende regeling boden voor belangrijke en uit de noodwendigheid van de politieke praktijk ontstane methoden als de informatie-uitwisseling⁵⁸ enerzijds en de grensoverschrijdende observatie⁵⁹ en achtervolging⁶⁰ anderzijds⁶¹ – strekken de bepalingen inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken louter tot aanvulling en vergemakkelijking van de toepassing van het ERV en – in de relaties tussen België, Nederland en Luxemburg – van het BUV.⁶²

⁵⁷ Zie het bij het Verdrag van Amsterdam van 2 oktober 1997 gevoegde protocol tot opname van het Schengen-*acquis* in het kader van de Europese Unie, PB. C 1997, 340/93. Hierbij dient overigens wel te worden aangetekend dat Denemarken, Ierland en het Verenigd Koninkrijk ter zake een bijzondere positie innemen (zie M. HEDEMANN-ROBINSON, “The area of freedom, security and justice with regard to the UK, Ireland and Denmark: the “opt-in opt-outs” under the Treaty of Amsterdam” in D. O’KEEFFE en P. TWOMEY (eds.), *Legal issues of the Amsterdam Treaty*, Oxford, Hart Publishing, 1999, 289-302; K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *Constitutional law of the European Union*, Londen, Sweet & Maxwell, 2005, 223-225).

⁵⁸ Art. 39 en 46 SUO.

⁵⁹ Art. 40 SUO.

⁶⁰ Art. 41 SUO.

⁶¹ J. D’HAENENS, “Schengen 1990: de beslissende stap naar een Europese politiesamenwerking?” in A. DE NAUW e.a. (ed), *Liber amicorum Marc Châtel*, Antwerpen, Kluwer, 1991, (153) 161-163; C. FIJNAUT, “De Overeenkomst van Schengen: een doorbraak van de formele regeling van de internationale politiesamenwerking?” in J. D’HAENENS en B. DE RUYVER (ed), *Schengen en de praktijk. Verslagboek van het Colloquium te Gent, vrijdag 31 januari 1992*, Gent, Mys en Breesch, 1992, (47) 64; C. FIJNAUT, “The Schengen Treaties and European police co-operation”, *Eur.J.Crime Cr.L.Cr.J.* 1993, (37) 37-38, 43 en 50-51; A.H.J. SWART, “Police and security in the Schengen Agreement and the Schengen Convention” in H. MEIJERS e.a. (ed), *Schengen. Internationalisation of central chapters of the law on aliens, refugees, privacy, security and the police*, s.l., Tjeenk Willink, 1991, (96) 98-103.

⁶² Art. 48, eerste lid SUO. Een en ander neemt overigens niet weg dat verdergaande bepalingen in bestaande van kracht zijnde bilaterale verdragen tussen de bij de SUO betrokken Partijen onverkort toepasselijk blijven (art. 48, tweede lid SUO).

I.4. DE RECHTSHULPVERDRAGEN VAN DE EUROPESE UNIE

Na lange en intense onderhandelingen⁶³ stelde de Raad op 29 mei 2000 de Overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie vast.⁶⁴ Deze EU-Rechtshulpovereenkomst strekt tot het aanvullen en vergemakkelijken van de toepassing – tussen de lidstaten van de Europese Unie – van het ERV en het erbij horende Aanvullend Protocol van 17 maart 1978; van de bepalingen over de wederzijdse rechtshulp in strafzaken uit de SUO; en – voor wat de Benelux betreft – van Hoofdstuk II van het BUV.⁶⁵ In dat perspectief wordt niet alleen de rechtstreekse overdracht van rechtshulpverzoeken vooropgesteld, doch wordt tevens de mogelijkheid gecreëerd om rechtshulpverzoeken uit te voeren overeenkomstig het recht van de verzoekende Staat.⁶⁶ Verder bevat de EU-Rechtshulpovereenkomst een regeling voor een aantal eigentijdse vormen van rechtshulp, zoals het verhoor per video- en teleconferentie⁶⁷; de gecontroleerde aflevering⁶⁸; de gemeenschappelijke onderzoeksteams⁶⁹; de infiltratie⁷⁰; en het aftappen van telecommunicatie.⁷¹

Bij de EU-Rechtshulpovereenkomst hoort een Protocol van 16 oktober 2001⁷², waarvan de bepalingen conform de Preambule als integraal onderdeel gehecht zijn aan de Overeenkomst zelf. Dit Protocol bevat onder meer bepalingen aangaande politieke en fiscale delicten⁷³ en voorziet een regeling voor het verzoek om gegevens over bankrekeningen, banktransacties en het toezicht op bankverrichtingen.⁷⁴

⁶³ Voor een overzicht, zie G. VERMEULEN, *o.c.*, nrs. 44-78.

⁶⁴ Akte van de Raad van 29 mei 2000 tot vaststelling, overeenkomstig artikel 34 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, van de Overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB*. C 2000, 197/1.

⁶⁵ Art. 1, eerste lid EU-Rechtshulpovereenkomst. Aan de toepasselijkheid van verdergaande bepalingen van bi- en multilaterale overeenkomsten tussen de lidstaten wordt echter geen afbreuk gedaan (art. 1, tweede lid EU-Rechtshulpovereenkomst). De EU-Rechtshulpovereenkomst trad voor België, Frankrijk en Nederland in werking op 23 augustus 2005. Voor Duitsland gaat het om 2 februari 2006.

⁶⁶ Art. 4 en 6 EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁶⁷ Art. 10 en 11 EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁶⁸ Art. 12 EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁶⁹ Art. 13 EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁷⁰ Art. 14 EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁷¹ Art. 17 tot en met 22 EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁷² Akte van de Raad van 16 oktober 2001 tot vaststelling, overeenkomstig artikel 34 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, van het Protocol bij de Overeenkomst betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB* 2001, C 326/1. Het Protocol trad voor België, Frankrijk en Nederland in werking op 5 oktober 2005 en voor Duitsland op 2 februari 2006.

⁷³ Art. 8 en 9 Protocol bij de EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁷⁴ Art. 1 tot en met art. 4 Protocol bij de EU-Rechtshulpovereenkomst.

I.5. HET VERDRAG VAN PRÜM

Op 27 mei 2005 ondertekenden België, Duitsland, Spanje, Frankrijk, Luxemburg, Nederland en Oostenrijk te Prüm het Verdrag inzake de intensivering van de grensoverschrijdende samenwerking, in het bijzonder ter bestrijding van het terrorisme, de grensoverschrijdende criminaliteit en de illegale migratie.⁷⁵ De meerwaarde van dit Verdrag ligt in de optimalisering van de grensoverschrijdende informatie-uitwisseling, waarbij de betrokken Staten elkaar onder meer wederzijds en automatisch toegang verschaffen tot specifieke nationale databanken. Het gaat dan met name om de geautomatiseerde bevraging en vergelijking van DNA-profielen⁷⁶ en de geautomatiseerde bevraging van dactyloscopische gegevens⁷⁷ en gegevens uit de kentekenregisters.⁷⁸ Daarnaast wordt de grensoverschrijdende operationele samenwerking tussen de politiediensten verder uitgebouwd, waarbij een regeling voorzien is voor gezamenlijke patrouilles en andere vormen van gezamenlijk optreden.⁷⁹

Het Verdrag van Prüm is reeds in werking getreden voor onder meer Duitsland en België.⁸⁰ Intussen dient echter tevens rekening te worden gehouden met de ontwikkelingen op het niveau van de Europese Unie. In februari 2007 hebben 15 lidstaten inderdaad een initiatief ingediend met het oog op de aanneming door de Raad van een besluit inzake de intensivering van de grensoverschrijdende samenwerking, in het bijzonder ter bestrijding van terrorisme en grensoverschrijdende criminaliteit.⁸¹ In zijn zitting van 12 en 13 juni 2007 bereikte de Raad overeenstemming over de tekst van het ontwerp-besluit.⁸² Aldus zullen de onderdelen van het Verdrag van Prüm die betrekking hebben op politieke en justitiële samenwerking in strafzaken – op een aantal uitzonderingen na – worden geïntegreerd in het rechtskader van de Europese Unie.

⁷⁵ Zie hierover T. BALZACQ, D. BIGO, S. CARRERA en E. GUILD, “The Treaty of Prüm and EC Treaty: two competing models for EU internal security” in T. BALZACQ en S. CARRERA (ed), *Security versus freedom? A challenge for Europe's future*, Aldershot, Ashgate, 2006, 115-136.

⁷⁶ Art. 3 en 4 Verdrag van Prüm.

⁷⁷ Art. 9 Verdrag van Prüm.

⁷⁸ Art. 12 Verdrag van Prüm.

⁷⁹ Art. 24 Verdrag van Prüm.

⁸⁰ Respectievelijk op 23 november 2006 en 6 mei 2007.

⁸¹ Zie PB. C 2007, 71/35.

⁸² Zie RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Besluit van de Raad inzake de intensivering van de grensoverschrijdende samenwerking, in het bijzonder ter bestrijding van terrorisme en grensoverschrijdende criminaliteit*, Brussel, 17 september 2007, 11896/07, CRIMORG 127 ENFOPOL 137.

I.6. DE RECHTSHULPVERDRAGEN VAN DE VERENIGDE NATIES

Op het niveau van de Verenigde Naties kwamen twee verdragen tot stand die voor de wederzijdse rechtshulp in strafzaken relevant zijn. Het gaat met name om het Verdrag van 20 december 1988 tegen de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen (VN-Sluikhanderverdrag)⁸³ enerzijds en om het Verdrag van 15 november 2000 tegen transnationale georganiseerde misdaad anderzijds.⁸⁴

I.7. DE NATIONALE WETGEVING INZAKE RECHTSHULP IN BELGIË, DUITSLAND EN FRANKRIJK

I.7.1. BELGIË

België beschikt slechts sedert de Wet van 9 december 2004 over een nationale wettelijke regeling inzake de wederzijdse rechtshulp.⁸⁵ Een nadere toelichting bij deze wet en bij de door België genomen beleidsopties wordt geboden door de Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 9 februari 2005. Verder dient rekening te worden gehouden met de Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 29 oktober 1999 met betrekking tot de goede praktijken inzake internationale rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie enerzijds en de Gezamenlijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 14 februari 2000 betreffende de internationale politiesamenwerking met een gerechtelijke finaliteit anderzijds. De in deze omzendbrieven vervatte richtlijnen zijn bindend voor alle leden van het openbaar ministerie⁸⁶ en voor de onder hun gezag, leiding en toezicht optredende politie-ambtenaren. Magistraten van de zittende magistratuur zijn er echter niet door gebonden.

⁸³ Het VN-Sluikhanderverdrag trad voor Frankrijk in werking op 31 maart 1991, terwijl de inwerkingtreding voor Nederland volgde op 7 december 1993. Wat Duitsland en België betreft, gaat het respectievelijk om 28 februari 1994 en 23 januari 1996.

⁸⁴ De inwerkingtreding voor Frankrijk vond plaats op 29 september 2003. Voor Nederland en België trad dit Verdrag respectievelijk in werking op 25 juni 2004 en 10 september 2004. Voor Duitsland gaat het om 14 juli 2006.

⁸⁵ Wet 9 december 2004 betreffende de wederzijdse internationale rechtshulp in strafzaken en tot wijziging van artikel 90ter van het Wetboek van Strafvordering, B.S. 24 december 2004. Tot vóór deze wet kwam de uitvoering van buitenlandse rogatoire commissies in het Belgische nationale recht slechts aan bod in art. 11 en 873 Ger.W. enerzijds en in art. 11 van de Uitleveringswet van 15 maart 1874 anderzijds.

⁸⁶ Zie art. 143ter Ger.W.

I.7.2. DUITSLAND

De wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen Duitsland en buitenlandse Staten wordt geregeld in het *Gesetz über die Internationale Rechtshilfe in Strafsachen* (IRG), waarvan de originele versie dateert van 23 december 1982. Ter concretisering van de in het IRG opgenomen regels werden in onderling overleg tussen de federale regering en de regeringen van de deelstaten de *Richtlinien für den Verkehr mit dem Ausland in strafrechtlichen Angelegenheiten* (RiVAST) – waarvan de oorspronkelijke versie dateert van 18 september 1984 – uitgevaardigd. De RiVAST vormen geen wetgeving in formele zin, doch zijn te beschouwen als *Verwaltungsvorschriften*. In die optiek zijn deze richtlijnen bindend voor de Uitvoerende Macht, het openbaar ministerie en de politie, al kan er in bijzondere gevallen wel van worden afgeweken. Ten aanzien van beslissingen van de zittende magistratuur die onderworpen zijn aan het beginsel van de rechterlijke onafhankelijkheid gelden de RiVAST louter als aanwijzing, zodat de rechter er niet door gebonden is.⁸⁷ Voor zover de rechter in het kader van de internationale rechtshulp echter opdrachten vervult die tot de *Justizverwaltung* worden gerekend, is hij wél gebonden door de RiVAST.⁸⁸ Dit is met name het geval voor de zogenaamde *Bewilligungsentscheidungen* (*infra*, V.6.2.2).⁸⁹

I.7.3. FRANKRIJK

Bij Wet van 23 juni 1999⁹⁰ werd in Titel X van het vierde boek van de *Code de procédure pénale* (CPP) een regeling inzake de *entraide judiciaire internationale* opgenomen. Deze Titel werd vervolgens grondig herwerkt en uitgebreid door de zogenaamde *Loi Perben II* van 9 maart 2004⁹¹ en bestaat thans uit de artikelen 694 tot en met 696-47 CPP. In het kader van deze studie zijn met name de eerste drie hoofdstukken van Titel X – bestaande uit de artikelen 694 tot en met 695-10 CPP – van belang. De daarin vervatte regeling wordt nader geconcretiseerd in de – niet

⁸⁷ Zie nr. 1 RiVAST.

⁸⁸ K.-F. NAGEL, *Beweisaufnahme im Ausland. Rechtsgrundlagen und Praxis der internationalen Rechtshilfe für deutsche Strafverfahren*, Freiburg i. Br., Eigenverlag Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1988, 49.

⁸⁹ S. SCHELLER, *Ermächtigungsgrundlagen für die internationale Rechts- und Amtshilfe zur Verbrechensbekämpfung – Konkretisierung des Gesetzesvorbehalts –*, Freiburg im Breisgau, Ius-crim, 1997, 48.

⁹⁰ Loi n° 99-515 du 23 juin 1999 renforçant l'efficacité de la procédure pénale, *J.O.* 24 juni 1999. Vóór deze Wet werd de uitvoering van buitenlandse rogatoire commissies in het Franse nationale recht slechts summier geregeld in artikel 30 van de Wet van 10 maart 1927 op de uitlevering (A. HUET en R. KOERING-JOULIN, *Droit pénal international*, Parijs, Presses Universitaires de France, 2005, 361-362).

⁹¹ Loi n° 2004-204 du 9 mars 2004 portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité, *J.O.* 10 maart 2004.

gepubliceerde – *Circulaire-mémento sur l'entraide pénale internationale*, die bindend is voor de parketmagistraten, doch niet voor de zittende magistratuur.

I.8. DE VERHOUDING TUSSEN DE RECHTSHULP- VERDRAGEN EN HET NATIONALE RECHT IN BELGIË, DUITSLAND EN FRANKRIJK

In de internationale rechtspraak werd herhaaldelijk de voorrang van een verdrag boven het interne recht bevestigd. Daarenboven wordt in artikel 27 van het Weens Verdragenverdrag uitdrukkelijk bepaald dat een Partij zich niet mag beroepen op de bepalingen van zijn nationale recht om het niet ten uitvoer te leggen van een verdrag te rechtvaardigen.⁹² In dat perspectief hebben de rechtshulpverdragen waardoor België, Duitsland en Frankrijk gebonden zijn dan ook voorrang op de nationale rechtshulpwetgeving in deze landen.

Voor wat Frankrijk betreft, wordt dit uitdrukkelijk bevestigd in artikel 55 van de Grondwet. Krachtens deze bepaling hebben internationale verdragen of akkoorden die op regelmatige wijze werden bekrachtigd of goedgekeurd, vanaf het tijdstip van publicatie, voorrang op de nationale wetgeving. Wel wordt hierbij wederkerigheid vooropgesteld, in die zin dat de voorrang slechts geldt voor zover het verdrag of akkoord ook door de andere betrokken Staat wordt toegepast. Binnen de Europese Unie verleent Frankrijk evenwel rechtshulp onafhankelijk van de voorbehouden die de verzoekende Staat desgevallend bij een verdragsbepaling heeft gemaakt.⁹³

Artikel 25 van het Duitse *Grundgesetz* bevat een vergelijkbare bepaling. De algemene regels van het volkenrecht worden in Duitsland aldus beschouwd als deel van het *Bundesrecht* en hebben voorrang op de nationale wetgeving. Een en ander wordt voor de wederzijdse rechtshulp in strafzaken bevestigd in § 1 III IRG. Luidens deze bepaling is het IRG van ondergeschikte toepassing ten aanzien van de in de (rechtshulp)verdragen voorziene regels, voor zover deze althans te beschouwen zijn als rechtstreeks toepasselijk Duits recht. Ook de in RiVAST vervatte voorschriften worden slechts toegepast in de mate zij niet onverenigbaar zijn met internationaalrechtelijke regels.⁹⁴

⁹² Zie M. BOSSUYT en J. WOUTERS, *Grondlijnen van internationaal recht*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 72-73.

⁹³ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag over Frankrijk betreffende wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen*, Brussel, 10 oktober 2000, nr. 12000/00, 6.

⁹⁴ Nr. 1 II RiVAST.

II. DE ALGEMENE UITGANGSPUNTEN INZAKE DE WEDERZIJDSE RECHTSHULP IN STRAFZAKEN

II.1. DE VERPLICHTING TOT HET VERLENEN VAN WEDERZIJDSE RECHTSHULP

II.1.1. DE VERDRAGSRECHTELIJKE REGELING

II.1.1.1. Wederzijdse rechtshulp in zo ruim mogelijke mate

Reeds in de klassieke rechtshulpverdragen, zoals het ERV en het BUV wordt bepaald dat de verdragsluitende Partijen zich ertoe verbinden om elkaar “*in zo ruim mogelijke mate*” rechtshulp te verlenen in de procedures waarop deze verdragen betrekking hebben.⁹⁵ Uit deze formulering volgt dat het toepassingsgebied *ratione materiae* van de wederzijdse rechtshulp in strafzaken zeer breed en virtueel zelfs onbeperkt is.⁹⁶

Zo dient in de eerste plaats te worden vastgesteld dat dit toepassingsgebied niet beperkt blijft tot zaken die betrekking hebben op zware of meer ernstige strafbare feiten, doch tevens procedures inzake zogenaamde “*minor offences*” – bijvoorbeeld onbeduidende verkeersovertredingen – omvat.⁹⁷ Afgezien van een aantal bijzondere regels aangaande de uitvoering van ambtelijke opdrachten tot

⁹⁵ Zie art. 1, eerste lid ERV en art. 22, eerste lid BUV. Ook in de meer recente verdragen wordt voorzien in een zeer brede formulering van de verplichting tot het verlenen van wederzijdse rechtshulp. Zie bijvoorbeeld art. 8, eerste lid ETV; art. 7, eerste lid VN-Sluikhandelverdrag; art. 8 Witwasovereenkomst; en art. 18, eerste lid van het VN-Verdrag tegen transnationale georganiseerde misdaad.

⁹⁶ G. VERMEULEN, *o.c.*, nr. 5.

⁹⁷ W. DE CAPITANI, “Internationale Rechtshilfe. Eine Standortbestimmung. Strafsachen und Verwaltungssachen”, *Zeitschrift für Schweizerisches Recht* 1981, II. Halbband, (365) 390; R.C.P. HAENTJENS, *Schets van het Nederlandse kleine rechtshulprecht in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1988, 24; A.L. MELAI, “Les Conventions européennes et le Traité Benelux d’entraide judiciaire en matière pénale et d’extradition” in X, *Le droit pénal international. Recueil d’études en hommage à Jacob Maarten Van Bemmelen*, Leiden, Brill, 1965, (91) 105; F. THOMAS, “Les conventions européennes d’entraide judiciaire en matière pénale – possibilités et limites”, *Rev.dr.pén.* 1978, (463) 475; P.E. TROUSSE, “Quelques aspects de la collaboration des états dans l’administration de la justice répressive”, *B.T.I.R.* 1968, (8) 18; P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *o.c.*, nr. 543; W. WALTER, “Das Europäische Übereinkommen über die Rechtshilfe in Strafsachen”, *N.J.W.* 1977, (983) 983.

huiszoeking of inbeslagneming (*infra*, II.2), wordt de verdragsrechtelijke verplichting tot het verlenen van rechtshulp ten tweede niet beperkt tot strafbare feiten die tot uitlevering aanleiding kunnen geven⁹⁸ en/of tot feiten die strafbaar *c.q.* vervolgbaar zijn in de aangezochte Staat.⁹⁹ Ten derde valt aan te stippen dat wederzijdse rechtshulp in principe ook moet worden verleend in strafzaken tegen eigen onderdanen van de aangezochte Staat¹⁰⁰ enerzijds en in het geval waarin het strafbaar feit ook onder de bevoegdheid van de aangezochte Staat ressorteert¹⁰¹ anderzijds. En in de vierde plaats is het voor het verlenen van rechtshulp geenszins vereist dat de verzoekende Staat reeds zelf alle hem ter beschikking staande interne middelen zou hebben uitgeput.¹⁰²

⁹⁸ Zie de commentaar bij art. 1 ERV in het *Explanatory report on the European Convention on mutual assistance in criminal matters*. Zie tevens B. DE SCHUTTER, "Bij het in werking treden van het Beneluxverdrag aangaande uitlevering en rechtshulp in strafzaken", *R.W.* 1967-68, (1937) 1941; A.H.J. SWART en C.J. ENSCHEDE, *Internationaal strafrecht*, Amsterdam, Universitaire Pers Amsterdam, 1975, 32; F. THOMAS, "Les conventions européennes d'entraide judiciaire en matière pénale – possibilités et limites", *l.c.*, 475.

⁹⁹ Zie de commentaar bij art. 1 ERV in het *Explanatory report on the European Convention on mutual assistance in criminal matters*. Zie tevens H. ABBINK en S.J.S. BAKKER, "Enige aspecten van de kleine rechtshulp (I)", *D.D.* 1981, (554) 568; W. DE CAPITANI, *l.c.*, 391-392; B. DE SCHUTTER, *l.c.*, 1941; B. DE SCHUTTER, "L'entraide judiciaire en matière pénale dans le cadre du Benelux", *B.T.I.R.* 1967, (102) 124; R.C.P. HAENTJENS, *o.c.*, 24; R. HAUSER, "Das Europäische Abkommen über die Rechtshilfe in Strafsachen vom 20. April 1959", *Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht* 1967, (225) 229; A.L. MELAI, *l.c.*, 105; A.H.J. SWART en C.J. ENSCHEDE, *o.c.*, 32; F. THOMAS, "Les conventions européennes d'entraide judiciaire en matière pénale – possibilités et limites", *l.c.*, 475; C. VAN DEN WYNGAERT en G. STESENS, "Mutual legal assistance in criminal matters in the European Union" in C. FIJNAUT, J. GOETHALS, T. PETERS en L. WALGRAVE (ed), *Changes in society, crime and criminal justice in Europe: a challenge for criminological education and research. Volume II. International organised and corporate crime*, Antwerpen, Kluwer, 1995, (II.137) II.149; T. VOGLER, "General report", *R.I.D.P.* 1984, (33) 44; T. VOGLER, "Strukturen und Methoden der internationalen und regionalen Zusammenarbeit in der Strafrechtspflege. Generalbericht zum Thema IV des XIII. Internationalen Strafrechtskongresses", *ZStW.* 1984, (531) 544; T. VOGLER, "Zum gegenwärtigen Stand einer europäischen Kriminalpolitik", *R.I.D.P.* 1971, (26) 27; W. WALTER, *l.c.*, 983; D. WILLKOMMEN, "Es beginnt bei der Unfallflucht. Internationale Rechtshilfe in Strafsachen: Gesetze, Verträge, Geschäftswege – ein Überblick", *Kriminalistik* 1987, (466) 470.

¹⁰⁰ B. DE SCHUTTER, "Bij het in werking treden van het Beneluxverdrag aangaande uitlevering en rechtshulp in strafzaken", *l.c.*, 1941; B. DE SCHUTTER, "L'entraide judiciaire en matière pénale dans le cadre du Benelux", *l.c.*, 124; R.C.P. HAENTJENS, *o.c.*, 24; R. HAUSER, *l.c.*, 230; A.L. MELAI, *l.c.*, 105; A.H.J. SWART en C.J. ENSCHEDE, *o.c.*, 32; F. THOMAS, "Les conventions européennes d'entraide judiciaire en matière pénale – possibilités et limites", *l.c.*, 475; T. VOGLER, "General report", *l.c.*, 44; T. VOGLER, "Strukturen und Methoden der internationalen und regionalen Zusammenarbeit in der Strafrechtspflege. Generalbericht zum Thema IV des XIII. Internationalen Strafrechtskongresses", *l.c.*, 544.

¹⁰¹ Zie de commentaar bij art. 1 ERV in het *Explanatory report on the European Convention on mutual assistance in criminal matters*.

¹⁰² C. FIGGE, "The European Conventions on mutual assistance in criminal matters and on extradition and the exchange of information in tax matters I", *Intertax* 1980, (86) 93. Zie tevens V. DAUGINET, "Aanwending door de Belgische overheid van fiscale inlichtingen uit Zwitser-

II. De algemene uitgangspunten inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken

De verdragsrechtelijke verplichting tot het verlenen van wederzijdse rechtshulp in zo ruim mogelijke mate brengt tevens met zich dat in het kader van een rechtshulpverzoek in beginsel alle mogelijke handelingen van opsporing of vervolging kunnen worden gevraagd.¹⁰³ In die zin kunnen aldus ook verzoeken worden ingewilligd die betrekking hebben op bijzondere en als dusdanig niet uitdrukkelijk in het verdrag omschreven vormen van rechtshulp.¹⁰⁴ Zodoende wordt niet alleen ruimte gelaten voor de toepassing van nieuwe onderzoeksmethodes, doch tevens voor specifieke klemtonen, die bijvoorbeeld door de Europese Unie zouden worden gelegd.¹⁰⁵

II.1.1.2. *De procedures ten behoeve waarvan wederzijdse rechtshulp wordt verleend*

II.1.1.2.1. Strafrechtelijke procedures sensu lato

De verplichting tot het verlenen van rechtshulp geldt overeenkomstig de artikelen 1, eerste lid ERV en 22, eerste lid BUV¹⁰⁶ voor elke procedure die betrekking heeft op strafbare feiten, waarbij als voorwaarde geldt dat de bestraffing van deze feiten – op het tijdstip waarop de rechtshulp wordt gevraagd – tot de bevoegdheid moet behoren van de rechterlijke autoriteiten van de verzoekende Staat.¹⁰⁷ Het feit dat ten grondslag ligt aan het rechtshulpverzoek dient aldus naar het recht van de verzoekende Staat strafbaar te zijn. In die optiek geldt bijvoorbeeld geen verplichting tot het verlenen van wederzijdse rechtshulp in procedures uit hoofde van een louter tuchtrechtelijke inbreuk.

Het ERV en het BUV bieden een verdragsrechtelijke grondslag voor het verlenen van rechtshulp in het stadium van het voorbereidend onderzoek in strafzaken enerzijds en tijdens de behandeling van een strafzaak ter terechtzitting ander-

land. Het gebruik van het Europees rechtshulpverdrag”, *Fiskofoon. Tijdschrift voor fiscaal recht* 1986, (81) 82.

¹⁰³ J. KOERS, *o.c.*, 164; D. McCLEAN, *International co-operation in civil and criminal matters*, Oxford, University Press, 2002, 173.

¹⁰⁴ Zie F. THOMAS, “De kleine rechtshulp” in X, *Internationalisering van het strafrecht*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1986, (223) 224; F. THOMAS, “Les conventions européennes d’entraide judiciaire en matière pénale – possibilités et limites”, *l.c.*, 474. Vgl. J.-M. SJÖCRONA, “Pays-Bas”, *R.I.D.P.* 1984, (255) 262.

¹⁰⁵ F. THOMAS, *o.c.*, nr. 209; G. VERMEULEN, *o.c.*, nr. 5.

¹⁰⁶ En overeenkomstig de op het ERV en het BUV geïnspireerde rechtshulpverdragen (F. THOMAS, *o.c.*, nr. 212).

¹⁰⁷ Op grond van artikel 24 ERV kan elke verdragsluitende Partij bij de ondertekening van het ERV of bij de neerlegging van haar akte van bekrachtiging, dan wel van toetreding, aangeven welke autoriteiten zij beschouwt als rechterlijke autoriteiten in de zin van het ERV. Zulks dient te geschieden door middel van een aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte verklaring. Voor een overzicht hiervan, zie F. THOMAS, *o.c.*, nr. 215.

zijds.¹⁰⁸ In de praktijk kan daarnaast behoefte aan rechtshulp bestaan in het kader van de tenuitvoerlegging van straffen en maatregelen. Waar het BUV hieromtrent geen specifieke bepaling bevat¹⁰⁹, ligt dit anders voor het ERV. Krachtens artikel 1, tweede lid ERV is dit Verdrag immers niet van toepassing op de tenuitvoerlegging van beslissingen tot vrijheidsbeneming of van veroordelingen. Op grond van het ERV kan aldus niet worden meegelopen aan de daadwerkelijke tenuitvoerlegging van de beslissing tot vrijheidsbeneming of de veroordeling.¹¹⁰ Hiermee is overigens niet gezegd dat elke vorm van rechtshulp in de executiefase uitgesloten is. Ter zake dient met name te worden gewezen op artikel 3 van het Aanvullend Protocol bij het ERV van 17 maart 1978, dat het ERV precies van toepassing verklaart op bepaalde rechtshandelingen die in dit stadium van de procedure plaatsvinden. Het gaat meer bepaald om de betekening van stukken betreffende de tenuitvoerlegging van een straf, de inning van een boete of de betaling van proceskosten enerzijds en om de maatregelen betreffende het opschorten van een te wijzen vonnis of van de tenuitvoerlegging daarvan, de voorwaardelijke invrijheidstelling, het uitstel van het begin van de tenuitvoerlegging van een straf of de onderbreking van de tenuitvoerlegging daarvan anderzijds.¹¹¹ Deze handelingen vallen echter wel slechts onder de verplichting tot het verlenen van wederzijdse rechtshulp voor zover zij worden gesteld door rechterlijke autoriteiten.¹¹²

Ook na de totstandkoming van dit Aanvullend Protocol is er, voor wat het ERV betreft, nog discussie mogelijk of de verplichting tot het verlenen van rechtshulp ook betrekking heeft op procedures die plaatsvinden na de rechterlijke uitspraak ten gronde en die weliswaar verband houden met de strafvordering, doch geen strafprocedures *sensu stricto* zijn. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan een herzienings- of genadeprocedure en aan een procedure tot het bekomen van schadevergoeding uit hoofde van onwettige *c.q.* onwerkdadige voorlopige hechtenis. Waar bepaalde Staten – bijvoorbeeld Duitsland – ter zake een ruime interpretatie van het ERV vooropstellen, nemen andere Staten – onder meer Frankrijk – een meer restrictieve positie in.¹¹³

¹⁰⁸ D.D. SPINELLIS, “Securing evidence abroad: a European perspective” in M. CHERIF BAS-SIOUNI (ed), *International criminal law. Volume II – Procedural and enforcement mechanisms*, New York, Transnational Publishers, 1999, (359) 365; F. THOMAS, “De implicaties van de Schengen-akkoorden voor de kleine rechtshulp in strafzaken”, *l.c.*, 23; F. THOMAS, *o.c.*, nr. 130; W. WALTER, *l.c.*, 983.

¹⁰⁹ R.C.P. HAENTJENS, *o.c.*, 34. Zie tevens F. THOMAS, “De implicaties van de Schengen-akkoorden voor de kleine rechtshulp in strafzaken”, *l.c.*, 27-28.

¹¹⁰ H. ABBINK en S.J.S. BAKKER, *l.c.*, 558. Zie tevens W. WALTER, *l.c.*, 983.

¹¹¹ Zie hierover F. THOMAS, *o.c.*, nr. 132.

¹¹² D. McCLEAN, *o.c.*, 188.

¹¹³ F. THOMAS, “De implicaties van de Schengen-akkoorden voor de kleine rechtshulp in strafzaken”, *l.c.*, 23-24; F. THOMAS, *o.c.*, nrs. 130-131. Zie tevens J. CONSTANT, “Le Traité Benelux d’extradition et d’entraide judiciaire en matière pénale”, *Rev.dr.pén.* 1962-63, (75) 103; B. DE SCHUTTER, “Bij het in werking treden van het Beneluxverdrag aangaande uitlevering en

II. De algemene uitgangspunten inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken

Aangezien zowel België, Duitsland als Frankrijk partij zijn bij de SUO is deze discussie in het kader van voorliggende studie evenwel van minder belang. In artikel 49, b) tot en met f) SUO wordt inderdaad ondubbelzinnig bepaald dat wederzijdse rechtshulp ook moet worden verleend ten behoeve van:

- de procedures inzake aanspraken op schadevergoeding wegens maatregelen die verband houden met een strafvervolgning en wegens ongerechtvaardigde veroordelingen;
- de behandeling van gratieverzoeken;
- de burgerlijke rechtsvorderingen die in een strafrechtelijke procedure ingesteld zijn, zolang althans de strafrechter nog niet onherroepelijk in de strafzaak heeft beslist;
- de betekening van gerechtelijke mededelingen inzake de tenuitvoerlegging van een straf of maatregel, de inning van een geldboete of de betaling van proceskosten;
- de opschorting van de uitspraak of de tenuitvoerlegging van een straf of maatregel, de voorwaardelijke invrijheidstelling, het uitstel van de tenuitvoerlegging of de schorsing van de tenuitvoerlegging van een straf of maatregel.

Tot slot dient te worden gewezen op artikel 3, tweede lid van de EU-Rechtshulpovereenkomst. Luidens deze bepaling wordt wederzijdse rechtshulp eveneens verleend ten behoeve van een strafvervolgning uit hoofde van een strafbaar feit waarvoor in de verzoekende lidstaat een rechtspersoon aansprakelijk kan worden gesteld. De omstandigheid dat de aangezochte Staat niet voorziet in een strafrechtelijke aansprakelijkheid van rechtspersonen voor de betrokken feiten vormt dus geen reden om de uitvoering van het rechtshulpverzoek te weigeren.¹¹⁴ Een vergelijkbare regel is overigens te vinden in artikel 1, vierde lid van het Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV.

II.1.1.2.2. Procedures inzake overtredingen van voorschriften betreffende de orde

Hoger werd aangegeven dat de verplichting tot het verlenen van wederzijdse rechtshulp in artikel 1, eerste lid ERV wordt gekoppeld aan de voorwaarde dat de rechterlijke autoriteiten van de verzoekende Staat, op het tijdstip waarop de rechtshulp wordt gevraagd, bevoegd moeten zijn tot bestraffing van het strafbaar feit dat ten grondslag ligt aan het rechtshulpverzoek (*supra*, II.1.1.2.1). Via de

rechtshulp in strafzaken”, *I.c.*, 1941; P.E. TROUSSE, *I.c.*, 23-24; P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *o.c.*, nr. 548.

¹¹⁴ A. WINANTS, “De Wet van 9 december 2004 betreffende de wederzijdse internationale rechtshulp in strafzaken” in A. DE NAUW (ed), *De groeipijnen van het strafrecht*, Brugge, Die Keure, 2007, (189) 198.

aldus omschreven bevoegdheid *ratione temporis* van de rechterlijke autoriteiten van de verzoekende Staat, werd bij de totstandkoming van het ERV beoogd om ook de Duitse *Ordnungswidrigkeiten* onder het toepassingsgebied van dit Verdrag te doen ressorteren.¹¹⁵ Een *Ordnungswidrigkeit* is conform § 1 I van het *Gesetz über Ordnungswidrigkeiten* een wederrechtelijke en verwijtbare handeling die wettelijk wordt omschreven en die wordt gesanctioneerd middels een administratieve geldboete, opgelegd in het kader van een bijzondere bestuurlijke procedure.¹¹⁶ Hoewel *Ordnungswidrigkeiten* aldus geen strafbare feiten zijn, worden zij er onder bepaalde voorwaarden – voor wat de toepassing van het ERV betreft – mee gelijkgesteld. Dit is met name het geval van zodra de persoon aan wie de administratieve geldboete werd opgelegd, verzet heeft aangetekend tegen deze beslissing en de zaak als gevolg daarvan bij de rechter aanhangig is.¹¹⁷ In deze gerechtelijke fase¹¹⁸ van het *Ordnungswidrigkeitenverfahren* kan door de Duitse gerechtelijke autoriteiten desgevallend een rechtshulpverzoek worden uitgevaardigd, dat dan op grond van artikel 1, eerste lid ERV door de aangezochte Staat zal moeten worden uitgevoerd.

Intussen werd de mogelijkheid tot het verlenen van rechtshulp in het kader van procedures inzake overtredingen van voorschriften betreffende de orde echter gevoelig verruimd. De eerste doorbraak op dit vlak kwam er met artikel 49a) SUO. Krachtens deze bepaling wordt wederzijdse rechtshulp ook verleend ten behoeve van procedures uit hoofde van feiten die volgens het nationale recht van één van beide of van beide betrokken Staten als vergrijpen tegen voorschriften betreffende de orde worden gesanctioneerd door bestuurlijke autoriteiten. Wel geldt als voorwaarde dat tegen de beslissingen van deze bestuurlijke autoriteiten beroep kan worden ingesteld bij een rechter die ook in strafzaken bevoegd is.

¹¹⁵ Zie de commentaar bij art. 1 ERV in het *Explanatory report on the European Convention on mutual assistance in criminal matters*.

¹¹⁶ Voor een uitgebreide analyse, zie D. VAN DAELE, *Het openbaar ministerie en de afhandeling van strafzaken in Duitsland*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 294-316.

¹¹⁷ Zie de commentaar bij art. 1 ERV in het *Explanatory report on the European Convention on mutual assistance in criminal matters*; D. McCLEAN, *o.c.*, 173-174; F. THOMAS, *De Europese rechtshulpverdragen in strafzaken. Ontstaan en evolutie van een Europees strafrechtsbeleid van uitlevering tot overdracht van strafvervolgingen*, Gent, Story-Scientia, 1980, nr. 315; F. THOMAS, “De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude” in C. FIJNAUT, L. HUYBRECHTS en C. VAN DEN WYNGAERT (ed), *EG-fraudebestrijding in de praktijk*, Antwerpen, Maklu, 1994, (235) 252; F. THOMAS, *o.c.*, nr. 216; F. THOMAS, “Les conventions européennes d’entraide judiciaire en matière pénale – possibilités et limites”, *l.c.*, 475; F. THOMAS, “Rechtshulp versus rechtsbescherming in Schengenland”, *Panopticon* 1991, (221) 230; W. WALTER, *l.c.*, 983.

¹¹⁸ Bepaalde auteurs maken gewag van de strafrechtelijke fase van het *Ordnungswidrigkeitenverfahren* (zie bijvoorbeeld F. THOMAS, *o.c.*, nr. 216). Dit is evenwel niet geheel correct. De gerechtelijke procedure die plaatsvindt na het verzet van de betrokkene tegen de beschikking houdende oplegging van de administratieve boete verloopt in beginsel weliswaar volgens de regels van de *Strafprozessordnung*, doch dit neemt niet weg dat deze procedure geen strafprocedure in enge zin is. Zie hierover D. VAN DAELE, *o.c.*, 309-310.

II. De algemene uitgangspunten inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken

Anders dan het geval is onder artikel 1, eerste lid ERV is echter niet vereist dat er reeds daadwerkelijk beroep werd ingesteld, zodat rechtshulp ook kan worden gevraagd en verkregen in de administratieve fase van de procedure.¹¹⁹ Intussen werd een vergelijkbare regeling eveneens opgenomen in artikel 3, eerste lid van de EU-Rechtshulpovereenkomst en in artikel 1, derde lid van het Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV van 8 november 2001. Ook in bestuursrechtelijke procedures geldt overigens dat wederzijdse rechtshulp tevens zal worden verleend uit hoofde van een feit waarvoor in de verzoekende Staat een rechtspersoon aansprakelijk is.¹²⁰

II.1.2. DE REGELING IN BELGIË

Met inachtneming van de toepasselijke internationale rechtsregels enerzijds en de Wet van 9 december 2004 anderzijds verlenen de Belgische gerechtelijke overheden de ruimst mogelijke wederzijdse rechtshulp in strafzaken.¹²¹ Aangezien de ernst van de aan het rechtshulpverzoek ten grondslag liggende feiten in deze optiek van geen belang is, zullen de Belgische autoriteiten ook ten aanzien van onbeduidende bagateldelicten rechtshulp (moeten) verlenen.¹²²

Ook verzoeken om wederzijdse rechtshulp in strafzaken die niet kaderen in een internationaal rechtsinstrument tussen België en de verzoekende Staat kunnen worden uitgevoerd. Hierbij geldt dan wel als voorwaarde dat er tussen België en de betrokken Staat een wederzijdse verbintenis van goede samenwerking aangegaan is.¹²³ Het aangaan van een dergelijke verbintenis behoort vanuit Belgisch perspectief tot de verantwoordelijkheid van de Federale Overheidsdienst Justitie.¹²⁴

¹¹⁹ G. POLIMENI, "Judicial cooperation" in A. PAULY (ed), *Les accords de Schengen. Abolition des frontières intérieures ou menace pour les libertés publiques? Actes du colloque tenu à Luxembourg les 18 et 19 juin 1992*, Maastricht, European Institute of Public Administration, 1993, (53) 58; F. THOMAS, "Rechtshulp versus rechtsbescherming in Schengenland", *l.c.*, 230.

¹²⁰ Art. 3, tweede lid EU-Rechtshulpovereenkomst. Zie tevens art. 1, vierde lid Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV.

¹²¹ Art. 3 Wet 9 december 2004.

¹²² Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 9 februari 2005 betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken, punt II.1. Art. 4 § 1 Wet 9 december 2004. Het stellen van de voorwaarde van een wederzijdse verbintenis van goede samenwerking – in plaats van de meer klassieke wederkerigheid – biedt België de mogelijkheid om uitsluitend samen te werken met Staten die zelf ook met België samenwerken, zonder hierbij juridisch door enige verbintenis van wederkerigheid gebonden te zijn (Wetsontwerp betreffende internationale rechtshulp in strafzaken. Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Walter Muls, *Parl.St.* Kamer 2004-05, nr. 1278/004, 22).

¹²⁴ Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 9 februari 2005 betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken, punt II.2. a.

Aan de door de Raad van State gedane suggestie om het begrip rechtshulp nader te omschrijven¹²⁵, werd door de Wetgever bewust geen gevolg gegeven. Deze optie steunde op de overweging dat de geldende internationale rechtsinstrumenten geen definitie van rechtshulp bevatten, waarbij tevens werd aangegeven dat een dergelijke definitie in het licht van het evolutief karakter van de wederzijdse rechtshulp in strafzaken te beperkend zou werken en aldus onvoldoende soepel zou zijn.¹²⁶

De omstandigheid dat de in het rechtshulpverzoek gevraagde onderzoekshandeling in het Belgische recht niet voorzien is, hoeft overigens niet *ipso facto* te leiden tot een weigering van de tenuitvoerlegging van het verzoek. Voor zover de gevraagde handeling niet indruist tegen het wettelijkheids- en loyaliteitsprincipe bij de bewijsgaring – dat ook van toepassing is op rogatoire commissies – enerzijds of tegen de fundamentele principes van de Belgische rechtsstaat anderzijds lijkt er voor de Belgische autoriteiten immers geen beletsel te bestaan om positief gevolg te geven aan het rechtshulpverzoek.¹²⁷

II.1.3. DE REGELING IN DUITSLAND

In het Duitse recht wordt een brede interpretatie van het begrip wederzijdse rechtshulp vooropgesteld. De *sonstige Rechtshilfe* omvat immers elke vorm van ondersteuning die een Duitse autoriteit – een rechterlijke instantie of een ander overheidsorgaan – biedt aan een in het buitenland lopende en op een strafrechtelijke aangelegenheid betrekking hebbende procedure.¹²⁸ Hieronder valt elke procedure die door een rechterlijke instantie of andere overheidsinstantie wordt ingesteld naar aanleiding van een reeds gepleegd of een vermoedelijk gepleegd feit en die de oplegging van een strafrechtelijke sanctie *sensu lato* tot doel heeft of kan hebben.¹²⁹ Enerzijds gaat het om de klassieke strafprocedure – gaande van het strafrechtelijk vooronderzoek tot de strafuitvoering – en de daarmee verbonden

¹²⁵ Wetsontwerp betreffende internationale rechtshulp in strafzaken. Advies van de Raad van State, *Parl.St.* Kamer 2003-04, nr. 1278/001, 32.

¹²⁶ Wetsontwerp betreffende internationale rechtshulp in strafzaken. Memorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer 2003-2004, nr. 1278/001, 8; Wetsontwerp betreffende internationale rechtshulp in strafzaken. Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Walter Muls, *Parl.St.* Kamer 2004-2005, nr. 1278/004, 5-6.

¹²⁷ A. WINANTS, *l.c.*, 198.

¹²⁸ § 59 II IRG. Zie tevens Nr. 2 RiVAST.

¹²⁹ W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, *Internationale Rechtshilfe in Strafsachen. Kommentar zum Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen (IRG) unter Einbeziehung der für den gesamten deutschsprachigen Raum wichtigsten Rechtshilfeinstrumente ergänzt um Rechtshilfetabellen sowie die wichtigsten Texte auch in englischer Sprache*, München, Beck, 2006, 257.

II. De algemene uitgangspunten inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken

procedures tot het bekomen van schadevergoeding en genade.¹³⁰ Anderzijds betreft het ook de in de verzoekende Staat voorziene procedures die vergelijkbaar zijn met het Duitse *Ordnungswidrigkeitenverfahren* en aldus kunnen leiden tot de oplegging van een bestuurlijke boete uit hoofde van een niet-strafrechtelijke inbreuk. In dit laatste geval is wel vereist dat de boete desgevallend kan worden getoetst door een rechterlijke instantie die ook in strafzaken bevoegd is.¹³¹

De Duitse Wetgever heeft bewust nagelaten om de daden van rechtshulp op exhaustieve wijze te omschrijven. In die zin kan dan ook soepel worden ingespeeld op nieuwe ontwikkelingen die zich op dit vlak voordoen.¹³² Hierbij dient overigens te worden aangetekend dat het verlenen van wederzijdse rechtshulp niet wordt beperkt tot die gevallen waarin er ter zake een verdragsrechtelijke verplichting bestaat. In Deel V van het IRG wordt immers juist ook het zogenaamde *vertragsloser Rechtshilfeverkehr* geregeld.¹³³ Bij toepassing van § 59 I IRG kan aldus zonder verdragsrechtelijke basis wederzijdse rechtshulp in strafzaken worden verleend na een daartoe strekkend verzoek van een bevoegde instantie van een buitenlandse Staat. In dat geval geldt evenwel geen verplichting tot het verstrekken van rechtshulp en beschikken de aangezochte Duitse autoriteiten over een beoordelingsvrijheid.¹³⁴ Daarenboven moet rekening worden gehouden met de in § 59 III IRG voorziene beperking, krachtens welke de gevraagde rechtshulp alleen mag worden verstrekt indien de voorwaarden vervuld zijn waaronder Duitse rechterlijke instanties en overheidsorganen elkaar rechtshulp kunnen bieden. Dit komt erop neer dat de verzochte rechtshulphandeling slechts kan worden gesteld indien zij ook in een nationale Duitse (straf)procedure mogelijk zou zijn.¹³⁵

Abstractie gemaakt van de spontane informatieverstrekking tussen justitiële autoriteiten¹³⁶, wordt in beginsel slechts rechtshulp verleend na een daartoe strekkend verzoek van een bevoegde buitenlandse autoriteit enerzijds en binnen de perken van dat verzoek anderzijds. In uitzonderlijke gevallen kunnen de Duitse autoriteiten echter reeds voorafgaand aan een rechtshulpverzoek voorbereidende maatregelen treffen. Zo kunnen zij bijvoorbeeld de woonplaats van een bepaalde

¹³⁰ W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, *o.c.*, 31. Zie ook P. SCHÄDEL, *Die Bewilligung internationaler Rechtshilfe in Strafsachen in der Europäischen Union. Das Spannungsfeld von Nationalstaatlichkeit und Europäischer Integration*, Baden-Baden, Nomos, 2005, 48.

¹³¹ § 1 II IRG.

¹³² W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, *o.c.*, 245. Zie ook T. HACKNER, W. SCHOMBURG, O. LAGODNY en N. WOLF, *Internationale Rechtshilfe in Strafsachen. Ein Leitfaden für die Praxis*, München, Beck, 2003, 120.

¹³³ W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, *o.c.*, 245.

¹³⁴ S. SCHELLER, *o.c.*, 289. Zie ook Nr. 3 RiVAST.

¹³⁵ T. HACKNER, W. SCHOMBURG, O. LAGODNY en N. WOLF, *o.c.*, 120.

¹³⁶ Zoals voorzien in artikel 7 EU-Rechtshulpovereenkomst. Voor de Duitse regeling, zie § 83j IRG. Voor het spontaan verstrekken van justitiële informatie aan Staten die geen lid zijn van de Europese Unie geldt de in een aantal opzichten restrictievere regeling *ex* § 61a IRG.

persoon opzoeken of nagaan of een getuige bereid is om een verklaring af te leggen.¹³⁷ Verder kan worden gedacht aan een inbeslagname van bewijsstukken of voorwerpen, in afwachting van een verzoek tot overmaking ervan aan het buitenland. Met het oog op deze inbeslagname kan desgevallend ook een doorzoeking worden doorgevoerd.¹³⁸

Aangezien er geen voorwaarde van wederkerigheid geldt, zal Duitsland ook rechtshulp verlenen in die gevallen waarin de verzoekende Staat dat desgevallend niet zou doen. Daarnaast dient rekening te worden gehouden met de mogelijkheid dat buitenlandse Staten wél de wederkerigheid als voorwaarde stellen, waarbij zij aan Duitsland slechts rechtshulp verlenen in de mate dat hen de formele waarborg wordt geboden dat de Duitse autoriteiten hiertoe in vergelijkbare gevallen ook bereid zijn. In die situatie kan toepassing worden gemaakt van § 76 IRG. Krachtens deze bepaling kan de *Bund* bij een uitgaand rechtshulpverzoek aan de aangezochte Staat de toezegging doen dat in een vergelijkbaar geval ook een rechtshulpverzoek van deze Staat door Duitsland zal worden uitgevoerd. Deze toezegging is echter steeds individueel en kan daarenboven te allen tijde worden herroepen.¹³⁹

II.1.4. DE REGELING IN FRANKRIJK

De Franse wetgeving bevat geen specifieke omschrijving van het begrip wederzijdse rechtshulp. In de praktijk wordt dan ook een ruime interpretatie gehanteerd, waarbij de Franse autoriteiten ook daden van rechtshulp kunnen stellen die in de verdragen niet voorzien zijn.¹⁴⁰ Voor zover wederkerigheid gewaarborgd is, verleent Frankrijk daarnaast ook rechtshulp buiten een verdragsrechtelijk kader.¹⁴¹

II.2. DE SPECIFIEKE REGELS INZAKE ROGATOIRE COMMISSIES STREKKENDE TOT HUISZOEKING OF INBESLAGNEMING

II.2.1. HET UITGANGSPUNT

Aangezien zowel de huiszoeking als de inbeslagneming te beschouwen zijn als onderzoekshandelingen die *ipso facto* de toepassing van dwang impliceren en

¹³⁷ Nr. 4 RiVAST.

¹³⁸ § 67 I IRG. Zie tevens Nr. 4 RiVAST. Conform § 67 II IRG is een inbeslagname overigens ook mogelijk in het kader van de uitvoering van een rechtshulpverzoek dat geen betrekking heeft op de overdracht van bewijsstukken of voorwerpen aan de verzoekende Staat.

¹³⁹ W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, *o.c.*, 366.

¹⁴⁰ C. GUÉRY, "Commission rogatoire", *Rép.D.dr.pén.*, losbl. (februari 2005), nr. 219.

¹⁴¹ C. GUÉRY, *l.c.*, nr. 250.

II. De algemene uitgangspunten inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken

derhalve in sterke mate ingrijpen in zowel de persoonlijke levenssfeer als de eigendom van de rechtsonderhorige, werden zij in het kader van de wederzijdse rechtshulp van oudsher onderworpen aan een restrictief regime.¹⁴²

Zo bepaalt artikel 24 BUV dat rogatoire commissies strekkende tot huiszoeking of inbeslagneming slechts worden uitgevoerd voor feiten die op grond van het BUV aanleiding kunnen geven tot uitlevering. Ook het ERV bevat ter zake een specifieke regeling. Luidens artikel 5 ERV kan iedere verdragsluitende Partij zich aldus het recht voorbehouden¹⁴³ om de uitvoering van een ambtelijke opdracht tot huiszoeking of inbeslagneming afhankelijk te stellen van één of meer van de in dat artikel genoemde drie voorwaarden. Deze voorwaarden hebben respectievelijk betrekking op de dubbele strafbaarheid van het feit dat de aanleiding vormt voor de ambtelijke opdracht (*infra*, II.2.2); op de omstandigheid dat dit strafbaar feit in de aangezochte Staat een grond voor uitlevering moet kunnen opleveren (*infra*, II.2.3); en op de verenigbaarheid van de ambtelijke opdracht met de interne wetgeving van deze Staat (*infra*, II.2.4). Een Staat die een beperkende verklaring in de zin van artikel 5, eerste lid ERV aflegt, dient er echter wel rekening mee te houden dat elke andere partij bij het ERV het beginsel van wederkerigheid kan – doch niet moet – toepassen.¹⁴⁴ In die optiek is de aangezochte Staat slechts verplicht om een rogatoire commissie tot huiszoeking of inbeslagneming uit te voeren indien hij erop kan rekenen dat de verzoekende Staat ook bereid zou zijn tot uitvoering van een dergelijke rogatoire commissie. Wel zal de verzoekende Staat een op grond van het wederkerigheidsbeginsel afgewezen verzoek tot huiszoeking of inbeslagneming steeds kunnen herformuleren tot een eenvoudig verzoek om inlichtingen.¹⁴⁵

Zoals verder zal blijken, houden het Aanvullend Protocol bij het ERV van 17 maart 1978 en de SUO op een aantal punten echter een versoepeling in van de voorwaarden inzake de uitvoering van een rogatoire commissie tot uitoezeking of inbeslagneming.

¹⁴² R. HAUSER, *l.c.*, 235; F. THOMAS, “De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude”, *l.c.*, 249; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 233; D. VANDERMEERSCH, “Le juge d’instruction et l’entraide judiciaire internationale en matière pénale” in G. VERMEULEN, T. VANDER BEKEN en B. DE RUYVER (ed), *Internationaal strafrecht. Actuele ontwikkelingen in België en Europa*, Brugge, Vanden Broele, 1998, (67) 71; W. WALTER, *l.c.*, 984; D. WILLKOMMEN, *l.c.*, 471.

¹⁴³ Hetzij bij de ondertekening van het ERV, hetzij bij de neerlegging van de akte van bekrachtiging of van toetreding.

¹⁴⁴ Art. 5, tweede lid ERV.

¹⁴⁵ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 236.

II.2.2. DE DUBBELE STRAFBAARHEID

II.2.2.1. De verdragsrechtelijke regeling

Op grond van artikel 5, eerste lid, (a) ERV kan de uitvoering van een ambtelijke opdracht tot huiszoeking of inbeslagneming afhankelijk worden gesteld van de voorwaarde dat het strafbaar feit dat ten grondslag ligt aan de ambtelijke opdracht zowel volgens de wetgeving van de verzoekende als volgens deze van de aangezochte Staat strafbaar is. Omtrent de exacte draagwijdte van deze mogelijke voorwaarde bestaat evenwel geen eensgezindheid. Zo rijst de vraag of de aldus vooropgestelde dubbele incriminatie *in abstracto*, dan wel *in concreto* dient te worden beoordeeld. Waar in het kader van de eerstgenoemde interpretatie slechts de overeenstemming van de constitutieve bestanddelen van het strafbaar feit tussen beide Staten kan worden verlangd, biedt de tweede interpretatie de mogelijkheid om ook voorwaarden met betrekking tot de dader van het feit – bijvoorbeeld inzake nationaliteit, rechtvaardigings- en/of verschoningsgronden – in aanmerking te nemen.¹⁴⁶ Hierbij dient echter een dubbele kanttekening te worden gemaakt.

Eenzijds geldt deze onduidelijkheid niet ten aanzien van de rogatoire commissies tot huiszoeking of inbeslagneming uit hoofde van fiscale delicten. Blijkens artikel 2, eerste lid van het Aanvullend Protocol bij het ERV van 17 maart 1978 is voor deze delicten immers aan de voorwaarde van dubbele incriminatie voldaan indien het feit strafbaar is volgens de wetgeving van de verzoekende Staat en het overeenkomt met een strafbaar feit van dezelfde aard volgens de wetgeving van de aangezochte Staat. Op het vlak van de constitutieve bestanddelen van het strafbaar feit wordt zodoende geen volledige overeenstemming vereist.¹⁴⁷ Daarenboven wordt de impact van inhoudelijke verschillen tussen de fiscale wetgevingen van de bij het ERV betrokken Partijen geminimaliseerd door het vooropstellen van een zogenaamd vermoeden van overeenstemmend misdrijf.¹⁴⁸ Een rechtshulpverzoek tot huiszoeking of inbeslagneming mag aldus niet worden afgewezen op grond van het (loutere) feit dat naar de wetgeving van de aangezochte Staat niet dezelfde soort retributies of belastingen worden geheven, dan wel dat deze wetgeving niet dezelfde soort regeling inzake retributies, belastingen, douane en deviezen bevat als de wetgeving van de verzoekende Staat.¹⁴⁹ Deze in artikel 2 van het Aanvullend Protocol bij het ERV vervatte regeling werd bin-

¹⁴⁶ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 234.

¹⁴⁷ G. VERMEULEN, *o.c.*, nr. 133.

¹⁴⁸ V. DAUGINET, *l.c.*, 82; C. FIGGE, *l.c.*, 131; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 234.

¹⁴⁹ Art. 2, tweede lid Aanvullend Protocol bij het ERV. Deze opvatting werd door bepaalde auteurs overigens reeds verdedigd vóór de totstandkoming van dit Protocol. Zie bijvoorbeeld W. WALTER, *l.c.*, 984.

II. De algemene uitgangspunten inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken

nen de Europese Unie overigens hernomen in artikel 8 van het bij de EU-Rechtshulpovereenkomst horende Protocol van 16 oktober 2001.

Anderzijds voorziet artikel 51, a SUO in een beperking van de mogelijkheid om de uitvoering van een rogatoire commissie strekkende tot huiszoeking of inbeslagneming afhankelijk te stellen van de voorwaarde van dubbele strafbaarheid. Blijkens deze bepaling kan de inwilligbaarheid van een dergelijke rogatoire commissie op dit vlak immers niet aan een verdergaande voorwaarde worden onderworpen dan:

- dat het eraan ten grondslag liggende feit naar het recht van zowel de verzoekende als de aangezochte Staat strafbaar gesteld is met een vrijheidsstraf of een tot vrijheidsbeneming strekkende maatregel met een maximum van ten minste zes maanden; dan wel
- dat dit feit naar het recht van één van beide Staten strafbaar gesteld is met zulk een sanctie en naar het recht van de andere Staat wordt gesanctioneerd als een vergrijp tegen voorschriften betreffende de orde, dat door de bestuurlijke autoriteiten wordt bestraft. In dit geval wordt wel vereist dat tegen de beslissingen van deze bestuurlijke autoriteiten beroep mogelijk is bij een rechter die ook in strafzaken bevoegd is. De dubbele incriminatie in zijn traditionele vorm wordt zodoende onder bepaalde condities vervangen door een zogenaamde gemengde incriminatie.¹⁵⁰

II.2.2.2. De regeling in België

België maakte geen gebruik van de door de artikelen 5, eerste lid, (a) ERV en 51, a) SUO geboden mogelijkheid om de uitvoering van rogatoire commissies strekkende tot huiszoeking of inbeslagneming te koppelen aan de voorwaarde van dubbele strafbaarheid.

II.2.2.3. De regeling in Duitsland

Krachtens een door Duitsland geformuleerde verklaring bij artikel 5 ERV zijn huiszoeking en inbeslagneming alleen toegestaan indien voldaan is aan de voorwaarde van dubbele strafbaarheid. In dat perspectief is de overdracht van bewijsstukken of voorwerpen aan de verzoekende Staat luidens § 66 II, 1 IRG slechts mogelijk voor zover het aan het rechtshulpverzoek ten grondslag liggend feit ook naar Duits recht een wederrechtelijke handeling is, die de constitutieve bestanddelen omvat van hetzij een strafbaar feit, hetzij een *Ordnungswidrigkeit*. Overeenstemming van de kwalificaties is hierbij echter niet vereist.

¹⁵⁰ F. THOMAS, “De implicaties van de Schengen-akkoorden voor de kleine rechtshulp in strafzaken”, *l.c.*, 34. Voor een kritiek op het te beperkt karakter van de in art. 51 SUO voorziene verruiming, zie S. HEITMANN, “Grenzüberschreitende Zusammenarbeit im justiziellen Bereich”, *Die Polizei* 1993, (154) 156.

Verder tekende Duitsland een voorbehoud aan bij artikel 2, eerste lid van het Aanvullend Protocol bij het ERV van 17 maart 1978. Ook ten aanzien van fiscale delicten blijft de uitvoering van een rechtshulpverzoek strekkende tot huiszoeking of inbeslagneming aldus onderworpen aan de voorwaarde van dubbele incriminatie, zij het dat geen identiteit van kwalificaties vereist is.

II.2.2.4. De regeling in Frankrijk

De uitvoering van een rogatoire commissie tot huiszoeking of inbeslagneming wordt naar Frans recht niet gekoppeld aan de voorwaarde van dubbele strafbaarheid.¹⁵¹

II.2.3. DE BAND MET DE UITLEVERING

Artikel 5, eerste lid, (b) ERV voorziet in de mogelijkheid voor de Partijen om de uitvoering van een ambtelijke opdracht tot huiszoeking of inbeslagneming te koppelen aan de voorwaarde dat het aan deze opdracht ten grondslag liggende strafbaar feit in de aangezochte Staat aanleiding tot uitlevering moet kunnen geven. Waar Duitsland en Frankrijk geen gebruik maakten van deze mogelijkheid, deden België¹⁵² en Nederland dit wel.

Het BUV is op dit punt strenger. Binnen de Benelux worden rogatoire commissies strekkende tot huiszoeking of inbeslagneming blijkens artikel 24, tweede lid BUV aldus alleen uitgevoerd voor feiten die op grond van het BUV aanleiding kunnen geven tot uitlevering. Luidens artikel 4 BUV wordt uitlevering uit hoofde van fiscale delicten slechts toegestaan indien de regeringen van de drie betrokken landen daartoe een bijzondere overeenkomst sluiten die zulks mogelijk maakt. Nu dergelijke overeenkomst nooit tot stand kwam, was uitlevering inzake fiscale delicten niet mogelijk, hetgeen tot gevolg had dat ook rogatoire commissies tot huiszoeking of inbeslagneming ten aanzien van dergelijke strafbare feiten niet konden worden uitgevoerd.¹⁵³

¹⁵¹ F. TRAVAILLOT, "L'assistance mutuelle dans l'Union européenne – La pratique française", *ERA-Forum. Special issue on European evidence* 2005, (76) 79. Zie tevens RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag over Frankrijk betreffende wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen*, Brussel, 10 oktober 2000, 12000/00, CRIMORG 131, 6-7.

¹⁵² Zie ook art. 11, eerste lid van de Uitleveringswet van 15 maart 1874.

¹⁵³ Zie bijvoorbeeld K.I. Antwerpen 30 oktober 1986, *R.W.* 1986-87, 1402, noot L. HUYBRECHTS. Wel valt aan te stippen dat art. 17, eerste lid BASS het tweede lid van art. 24 BUV ook van toepassing verklaart op strafbare feiten die geen aanleiding kunnen geven tot uitlevering. De uitvoering van een rogatoire commissie tot huiszoeking of inbeslagneming uit hoofde van inbreuken op de regelingen inzake de btw, de douane, de accijnzen en de in-, uit- en doorvoer kan aldus niet afhankelijk worden gesteld van de voorwaarde dat deze feiten tot uitlevering

II. De algemene uitgangspunten inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken

Artikel 51 SUO bevat op dit punt evenwel een belangrijke versoepeling. Blijkens dit artikel kan de inwilliging van een rogatoire commissie strekkende tot huiszoeking en inbeslagneming tussen de Schengen-partners immers niet langer afhankelijk worden gesteld van de voorwaarde dat het eraan ten grondslag liggende strafbaar feit een uitleveringsdelict is.¹⁵⁴ In tegenstelling tot wat wordt gesteld in bepaalde Belgische rechtspraak¹⁵⁵ en rechtsleer¹⁵⁶, geldt ons inziens thans ook binnen de Benelux derhalve de verplichting om een rechtshulpverzoek tot huiszoeking of inbeslagneming uit hoofde van fiscale delicten uit te voeren.¹⁵⁷

II.2.4. DE VERENIGBAARHEID MET DE NATIONALE WETGEVING

II.2.4.1. De verdragsrechtelijke regeling

Tot slot biedt artikel 5, eerste lid (c) ERV aan de Staten de mogelijkheid om te verklaren dat zij slechts tot uitvoering van een ambtelijke opdracht tot huiszoeking of inbeslagneming zullen overgaan voor zover deze verenigbaar is met hun nationale wetgeving. Artikel 51, b SUO voorziet een vergelijkbare mogelijkheid. Middels een dergelijke verklaring kan de aangezochte Staat vermijden dat hij op zijn grondgebied en ten behoeve van een buitenlandse Staat zou moeten overgaan tot een huiszoeking of inbeslagneming onder minder restrictieve voorwaarden dan deze die voorzien zijn in zijn nationaal recht.¹⁵⁸

II.2.4.2. De regeling in België

Krachtens een verklaring bij artikel 5 ERV worden ambtelijke opdrachten strekkende tot huiszoeking of inbeslagneming door België slechts uitgevoerd op voorwaarde dat de Belgische rechter, overeenkomstig de nationale wetgeving, in de uitvoering heeft toegestemd.

aanleiding zouden moeten kunnen geven (L. DE BROE, “De internationale rechtshulp in fiscale strafzaken”, *Fiskofoon. Tijdschrift voor fiscaal recht* 1990, (348) 353 en 356; P. DE HERT, *l.c.*, 99; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nrs. 161 en 237. Voor een toepassingsgeval, zie Corr. Gent 27 april 1993, *F.J.F.* 1993, 529).

¹⁵⁴ F. THOMAS, “De implicaties van de Schengen-akkoorden voor de kleine rechtshulp in strafzaken”, *l.c.*, 34.

¹⁵⁵ K.I. Antwerpen 1 december 1998, *A.J.T.* 1998-99, noot R. TOURNICOURT.

¹⁵⁶ R. TOURNICOURT, “Uitlevering voor fiscale misdrijven in de Benelux na het verdrag van Schengen” (noot onder K.I. Antwerpen 1 december 1998), *A.J.T.* 1998-99, 866-869.

¹⁵⁷ In die zin ook J. KOERS, *o.c.*, 346; F. THOMAS, “De implicaties van de Schengen-akkoorden voor de kleine rechtshulp in strafzaken”, *l.c.*, 34; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nrs. 238 en 240; G. VERMEULEN, *o.c.*, nr. 299.

¹⁵⁸ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 234.

Een aan België gerichte buitenlandse rogatoire commissie tot huiszoeking of inbeslagneming kan op grond van artikel 11, tweede lid van de Uitleveringswet van 15 maart 1874 slechts worden uitgevoerd indien zij voorafgaandelijk door de territoriaal bevoegde raadkamer¹⁵⁹ uitvoerbaar werd verklaard.¹⁶⁰ Deze regel is echter niet van toepassing op rogatoire commissies uit Nederland, aangezien deze blijkens artikel 24, eerste lid BUV door België zullen worden uitgevoerd alsof het ging om een rogatoire commissie uitgaande van een Belgische rechterlijke autoriteit.¹⁶¹

De onderzoeksrechter die in uitvoering van een rechtshulpverzoek overgaat tot een huiszoeking en inbeslagneming handelt op grond van een mandaat dat hem door de verzoekende rechterlijke autoriteit werd gegeven en neemt aldus geen jurisdictionele beslissing. De betrokkene beschikt dan ook niet over de mogelijkheid om hoger beroep aan te tekenen tegen de uitvoering van de rogatoire commissie als zodanig of tegen de in dit verband gedane huiszoeking en inbeslagneming.¹⁶² Verder is de in artikel 61^{quater} BSV. voorziene procedure van het zogenaamde strafrechtelijk kort geding, waarbij eenieder die wordt geschaad door een onderzoekshandeling met betrekking tot zijn goederen aan de onderzoeksrechter de opheffing ervan kan vragen, niet van toepassing in het kader van de uitvoering van een buitenlandse rogatoire commissie. In dat geval voert de Belgische onderzoeksrechter immers zelf geen gerechtelijk onderzoek *à charge* en *a décharge*, docht treedt hij op in het kader van een door de betrokken buitenlandse autoriteit gevoerd onderzoek, waarbij hij niet bevoegd is om de opportuniteit van de door deze autoriteit gevraagde onderzoekshandeling te beoordelen.¹⁶³

Wel moet rekening worden gehouden met de in artikel 20, tweede lid BUV en artikel 11, derde lid van de Uitleveringswet vooropgestelde beperking. De volledige of gedeeltelijke overdracht van de door de Belgische autoriteiten in beslag genomen voorwerpen aan Nederland is aldus onderworpen aan de goedkeuring van de raadkamer van de rechtbank van de plaats waar de huiszoeking en inbeslagneming hebben plaatsgevonden.¹⁶⁴ De opdracht van de raadkamer is in dit

¹⁵⁹ Het gaat om de raadkamer van de rechtbank van eerste aanleg van de plaats waar de huiszoeking en inbeslagneming zullen plaatsvinden.

¹⁶⁰ Een rechtshulpverzoek waarin slechts om de overzending van een eensluidend verklaard afschrift van stukken en een bewijs van echtheid wordt verzocht, strekt niet tot een huiszoeking of inbeslagneming en dient derhalve niet door de raadkamer uitvoerbaar te worden verklaard (Cass. 14 oktober 1992, *Arr.Cass.* 1992-93, nr. 665).

¹⁶¹ Voor een toepassingsgeval naar aanleiding van een Luxemburgse rogatoire commissie, zie Cass. 26 mei 1992, *Rev.dr.pén.* 1993, 84.

¹⁶² K.I. Antwerpen 7 april 1978, *R.W.* 1978-79, 469.

¹⁶³ K.I. Brussel 26 juni 2000, *Rev.dr.pén.* 2001, 589; K.I. Antwerpen 23 november 1999, *R.W.* 2001-02, 1178, noot I. GABRIËLS. Ook het strafrechtelijk kort geding in het kader van het opsporingsonderzoek – zoals geregeld in artikel 28^{sexies} BSV. – kan in dit kader niet worden toegepast (zie K.I. Antwerpen 4 december 1998, *J.L.M.B.* 2000, 343; M. ROZIE, “De eerste rechtspraak met betrekking tot het strafrechtelijk kort geding” in X, *Liber amicorum Jozef Van Den Heuvel*, Antwerpen, Kluwer, 1999, (523) 524-525).

¹⁶⁴ Indien de betrokkene titularis is van het voorrecht van rechtsmacht is niet de raadkamer, doch wel de kamer van inbeschuldigingstelling bevoegd. Voor een toepassingsgeval, zie K.I. Ant-

kader louter bewarend van aard en blijft beperkt tot het onderzoek van de regelmatigheid van de procedure.¹⁶⁵ De raadkamer zal aldus moeten onderzoeken of de overdracht door de buitenlandse autoriteiten werd gevraagd en of de betrokken stukken in verband staan met de verdachte en met de strafbare feiten die hem ten laste worden gelegd.¹⁶⁶ Krachtens de artikelen 20, tweede lid BUV en 11, vierde lid van de Uitleveringswet kan de raadkamer de teruggave bevelen van de papieren en andere voorwerpen die geen rechtstreeks verband houden met het aan de verdachte ten laste gelegd feit.¹⁶⁷ Tevens zal zij eventueel beslissen over de terugvorderingen die worden ingesteld door derde bezitters of andere rechthebbenden. Hierbij moet de raadkamer weliswaar ingaan op de bezwaren die door derden worden geuit, doch is zij niet verplicht om ten gronde en definitief uitspraak te doen over de vraag of de derde al dan niet bezitter ter goeder trouw is.¹⁶⁸ Daarenboven dient de raadkamer alleen te onderzoeken of de rechten van derden kunnen worden benadeeld door de overdracht van de in beslag genomen voorwerpen aan de verzoekende Staat. Zij zal deze overdracht in dit perspectief dan ook alleen mogen weigeren wanneer derden-houders of andere rechthebbenden er belang bij hebben dat de voorwerpen in België zouden worden bewaard. Een dergelijk belang zal door de genoemde personen moeten worden aangetoond.¹⁶⁹

Tegen de beslissing van de raadkamer kan overeenkomstig artikel 135 BSv. hoger beroep worden aangetekend bij de kamer van inbeschuldigingstelling. Het door de kamer van inbeschuldigingstelling gewezen arrest is vervolgens vatbaar voor een voorziening in cassatie.¹⁷⁰

werpen 16 juli 1985, *R.W.* 1986-87, 1773. Indien de huiszoekingen en inbeslagnemingen in verschillende gerechtelijke arrondissementen werden uitgevoerd, dienen alle territoriaal bevoegde raadkamers in de procedure te worden betrokken (zie M. DE SWAEF en M. TRAEST, "Uitlevering, overlevering en internationale rechtshulp: overdracht van voorwerpen" in *Strafrecht en strafvordering. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, losbl., nr. 13).

¹⁶⁵ Cass. 7 september 1953, *Pas.* 1953, I, 964. Zie tevens *Pand.b.* v° Commission rogatoire, nr.432.

¹⁶⁶ Zie Cass. 17 augustus 1998, *Arr.Cass.* 1998, nr. 366; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 249.

¹⁶⁷ Het gaat om een mogelijkheid en geenszins om een verplichting (Cass. 11 december 1980, *Rev. dr.pén.* 1981, 386).

¹⁶⁸ Cass. 17 augustus 1998, *Arr.Cass.* 1998, nr. 366. Zie tevens C. LEROY, "Un problème mal connu: l'extradition des pièces à conviction ou d'objets constituant le corps du délit", *J.T.* 1972, (582) 583.

¹⁶⁹ Cass. 1 juni 1999, *T.Strafr.* 2000, 252, noot G. STESENS. Het Hof van Cassatie preciseerde hierbij ook dat een beweerde onregelmatige voorafgaande verzending van kopieën van de in beslag genomen stukken aan de verzoekende Staat geen afbreuk doet aan de regelmatigheid van de beslissing tot overdracht van deze stukken. Een dergelijke onregelmatigheid kan uiteraard wel gevolgen hebben op het vlak van de bewijsvoering in de verzoekende Staat en aldaar desgevallend tot uitsluiting van het bewijs leiden.

¹⁷⁰ M. DE SWAEF en M. TRAEST, *l.c.*, nr. 6; M. FRANCHIMONT, A. JACOBS en A. MASSET, *Manuel de procédure pénale*, Brussel, Larcier, 2006, 1294; P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *o.c.*, nr. 275. Zie verder ook K. LAMMENS, "Internationale samenwerking in strafzaken. Rechtspraak", *Panopticon* 2006, 62-65.

Het federaal parket wees er reeds herhaaldelijk op dat de noodzakelijke tussenkomst van de raadkamer een vlotte behandeling van rechtshulpverzoeken belemmert.¹⁷¹ Ook in het namens de Raad van de Europese Unie opgestelde Evaluatieverslag inzake de toepassing van de wederzijdse rechtshulp door België wordt het nut van deze procedure betwijfeld en wordt voorgesteld om de afschaffing ervan te overwegen.¹⁷²

II.2.4.3. De regeling in Duitsland

Duitsland maakte gebruik van de mogelijkheid om een verklaring in de zin van artikel 5, eerste lid (c) ERV af te leggen en vereist aldus dat de uitvoering van de ambtelijke opdracht tot huiszoeking of inbeslagneming verenigbaar is met zijn nationale wetgeving.

Op verzoek van een bevoegde autoriteit van een buitenlandse Staat kunnen in die optiek voorwerpen worden overgedragen die in aanmerking komen als bewijsstukken in een buitenlandse strafprocedure of die rechtstreeks of onrechtstreeks voortvloeien uit het aan het rechtshulpverzoek ten grondslag liggende feit.¹⁷³

De overdracht is alleen mogelijk indien door een bevoegde autoriteit van de verzoekende Staat hetzij een bevel tot inbeslagneming werd uitgevaardigd, hetzij een verklaring werd afgelegd dat inbeslagneming mogelijk zou zijn mochten de zaken zich op het grondgebied van de verzoekende Staat bevinden.¹⁷⁴ Daarenboven moet worden gewaarborgd dat de rechten van derden gevrijwaard blijven. Verder geldt steeds als voorbehoud dat de betrokken zaken op verzoek van de Duitse autoriteiten moeten worden teruggestuurd.¹⁷⁵

Het parket bij het *Landgericht* in wier rechtsgebied de betrokken zaken zich bevinden¹⁷⁶, treedt op als *Vornahmebehörde* (*infra*, V.6.2.3)¹⁷⁷ en bereidt in die hoedanigheid de beslissing over de overdracht voor.¹⁷⁸ Het eigenlijke bevel tot

¹⁷¹ FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 1 januari tot 31 december 2005*, 24; FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 1 september 2003 tot 31 december 2004*, 28; FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 21 mei 2002 tot 31 augustus 2003*, 42-43.

¹⁷² RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag betreffende België inzake wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen*, Brussel, 16 mei 2000, 7704/00, CRIMORG 60, 35 en 40.

¹⁷³ § 66 I IRG.

¹⁷⁴ § 66 II, 2) IRG.

¹⁷⁵ § 66 II, 3) IRG.

¹⁷⁶ Gaat het om zaken die zich bevinden in rechtsgebieden van meerdere *Amtsgerichte*, dan is het parket bevoegd van het *Amtsgericht* dat het eerst met het dossier belast is (§ 66 III *in fine juncto* § 61 II, tweede zin IRG).

¹⁷⁷ W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, *o.c.*, 289. Is dit parket niet zelf *Bewilligungsbehörde* (*infra*, V.6.2.2), dan dient het de *Bewilligungsbehörde* te informeren en diens beslissing af te wachten (Nr. 76 II RiVAST).

¹⁷⁸ § 66 III IRG.

II. De algemene uitgangspunten inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken

doorzoeking en inbeslagneming wordt gegeven door het *Amtsgericht*, dat optreedt als *Vornahmegericht* (*infra*, V.6.2.3).¹⁷⁹ In geval van dringende noodzakelijkheid – *Gefahr im Verzug* – komt deze bevoegdheid echter toe aan het openbaar ministerie en diens *Ermittlungspersonen*.¹⁸⁰

De uiteindelijke overdracht van de zaken aan de verzoekende Staat geschiedt door het territoriaal bevoegde parket bij het *Landgericht*.¹⁸¹

II.2.4.4. De regeling in Frankrijk

Frankrijk heeft geen verklaring in de zin van artikel 5, eerste lid (c) ERV of artikel 51, b) SUO afgelegd en koppelt de uitvoering van een rechtshulpverzoek tot huiszoeking of inbeslagneming dus niet aan de verenigbaarheid ervan met de Franse wetgeving.¹⁸² Nederland legde echter wel een dergelijke verklaring af, zodat rekening moet worden gehouden met de in artikel 23, derde lid ERV voorziene wederkerigheid. Formeel beschouwd zou Frankrijk de uitvoering van een Nederlands rechtshulpverzoek tot huiszoeking of inbeslagneming dan ook toch kunnen weigeren indien het meent dat deze uitvoering niet verenigbaar is met de Franse wetgeving.

II.3. WEDERZIJDSE RECHTSHULP EN OVERWEGINGEN VAN STRAFRECHTELIJK BELEID

Hoger werd reeds aangegeven dat het toepassingsgebied *ratione materiae* van de wederzijdse rechtshulp in strafzaken niet beperkt is tot zaken die betrekking hebben op zware of ernstige vormen van criminaliteit (*supra*, II.1.1.1). Daarenboven wordt de verdragsrechtelijke verplichting tot het verlenen van rechtshulp niet gekoppeld aan overwegingen van strafrechtelijk beleid en is het stellen van prioriteiten in dit verband aldus formeel-juridisch niet aan de orde. Hierbij past evenwel een dubbele kanttekening.

Enerzijds komen bepaalde aspecten van deze problematiek wel aan bod in het Gemeenschappelijk Optreden van 29 juni 1998¹⁸³ en in de ter implementatie hier-

¹⁷⁹ § 67 III IRG; W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, *o.c.*, 289. De uitvoering van het bevel van het *Landgericht* behoort tot de verantwoordelijkheid van het openbaar ministerie (nr. 75 RiVAST).

¹⁸⁰ § 67 IV IRG.

¹⁸¹ § 66 III IRG.

¹⁸² C. GUÉRY, *l.c.*, nr. 221.

¹⁸³ Gemeenschappelijk Optreden van 29 juni 1998 door de Raad aangenomen op grond van K.3 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, inzake goede praktijken bij wederzijdse rechtshulp in strafzaken, PB. L 1998, 191/1.

van door de lidstaten van de Europese Unie afgelegde verklaringen van goede praktijken inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken. Voor zover dit niet strijdig is met hun nationale wetgeving, zullen de aangezochte justitiële autoriteiten van België, Duitsland en Frankrijk aldus prioriteit geven aan de uitvoering van rechtshulpverzoeken die door de verzoekende Nederlandse instanties duidelijk als dringend worden aangemerkt. Daarnaast zullen zij Nederlandse rechtshulpverzoeken – al dan niet als dringend aangemerkt – hoe dan ook niet minder gunstig behandelen dan vergelijkbare verzoeken die door hun eigen nationale instanties worden gedaan.¹⁸⁴

Anderzijds moet rekening worden gehouden met een door Duitsland bij het Aanvullend Protocol bij het ERV van 17 maart 1978 afgelegde verklaring. Zelfs onder het toepassingsgebied van het ERV, zoals verruimd door het Protocol, bestaat er volgens Duitsland aldus geen verplichting om rechtshulp te verlenen indien de inspanningen en de kosten die daarmee gepaard gaan als disproportioneel moeten worden beschouwd ten aanzien van de zaak waarin het rechtshulpverzoek kadert. De uitvoering van het rechtshulpverzoek zou in dergelijke gevallen volgens Duitsland immers afbreuk kunnen doen aan wezenlijke nationale belangen. In de praktijk blijkt dan ook dat de Duitse parketten – gezien het grote aantal inkomende rechtshulpverzoeken – prioriteiten stellen, waarbij de behandeling van niet-dringende verzoeken een tijd op zich kan laten wachten.¹⁸⁵

¹⁸⁴ Art. 1, derde lid, c Gemeenschappelijk Optreden van 29 juni 1998. Zie tevens de door België, Duitsland en Frankrijk neergelegde verklaring van goede praktijken bij wederzijdse rechtshulp in strafzaken, opgenomen in EUROPEES JUSTITIEEL NETWERK, *Goede praktijken bij wederzijdse rechtshulp in strafzaken. Verklaringen van de lidstaten van de EU*, DG H III, SN 1371/000.

¹⁸⁵ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag betreffende wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen. Verslag over Duitsland*, Brussel, 11 december 2000, 13365/00, CRIMORG 153, 13.

III. RECHTSHULP EN DE WEDERZIJDSE ERKENNING VAN RECHTERLIJKE BESLISSINGEN IN STRAFZAKEN

III.1. HET BEGINSSEL VAN WEDERZIJDSE ERKENNING VAN RECHTERLIJKE BESLISSINGEN IN STRAFZAKEN

In punt 33 van de conclusies van het voorzitterschap van de Europese Raad te Tampere van 15 en 16 oktober 1999¹⁸⁶ wordt aangegeven dat een versterkte wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen en vonnissen – gekoppeld aan de noodzakelijke aanpassing van de wetgevingen van de lidstaten – zowel de samenwerking tussen de autoriteiten als de justitiële bescherming van de rechten van het individu ten goede zou komen. Het beginsel van wederzijdse erkenning moet in die optiek volgens de Europese Raad dan ook de hoeksteen van de justitiële samenwerking – zowel in burgerlijke zaken als in strafzaken – binnen de Europese Unie worden. Dit beginsel dient daarenboven zowel op vonnissen als op andere beslissingen van rechterlijke autoriteiten van toepassing te zijn.

De Europese Raad drong er vervolgens op aan dat de Raad en de Commissie reeds vóór december 2000 een programma van maatregelen zouden goedkeuren om het vooropgestelde beginsel van wederzijdse erkenning toe te passen.¹⁸⁷ In dit programma¹⁸⁸ wordt aangegeven dat het principe van wederzijdse erkenning pluriform is en derhalve dient te worden nagestreefd in elk stadium van de strafrechtspleging, zij het dat de wijze waarop dit geschiedt kan variëren naar gelang van de aard van de beslissing of de opgelegde straf.

¹⁸⁶ Deze conclusies zijn onder meer opgenomen in R. BARENTS, *Serie EU-wetgeving, rechtspraak en doctrine. Deel 14 EU-Strafrecht*, Deventer, Kluwer, 2002, 50-56.

¹⁸⁷ Punt 37 van de conclusies van het voorzitterschap van de Europese Raad te Tampere van 15 en 16 oktober 1999.

¹⁸⁸ Programma van maatregelen om uitvoering te geven aan het beginsel van wederzijdse erkenning van strafrechtelijke beslissingen, *PB. C* 2001, 12/10-22. Zie verder ook de Mededeling van de Commissie aan de Raad en het Europees Parlement van 26 juli 2000 inzake de wederzijdse erkenning van definitieve beslissingen in strafzaken, COM (2000) 495 definitief.

In wat volgt, worden twee modaliteiten van wederzijdse erkenning besproken, die in relatie tot het stelsel van wederzijdse rechtshulp in strafzaken van bijzonder belang zijn. Het gaat met name om het Kaderbesluit inzake de tenuitvoerlegging van beslissingen tot bevrozing van voorwerpen of bewijsstukken (III.2) enerzijds en om het (voorstel van) Kaderbesluit inzake het Europees bewijsverkrijgingsbevel (III.3) anderzijds.

III.2. DE TENUITVOERLEGGING VAN BESLISSINGEN TOT BEVRIEZING VAN VOORWERPEN OF BEWIJSSTUKKEN

III.2.1. DE JURIDISCHE GRONDSLAG

Luidens punt 36 van de conclusies van het voorzitterschap van de Europese Raad te Tampere moet het beginsel van wederzijdse erkenning ook van toepassing zijn op gerechtelijke bevelen die in de fase voorafgaand aan het onderzoek ter terechtzitting worden gegeven, waarbij in het bijzonder wordt gedacht aan bevelen die de bevoegde autoriteiten toelaten om snel bewijsmateriaal veilig te stellen en beslag te leggen op gemakkelijk verplaatsbare voorwerpen. Het aannemen van een instrument ter uitvoering van dit voornemen kreeg van de Raad de hoogste prioriteitsgraad.¹⁸⁹ Een en ander leidde dan ook tot het Kaderbesluit van 22 juli 2003 inzake de tenuitvoerlegging in de Europese Unie van beslissingen tot bevrozing van voorwerpen of bewijsstukken.¹⁹⁰ Hierin worden de regels vastgesteld volgens dewelke een beslissing tot bevrozing die door een rechterlijke autoriteit van een lidstaat – de beslissingsstaat – in een strafprocedure werd genomen, geldig werd verklaard of op enigerlei wijze werd bevestigd, vervolgens door een andere lidstaat – de tenuitvoerleggingsstaat – wordt erkend en ten uitvoer gelegd. De tenuitvoerleggingsstaat is dan met name de lidstaat op wiens grondgebied de betrokken voorwerpen of bewijsstukken zich bevinden.¹⁹¹

¹⁸⁹ Zie de maatregelen 6 en 7 van het Programma van maatregelen om uitvoering te geven aan het beginsel van wederzijdse erkenning van strafrechtelijke beslissingen, *PB. C* 2001, 12/10.

¹⁹⁰ *PB. L* 2003, 196/45. Het Kaderbesluit van 22 juli 2003 vormt de tweede verwezenlijking – na het Kaderbesluit van 13 juni 2002 inzake het Europees aanhoudingsbevel en de procedures van overlevering tussen de lidstaten – van het beginsel van wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen.

¹⁹¹ Art. 1 en art. 2, a en b Kaderbesluit 22 juli 2003.

Het Kaderbesluit van 22 juli 2003 werd in het Belgische recht omgezet door de Wet van 5 augustus 2006¹⁹², die thans alleen betrekking heeft op de wederzijdse erkenning van beslissingen tot bevroezing – in de Belgische terminologie rechterlijke beslissingen met als doel de inbeslagneming van een goed¹⁹³ – doch bedoeld is als kaderwet en aldus ook zal kunnen worden gebruikt voor de omzetting van toekomstige kaderbesluiten inzake de wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen.¹⁹⁴ Waar België opteerde voor een specifieke wet, naast de Wet van 9 december 2004 inzake de wederzijdse rechtshulp (*supra*, I.7.1), vond de omzetting van het Kaderbesluit in Frankrijk plaats door een aanpassing van de voor de wederzijdse rechtshulp in strafzaken reeds voorziene wetgeving. Aldus werd Hoofdstuk II van Titel X van de CPP aangevuld met een Afdeling V, die betrekking heeft op de uitvaardiging en de uitvoering van beslissingen tot bevroezing.¹⁹⁵ Ook in Duitsland wordt geopteerd voor een regeling in het kader van de rechtshulpwetgeving¹⁹⁶, waarbij daarenboven in overwegende mate aansluiting wordt gezocht bij de procedure die geldt voor het verlenen van rechtshulp en zodoende weinig nieuwe bepalingen worden ingevoerd.

III.2.2. DE BESLISSING TOT BEVRIEZING

III.2.2.1. *Het begrip en de ratio legis*

Het Kaderbesluit van 22 juli 2003 is van toepassing op beslissingen tot bevroezing met het oog op de veiligstelling van bewijs of de daaropvolgende confiscatie van voorwerpen.¹⁹⁷ In die optiek kan de beslissing tot bevroezing worden omschreven als elke maatregel die door een bevoegde rechterlijke autoriteit van de beslis-

¹⁹² Wet 5 augustus 2006 inzake de toepassing van het beginsel van de wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *B.S.* 7 september 2006. Voor wat de tenuitvoerlegging en de uitvaardiging van inbeslagnemingen binnen de Europese Unie betreft, vervangt de Wet van 5 augustus 2006 de Wet van 20 mei 1997 betreffende de internationale samenwerking inzake de tenuitvoerlegging van inbeslagnemingen en verbeurdverklaringen (zie art. 8 Wet 5 augustus 2006).

¹⁹³ Onder het begrip bevroezing wordt naar Belgisch recht aldus de inbeslagneming in de zin van art. 35, 35bis en 35ter BSV. verstaan (art. 9 Wet 5 augustus 2006).

¹⁹⁴ Zie art. 2 Wet 5 augustus 2006. Hierbij dient overigens wel te worden aangestipt dat het Europees aanhoudingsbevel in een aparte Wet van 19 december 2003 geregeld is.

¹⁹⁵ Het gaat om art. 695-9-1 tot en met 695-9-30 CPP.

¹⁹⁶ Zie Entwurf eines Gesetzes zur Umsetzung des Rahmenbeschlusses des Rates vom 22. Juli 2003 über die Vollstreckung von Entscheidungen über die Sicherstellung von Vermögensgegenständen oder Beweismitteln in der Europäischen Union, *Bundesrat*, Drucksache 553/07, 10 augustus 2007.

¹⁹⁷ Art. 3, eerste lid Kaderbesluit 22 juli 2003.

singsstaat wordt getroffen ter voorkoming van de vernietiging, verwerking, verplaatsing, overdracht of vervreemding van hetzij bewijsstukken – in de zin van objecten, documenten of gegevens die als overtuigingsstuk in een strafprocedure kunnen dienen¹⁹⁸ – hetzij voorwerpen die door de beslissingsstaat geconfisqueerd zouden kunnen worden.¹⁹⁹ Onder het begrip voorwerpen vallen in dit verband zowel goederen van enigerlei aard – lichamen of onlichamelijk, roerend of onroerend – als rechtsbescheiden waaruit de eigendom of andere rechten ten aanzien van deze goederen blijken. Wel is vereist dat de bevoegde rechterlijke autoriteit van de beslissingsstaat van mening is dat de betreffende voorwerpen hetzij de opbrengst vormen van een strafbaar feit – *c.q.* in waarde geheel of gedeeltelijk met die opbrengst overeenstemmen – hetzij een hulpmiddel voor of het object van het strafbaar feit uitmaken.²⁰⁰

III.2.2.2. *Het toepassingsgebied ratione materiae*

Het toepassingsgebied *ratione materiae* van het Europees bevroezingsbevel wordt als dusdanig niet beperkt tot bepaalde strafbare feiten. Daarenboven kan de klassieke voorwaarde van dubbele strafbaarheid in een hele reeks gevallen niet langer worden gesteld. Conform artikel 3, tweede lid van het Kaderbesluit van 22 juli 2003²⁰¹ mag de dubbele strafbaarheid immers niet worden getoetst ingeval het gaat om één van de 32 op limitatieve wijze opgesomde strafbare feiten, voor zover deze in de beslissingsstaat althans strafbaar zijn met een maximale vrijheidsstraf van minimaal 3 jaar.²⁰² Bij het opstellen van deze lijst werd tot op zekere hoogte uitgegaan van de domeinen waaraan voorrang wordt toegekend in functie van de strafrechtelijke harmonisatie op Europees niveau, terwijl ook belangrijke misdrijven uit de strafwetgeving van de lidstaten werden geselecteerd. Dit leidde tot een heterogene lijst, waarop zeer onderscheiden strafbare feiten – met name ook qua ernstgraad – voorko-

¹⁹⁸ Art. 2, e Kaderbesluit 22 juli 2003.

¹⁹⁹ Art. 2, c Kaderbesluit 22 juli 2003.

²⁰⁰ Art. 2, d Kaderbesluit 22 juli 2003.

²⁰¹ Voor wat België betreft, zie tevens art. 6 § 2 Wet 5 augustus 2006. Voor Duitsland, zie de voorgestelde § 94 I, 1° IRG.

²⁰² Over de mogelijkheid voor de Raad om de lijst aan te passen en desgevallend uit te breiden tot andere categorieën van strafbare feiten, zie art. 3, derde lid Kaderbesluit 22 juli 2003.

men.²⁰³ ²⁰⁴ Bij de omschrijving van deze strafbare feiten dient het recht van de beslissingsstaat in acht te worden genomen.²⁰⁵ Hierbij moet echter worden aange-tekend dat de in de lijst opgenomen feiten niet strafrechtelijk omschreven zijn, doch louter generiek *c.q.* criminologisch worden beschouwd en aldus betrekking hebben op een aantal – eerder vaag omschreven – vormen van criminaliteit. Minstens bepaalde van de 32 feiten zullen overigens als meerdere onderscheiden misdrijven kunnen worden gekwalificeerd.²⁰⁶

²⁰³ De 32 strafbare feiten, waarvoor de dubbele strafbaarheid niet mag worden getoetst, betreffen:

- deelneming aan een criminele organisatie;
- terrorisme;
- mensenhandel;
- seksuele uitbuiting van kinderen en kinderpornografie;
- illegale handel in verdovende middelen en psychotrope stoffen;
- illegale handel in wapens, munitie en explosieven;
- corruptie;
- fraude, met inbegrip van fraude waardoor de financiële belangen van de Europese Gemeenschappen worden geschaad, zoals bedoeld in de Overeenkomst van 26 juli 1995;
- witwassen van opbrengsten van misdrijven;
- vervalsing, met inbegrip van namaak van de euro;
- informaticacriminaliteit;
- milieumisdrijven, met inbegrip van de illegale handel in bedreigde diersoorten en bedreigde planten- en boomsoorten;
- hulp bij illegale binnenkomst en illegaal verblijf;
- moord, doodslag en zware mishandeling;
- illegale handel in menselijke organen en weefsels;
- ontvoering, wederrechtelijke vrijheidsberoving en gijzeling;
- racisme en vreemdelingenhaat;
- georganiseerde of gewapende diefstal;
- illegale handel in cultuuroederen, waaronder antiques en kunstvoorwerpen;
- oplichting;
- racketeering en afpersing;
- namaak van producten en productpiraterij;
- vervalsing van administratieve documenten en handel in valse documenten;
- vervalsing van betaalmiddelen;
- illegale handel in hormonale stoffen en andere groeibevorderaars;
- illegale handel in nucleaire en radioactieve stoffen;
- handel in gestolen voertuigen;
- verkrachting;
- opzettelijke brandstichting;
- misdaden die onder de rechtsmacht van het Internationaal Strafhof vallen;
- kaping van vliegtuigen of schepen; en
- sabotage.

²⁰⁴ Bij de omzetting van de lijst van 32 strafbare feiten in het nationale recht werd door België uitdrukkelijk gestipuleerd dat abortus, zoals bedoeld in artikel 350, tweede lid Sw., en euthanasie, zoals bedoeld in de Wet van 28 mei 2002, niet te beschouwen zijn als opzettelijke doodslag (art. 6 § 4 Wet 5 augustus 2006). In voorkomend geval zullen de Belgische autoriteiten aldus onverkort rekening moeten houden met het beginsel van dubbele strafbaarheid.

²⁰⁵ Art. 3, tweede lid Kaderbesluit 22 juli 2003.

²⁰⁶ Vgl. D. VAN DAELE, “België en het Europees aanhoudingsbevel: een commentaar bij de Wet van 19 december 2003”, *T.Strafr.* 2005, (151) 161.

Ten aanzien van misdrijven die niet op de lijst voorkomen, kan de dubbele strafbaarheid wel nog steeds relevant zijn. In die gevallen kan de tenuitvoerleggingsstaat de erkenning en tenuitvoerlegging van een beslissing tot bevroezing strekkende tot veiligstelling van bewijs immers afhankelijk stellen van de voorwaarde dat de aan de beslissing ten grondslag liggende gedraging ook naar zijn recht een strafbaar feit vormt; en dit ongeacht de bestanddelen ervan of de wijze waarop deze omschreven zijn in het recht van de beslissingsstaat.²⁰⁷ Gaat het om een beslissing tot bevroezing met het oog op de confiscatie van voorwerpen, dan kan de tenuitvoerleggingsstaat de erkenning en tenuitvoerlegging ervan afhankelijk stellen van de voorwaarde dat de betreffende gedraging naar zijn recht een strafbaar feit vormt waarvoor de bevroezing toegestaan is; en dit ongeacht de bestanddelen ervan of de wijze waarop deze omschreven zijn.²⁰⁸

III.2.2.3. *De inhoud, de vorm en de taal*

Elke beslissing tot bevroezing dient vergezeld te zijn van een door de bevoegde rechterlijke autoriteit van de beslissingsstaat ondertekend certificaat, waarvan het model opgenomen is in de bijlage bij het Kaderbesluit van 22 juli 2003. Deze autoriteit dient hierbij tevens te verklaren dat de inhoud van het certificaat juist is.²⁰⁹

De rechterlijke beslissing zelf dient niet vertaald te worden.²¹⁰ Het bijgaand certificaat moet daarentegen worden vertaald in de officiële taal of in één van de officiële talen van de tenuitvoerleggingsstaat.²¹¹ Niets belet echter dat de tenuitvoerleggingsstaat ook een vertaling in een andere taal zou aanvaarden. Zo kunnen aan België gezonden certificaten niet alleen in het Nederlands, het Frans en het Duits, maar ook in het Engels worden vertaald.²¹²

²⁰⁷ Art. 3, vierde lid, eerste alinea Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor wat België betreft, zie art. 6 § 1 Wet 5 augustus 2006.

²⁰⁸ Art. 3, vierde lid, tweede alinea Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor wat België betreft, zie art. 11 Wet 5 augustus 2006. Voor Frankrijk, zie art. 695-9-17, 4° CPP.

²⁰⁹ Art. 4, eerste lid en art. 9, eerste lid Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor wat België betreft, zie art. 3 § 1 Wet 5 augustus 2006. Voor Frankrijk, zie art. 695-9-3 CPP. Voor Duitsland, zie de voorgestelde § 95 I IRG.

²¹⁰ Wetsontwerp inzake de toepassing van het beginsel van de wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie. Memorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer 2005-2006, nr. 2106/001, 9.

²¹¹ Art. 9, tweede lid Kaderbesluit 22 juli 2003.

²¹² Art. 3 § 3, eerste lid Wet 5 augustus 2006. Opmerkelijk is dat aan België gerichte Europese aanhoudingsbevelen steeds in het Nederlands, Frans of Duits moeten worden vertaald en aldus niet in het Engels kunnen worden opgesteld (zie D. VAN DAELE, *l.c.*, 155-156). Overeenkomstig de Wet van 15 juni 1935 op het gebruik der talen in gerechtszaken zal het door de Belgische autoriteiten ontvangen certificaat in voorkomend geval overigens wel vertaald moeten worden in de taal van de rechtspleging. Deze vertaling dient dan door de Belgische autoriteiten te worden gemaakt (zie Punt II.4. Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 14 maart 2007 betreffende de toepassing van het beginsel van de wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen in strafzaken – Tenuitvoerlegging van beslissingen tot inbeslagneming).

III.2.2.4. De toezending

De beslissing tot bevroezing wordt door de bevoegde rechterlijke autoriteit van de beslissingsstaat rechtstreeks overgemaakt aan de voor de tenuitvoerlegging bevoegde rechterlijke autoriteit in de tenuitvoerleggingsstaat. Deze toezending dient op zodanige wijze te geschieden dat in alle gevallen een schriftelijk document kan worden voorgelegd, op grond waarvan de tenuitvoerleggingsstaat de echtheid van de beslissing en het certificaat kan vaststellen.^{213 214}

De toezending van de beslissing tot bevroezing gaat in beginsel gepaard met een door de bevoegde rechterlijke autoriteit van de beslissingsstaat gedaan verzoek tot de overgave van het betrokken bewijsstuk enerzijds of de confiscatie van de voorwerpen in kwestie anderzijds.²¹⁵ In dit laatste geval kan het overigens zowel gaan om de vraag tot tenuitvoerlegging van een reeds door de beslissingsstaat genomen beslissing tot confiscatie, als om het aan de tenuitvoerleggingsstaat gericht verzoek om zelf tot confiscatie te beslissen en om deze beslissing vervolgens uit te voeren.²¹⁶

Verzoeken tot overgave van een bewijsstuk of tot confiscatie worden ingediend en behandeld overeenkomstig de geldende voorschriften voor wederzijdse rechtshulp in strafzaken en internationale samenwerking op het vlak van confiscatie.²¹⁷

²¹³ Art. 4, eerste lid Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor Frankrijk, zie art. 695-9-6, eerste lid CPP. Is de voor de tenuitvoerlegging bevoegde rechterlijke autoriteit niet bekend, dan kan de rechterlijke autoriteit van de beslissingsstaat via alle mogelijke kanalen – waaronder de contactpunten van het Europees justitieel netwerk – de nodige inlichtingen aan de tenuitvoerleggingsstaat vragen (art. 4, derde lid Kaderbesluit 22 juli 2003).

²¹⁴ Luidens art. 5 § 1 van de Wet van 5 augustus 2006 zijn de Belgische rechterlijke autoriteiten wel verplicht om een kopie van de ontvangen beslissingen tot bevroezing over te maken aan de Federale Overheidsdienst Justitie, die aldus een algemeen beeld verkrijgt over de toepassing van de Wet en tevens statistieken kan opstellen (Wetsontwerp inzake de toepassing van het beginsel van de wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie. Memorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer 2005-06, nr. 2106/001, 10). Daarnaast brengen de bevoegde Belgische rechterlijke autoriteiten onverwijld de Federale Overheidsdienst Justitie op de hoogte van elke moeilijkheid die zij bij de toepassing van de Wet van 5 augustus 2006 zouden ondervinden (art. 5 § 2 Wet 5 augustus 2006). Op hun verzoek kunnen de Belgische rechterlijke autoriteiten overigens bij de tenuitvoerlegging van beslissingen tot bevroezing worden bijgestaan door het Centraal Orgaan voor de Inbeslagneming en de Verbeurdverklaring, voor zover diens bevoegdheden dit althans toelaten (art. 10 Wet 5 augustus 2006).

²¹⁵ Art. 10, eerste lid, a en b Kaderbesluit 22 juli 2003. Zie voor Frankrijk art. 695-9-4 CPP. Daarnaast bestaat de mogelijkheid om in het certificaat de instructie op te nemen dat het betreffende voorwerp in de tenuitvoerleggingsstaat blijft, in afwachting van een door de beslissingsstaat gedaan verzoek tot overgave of confiscatie. In dat geval zal in de instructie de verwachte datum van indiening van dit verzoek worden aangegeven (zie art. 10, eerste lid, c Kaderbesluit 22 juli 2003).

²¹⁶ Art. 10, eerste lid, b Kaderbesluit 22 juli 2003.

²¹⁷ Art. 10, tweede lid Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor wat België betreft, zie art. 17, eerste lid Wet 5 augustus 2006. Voor Frankrijk, zie art. 695-9-26 en art. 695-9-28 CPP. In die zin is de beslissing tot bevroezing aldus gerelateerd aan twee onderscheiden vormen van strafrechtelijke

Ter zake moet dan ook rekening worden gehouden met de in de verdragen en de nationale wetgeving van de betrokken lidstaat voorziene weigeringsgronden.²¹⁸ Ten aanzien van de behandeling van verzoeken tot overgave van bewijsstukken voorziet het Kaderbesluit echter wel in een versoepeling. Voor zover een dergelijk verzoek betrekking heeft op een strafbaar feit waarvoor de dubbele strafbaarheid niet mag worden getoetst (*supra*, III.2.2.2) enerzijds en dit feit in de beslissingsstaat strafbaar gesteld is met een vrijheidsstraf van minimaal 3 jaar anderzijds, kan de tenuitvoerleggingsstaat de uitvoering ervan aldus niet weigeren wegens het ontbreken van dubbele strafbaarheid.²¹⁹

III.2.3. DE TOEPASSINGSVOORWAARDEN INZAKE DE TENUITVOERLEGGING VAN EEN BESLISSING TOT BEVRIEZING

III.2.3.1. De uitgangspunten

Elke toegezonden beslissing tot bevrozing dient door de bevoegde rechterlijke autoriteiten van de tenuitvoerleggingsstaat zonder verdere formaliteiten te worden erkend. Aangezien deze beslissing aldus volkomen en rechtstreekse uitwerking heeft²²⁰, beschikken de rechterlijke autoriteiten van de tenuitvoerleggingsstaat niet over een discretionaire bevoegdheid. Zij zijn er dan ook toe gehouden om de nodige maatregelen te nemen voor de onmiddellijke tenuitvoerlegging van de beslissing; en dit op dezelfde wijze als met betrekking tot een binnen hun Staat zelf genomen beslissing tot bevrozing.²²¹

samenwerking, die binnen de systematiek van de internationale rechtshulp traditioneel als primaire en secundaire rechtshulp worden aangeduid (zie J. SCHUTTE, "Commentaires sur le projet de décision-cadre relatif à l'exécution dans l'Union européenne des décisions de gel des avoirs ou des preuves" in G. DE KERCHOVE en A. WEYEMBERGH (ed), *La reconnaissance mutuelle des décisions judiciaires pénales dans l'Union européenne*, Brussel, Editions de l'Université de Bruxelles, 2001, (101) 101-102; G. STESENS, "Le gel des avoirs dans une perspective transnationale" in BELGISCH-LUXEMBURGSE UNIE VOOR STRAFRECHT (ed), *Le droit bancaire confronté au droit pénal européen*, Brussel, La Charte, 2004, (119) 138).

²¹⁸ G. VERMEULEN, "Bevrozing van bewijs en vermogen in de Europese strafrechtelijke ruimte", *T.Strafr.* 2006, (311) 320.

²¹⁹ Art. 10, derde lid Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor wat België betreft, zie art. 17, tweede lid Wet 5 augustus 2006. Voor Duitsland, zie de voorgestelde § 97 IRG.

²²⁰ Wetsontwerp inzake de toepassing van het beginsel van de wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie. Memorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer 2005-2006, nr. 2106/001, 6.

²²¹ Art. 5, eerste lid, eerste alinea Kaderbesluit 22 juli 2003. Aan te stippen valt dat het Kaderbesluit geen regeling bevat voor het geval van samenloop van beslissingen tot bevrozing. Een door de Duitse delegatie ingediend voorstel hieromtrent werd niet goedgekeurd (zie RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Ontwerp-kaderbesluit inzake de tenuitvoerlegging in de Europese Unie van beslissingen tot bevrozing van voorwerpen of bewijsstukken*, 20 december 2001, 15527/01, COPEN 80). Uiteindelijk werd slechts in artikel 8, vierde lid van het Kaderbesluit van

De onverkorte toepassing van het beginsel van wederzijdse erkenning zou impliceren dat een rechterlijke beslissing die wordt genomen in een bepaalde lidstaat in volle omvang en zonder nadere toetsing door de andere lidstaten ten uitvoer moet worden gelegd. Beslissingen die in een lidstaat worden genomen zouden aldus automatisch in alle andere lidstaten dezelfde rechtskracht verkrijgen.²²² Zulk een vergaande vorm van wederzijdse erkenning is thans in het kader van de strafrechtelijke samenwerking tussen de lidstaten van de EU evenwel niet aan de orde. Aldus dient met name rekening te worden gehouden met de in het Kaderbesluit van 22 juli 2003 voorziene gronden tot niet-erkenning of niet-tenuitvoerlegging van de beslissing tot bevoezing (III.2.3.2) enerzijds en met de mogelijkheid om in bepaalde gevallen de tenuitvoerlegging van deze beslissing uit te stellen (III.2.3.3) anderzijds.²²³

III.2.3.2. *Het weigeren van de erkenning of de tenuitvoerlegging*

III.2.3.2.1. De weigeringsgronden

Het weigeren van de erkenning of de tenuitvoerlegging van de beslissing tot bevoezing is slechts mogelijk in vier limitatief omschreven gevallen.

In de eerste plaats kunnen de bevoegde rechterlijke autoriteiten van de tenuitvoerleggingsstaat de erkenning of de tenuitvoerlegging weigeren indien het certificaat niet wordt voorgelegd, onvolledig is of kennelijk niet met de beslissing tot bevoezing overeenstemt.²²⁴ De bevoegde rechterlijke autoriteit is echter geenszins verplicht om tot een weigering over te gaan. Zij kan immers ook een termijn bepalen waarbinnen het certificaat moet worden overgelegd, aangevuld of gecorrigeerd. Tevens kan zij beslissen om elk gelijkwaardig document te aanvaarden. De bevoegde rechterlijke autoriteit zou zelfs kunnen oordelen dat ze voldoende geïnformeerd is, waarna ze de beslissingsstaat van zijn verplichting inzake het certificaat kan ontslaan.²²⁵

22 juli 2003 bepaald dat de bevoegde rechterlijke autoriteit van de beslissingsstaat door de bevoegde rechterlijke autoriteit van de tenuitvoerleggingsstaat in kennis zal worden gesteld van alle andere beperkende maatregelen die op het betrokken voorwerp van toepassing zijn. Wat België betreft, kan worden gewezen op art. 14 § 4 van de Wet van 5 augustus 2006. Krachtens deze bepaling zal de procureur des Konings de bevoegde autoriteit van de beslissingsstaat op de hoogte brengen van enige andere latere inbeslagneming die op het goed van toepassing is (zie tevens Wetsontwerp inzake de toepassing van het beginsel van de wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie. Memorie van Toelichting, *Parl. St.* Kamer 2005-06, nr. 2106/001, 17).

²²² A.M.C. BOERWINKEL en P.M.M. VAN DER GRINTEN, "Wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen", *J.V.* 2004, afl. 6, (51) 51-52.

²²³ Art. 5, eerste lid, eerste alinea Kaderbesluit 22 juli 2003.

²²⁴ Art. 7, eerste lid, a Kaderbesluit 22 juli 2003.

²²⁵ Art. 7, tweede lid Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor wat België betreft, zie art. 7 § 2 Wet 5 augustus 2006. Voor Frankrijk, zie art. 695-9-16 CPP. Voor Duitsland, zie de voorgestelde § 95 II IRG.

De erkenning of de tenuitvoerlegging van de beslissing tot bevrozing kan ten tweede worden geweigerd in geval er volgens het recht van de tenuitvoerleggingsstaat sprake is van een voorrecht of immuniteit, waardoor de beslissing niet ten uitvoer kan worden gelegd.²²⁶ Deze weigeringsgrond slaat op alle situaties waarin de inbeslagneming naar het recht van de tenuitvoerleggende lidstaat onmogelijk is, als gevolg van een procedurele regel gerelateerd aan de bijzondere situatie van hetzij het in beslag te nemen goed, hetzij de persoon die het betrokken goed in zijn bezit heeft.²²⁷ Hierbij kan onder meer worden gedacht aan goederen die zich in een ambassade of in lokalen van bepaalde internationale organisaties bevinden²²⁸ en aan dossiers die worden beschermd door het beroepsgeheim van de houder – bijvoorbeeld een advocaat – ervan.²²⁹

In de derde plaats kan tot weigering worden besloten indien uit de in het certificaat verstrekte informatie zonder meer blijkt dat het verlenen van rechtshulp²³⁰ voor het strafbaar feit uit hoofde waarvan de beslissing tot bevrozing werd genomen een schending van het *ne bis in idem*-beginsel zou inhouden.²³¹ Met het stellen van de voorwaarde dat het zonder meer duidelijk moet zijn dat het *ne bis in idem*-beginsel geschonden zou worden, wordt beoogd om in de voorlopige fase van de inbeslagneming moeilijke debatten over de toepassing van dit beginsel te vermijden. Dergelijke debatten worden normalerwijze immers pas gevoerd bij het afsluiten van het onderzoek.²³²

En tot slot kan de erkenning of de tenuitvoerlegging van de beslissing tot bevrozing worden geweigerd indien het feit dat aan deze beslissing ten grondslag ligt niet strafbaar is volgens het recht van de tenuitvoerleggingsstaat. Deze weigeringsgrond kan logischerwijze alleen worden toegepast ten aanzien van die strafbare feiten waarvoor de dubbele strafbaarheid nog mag worden getoetst (*supra*, III.2.2.2).²³³ Ingeval van strafbare feiten inzake retributies, belastingen, douane en deviezen mag de weigering daarenboven niet steunen op het feit dat de tenuit-

²²⁶ Art. 7, eerste lid, b Kaderbesluit 22 juli 2003. Het voorliggen van een immuniteit vormt in het Belgische en Franse recht overigens een verplichte weigeringsgrond (zie art. 7 § 1, 1° Wet 5 augustus 2006; art. 695-9-17, 1° CPP). Ook in Duitsland is dit het geval (zie de voorgestelde § 94 II, 1° IRG).

²²⁷ G. STESSENS, “Nieuwe regels inzake tenuitvoerlegging van buitenlandse beslagen (en verbeurdverklaringen) in het licht van de Wet van 5 augustus 2006”, *N.C.* 2007, (189) 194.

²²⁸ G.-F. RANERI, “La circulation des décisions de saisie de biens ou d’éléments de preuve dans l’Union européenne. Présentation de la loi belge du 5 août 2006”, *Revue de la Faculté de droit de l’Université de Liège* 2007, (49) 66.

²²⁹ G. STESSENS, “Le gel des avoirs dans une perspective transnationale”, *I.c.*, 145.

²³⁰ Bestaande uit hetzij de confiscatie, hetzij de overgave van het bewijsstuk (*supra*, III.2.2.4).

²³¹ Art. 7, eerste lid, c Kaderbesluit 22 juli 2003. Naar Belgisch, Duits en Frans recht gaat het om een verplichte weigeringsgrond (zie art. 7 § 1, 2° Wet 5 augustus 2006; de voorgestelde § 94 II, 2° IRG en art. 695-9-17, 2° CPP).

²³² G. STESSENS, “Nieuwe regels inzake tenuitvoerlegging van buitenlandse beslagen (en verbeurdverklaringen) in het licht van de Wet van 5 augustus 2006”, *I.c.*, 194.

²³³ Art. 7, eerste lid, d Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor wat België betreft, heeft deze weigeringsgrond overigens een verplicht karakter (zie art. 6 § 1 en § 2 Wet 5 augustus 2006).

voerleggingsstaat niet dezelfde soort retributies of belastingen heft of niet dezelfde soort regelgeving inzake retributies, belastingen, douane en deviezen kent als de beslissingsstaat.²³⁴

Het Kaderbesluit van 22 juli 2003 bevat op zich geen uitdrukkelijke mensenrechtelijke weigeringsgrond of exceptie. Wel wordt aangegeven dat dit Kaderbesluit de in artikel 6 VEU voorziene verplichting tot eerbiediging van de grondrechten en de fundamentele rechtsbeginselen onverlet laat.²³⁵ Blijkens de Preamble kan de bevrozing van voorwerpen verder worden geweigerd indien er objectieve redenen bestaan om aan te nemen dat deze beslissing werd genomen met het oog op vervolging of bestraffing van een persoon op grond van zijn geslacht, ras, godsdienst, etnische afstamming, nationaliteit, politieke overtuiging of seksuele geaardheid enerzijds of dat de positie van de betrokken persoon kan worden aangetast om een van deze redenen anderzijds.²³⁶

III.2.3.2.2. De informatieplicht

Elke beslissing tot niet-erkenning of niet-tenuitvoerlegging dient onverwijld te worden genomen. Daarenboven moet deze beslissing op dusdanige wijze ter kennis worden gebracht van de bevoegde rechterlijke autoriteiten van de beslissingsstaat dat in alle gevallen een schriftelijk document kan worden voorgelegd.²³⁷

Een vergelijkbare informatieplicht geldt ingeval de beslissing tot bevrozing in de praktijk onmogelijk ten uitvoer kan worden gelegd. Deze onmogelijkheid kan met name voortvloeien uit de omstandigheid dat het betrokken voorwerp of bewijsstuk verdwenen of vernietigd is of dat het niet kan worden gevonden op de in het certificaat aangegeven plaats. Daarnaast gaat het om het geval waarin de plaats waar het voorwerp of bewijsstuk zich bevindt niet nauwkeurig in het certificaat werd aangegeven en deze plaats zelfs na raadpleging van de beslissingsstaat niet nader kan worden bepaald.²³⁸

III.2.3.3. *Het uitstel van tenuitvoerlegging*

De niet-erkenning of niet-tenuitvoerlegging dient te worden onderscheiden van het uitstellen van de tenuitvoerlegging, waartoe in drie gevallen kan worden besloten. In de eerste plaats gaat het om het geval waarin de tenuitvoerlegging een lopend strafrechtelijk onderzoek kan schaden. Zolang de bevoegde rechterlijke autoriteit dit nodig acht, kan zij op die grond de tenuitvoerlegging uitstel-

²³⁴ Art. 7, eerste lid, d Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor wat België betreft, zie art. 6 § 3 Wet 5 augustus 2006. Voor Frankrijk, zie art. 695-9-18 CPP. Voor Duitsland, zie de voorgestelde § 94 I, 2° IRG.

²³⁵ Art. 1 Kaderbesluit 22 juli 2003.

²³⁶ Zie overweging 6 van de Preamble bij het Kaderbesluit van 22 juli 2003. Voor wat België betreft, zie art. 7 § 1, 3° Wet 5 augustus 2006. Voor Frankrijk, zie art. 695-9-17, 3° CPP.

²³⁷ Art. 7, derde lid Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor Frankrijk, zie art. 695-9-19, eerste lid CPP.

²³⁸ Art. 7, vierde lid Kaderbesluit 22 juli 2003. Wat België betreft, zie art. 12 § 3 en art. 14 § 3 en § 5 Wet 5 augustus 2006; voor Frankrijk, zie art. 695-9-19, tweede lid CPP.

len.²³⁹ Uitstel is ten tweede mogelijk indien met betrekking tot de bewijsstukken of voorwerpen in kwestie reeds een beslissing tot bevrozing in een strafrechtelijke procedure werd genomen. In dat geval wordt de tenuitvoerlegging uitgesteld zolang deze beslissing niet ingetrokken is.²⁴⁰ En in de derde plaats kan de bevoegde rechterlijke autoriteit de tenuitvoerlegging van een beslissing tot bevrozing van voorwerpen met het oog op de latere confiscatie ervan uitstellen indien in de tenuitvoerleggingsstaat in het kader van een andere procedure reeds een beslissing omtrent deze voorwerpen werd genomen en deze beslissing (nog) niet werd ingetrokken.^{241 242}

In voorkomend geval dient de bevoegde rechterlijke autoriteit van de beslissingsstaat onverwijld op de hoogte te worden gebracht van het uitstel van tenuitvoerlegging en van de gronden waarop deze beslissing berust. Zo mogelijk zal ook de verwachte duur van het uitstel worden gepreciseerd. Deze kennisgeving dient op dusdanige wijze te geschieden dat in alle gevallen een schriftelijk document kan worden voorgelegd.²⁴³

Zodra de gronden voor het uitstel vervallen zijn, dient de bevoegde rechterlijke autoriteit onverwijld de nodige maatregelen te nemen voor de tenuitvoerlegging van de beslissing tot bevrozing. Ook hier geldt een informatieplicht ten aanzien van de bevoegde rechterlijke autoriteit in de beslissingsstaat.²⁴⁴

III.2.4. DE PROCEDURE INZAKE DE TENUITVOERLEGGING VAN EEN BESLISSING TOT BEVROEZING

III.2.4.1. De beslissing over de tenuitvoerlegging

III.2.4.1.1. De regeling in het Kaderbesluit

Beslissingen tot bevrozing dienen met spoed te worden behandeld. De rechterlijke autoriteiten van de tenuitvoerleggingsstaat zullen dan ook zo spoedig moge-

²³⁹ Art. 8, eerste lid, a Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor België, zie art. 13, 1° Wet 5 augustus 2006; voor Frankrijk, zie art. 695-9-20, eerste lid, 1° CPP. Voor Duitsland, zie de voorgestelde § 94 III, 1° IRG.

²⁴⁰ Art. 8, eerste lid, b Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor België, zie art. 13, 2° Wet 5 augustus 2006; voor Frankrijk, zie art. 695-9-20, eerste lid, 2° CPP. Voor Duitsland, zie de voorgestelde § 94 III, 2° IRG.

²⁴¹ Art. 8, eerste lid, c Kaderbesluit 22 juli 2003. Deze bepaling is evenwel alleen van toepassing indien de reeds genomen beslissing krachtens het nationale recht voorrang heeft boven latere nationale beslissingen tot bevrozing in een strafrechtelijke procedure. Voor Frankrijk, zie art. 695-9-20, eerste lid, 3° CPP.

²⁴² Het Franse recht kent nog een vierde grond voor uitstel van tenuitvoerlegging, die betrekking heeft op het geval waarin het betrokken goed of bewijsmiddel wordt beschermd uit hoofde van de *défense nationale* (zie art. 695-9-20, eerste lid, 4° CPP).

²⁴³ Art. 8, tweede lid Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor wat België betreft, zie art. 14 § 1 en § 5 Wet 5 augustus 2006. Voor Frankrijk, zie art. 695-9-20, tweede lid CPP.

²⁴⁴ Art. 8, derde lid Kaderbesluit 22 juli 2003. Zie, voor wat België betreft, art. 14 § 2 en § 5 Wet 5 augustus 2006. Voor Frankrijk, zie art. 695-9-21 CPP.

lijk na de ontvangst van de beslissing – indien mogelijk binnen 24 uur – een besluit over de tenuitvoerlegging ervan moeten nemen en dit besluit meedelen aan de beslissingsstaat.²⁴⁵

Ingeval de rechterlijke autoriteit die de beslissing tot bevrozing heeft ontvangen geen rechtsmacht heeft om deze beslissing te erkennen en om de nodige maatregelen voor de tenuitvoerlegging ervan te nemen, zendt zij de beslissing ambtshalve toe aan de voor de tenuitvoerlegging bevoegde rechterlijke autoriteit. Tevens dient zij de rechterlijke autoriteit die de beslissing tot bevrozing heeft uitgevaardigd hiervan in kennis te stellen.²⁴⁶

III.2.4.1.2. De regeling in België

Aan België gerichte beslissingen tot bevrozing dienen aan de territoriaal bevoegde procureur des Konings te worden gezonden. Ingeval de beslissing betrekking heeft op meerdere goederen die in verschillende gerechtelijke arrondissementen gelegen zijn, is de procureur des Konings bevoegd van het gerechtelijk arrondissement waarin de meerderheid van de goederen zich bevindt.²⁴⁷ De behandeling van de zaak kan aldus worden gecentraliseerd bij één parket, waarbij geen tussenkomst van de raadkamer vereist is.²⁴⁸

Na ontvangst van een beslissing tot inbeslagneming dient de bevoegde procureur des Konings de zaak onverwijld aanhangig te maken bij de onderzoeksrechter van de plaats waar de goederen – *c.q.* de meerderheid ervan – zich bevinden. Zo mogelijk binnen 24 uur en uiterlijk binnen 5 dagen na de aanhangigmaking beslist de onderzoeksrechter vervolgens in het kader van een eenzijdige procedure²⁴⁹ over de tenuitvoerlegging van de inbeslagneming.²⁵⁰ Tegen de beschikking van de onderzoeksrechter kan geen hoger beroep worden ingesteld.²⁵¹

De onderzoeksrechter gaat met name na of de voorwaarden van de artikelen 2 en 3 van de Wet van 5 augustus 2006 vervuld zijn²⁵²; of één van de wettelijk voor-

²⁴⁵ Art. 5, derde lid Kaderbesluit 22 juli 2003.

²⁴⁶ Art. 4, vierde lid Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor wat België betreft, zie art. 3 § 3, tweede lid Wet 5 augustus 2006. Voor Frankrijk, zie art. 695-9-11, derde lid CPP.

²⁴⁷ Art. 3 § 3, derde lid Wet 5 augustus 2006.

²⁴⁸ Punt II.4. Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 14 maart 2007 betreffende de toepassing van het beginsel van de wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen in strafzaken – Tenuitvoerlegging van beslissingen tot inbeslagneming.

²⁴⁹ Punt IV.1. Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 14 maart 2007 betreffende de toepassing van het beginsel van de wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen in strafzaken – Tenuitvoerlegging van beslissingen tot inbeslagneming.

²⁵⁰ Art. 12 § 1 Wet 5 augustus 2006.

²⁵¹ Art. 12 § 4 Wet 5 augustus 2006.

²⁵² Art. 12 § 2, 1° Wet 5 augustus 2006.

ziene weigeringsgronden dient te worden toegepast²⁵³; en of er grond bestaat om één van de wettelijk voorziene redenen tot uitstel van tenuitvoerlegging toe te passen.²⁵⁴ Ingeval de beslissing tot inbeslagneming betrekking heeft op een strafbaar feit dat behoort tot de lijst van strafbare feiten waarvan de dubbele strafbaarheid niet mag worden getoetst (*supra*, III.2.2.2), zal de onderzoeksrechter tevens moeten nagaan of de in het certificaat omschreven gedragingen wel degelijk overeenstemmen met de in deze lijst opgenomen gedragingen.²⁵⁵

De onderzoeksrechter deelt zijn beslissing over de tenuitvoerlegging van de inbeslagneming onverwijld mee aan de procureur des Konings, die daarvan onmiddellijk kennis geeft aan de bevoegde rechterlijke autoriteit van de beslissingsstaat.²⁵⁶

III.2.4.1.3. De regeling in Duitsland

Het Duitse recht voorziet geen specifieke procedurele bepalingen voor de tenuitvoerlegging van een beslissing tot bevrozing. De te volgen procedure verschilt dan ook niet van deze die geldt voor de tenuitvoerlegging van rechtshulpverzoeken (*infra*, V.6.2).

III.2.4.1.4. De regeling in Frankrijk

De onderzoeksrechter is bevoegd om te oordelen over de tenuitvoerlegging van een beslissing tot bevrozing van bewijsstukken en om in voorkomend geval deze beslissing vervolgens uit te voeren.²⁵⁷ Gaat het daarentegen om een beslissing tot bevrozing met het oog op confiscatie, dan beslist de *juge des libertés et de la détention* over de al dan niet tenuitvoerlegging. De eigenlijke tenuitvoerlegging komt dan toe aan de *procureur de la République*.²⁵⁸

Naar gelang van het geval dienen aan Frankrijk gerichte beslissingen tot bevrozing aldus te worden overgemaakt aan de territoriaal bevoegde onderzoeksrechter, respectievelijk *juge des libertés et de la détention*; en dit hetzij rechtstreeks,

²⁵³ Art. 12 § 2, 2° Wet 5 augustus 2006. Met betrekking tot de weigering op grond van een schending van het *ne bis in idem*-beginsel wordt gespecificeerd dat de toepasselijkheid van deze weigeringsgrond in het stadium van de eerste bestudering van de beslissing tot inbeslagneming en in het licht van de voorhanden zijnde elementen duidelijk moet zijn. Aangezien de procedure niet op tegenspraak verloopt, zal de onderzoeksrechter slechts rekening kunnen houden met de in het certificaat aangegeven elementen en wordt van hem geenszins een grondig onderzoek verwacht (Wetsontwerp inzake de toepassing van het beginsel van de wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie. Memorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer 2005-06, nr. 2106/001,16).

²⁵⁴ Art. 12 § 2, 4° Wet 5 augustus 2006.

²⁵⁵ Art. 12 § 2, 3° Wet 5 augustus 2006.

²⁵⁶ Art. 14 § 1 en § 5 Wet 5 augustus 2006.

²⁵⁷ Art. 695-9-10, eerste lid CPP.

²⁵⁸ Art. 695-9-10, tweede lid CPP.

hetzij via tussenkomst van de *procureur de la République* of de procureur-generaal.²⁵⁹ Deze territoriale bevoegdheid wordt bepaald aan de hand van de plaats waar het betrokken bewijsmiddel of voorwerp zich bevindt. Is deze plaats (nog) niet gepreciseerd, dan zijn de onderzoeksrechter en de *juge des libertés et de la détention* te Parijs territoriaal bevoegd.²⁶⁰

Vooraleer de bevoegde onderzoeksrechter of *juge des libertés et de la détention* kan beslissen over de tenuitvoerlegging, dient hij de zaak echter voor advies mee te delen aan de *procureur de la République*.²⁶¹ In die gevallen waarin er aanwijzingen zijn dat de tenuitvoerlegging van de beslissing tot bevroezing de openbare orde of andere wezenlijke belangen van Frankrijk in het gedrang zou kunnen brengen, is de *procureur de la République* verplicht om de procureur-generaal in de procedure te betrekken. Deze laatste zal dan vervolgens oordelen of de tenuitvoerlegging dient te worden geweigerd.²⁶²

Zo snel mogelijk na de ontvangst van de beslissing tot bevroezing – en indien mogelijk binnen de 24 uur – beslist de onderzoeksrechter *c.q.* de *juge des libertés et de la détention* over de tenuitvoerlegging ervan.²⁶³ In dit kader wordt de regelmatigheid van het verzoek getoetst en wordt nagegaan of toepassing dient te worden gemaakt van één van de wettelijk voorziene weigeringsgronden²⁶⁴, dan wel gronden om de tenuitvoerlegging uit te stellen.²⁶⁵ De uitvaardigende autoriteit wordt onverwijld op de hoogte gebracht van de al dan niet tenuitvoerlegging van de beslissing tot bevroezing.²⁶⁶

III.2.4.2. Het toepasselijk recht

Bij de behandeling van toegezonden beslissingen tot bevroezing zal de tenuitvoerleggingsstaat conform de *locus regit actum*-regel in principe zijn eigen nationale recht toepassen²⁶⁷, zodat rekening dient te worden gehouden met de daarin voorziene beperkingen, bijvoorbeeld op het vlak van de voor beslag vatbare goederen.²⁶⁸ Met het oog op het waarborgen van de geldigheid van de verkregen bewijs-

²⁵⁹ Art. 695-9-11, eerste lid CPP.

²⁶⁰ Art. 695-9-11, tweede lid CPP.

²⁶¹ Art. 695-9-12, eerste lid CPP. Indien de *procureur de la République* de beslissing tot bevroezing rechtstreeks van de bevoegde buitenlandse autoriteit heeft ontvangen, zal hij zijn advies meteen aan de onderzoeksrechter *c.q.* *juge des libertés et de la détention* overmaken (art. 695-9-12, tweede lid CPP).

²⁶² Art. 695-9-12, derde lid *juncto* art. 694-4 CPP. Zie tevens *infra*, VII.2.4.

²⁶³ Art. 695-9-13, eerste lid CPP.

²⁶⁴ Zie art. 695-9-16 en art. 695-9-17 CPP.

²⁶⁵ Zie art. 695-9-20 CPP.

²⁶⁶ Art. 695-9-13, derde lid CPP.

²⁶⁷ Wat België betreft, wordt dit uitdrukkelijk gesteld in art. 4 §2, eerste lid van de Wet van 5 augustus 2006.

²⁶⁸ Zie de toelichtende nota bij het initiatief van Frankrijk, Zweden en België (RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, 22 december 2000, 13986/00 ADD 1, COPEN 81, 7). Zie ook E. BARBE,

stukken kan de rechterlijke autoriteit van de beslissingsstaat in de beslissing tot bevrozing echter wel uitdrukkelijk formaliteiten en procedures aangeven waarvan zij wenst dat ze door de rechterlijke autoriteit van de tenuitvoerleggingsstaat worden toegepast. De tenuitvoerleggingsstaat zal hieraan gevolg geven voor zover de aangegeven formaliteiten en procedures althans niet strijdig zijn met de grondbeginselen van zijn recht.²⁶⁹

Alle aanvullende dwangmaatregelen waartoe de beslissing tot bevrozing noopt – bijvoorbeeld een huiszoeking – worden echter steeds genomen volgens de toepasselijke procedurele regels van de tenuitvoerleggingsstaat.²⁷⁰ Indien het nationaal recht van deze lidstaat in het concreet voorliggend geval bijvoorbeeld geen huiszoeking met het oog op de inbeslagneming van bewijsstukken toelaat, zal de beslissing tot bevrozing dan ook niet ten uitvoer kunnen worden gelegd.²⁷¹

III.2.4.3. De kennisgeving van de tenuitvoerlegging

Van zodra de beslissing tot bevrozing ten uitvoer werd gelegd, zal dit onverwijld aan de bevoegde autoriteit van de beslissingsstaat worden meegedeeld. Deze kennisgeving gebeurt op dusdanige wijze dat in alle gevallen een schriftelijk document kan worden voorgelegd.²⁷²

III.2.4.4. De duur van de bevrozing

In principe handhaaft de tenuitvoerleggingsstaat de bevrozing tot op het moment dat hij een definitieve beslissing neemt over het verzoek tot overgave van het bewijsstuk, dan wel tot confiscatie van het betreffende voorwerp.²⁷³ Naar gelang van de concrete omstandigheden van de zaak en overeenkomstig zijn nationale wetgeving en praktijken, kan de tenuitvoerleggingsstaat – na de beslissingsstaat te hebben gehoord – echter passende voorwaarden stellen om de duur van de bevrozing van de voorwerpen te beperken. Overeenkomstig deze voorwaarden kan desgevallend ook tot intrekking van de bevrozing worden overgegaan. Indien

“Une présentation du projet de décision-cadre relatif à la reconnaissance des décisions de gel des avoirs et des preuves” in G. DE KERCHOVE en A. WEYEMBERGH (ed), *La reconnaissance mutuelle des décisions judiciaires pénales dans l’Union européenne*, Brussel, Editions de l’Université de Bruxelles, 2001, (81) 85.

²⁶⁹ Art. 5, eerste lid, tweede alinea Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor wat België betreft, zie art. 4 § 2, tweede lid Wet 5 augustus 2006; voor Frankrijk, zie art. 695-9-14 CPP.

²⁷⁰ Art. 5, tweede lid Kaderbesluit 22 juli 2003.

²⁷¹ J. VAN GAEVER, “Nieuwe regels voor de bewijsverkrijging in strafzaken binnen de Europese Unie”, *T. Strafr.* 2007, (287) 292; G. VERMEULEN, *l.c.*, 320.

²⁷² Art. 5, eerste lid, derde alinea Kaderbesluit 22 juli 2003.

²⁷³ Art. 6, eerste lid Kaderbesluit 22 juli 2003. Voor België, zie art. 16 § 1, 3° en § 3 Wet 5 augustus 2006.

de tenuitvoerleggingsstaat zulks overweegt, dient hij de beslissingsstaat daarvan in kennis te stellen en de gelegenheid te bieden om opmerkingen te maken.²⁷⁴

Daarnaast dient rekening te worden gehouden met de mogelijke intrekking van de bevrozing door de rechterlijke autoriteiten van de beslissingsstaat. In voorkomend geval zullen zij hiervan onverwijld de rechterlijke autoriteiten van de tenuitvoerleggingsstaat in kennis stellen. De tenuitvoerleggingsstaat zal dan vervolgens de maatregel zo spoedig mogelijk intrekken.²⁷⁵

III.2.4.5. *De rechtsmiddelen*²⁷⁶

III.2.4.5.1. De regeling in het Kaderbesluit

In de Preamble bij het Kaderbesluit wordt aangegeven dat de rechten van partijen of van derden te goeder trouw geëerbiedigd moeten worden.²⁷⁷ Met het oog op de bescherming van zijn rechtmatige belangen dient elke betrokkene – met inbegrip van derden te goeder trouw – dan ook de mogelijkheid te hebben om een tenuitvoergelegde beslissing tot bevrozing aan te vechten. In die optiek moeten de lidstaten de nodige regelingen treffen opdat elke betrokkene de gelegenheid zou hebben om een vordering zonder schorsende werking in te stellen tegen de tenuitvoergelegde beslissing.²⁷⁸ Om de uitoefening van deze vordering te vergemakkelijken, dienen de beslissings- en tenuitvoerleggingsstaat daarenboven de nodige maatregelen – in het bijzonder de verstrekking van passende informatie – te nemen.²⁷⁹

De betrokkene kan zijn vordering zowel bij een rechter in de beslissingsstaat als bij een rechter in de tenuitvoerleggingsstaat instellen²⁸⁰, met dien verstande evenwel dat de materiële gronden die de beslissing tot bevrozing schragen alleen bij een rechter in de beslissingsstaat kunnen worden aangevochten.²⁸¹ Indien de vordering in de tenuitvoerleggingsstaat wordt ingesteld, wordt de rechterlijke autoriteit van de beslissingsstaat hiervan op de hoogte gebracht, waarbij haar tevens de aangevoerde middelen worden meegedeeld. Aldus kan deze autoriteit

²⁷⁴ Art. 6, tweede lid Kaderbesluit 22 juli 2003.

²⁷⁵ Art. 6, derde lid Kaderbesluit 22 juli 2003. Wat België betreft, zie art. 16 § 1, 2° Wet 5 augustus 2006.

²⁷⁶ Zie daarnaast ook de in artikel 12 van het Kaderbesluit van 22 juli 2003 voorziene regeling inzake de schadevergoeding.

²⁷⁷ Zie overweging 5 van de Preamble bij het Kaderbesluit van 22 juli 2003.

²⁷⁸ Art. 11, eerste lid Kaderbesluit 22 juli 2003.

²⁷⁹ Art. 11, vierde lid Kaderbesluit 22 juli 2003. De termijn waarbinnen de vordering moet worden ingesteld, wordt in het Kaderbesluit niet gespecificeerd. Wel wordt aangegeven dat de beslissingsstaat ervoor moet zorgen dat de termijnen voor uitoefening van het vorderingsrecht zodanig worden toegepast dat aan de betrokkene de mogelijkheid van een doeltreffende voorziening in rechte wordt gewaarborgd (art. 11, vijfde lid Kaderbesluit 22 juli 2003).

²⁸⁰ Art. 11, eerste lid Kaderbesluit 22 juli 2003.

²⁸¹ Art. 11, tweede lid Kaderbesluit 22 juli 2003.

de argumenten naar voor brengen die zij nodig acht.²⁸² Een termijn hiervoor is evenwel niet voorzien, hetgeen voor de rechterlijke autoriteiten in de tenuitvoerleggingsstaat problematisch kan zijn in het licht van de termijnen waaraan zij krachtens hun intern recht gebonden zijn.²⁸³

Tot slot dient ook het resultaat van de in de tenuitvoerleggingsstaat ingestelde vordering aan de rechterlijke autoriteit van de beslissingsstaat te worden meege-deeld.²⁸⁴

III.2.4.5.2. De regeling in België

Elke benadeelde persoon kan aan de onderzoeksrechter de opheffing van de inbeslagneming vragen, waarbij de procedure zoals voorzien in artikel 61^{quater} BSv. van toepassing is. Aangezien de redenen voor de inbeslagneming enkel kunnen worden aangevochten door middel van een vordering voor een rechtbank van de beslissingsstaat²⁸⁵, is de opdracht van de onderzoeksrechter beperkt. Hij kan ook in dit kader aldus slechts nagaan of de voorwaarden van de artikelen 2 en 3 van de Wet van 5 augustus 2006 vervuld zijn; of één van de wettelijk voorziene weigeringsgronden dient te worden toegepast; en of er aanleiding bestaat om één van de wettelijk voorziene redenen tot uitstel van tenuitvoerlegging toe te passen. Ingeval de beslissing tot inbeslagneming betrekking heeft op een strafbaar feit dat behoort tot de lijst van strafbare feiten waarvan de dubbele strafbaarheid niet mag worden getoetst, zal de onderzoeksrechter tevens moeten nagaan of de in het certificaat omschreven gedragingen overeenstemmen met de in deze lijst opgenomen gedragingen.²⁸⁶

De procureur des Konings zal aan de bevoegde autoriteit van de beslissingsstaat kennis geven van het door de benadeelde gedaan verzoek tot opheffing en van de in dat verband aangevoerde middelen. Aldus kan deze autoriteit de door haar nuttig geachte argumenten naar voor brengen.²⁸⁷

De vraag tot opheffing van de inbeslagneming heeft een opschortend gevolg voor de tenuitvoerlegging van het verzoek om verbeurdverklaring of om overgave van het goed als bewijsstuk.²⁸⁸

De uitvaardigende autoriteit zal door de procureur des Konings in kennis worden gesteld van de door de onderzoeksrechter genomen beslissing.²⁸⁹

²⁸² Art. 11, derde lid Kaderbesluit 22 juli 2003.

²⁸³ V. FRANSSEN en F. VERBRUGGEN, "Europees 'bevroezingsbevel' omgezet in Belgische wet", *De Juristenkrant* 27 september 2006, (7) 7.

²⁸⁴ Art. 11, derde lid Kaderbesluit 22 juli 2003.

²⁸⁵ Art. 15 § 2 Wet 5 augustus 2006.

²⁸⁶ Art. 15 § 1, eerste lid *juncto* art. 12 § 2 Wet 5 augustus 2006.

²⁸⁷ Art. 15 § 1, eerste lid Wet 5 augustus 2006.

²⁸⁸ Art. 15 § 1, tweede lid Wet 5 augustus 2006.

²⁸⁹ Art. 15 § 4 Wet 5 augustus 2006.

III.2.4.5.3. De regeling in Duitsland

Op het vlak van de rechtsbescherming van belanghebbenden bij de tenuitvoerlegging van beslissingen tot bevroezing gelden naar Duits recht dezelfde regels als in het kader van het verlenen van rechtshulp in strafzaken (*infra*, V.6.2).²⁹⁰

III.2.4.5.4. De regeling in Frankrijk

Elke belanghebbende kan de opheffing van de bevroezing vragen aan de onderzoeksrechter, respectievelijk de *juge des libertés et de la détention*. De bevoegde rechter zal de betrokken rechterlijke autoriteit van de beslissingsstaat hiervan in kennis stellen en de gelegenheid bieden om de nodige opmerkingen te maken.²⁹¹

Ingeval de beslissing tot bevroezing betrekking heeft op een bewijsstuk, kan daarnaast zowel de houder ervan als elke andere persoon die een juridische aanspraak op dit stuk meent te hebben, zich tot de *chambre de l'instruction* van het territoriaal bevoegde hof van beroep wenden. Hiertoe dient een gemotiveerd verzoekschrift te worden ingediend binnen een termijn van 10 dagen, te rekenen vanaf de tenuitvoerlegging van de beslissing. Dit rechtsmiddel heeft evenwel geen opschortende werking. De *chambre de l'instruction* zal slechts kunnen nagaan of de Franse autoriteiten de ter zake in de CPP voorziene voorschriften hebben nageleefd. De redenen die ten grondslag liggen aan de beslissing tot bevroezing kunnen immers in dit kader niet ter discussie worden gesteld.²⁹² Daartoe dient de betrokkene zich tot de beslissingsstaat te wenden.²⁹³

De procureur-generaal zal de beslissingsstaat op de hoogte brengen van het door de betrokkene aangewende rechtsmiddel en van de hierbij geformuleerde argumenten. De beslissingsstaat wordt zodoende in de mogelijkheid gesteld om de nodige opmerkingen te maken.²⁹⁴ De *chambre de l'instruction* kan overigens beslissen om een afgevaardigde van de beslissingsstaat op de zitting te horen. Desgevallend kan zulks door middel van een telecommunicatieverbinding.²⁹⁵

²⁹⁰ Zie Entwurf eines Gesetzes zur Umsetzung des Rahmenbeschlusses des Rates vom 22. Juli 2003 über die Vollstreckung von Entscheidungen über die Sicherstellung von Vermögensgegenständen oder Beweismitteln in der Europäischen Union, *Bundesrat*, Drucksache 553/07, 10 augustus 2007, 19.

²⁹¹ Zie art. 695-9-30 CPP.

²⁹² Art. 695-9-22, eerste en tweede lid CPP. Indien de beslissing tot bevroezing daarentegen strekt tot confiscatie, zijn de in de *procédures civiles d'exécution* voorziene rechtsmiddelen toepasbaar (art. 695-9-23 CPP).

²⁹³ Zij het dat de Franse autoriteiten hem hiervoor wel de nodige informatie kunnen verschaffen (zie art. 695-9-24 CPP).

²⁹⁴ Art. 695-9-25 CPP.

²⁹⁵ Art. 695-9-22, derde lid CPP.

III.3. HET VOORSTEL VAN KADERBESLUIT INZAKE HET EUROPEES BEWIJSVERKRIJGINGSBEVEL

III.3.1. DE JURIDISCHE GRONDSLAG

Het Programma van maatregelen om uitvoering te geven aan het beginsel van wederzijdse erkenning van strafrechtelijke beslissingen stelt onder meer de wederzijdse erkenning van beslissingen inzake bewijsverkrijging voorop.²⁹⁶ In dat perspectief formuleerde de Commissie op 14 november 2003 een voorstel voor een Kaderbesluit van de Raad betreffende het Europees bewijsverkrijgingsbevel ter verkrijging van voorwerpen, documenten en gegevens voor gebruik in strafprocedures.²⁹⁷ Hoewel de Europese Raad in het Haags Programma stelde dat de Raad vóór eind 2005 dit Kaderbesluit diende aan te nemen²⁹⁸, werd slechts in de loop van 2007 overeenstemming bereikt over het genoemde voorstel. In wat volgt, wordt dan ook uitgegaan van deze definitieve tekst.²⁹⁹

III.3.2. HET EUROPEES BEWIJSVERKRIJGINGSBEVEL

III.3.2.1. *Het begrip en de ratio legis*

Het Europees bewijsverkrijgingsbevel is een rechterlijke beslissing die door een bevoegde autoriteit van een lidstaat – de uitvaardigende Staat³⁰⁰ – wordt uitgevaardigd met het oog op het verkrijgen van voorwerpen, documenten en gegevens uit een andere lidstaat – de uitvoerende Staat³⁰¹ – voor het gebruik ervan in één van de in het (voorstel van) Kaderbesluit omschreven procedures (*infra*, III.3.2.3).³⁰²

De uitvaardigende autoriteit kan niet alleen een rechter, rechtbank of onderzoeksmagistraat zijn, doch tevens een parketmagistraat. Daarnaast kan het gaan om iedere andere rechterlijke autoriteit die in de voorliggende zaak optreedt in de hoedanigheid van onderzoeksautoriteit in strafprocedures en die overeenkomstig

²⁹⁶ Zie met name maatregel 5.

²⁹⁷ COM (2003) 688 definitief.

²⁹⁸ Zie Punt 3.3.1 van Het Haags Programma – Versterking van vrijheid, veiligheid en recht in de Europese Unie, PB 2005, C 53/1.

²⁹⁹ Zie het document 13076/07 COPEN 132 van de Raad van 21 december 2007.

³⁰⁰ Zie art. 2, a Voorstel van Kaderbesluit.

³⁰¹ Zie art. 2, b Voorstel van Kaderbesluit.

³⁰² Art. 1, eerste lid Voorstel van Kaderbesluit. Voor de regeling inzake het uitvaardigen van een Europees bewijsverkrijgingsbevel ter aanvulling van een eerder dergelijk bevel of als vervolg op een beslissing tot bevestiging, zie art. 9 Voorstel van Kaderbesluit.

de nationale wetgeving van de uitvaardigende Staat de bevoegdheid heeft om een opdracht te geven tot bewijsverkrijging in grensoverschrijdende zaken.³⁰³

III.3.2.2. *Het toepassingsgebied ratione materiae*

III.3.2.2.1. De strafbare feiten

Het toepassingsgebied *ratione materiae* van het Europees bewijsverkrijgingsbevel wordt niet beperkt tot bepaalde strafbare feiten. Daarenboven wordt de erkenning of tenuitvoerlegging van een dergelijk bevel in principe niet afhankelijk gesteld van een toetsing van de dubbele strafbaarheid. Indien evenwel een doorzoeking of een inbeslagneming³⁰⁴ vereist is om het Europees bewijsverkrijgingsbevel ten uitvoer te leggen, kan de voorwaarde van dubbele strafbaarheid wel worden gesteld.³⁰⁵ Deze regel moet nochtans sterk worden genuanceerd. Zo zal de dubbele strafbaarheid ook dan niet mogen worden getoetst ingeval het gaat om één van de 32 op limitatieve wijze opgesomde strafbare feiten³⁰⁶, voor zover deze in de uitvaardigende Staat althans strafbaar zijn met een maximale vrijheidsstraf of een tot vrijheidsbeneming strekkende maatregel van ten minste 3 jaar.³⁰⁷

III.3.2.2.2. De in aanmerking komende voorwerpen, documenten en gegevens

Het Europees bewijsverkrijgingsbevel strekt wezenlijk tot het bekomen van bepaalde voorwerpen, documenten en gegevens, die in het bevel nader worden gespecificeerd³⁰⁸ en die worden verkregen op basis van diverse procedurele bevoegdheden, zoals de inbeslagneming, de overlegging en de huiszoeking.³⁰⁹

Voor zover het gaat om voorwerpen, documenten of gegevens die reeds in het bezit zijn van de uitvoerende autoriteit, gelden voor de uitvaardiging van een Europees bewijsverkrijgingsbevel op dit punt geen nadere beperkingen.³¹⁰ In dat geval dient de uitvoerende Staat immers geen opsporings- of onderzoekshandelingen meer te stellen om de overmaking van de voorwerpen, documenten of

³⁰³ Art. 2, c Voorstel van Kaderbesluit.

³⁰⁴ Voor de definities hiervan, zie art. 2, e Voorstel van Kaderbesluit.

³⁰⁵ Art. 14, eerste en derde lid Voorstel van Kaderbesluit.

³⁰⁶ Het gaat om dezelfde lijst als deze die voorzien is in het Kaderbesluit inzake de tenuitvoerlegging van beslissingen tot bevestiging (*supra*, III.2.2.2).

³⁰⁷ Art. 14, tweede lid Voorstel van Kaderbesluit.

³⁰⁸ Art. 4, eerste lid Voorstel van Kaderbesluit. Indien de uitvaardigende autoriteit dit aangeeft, kunnen echter ook voorwerpen, documenten en gegevens worden overgedragen die weliswaar niet in het bevel worden vermeld, doch door de uitvoerende autoriteit tijdens de tenuitvoerlegging ervan worden ontdekt en zonder verder onderzoek relevant worden geacht voor de procedure ten behoeve waarvan het bevel werd uitgevaardigd (art. 4, vijfde lid Voorstel van Kaderbesluit).

³⁰⁹ COM (2003), 688 definitief, 8.

³¹⁰ Art. 4, vierde lid Voorstel van Kaderbesluit.

gegevens mogelijk te maken.³¹¹ Zijn dergelijke handelingen echter wel nog nodig, dan moet rekening worden gehouden met een aantal beperkingen. In het kader van een Europees bewijsverkrijgingsbevel kan van de uitvoerende autoriteit immers niet worden verlangd dat zij:

- verhoren afneemt, verklaringen opneemt of op andere wijze verdachten, getuigen, deskundigen of andere partijen hoort³¹²;
- lichamelijk onderzoek verricht, dan wel lichaamsmateriaal of biometrische gegevens – met inbegrip van DNA-stalen en vingerafdrukken – rechtstreeks van het lichaam van een persoon verkrijgt;
- informatie ‘*in real time*’ vergaart, bijvoorbeeld door het aftappen van communicatie, het schaduwen van personen of het monitoren van bankrekeningen;
- analyses verricht op bestaande voorwerpen, documenten of gegevens; en
- door aanbieders van openbare elektronische-communicatiediensten of van een openbaar communicatienetwerk bewaarde communicatiegegevens vergaart.³¹³

Indien één van deze onderzoeksdaan dient te worden gesteld, zal aldus nog steeds een beroep moeten worden gedaan op de klassieke rechtshulpinstrumenten.³¹⁴

III.3.2.3. *De in aanmerking komende procedures*

Een Europees bewijsverkrijgingsbevel kan worden uitgevaardigd in het kader van een strafprocedure die door of bij een rechterlijke autoriteit van de uitvaardigende Staat wordt ingesteld uit hoofde van feiten die volgens het nationale recht van deze Staat strafbaar zijn. Daarnaast kan een dergelijk bevel kaderen in een procedure die hetzij door een bestuurlijke autoriteit, hetzij door een rechterlijke autoriteit ingesteld is wegens feiten die naar het nationale recht van de uitvaardigende Staat weliswaar geen strafbare feiten zijn, doch wel kunnen worden gekwalificeerd als schendingen van de wetgeving. In dat geval is wel vereist dat tegen de beslissing van de betrokken autoriteit beroep mogelijk is bij een rechter die ook in strafzaken bevoegd is. Tot slot kan een Europees bewijsverkrijgingsbevel ook worden uitgevaardigd in procedures die samenhangen met de genoemde proce-

³¹¹ G. VERMEULEN, *l.c.*, 320; G. VERMEULEN, “Buitgericht Europees strafrecht” in X, *Strafrecht en strafprocesrecht. XXXIIe Postuniversitaire Cyclus Wily Delva 2005-06*, Mechelen, Kluwer, 2006, (107) 125.

³¹² Op verzoek van de uitvaardigende autoriteit kunnen echter wel verklaringen worden opgenomen van personen die aanwezig zijn bij de tenuitvoerlegging van het bevel en die rechtstreeks met het onderwerp van dit bevel verband houden (zie art. 4, zesde lid Voorstel van Kaderbesluit).

³¹³ Art. 4, tweede lid Voorstel van Kaderbesluit.

³¹⁴ J. VAN GAEVER, *l.c.*, 294.

dures en die verband houden met het bestraffen, respectievelijk het aansprakelijk stellen van een rechtspersoon.³¹⁵

III.3.2.4. *De voorwaarden voor de uitvaardiging*

Een Europees bewijsverkrijgingsbevel kan slechts worden uitgevaardigd indien de uitvaardigende autoriteit van oordeel is dat drie voorwaarden vervuld zijn. In de eerste plaats moet het opvragen van de betrokken voorwerpen, documenten of gegevens noodzakelijk zijn voor het doel van één van de aangegeven procedures. Ten tweede dient de opvraging in evenredige verhouding te staan tot het doel van deze procedure. En in de derde plaats geldt als voorwaarde dat de uitvaardigende Staat zelf bevoegd moet zijn om in een vergelijkbare zaak de betrokken voorwerpen, documenten of gegevens – indien deze zich op zijn grondgebied zouden bevinden – op te vragen.³¹⁶

Hierbij moet wel worden aangetekend dat alleen de uitvaardigende Staat gerechtigd is om na te gaan of deze drie voorwaarden vervuld zijn. Aan de uitvoerende Staat komt ter zake geen bevoegdheid toe.³¹⁷

III.3.2.5. *De inhoud, de vorm en de taal*

Het Europees bewijsverkrijgingsbevel wordt ingevuld en ondertekend door de uitvaardigende autoriteit – die hierbij tevens verklaart dat de inhoud juist is – en dient te worden vertaald in de officiële taal of in één van de officiële talen van de uitvoerende Staat.³¹⁸

III.3.2.6. *De toezending*

Het Europees bewijsverkrijgingsbevel kan door de uitvaardigende autoriteit rechtstreeks worden toegezonden aan de bevoegde autoriteit van de lidstaat waarvan op redelijke gronden kan worden aangenomen dat de betrokken voorwerpen, documenten of gegevens zich op diens grondgebied bevinden.^{319 320} Deze onverwijld toezending geschiedt op zodanige wijze dat het bevel schriftelijk kan wor-

³¹⁵ Art. 5 Voorstel van Kaderbesluit.

³¹⁶ Art. 7 Voorstel van Kaderbesluit.

³¹⁷ Art. 7 *in fine* Voorstel van Kaderbesluit.

³¹⁸ Art. 6 Voorstel van Kaderbesluit.

³¹⁹ In het geval van elektronische gegevens is het relevant criterium dat deze gegevens rechtstreeks toegankelijk zijn op grond van de wetgeving van de uitvoerende Staat.

³²⁰ Art. 8, eerste lid Voorstel van Kaderbesluit. Indien de uitvoerende autoriteit niet bekend is, zal de uitvaardigende lidstaat inlichtingen vragen aan de uitvoerende lidstaat. Hiervoor kunnen alle mogelijke kanalen – waaronder de contactpunten van het Europees Justitieel Netwerk – worden aangewend (art. 8, vierde lid Voorstel van Kaderbesluit). Indien de uitvaardigende autoriteit dit wenst, kan de toezending overigens plaatsvinden via het beveiligd telecommunicatiesysteem van het Europees Justitieel Netwerk (art. 8, derde lid Voorstel van Kaderbesluit).

den vastgelegd en dat de uitvoerende Staat de echtheid ervan kan vaststellen. Ook alle verdere communicatie vindt rechtstreeks plaats tussen de betrokken autoriteiten.³²¹

Indien de ontvangende autoriteit niet bevoegd is om het Europees bewijsverkrijgingsbevel te erkennen of om de nodige maatregelen te nemen ter uitvoering ervan, zendt zij het bevel ambtshalve door aan aan de bevoegde autoriteit en stelt zij de uitvaardigende autoriteit hiervan in kennis.³²²

III.3.3. DE TOEPASSINGSVOORWAARDEN INZAKE DE TENUITVOERLEGGING VAN EEN EUROPEES BEWIJSVERKRIJGINGSBEVEL

III.3.3.1. *De uitgangspunten*

Op grond van het beginsel van wederzijdse erkenning en overeenkomstig de bepalingen van het (voorstel van) Kaderbesluit verbinden de lidstaten zich ertoe om elk Europees bewijsverkrijgingsbevel uit te voeren.³²³ De uitvoerende autoriteit erkent het bevel aldus zonder verdere formaliteiten en neemt onverwijld de voor de uitvoering nodige maatregelen. Zij handelt hierbij op dezelfde wijze als indien de voorwerpen, documenten of gegevens verkregen zouden moeten worden door een autoriteit van de uitvoerende Staat zelf.³²⁴ Wel dient rekening te worden gehouden met de voorziene gronden om het bevel niet te erkennen of ten uitvoer te leggen (*infra*, III.3.3.2), dan wel om de uitvoering ervan uit te stellen (*infra*, III.3.3.3).

III.3.3.2. *Het weigeren van de erkenning of de tenuitvoerlegging*

III.3.3.2.1. De weigeringsgronden

Overeenkomstig de aangegeven uitgangspunten voorziet het (voorstel van) Kaderbesluit op limitatieve wijze in negen facultatieve weigeringsgronden.³²⁵

³²¹ Art. 8, eerste lid Voorstel van Kaderbesluit. Over de mogelijke tussenkomst van centrale autoriteiten, zie art. 8, tweede lid Voorstel van Kaderbesluit.

³²² Zie art. 8, vijfde lid en 17, tweede lid, a Voorstel van Kaderbesluit.

³²³ Art. 1, tweede lid Voorstel van Kaderbesluit.

³²⁴ Art. 11, eerste lid Voorstel van Kaderbesluit. Er wordt niet voorzien in een mensenrechtelijke weigeringsgrond. Wel wordt bepaald dat de verplichting tot eerbiediging van de grondrechten en de fundamentele rechtsbeginselen – zoals neergelegd in art. 6 VEU – onverlet blijft (zie art. 1, derde lid Voorstel van Kaderbesluit).

³²⁵ De beslissing tot weigering van de erkenning of de tenuitvoerlegging dient te worden genomen door een rechterlijke instantie, een onderzoeksmagistraat of een parketmagistraat (zie art. 13, tweede lid Voorstel van Kaderbesluit).

In de eerste plaats kan de erkenning of tenuitvoerlegging worden geweigerd indien het bij het bevel horende formulier onvolledig of kennelijk onjuist ingevuld is en het niet binnen de door de uitvoerende autoriteit gestelde termijn werd aangevuld of gecorrigeerd.³²⁶

Weigering is ten tweede mogelijk indien het Europees bewijsverkrijgingsbevel naar het recht van de uitvoerende Staat wegens een immuniteit of een voorrecht niet ten uitvoer kan worden gelegd.³²⁷

In de derde plaats kan worden geweigerd indien de uitvoering van het bevel een inbreuk zou maken op het *ne bis in idem*-beginsel.³²⁸

De erkenning of tenuitvoerlegging kan ten vierde worden geweigerd ingeval het Europees bewijsverkrijgingsbevel betrekking heeft op een feit dat volgens het recht van de uitvoerende Staat niet strafbaar is. Logischerwijze komt deze weigeringsgrond alleen in aanmerking voor bevelen die een doorzoeking of inbeslagname vereisen én betrekking hebben op een strafbaar feit waarvoor de dubbele strafbaarheid nog mag worden getoetst (*supra*, III.3.2.2.1).³²⁹

Weigering kan ten vijfde aan de orde zijn indien de maatregelen waarover de uitvoerende autoriteit beschikt in het concrete geval – en binnen bepaalde grenzen (*infra*, III.3.4.1) – niet volstaan om het Europees bewijsverkrijgingsbevel uit te voeren.³³⁰

Ten zesde dient rekening te worden gehouden met het territorialiteitsbeginsel. In die optiek kan de tenuitvoerlegging worden geweigerd indien het bevel betrekking heeft op strafbare feiten die conform het recht van de uitvoerende Staat geacht worden geheel of voor een groot *c.q.* essentieel deel op zijn grondgebied³³¹ te zijn gepleegd.³³²

De zevende weigeringsgrond heeft te maken met het ontbreken van extra-territoriale rechtsmacht. Aldus kan de uitvoering worden geweigerd van een Europees bewijsverkrijgingsbevel dat betrekking heeft op strafbare feiten die gepleegd zijn buiten het grondgebied van de uitvaardigende Staat, in het geval de uitvoerende Staat op grond van zijn nationale recht geen vervolging zou kunnen instellen indien de feiten buiten zijn grondgebied zouden zijn gepleegd.³³³

³²⁶ Art. 13, eerste lid, h Voorstel van Kaderbesluit. In dat geval geldt wel de verplichting om voorafgaandelijk overleg te plegen met de bevoegde autoriteit van de uitvaardigende Staat (zie art. 13, vijfde lid Voorstel van Kaderbesluit).

³²⁷ Zie art. 13, eerste lid, d Voorstel van Kaderbesluit.

³²⁸ Zie art. 13, eerste lid, a Voorstel van Kaderbesluit. Ook hier dient voorafgaandelijk te worden overlegd met de bevoegde autoriteit van de uitvaardigende Staat (zie art. 13, vijfde lid Voorstel van Kaderbesluit).

³²⁹ Zie art. 13, eerste lid, b Voorstel van Kaderbesluit.

³³⁰ Zie art. 13, eerste lid, c Voorstel van Kaderbesluit.

³³¹ Of op een daarmee gelijk te stellen plaats.

³³² Zie art. 13, eerste lid, f Voorstel van Kaderbesluit. Zie verder ook het derde en vierde lid van dit artikel.

³³³ Zie art. 13, eerste lid, f Voorstel van Kaderbesluit.

In de achtste plaats kan tot weigering worden besloten indien de tenuitvoerlegging van een Europees bewijsverkrijgingsbevel de wezenlijke belangen van nationale veiligheid zou schaden; de informatiebron in gevaar zou brengen; of het gebruik zou inhouden van geklassificeerde gegevens met betrekking tot specifieke inlichtingenactiviteiten.³³⁴

Tot slot is weigering in bepaalde gevallen mogelijk indien het Europees bewijsverkrijgingsbevel niet werd gevalideerd (*infra*, III.3.4.1).³³⁵

III.3.3.2.2. De termijnen en de informatieplicht

De beslissing tot weigering van erkenning of tenuitvoerlegging wordt zo spoedig mogelijk en in beginsel binnen de 30 dagen³³⁶ na de ontvangst van het Europees bewijsverkrijgingsbevel genomen.³³⁷ Vervolgens dient deze beslissing met opgave van de redenen ervan te worden meegedeeld aan de uitvaardigende autoriteit.³³⁸

III.3.3.3. Het uitstel van erkenning of tenuitvoerlegging³³⁹

Bij onvolledige of kennelijk onjuiste invulling van het bij het Europees bewijsverkrijgingsbevel horende formulier kan de uitvoerende Staat de erkenning van het bevel uitstellen tot op het moment van aanvulling of correctie van dit formulier.³⁴⁰

Daarnaast kan in twee gevallen worden besloten tot uitstel van de uitvoering van een Europees bewijsverkrijgingsbevel. Enerzijds is dit mogelijk indien de uitvoering een lopend strafrechtelijk onderzoek of een ingestelde strafvervolgning zou kunnen schaden. Uitstel is dan mogelijk zolang de uitvoerende Staat dit redelijk acht.³⁴¹ Anderzijds kan de uitvoering worden uitgesteld indien de betrokken voorwerpen, documenten of gegevens reeds worden gebruikt in een andere procedure en dit zolang zij daartoe vereist zijn.³⁴²

Het uitstel van erkenning of tenuitvoerlegging dient te worden meegedeeld aan de uitvaardigende autoriteit, waarbij de redenen die deze beslissing schragen worden vermeld en – zo mogelijk – ook de verwachte duur van het uitstel wordt aangegeven.³⁴³

³³⁴ Zie art. 13, eerste lid, g Voorstel van Kaderbesluit. Wel is vereist dat voorafgaandelijk overleg wordt gepleegd met de bevoegde autoriteit van de uitvaardigende Staat (zie art. 13, vijfde lid Voorstel van Kaderbesluit).

³³⁵ Zie art. 13, eerste lid, e Voorstel van Kaderbesluit.

³³⁶ Zie evenwel art. 15, eerste en vierde lid Voorstel van Kaderbesluit.

³³⁷ Art. 15, tweede lid Voorstel van Kaderbesluit.

³³⁸ Zie art. 17, tweede lid, b Voorstel van Kaderbesluit.

³³⁹ Voor de ter zake bevoegde instanties, zie art. 16, derde lid Voorstel van Kaderbesluit.

³⁴⁰ Art. 16, eerste lid, a Voorstel van Kaderbesluit. Hetzelfde geldt in geval van ontbrekende validatie in de daartoe voorziene gevallen (zie art. 16, eerste lid, b Voorstel van Kaderbesluit).

³⁴¹ Art. 16, tweede lid, a Voorstel van Kaderbesluit.

³⁴² Art. 16, tweede lid, b Voorstel van Kaderbesluit.

³⁴³ Art. 17, tweede lid, c Voorstel van Kaderbesluit.

Zodra de redenen voor het uitstel vervallen zijn, dient de uitvoerende autoriteit onverwijld de nodige maatregelen te nemen voor de uitvoering van het bevel. Zij stelt de bevoegde autoriteit in de uitvaardigende Staat hiervan in kennis op zodanige wijze dat deze beslissing schriftelijk kan worden vastgelegd.³⁴⁴

III.3.4. DE PROCEDURE INZAKE DE TENUITVOERLEGGING VAN EEN EUROPEES BEWIJSVERKRIJGINGSBEVEL

III.3.4.1. De beslissing over de tenuitvoerlegging

De uitvoerende Staat bepaalt zelf welke maatregelen volgens zijn nationale recht zullen worden aangewend om de bij het bevel opgevraagde voorwerpen, documenten of gegevens te verkrijgen. Ook de noodzaak om hierbij al dan niet dwangmiddelen in te zetten wordt soeverein door deze Staat beoordeeld.³⁴⁵

Deze beoordelingsvrijheid wordt echter op een dubbele wijze begrensd. Enerzijds dienen de lidstaten er immers voor te zorgen dat elke maatregel die in een soortgelijke nationale zaak kan worden toegepast ook voor de tenuitvoerlegging van een Europees bewijsverkrijgingsbevel mogelijk is. Anderzijds geldt een minimale drempel voor de 32 strafbare feiten waarvoor de dubbele strafbaarheid niet langer mag worden getoetst (*supra*, III.3.2.2.1). Bij de uitvoering van een bevel dat betrekking heeft op een dergelijk strafbaar feit moeten aldus hoe dan ook maatregelen – met inbegrip van doorzoeking en inbeslagneming – kunnen worden toegepast.³⁴⁶

Tenzij er redenen tot uitstel zijn (*supra*, III.3.3.3) of de uitvoerende autoriteit de verzochte voorwerpen, documenten of gegevens reeds in haar bezit heeft, wordt onverwijld – en in beginsel uiterlijk 60 dagen na ontvangst van het bevel³⁴⁷ – overgegaan tot het in bezit nemen van de voorwerpen, documenten of gegevens.³⁴⁸ De tenuitvoerlegging zal echter niet steeds mogelijk zijn. Zo is het denkbaar dat de voorwerpen, documenten of gegevens verdwenen of vernietigd zijn,

³⁴⁴ Art. 16, vierde lid Voorstel van Kaderbesluit.

³⁴⁵ Art. 11, tweede lid Voorstel van Kaderbesluit.

³⁴⁶ Art. 11, derde lid Voorstel van Kaderbesluit. In het specifieke geval waarin het Europees bewijsverkrijgingsbevel niet werd uitgevaardigd door een rechterlijke instantie, een onderzoeksmagistraat of een parketmagistraat én dit bevel evenmin door één van deze autoriteiten in de uitvaardigende staat werd gevalideerd, kan de uitvoerende autoriteit echter beslissen dat geen doorzoeking of inbeslagneming zal worden uitgevoerd. Wel is hiervoor de voorafgaandelijke raadpleging van de bevoegde autoriteit van de uitvaardigende staat vereist (art. 11, vierde lid Voorstel van Kaderbesluit. Zie tevens het vijfde lid van dit artikel in verband met de mogelijkheid om een validatie te verlangen).

³⁴⁷ Zie evenwel art. 15, eerste en vierde lid Voorstel van Kaderbesluit.

³⁴⁸ Art. 15, derde lid Voorstel van Kaderbesluit.

dan wel dat zij niet kunnen worden aangetroffen op de in het bevel aangegeven plaats. Daarnaast kan de vindplaats van de voorwerpen, documenten of gegevens onvoldoende nauwkeurig in het bevel omschreven zijn. In al deze gevallen zal de uitvoerende autoriteit onverwijld het probleem melden aan de uitvaardigende autoriteit.³⁴⁹

III.3.4.2. *Het toepasselijk recht*

Conform de *locus regit actum*-regel zal de uitvoerende Staat in principe zijn nationale recht toepassen bij de behandeling van een Europees bewijsverkrijgingsbevel.³⁵⁰ De uitvaardigende autoriteit kan echter wel uitdrukkelijk vormvoorschriften en procedures aangeven waarvan zij wenst dat ze door de uitvoerende autoriteit worden toegepast. Deze laatste zal hieraan gevolg geven, voor zover de aangegeven formaliteiten en procedures althans niet strijdig zijn met de fundamentele rechtsbeginselen van de uitvoerende Staat. Hierbij wordt daarenboven uitdrukkelijk gepreciseerd dat deze regel geen verplichting tot het aanwenden van dwangmiddelen creëert.³⁵¹

III.3.4.3. *De overdracht van de voorwerpen, documenten of gegevens*

Voor zover er geen reden tot uitstel is (*supra*, III.3.3.3) en er geen rechtsmiddel wordt aangewend (*infra*, III.3.4.4), zal de uitvoerende Staat de betrokken voorwerpen, documenten of gegevens onverwijld aan de uitvaardigende Staat overdragen.³⁵² Hierbij kan de uitvoerende autoriteit desgevallend aangeven dat de overgedragen voorwerpen, documenten of gegevens dienen te worden teruggegeven van zodra de uitvaardigende Staat deze niet langer nodig heeft.³⁵³

III.3.4.4. *De rechtsmiddelen*³⁵⁴

De lidstaten dienen de nodige maatregelen te nemen opdat elke belanghebbende – met inbegrip van derden te goeder trouw – een rechtsmiddel tegen de erkenning

³⁴⁹ Zie art. 17, tweede lid, d Voorstel van Kaderbesluit.

³⁵⁰ Art. 11, tweede lid *in fine* Voorstel van Kaderbesluit. Indien de bevoegde autoriteit van de uitvoerende Staat vaststelt dat het bevel niet ten uitvoer kan worden gelegd op een wijze die verenigbaar is met het recht van deze Staat, zal zij de uitvaardigende autoriteit hiervan onmiddellijk op de hoogte brengen (art. 17, eerste lid, b Voorstel van Kaderbesluit).

³⁵¹ Art. 12 Voorstel van Kaderbesluit. Indien de uitvoerende autoriteit vaststelt dat de aangegeven vormvoorschriften en procedures niet in acht kunnen worden genomen, zal zij de uitvaardigende autoriteit hiervan onmiddellijk informeren (art. 17, eerste lid, c Voorstel van Kaderbesluit).

³⁵² Art. 15, vijfde lid Voorstel van Kaderbesluit.

³⁵³ Art. 15, zesde lid Voorstel van Kaderbesluit.

³⁵⁴ Zie daarnaast ook de in art. 19 van het Voorstel van Kaderbesluit voorziene regeling inzake de betaling van schadevergoeding.

en uitvoering van een Europees bewijsverkrijgingsbevel kan aanwenden en aldus zijn rechtmatige belangen kan beschermen. Eventueel kunnen de lidstaten deze mogelijkheid wel beperken tot die gevallen waarin bij de uitvoering dwangmiddelen werden toegepast.³⁵⁵

De betrokkene zal zijn vordering moeten instellen bij de bevoegde rechter en overeenkomstig het recht van de uitvoerende Staat.³⁵⁶ Hierbij dient echter meteen te worden aangetekend dat de materiële gronden van het Europees bewijsverkrijgingsbevel slechts kunnen worden aangevochten middels een voorziening in de uitvaardigende Staat.³⁵⁷

Indien de betrokkene een rechtsmiddel in de uitvoerende Staat instelt, wordt de rechterlijke autoriteit van de uitvaardigende Staat hiervan in kennis gesteld, waarbij haar tevens de gronden van de voorziening worden meegedeeld. Aldus kan deze autoriteit de argumenten aanvoeren die zij noodzakelijk acht. Verder dient ook de uitspraak aan de rechterlijke autoriteit van de uitvaardigende Staat te worden meegedeeld.³⁵⁸

Het aanwenden van een rechtsmiddel door de belanghebbende heeft niet per se een schorsende werking. Ter zake wordt immers slechts bepaald dat de uitvoerende Staat de overdracht van voorwerpen, documenten en gegevens kan – en niet moet – opschorten in afwachting van een uitspraak over het rechtsmiddel.³⁵⁹

³⁵⁵ Art. 18, eerste lid Voorstel van Kaderbesluit. Voor de informatieverstrekking inzake de mogelijke procedures aan de belanghebbenden, zie art. 18, vijfde lid Voorstel van Kaderbesluit.

³⁵⁶ Art. 18, eerste lid *in fine* Voorstel van Kaderbesluit.

³⁵⁷ Zie Art. 18, tweede lid Voorstel van Kaderbesluit.

³⁵⁸ Zie Art. 18, vierde lid Voorstel van Kaderbesluit.

³⁵⁹ Zie Art. 18, zesde lid Voorstel van Kaderbesluit.

IV. BESLUIT BIJ DEEL I

Het verdragsrechtelijk kader voor de strafrechtelijke rechtshulpverlening door België, Duitsland en Frankrijk aan Nederland bestaat uit een mozaïek van internationale rechtshulpinstrumenten. Het moederverdrag is het ERV van 1959, dat binnen de Raad van Europa werd gesloten en werd vervolledigd door een Aanvullend Protocol van 1978 en een Tweede Aanvullend Protocol van 2001. Dit laatste is thans weliswaar voor België, Duitsland, Frankrijk en Nederland nog niet in werking getreden. Buiten de Raad van Europa werden vervolgens op verscheidene fora verdragen gesloten, die de toepassing van het ERV op een aantal punten versoepelen. In de eerste plaats gaat het om de SUO, die intussen in het kader van de Europese Unie werd opgenomen. Ten tweede is er de EU-Rechtshulpovereenkomst, met bijbehorend Protocol. In de derde plaats moet voor de bilaterale verhouding tussen Nederland en België rekening worden gehouden met de binnen de Benelux tot stand gebrachte verdragen, waarvan met name het BUV voor de justitiële rechtshulp nog steeds belangrijk is. En ten vierde wordt het ERV in de bilaterale verhouding tussen Nederland en Duitsland aangevuld door de Overeenkomst van Wittem. Vanuit het perspectief van aan België, Duitsland en Frankrijk gerichte Nederlandse rechtshulpverzoeken vormen de bestaande rechtshulpverdragen aldus een complex geheel, waarbij ten dele verschillende regelingen gelden naargelang de betrokken landen. Er is tot op heden inderdaad geen uniform samenwerkingskader, zodat bij de rechtshulpverlening tot op zekere hoogte rekening moet worden gehouden met specifieke voorwaarden en procedures die gelden tussen Nederland enerzijds en respectievelijk België, Duitsland en Frankrijk anderzijds.

Met het oog op de implementatie van de rechtshulpverdragen beschikken België, Duitsland en Frankrijk over nationale wetgeving, die in elk van deze landen ondergeschikt is aan de verdragen en nader wordt aangevuld door beleidsregels van de Uitvoerende Macht. Bij dit laatste passen twee kanttekeningen. Enerzijds zijn de beleidsregels in deze drie landen weliswaar bindend voor de politie en het openbaar ministerie, doch niet voor de rechter. Voor zover in de rechtshulpprocedure leden van de zittende magistratuur worden betrokken, kan zodoende niet worden uitgesloten dat van deze beleidsregels wordt afgeweken. Anderzijds is het opvallend dat de omvangrijke Franse *Circulaire-mémento sur l'entraide pénale internationale* kennelijk als vertrouwelijk wordt beschouwd. Deze omzendbrief werd in elk geval niet op een behoorlijke wijze openbaar gemaakt.

Centraal uitgangspunt van het verdragsrechtelijk kader is dat de Partijen elkaar in zo ruim mogelijke mate wederzijdse rechtshulp verlenen. Het toepassingsgebied *ratione materiae* van deze vorm van internationale samenwerking is dan ook zeer breed, waarbij in principe alle mogelijke handelingen kunnen worden gevraagd. In die optiek zijn de rechtshulpverdragen soepele instrumenten, waarvan de toepassing zonder formele wijziging van de verdragstekst kan worden aangepast aan de noden van de tijd. Het brede toepassingsgebied blijkt ook op het vlak van de procedures waarvoor rechtshulp kan worden gevraagd. Het gaat niet alleen om strafrechtelijke procedures *sensu lato*, doch ook om procedures inzake zogenaamde overtredingen van voorschriften betreffende de orde. Ook in het kader van het administratief sanctierecht kan zodoende om rechtshulp worden verzocht. Daarenboven dient te worden opgemerkt dat België, Duitsland en Frankrijk onder bepaalde voorwaarden ook bereid zijn om rechtshulp te verlenen zonder verdragsrechtelijke grondslag.

Aan rogatoire commissies tot huiszoeking en inbeslagneming – die de toepassing van dwang impliceren – worden van oudsher striktere voorwaarden gekoppeld dan aan de overige vormen van wederzijdse rechtshulp. Hierbij zijn drie aspecten van belang. In de eerste plaats kan de uitvoering van een dergelijke rogatoire commissie op grond van het ERV worden gekoppeld aan de voorwaarde van dubbele strafbaarheid. België en Frankrijk maakten van deze mogelijkheid weliswaar geen gebruik, doch Duitsland deed dit wel. Aan Duitsland gerichte Nederlandse rechtshulpverzoeken tot huiszoeking of inbeslagneming zullen dus slechts worden uitgevoerd voor zover het eraan ten grondslag liggende feit ook naar Duits recht een wederrechtelijke handeling is, die de constitutieve bestanddelen omvat van een strafbaar feit of een *Ordnungswidrigkeit*. Ten tweede kon de uitvoering van een rechtshulpverzoek tot huiszoeking en inbeslagneming afhankelijk worden gesteld van de voorwaarde dat het strafbaar feit waarop het verzoek betrekking had tot uitlevering aanleiding kon geven. Deze beperking werd echter door de SUO opgeheven. En in de derde plaats kunnen de Partijen bij het ERV bepalen dat zij een rogatoire commissie tot huiszoeking en inbeslagneming slechts uitvoeren voor zover dit met hun nationale wetgeving verenigbaar is. Waar België en Duitsland een dergelijke verklaring hebben afgelegd, deed Frankrijk dit niet. Aangezien Nederland echter zelf wel eist dat de uitvoering van een dergelijk rechtshulpverzoek verenigbaar is met zijn nationale wetgeving, dient rekening te worden gehouden met de mogelijkheid dat Frankrijk zich beroept op de wederkerigheid. In die optiek kunnen de Franse autoriteiten de uitvoering van een Nederlands rechtshulpverzoek tot huiszoeking en inbeslagneming desgevallend dus toch aan het Franse recht toetsen. In de praktijk lijkt echter geen gebruik te worden gemaakt van deze mogelijkheid.

De verplichting tot het verlenen van rechtshulp wordt in de geldende verdragen niet in verband gebracht met het door de aangezochte Staat intern gevoerde

strafrechtelijk beleid. Evenmin wordt vooropgesteld dat de verzoekende Staat het formuleren van rechtshulpverzoeken zou koppelen aan overwegingen van strafrechtelijk beleid en aldus bijvoorbeeld zou beperken tot voldoende ernstige zaken. In het Gemeenschappelijk Optreden inzake de goede praktijken bij rechtshulp is weliswaar bepaald dat de aangezochte lidstaat prioriteit zal geven aan die rechtshulpverzoeken die door de verzoekende lidstaat als dringend worden aangemerkt, doch meer ook niet. Hier blijkt dan ook de keerzijde van het zeer ruime toepassingsgebied van de rechtshulpverdragen. Er bestaat inderdaad geen enkele waarborg dat rechtshulpverzoeken slechts zouden worden gedaan in zaken die betrekking hebben op vormen van zware criminaliteit. Opvallend is overigens dat ook meer recente rechtshulpverdragen, zoals de EU-Rechtshulpovereenkomst, geheel aan deze problematiek voorbijgegaan. Dit neemt vanzelfsprekend niet weg dat de aangezochte Staat *de facto* hoe dan ook rekening zal moeten houden met zijn per definitie schaarse politie- en justitiecapaciteit, zodat noodzakelijkerwijze bepaalde prioriteiten in acht zullen worden genomen. In het kader van het Aanvullend Protocol bij het ERV heeft Duitsland dit overigens ook uitdrukkelijk verklaard. Een en ander maakt echter duidelijk dat het aangewezen is dat met name de Europese Unie een beleid ontwikkelt met betrekking tot de aanwending van het strafrechtelijk rechtshulpstelsel door de lidstaten. Uitgangspunt hierbij zou moeten zijn dat het gebruik van dit middel zou moeten worden toegesneden op de grensoverschrijdende bestrijding van zwaardere misdrijven. Voor de grensoverschrijdende aanpak van lichtere strafbare feiten kunnen dan andere middelen worden ingezet, zoals een Europees opsporingsregister en de rechtstreekse toegang van lidstaten tot elkaars databanken en registers.³⁶⁰

Tot slot is in dit deel gebleken dat de wederzijdse rechtshulp binnen de Europese Unie in relatie moet worden gezien tot het beginsel van wederzijdse erkenning van rechterlijke beslissingen in strafzaken. In wezen gaat het om twee parallelle sporen, waarbij de vormen van wederzijdse erkenning gepaard gaan met de traditionele rechtshulp. Dit blijkt duidelijk uit de tenuitvoerlegging van beslissingen tot bevoeging van voorwerpen en bewijsstukken. De toezending van een beslissing tot bevoeging gaat in beginsel immers samen met een rechtshulpverzoek tot overgave van het betrokken bewijsstuk, dan wel tot confiscatie van het geïmprimeerde voorwerp. Dergelijke verzoeken worden dan ook nog steeds ingediend en behandeld conform de geldende verdragsrechtelijke regels voor de wederzijdse rechtshulp in strafzaken, respectievelijk de internationale samenwerking op het vlak van de confiscatie. In die zin ontstaat aldus een dubbel stelsel, dat de zaken voor de practici in zekere zin nog complexer maakt. Ook indien het Kaderbesluit inzake het Europees bewijsverkrijgingsbevel formeel wordt aangenomen en zal worden geïmplementeerd in de nationale wetgeving van de lidstaten blijft het stelsel van rechtshulp trouwens noodzakelijk. Zoals gebleken is, wordt een hele reeks

³⁶⁰ Zie tevens C. FIJNAUT, T. SPAPENS en D. VAN DAELE (2005), 314-315.

opsporings- en onderzoekshandelingen immers uitgesloten van het toepassingsgebied van het bewijsverkrijgingsbevel, zodat voor deze handelingen hoe dan ook het stelsel van wederzijdse rechtshulp in strafzaken zal moeten worden toegepast. Wel werd door de Commissie reeds aangegeven dat het Europees bewijsverkrijgingsbevel moet worden beschouwd als een eerste stap naar één enkel geconsolideerd instrument van wederzijdse erkenning dat op termijn de gehele regeling inzake wederzijdse rechtshulp zou moeten vervangen. Tegelijkertijd erkende de Commissie echter dat dit einddoel niet meteen kan worden bereikt.³⁶¹

³⁶¹ COM (2003), 688 definitief, 10-11.

DEEL II.
HET FORMELE KADER
VOOR DE AFHANDELING
VAN NEDERLANDSE
RECHTSHULPVERZOEKEN
DOOR BELGIË, DUITSLAND
EN FRANKRIJK

DIRK VAN DAELE

In het tweede deel van deze studie wordt de afhandeling van Nederlandse rechtshulpverzoeken door België, Duitsland en Frankrijk vanuit formeel-juridisch oogpunt geanalyseerd. Hierbij komt in de eerste plaats de inhoud en de overdracht van rechtshulpverzoeken aan bod (Hoofdstuk V). Vervolgens wordt in de Hoofdstukken VI en VII uitgebreid ingegaan op de wijze waarop de gevraagde rechtshulp wordt verleend enerzijds en op de weigeringsgronden anderzijds.

V. DE INHOUD EN DE OVERDRACHT VAN RECHTSHULPVERZOEKEN

V.1. DE VORM VAN HET RECHTSHULPVERZOEK

Waar verzoeken tot politieke rechtshulp desgevallend mondeling kunnen worden gedaan, dienen verzoeken tot justitiële rechtshulp in beginsel steeds schriftelijk te zijn. Hoewel deze regel niet uitdrukkelijk in alle rechtshulpverdragen voorzien is, wordt hij geacht algemeen geldend te zijn.³⁶²

Artikel 6, eerste lid EU-Rechtshulpovereenkomst voorziet ter zake evenwel in een versoepeling. Conform deze bepaling kan het rechtshulpverzoek niet alleen schriftelijk worden gedaan, doch ook op zodanige wijze dat het verzoek schriftelijk kan worden vastgelegd en de ontvangende lidstaat de echtheid ervan kan vaststellen. Aldus wordt de mogelijkheid gecreëerd om rechtshulpverzoeken via fax, e-mail of andere telecommunicatiemiddelen te doen. De aangezochte lidstaat moet zich echter wel kunnen vergewissen van de authenticiteit van het verzoek. Met het oog hierop zullen de lidstaten dan ook onderling nadere afspraken moeten maken. Blijkens het Toelichtend Rapport bij de EU-Rechtshulpovereenkomst belet trouwens niets dat de lidstaten nog verder zouden gaan en dat zij aldus in bepaalde gevallen ook mondelinge verzoeken om rechtshulp zouden aanvaarden. Deze mogelijkheid kan met name nuttig zijn in zeer dringende situaties. Hierbij wordt er overigens wel vanuit gegaan dat achteraf zo snel mogelijk een schriftelijke bevestiging van het rechtshulpverzoek dient te volgen.³⁶³

Ook in het Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV wordt voorzien in de mogelijkheid om rechtshulpverzoeken hetzij elektronisch, hetzij via een ander telecommunicatiemiddel over te maken. In beginsel geldt hierbij als voorwaarde dat de verzoekende Staat bereid moet zijn om desgevraagd te voorzien in een schriftelijke neerslag van het verzoek en van het origineel. De Staten kunnen ech-

³⁶² Zie C.P.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER (ed), *Internationaal strafrecht. Tekst en commentaar. De tekst van het Wetboek van Strafvordering Boek IV Titel X en enkele aanverwante wetten voorzien van commentaar, aangevuld met aanverwante nationale en internationale regelgeving*, Deventer, Kluwer, 2007, 53; W. DE CAPITANI, *l.c.*, 427; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 379.

³⁶³ Toelichtend Rapport bij de Overeenkomst van 29 mei 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, PB. C 2000, 379/12-13. Voor wat Duitsland betreft, zie ook RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag betreffende wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen. Verslag over Duitsland*, Brussel, 11 december 2000, 13365/00, CRIMORG 153, 13.

ter te allen tijde door middel van een verklaring³⁶⁴ de (nadere) voorwaarden aangeven waaronder zij bereid zijn om rechtshulpverzoeken elektronisch of via een ander telecommunicatiemiddel te ontvangen en uit te voeren.³⁶⁵

Behoudens het in principe schriftelijk karakter, gelden voor het rechtshulpverzoek geen bijzondere formaliteiten.³⁶⁶ In de artikelen 17 ERV en 39 BUV wordt overigens uitdrukkelijk bepaald dat de stukken en de documenten die krachtens deze verdragen worden overgedragen vrijgesteld zijn van alle formaliteiten van legalisatie. Wel valt aan te stippen dat het in de praktijk nuttig kan zijn – bijvoorbeeld met het oog op een mogelijke betekening – om een voor eensluidend gewaarmerkt afschrift van het rechtshulpverzoek mee te sturen.³⁶⁷

V.2. DE INHOUD VAN HET RECHTSHULPVERZOEK

V.2.1. DE ALGEMEEN TE VERSTREKKEN INLICHTINGEN

Blijkens de artikelen 14, eerste lid ERV en 37, eerste lid BUV moeten rechtshulpverzoeken een aantal verplichte gegevens bevatten.

In de eerste plaats dient de autoriteit waarvan het verzoek uitgaat te worden aangegeven.³⁶⁸ Hiermee wordt de justitiële autoriteit bedoeld die in de verzoekende Staat de procedure afhandelt, hetgeen niet noodzakelijk de autoriteit is die het rechtshulpverzoek aan de aangezochte Staat overdraagt. De verplichting om eerstgenoemde autoriteit te vermelden, impliceert overigens geenszins dat de aangezochte Staat de bevoegdheid van deze autoriteit zou dienen te onderzoeken.³⁶⁹

Ten tweede moet in het rechtshulpverzoek het onderwerp van en de grond voor het verzoek worden omschreven.³⁷⁰ De verzoekende Staat zal aldus duidelijk en voldoende feitelijk moeten specificeren welke rechtshulpverrichtingen hij om welke reden(en) wenselijk acht.³⁷¹ Tevens mag worden verwacht dat de verzoekende Staat enige toelichting geeft omtrent de stand van de opsporing, vervol-

³⁶⁴ Deze verklaring dient te worden gericht aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa.

³⁶⁵ Art. 15, negende lid ERV, zoals voorzien door art. 4 Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV.

³⁶⁶ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 379.

³⁶⁷ L. HUYBRECHTS, "Model en vuistregels voor internationale rogatoire commissies" in C. FIJNAUT, L. HUYBRECHTS en C. VAN DEN WYNGAERT (eds.), *EG-fraudebestrijding in de praktijk*, Antwerpen, Maklu, 1994, (257) 261.

³⁶⁸ Art. 14, eerste lid, a ERV en art. 37, eerste lid, a BUV.

³⁶⁹ W. DE CAPITANI, *l.c.*, 428; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 381.

³⁷⁰ Art. 14, eerste lid, b ERV en art. 37, eerste lid, b BUV.

³⁷¹ W. DE CAPITANI, *l.c.*, 428; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 381. Zie tevens C.P.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER (eds.), *o.c.*, 53. Indien het verhoor van een getuige, deskundige of verdachte wordt gevraagd, kan het in deze optiek aangewezen zijn dat de verzoekende Staat in het rechtshulpverzoek aangeeft welke precieze vragen zouden moeten worden gesteld (R. HAUSER, *l.c.*, 239; W. WALTER, *l.c.*, 986).

ging, berechting, dan wel tenuitvoerlegging.³⁷² In die gevallen waarin het strafrechtelijk onderzoek zich in de verzoekende Staat nog in een pril stadium bevindt en deze Staat juist met het oog op de verdere opheldering van de zaak nood heeft aan rechtshulp, zal deze toelichting noodzakelijkerwijze eerder beknopt blijven.³⁷³ In de praktijk blijkt echter dat vaak slechts dusdanig summiere informatie wordt verschaft, dat het voor de aangezochte Staat moeilijk wordt om het rechtshulpverzoek op een verantwoorde wijze te beoordelen.³⁷⁴

Voor zover als mogelijk zal in de derde plaats ook de identiteit en de nationaliteit van de betrokken persoon moeten worden aangegeven.³⁷⁵ Hierbij valt wel aan te stippen dat het verstrekken van rechtshulp op zich niet veronderstelt dat reeds sprake is van een bekende dader. Niets belet immers dat rechtshulp met name ook voor opsporingsdoeleinden wordt gevraagd en verleend.³⁷⁶

En tot slot zal het rechtshulpverzoek zo nodig ook de naam en het adres van degene voor wie het bestemd is, moeten bevatten.³⁷⁷ Hiermee wordt niet de bevoegde overheid in de aangezochte Staat bedoeld, doch wel de persoon die bij de rechtshulpprocedure betrokken is. Het kan hierbij gaan om een beklagde, doch ook om een getuige of nog een andere persoon.³⁷⁸

V.2.2. DE BIJKOMEND TE VERSTREKKEN INLICHTINGEN IN GEVAL VAN ROGATOIRE COMMISSIES

Bij rogatoire commissies strekkende tot het verrichten van daden van onderzoek – met inbegrip van de huiszoeking en de inbeslagneming – enerzijds, of tot de toezending van stukken van overtuiging, dossiers of documenten anderzijds, geldt een zwaardere informatieverplichting. In dergelijke rogatoire commissies, waarvan de uitvoering gepaard kan gaan met de inzet van dwangmiddelen, moe-

³⁷² C.P.M. CLEIREN en J.F. NIJBOER (ed), *o.c.*, 53-54.

³⁷³ P. GULLY-HART, "Loss of time through formal and procedural requirements in international co-operation" in A. ESER en O. LAGODNY (eds.), *Principles and procedures for a new transnational criminal law. Documentation of an international workshop in Freiburg, May 1991*, Freiburg im Breisgau, Eigenverlag Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1992, (245) 254.

³⁷⁴ Zie A.M.M. ORIE, "De verdachte tussen wal en schip of de systeem-breuk in de kleine rechtshulp" in E.A. DE LA PORTE, M.W.M.A. BREMMER, R.A.V. VAN HAERSOLTE, J. REMME-LINK en S.A.M. STOLWIJK (eds.), *Bij deze stand van zaken. Bundel opstellen aangeboden aan A.L. Melai*, Arnhem, Gouda Quint, 1983, (351) 358; J.-M. SJÖCRONA, *l.c.*, 258 en 260. Zie daarnaast ook P. SCHMID, L. FREI, R. WYSS en J.-D. SCHOUWEY, "L'entraide judiciaire internationale en matière pénale", *Zeitschrift für Schweizerisches Recht* 1981, II.Halbband, (247) 269-270.

³⁷⁵ Art. 14, eerste lid, c ERV en art. 37, eerste lid, c BUV.

³⁷⁶ W. DE CAPITANI, *l.c.*, 428-429; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 381.

³⁷⁷ Art. 14, eerste lid, d ERV en art. 37, eerste lid, d BUV.

³⁷⁸ W. DE CAPITANI, *l.c.*, 431; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 381.

ten aldus niet alleen de hoger vermelde gegevens worden opgenomen, doch dient tevens de tenlastelegging en een kort overzicht van de feiten te worden gegeven.³⁷⁹ In voorkomend geval kan het daarnaast aangewezen zijn om in het rechtshulpverzoek een niet beperkende lijst op te nemen van de vragen die aan getuigen en/of deskundigen dienen te worden gesteld.³⁸⁰

Deze informatieverplichting wordt door bepaalde verdragspartijen nader gepreciseerd. Ten aanzien van de aan Duitsland gerichte rechtshulpverzoeken geldt aldus dat de vereiste vermelding van de tenlastelegging niet impliceert dat de verzoekende Staat ook letterlijk de tekst van de geschonden strafrechtsbepaling in het verzoek zou moeten opnemen.³⁸¹

V.2.3. DE AANVULLENDE RECHTSHULPVERZOEKEN

Artikel 6 van het Protocol bij de EU-Rechtshulpovereenkomst bevat een regeling voor de zogenaamde aanvullende rechtshulpverzoeken. Indien de bevoegde autoriteit van de verzoekende lidstaat aldus een rechtshulpverzoek indient dat een aanvulling vormt op een reeds eerder gedaan rechtshulpverzoek en betrekking heeft op hetzelfde onderzoek of dezelfde procedure³⁸², hoeft de in het oorspronkelijke verzoek opgenomen informatie niet opnieuw te worden verstrekt. Logischerwijze dient het aanvullende verzoek wel de informatie te bevatten die nodig is voor de identificatie van het oorspronkelijke verzoek.³⁸³

De ervaring heeft uitgewezen dat niet alle Staten bereid zijn om te aanvaarden dat een aanvullend rechtshulpverzoek rechtstreeks zou worden gedaan door bijvoorbeeld een buitenlandse parketmagistraat of onderzoeksrechter die zich tijdens de uitvoering van het oorspronkelijke rechtshulpverzoek in de aangezochte Staat bevindt. Het spreekt evenwel voor zich dat het de efficiëntie en de snelheid van de procedure ten goede komt indien het aanvullend verzoek niet steeds vanaf het grondgebied van de verzoekende Staat dient te worden verzonden.³⁸⁴ In die optiek dient dan ook het tweede lid van artikel 6 van het Protocol bij de EU-Rechtshulpovereenkomst te worden begrepen. De bevoegde autoriteit die een rechtshulpverzoek heeft ingediend en die deelneemt aan de uitvoering van dit verzoek in de aangezochte lidstaat – en zich aldus in deze lidstaat bevindt – kan

³⁷⁹ Art. 14, tweede lid ERV en art. 37, tweede lid BUV. Zie tevens F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 382.

³⁸⁰ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 382.

³⁸¹ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 382.

³⁸² Toelichtend verslag over het Protocol bij de Overeenkomst van 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, PB. C 2002, 257/6.

³⁸³ Art. 6, eerste lid Protocol bij de EU-Rechtshulpovereenkomst.

³⁸⁴ Toelichtend verslag over het Protocol bij de Overeenkomst van 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, PB. C 2002, 257/6.

krachtens deze bepaling rechtstreeks een aanvullend verzoek indienen bij de bevoegde autoriteit van de aangezochte lidstaat.³⁸⁵

V.3. DE TAAL WAARIN HET RECHTSHULPVERZOEK DIENT TE WORDEN OPGESTELD

Met betrekking tot de taal waarin het rechtshulpverzoek dient te worden opgesteld, is het algemeen gebruikelijk dat elke Staat zijn eigen officiële taal *c.q.* talen hanteert. Hoewel dit niet verplicht is³⁸⁶, zal doorgaans tevens een vertaling van het verzoek in de officiële taal – of desgevallend in één van deze talen – van de aangezochte Staat worden bijgevoegd. Het spreekt voor zich dat dit de efficiënte afhandeling van het rechtshulpverzoek ten goede komt.³⁸⁷

Bepaalde rechtshulpverdragen bevatten nadere regels inzake het taalgebruik. Conform artikel 16, eerste lid ERV kan aldus geen vertaling worden geëist van de rechtshulpverzoeken en van de daarbij horende stukken. Op grond van het tweede lid van deze bepaling kunnen de bij het ERV betrokken Staten zich middels een af te leggen verklaring echter wel het recht voorbehouden om te eisen dat bij de rechtshulpverzoeken en de daarbij horende stukken een vertaling wordt gevoegd. Het gaat dan met name om een vertaling in de eigen taal van de aangezochte Staat; in één van de officiële talen van de Raad van Europa; of in een nader te specificeren officiële taal van de Raad van Europa.³⁸⁸ In dat geval zijn de overige bij het ERV betrokken Partijen echter wel gerechtigd om het beginsel van wederkerigheid toe te passen.³⁸⁹

Waar België, Frankrijk en Nederland geen verklaring in de zin van artikel 16, tweede lid ERV hebben afgelegd³⁹⁰, deed Duitsland dit wel. Aan Duitsland gerichte rechtshulpverzoeken – en de daarbij horende stukken – die niet in de

³⁸⁵ Deze regel geldt echter onverminderd art. 6, derde lid EU-Rechtshulpovereenkomst, waarin bijzondere bepalingen opgenomen zijn voor het Verenigd Koninkrijk en Ierland. Zie art. 6, tweede lid Protocol bij de EU-Rechtshulpovereenkomst.

³⁸⁶ J.-M. SJÖCRONA, *l.c.*, 258.

³⁸⁷ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 397; D. VANDERMEERSCH, *l.c.*, 73.

³⁸⁸ Deze aan de Secretaris-Generaal van de Raad van Europa gerichte verklaring kon worden afgelegd bij de ondertekening van het ERV enerzijds of bij de neerlegging van de akte van bekrachtiging of van toetreding anderzijds. Overigens valt aan te stippen dat artikel 16 ERV de bepalingen onverlet laat die met betrekking tot de vertaling van rechtshulpverzoeken en de daarbij horende stukken opgenomen zijn in overeenkomsten of afspraken die van kracht zijn of nog zullen worden tussen twee of meer Partijen bij het ERV (art. 16, derde lid ERV).

³⁸⁹ Art. 16, tweede lid *in fine* ERV.

³⁹⁰ Al werd voor Frankrijk wel vastgesteld dat de verzoekende autoriteit er belang bij heeft om een – zij het onvolmaakte – vertaling van het rechtshulpverzoek over te maken. Bij gebrek aan vertaling dreigt de uitvoering van een rechtshulpverzoek immers vertraging op te lopen (RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag over Frankrijk betreffende wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen*, Brussel, 10 oktober 2000, 12000/00, CRIMORG 131, 23 en 48).

Duitse taal gesteld zijn, dienen aldus te worden vertaald in hetzij de Duitse taal, hetzij één van de officiële talen van de Raad van Europa.³⁹¹ Deze regel geldt echter niet voor Nederlandse rechtshulpverzoeken, aangezien artikel X van de Overeenkomst van Wittem bepaalt dat verzoeken om rechtshulp en andere bescheiden in de taal van de verzoekende Staat worden gesteld en dat vertalingen niet kunnen worden geëist. Ten aanzien van in het Nederlands gestelde inkomende rechtshulpverzoeken die betrekking hebben op de uitvoering van dwangmaatregelen, laten de Duitse autoriteiten in de praktijk wel zelf steeds een vertaling in het Duits maken. De uitvoering van dergelijke verzoeken – zelfs indien ze dringend zijn – wordt dan ook op zijn minst met verscheidene dagen vertraagd. Voor dringende rechtshulpverzoeken met de hoogste prioriteit die de behandelende Duitse functionaris inhoudelijk begrijpt, worden in afwachting van de vertaling wel reeds alle voorbereidende maatregelen genomen. Van zodra het verzoek vertaald is, kan het dan onmiddellijk worden afgehandeld.³⁹²

Met betrekking tot het rechtshulpverkeer tussen Nederland en België dient rekening te worden gehouden met artikel 45 BUV. Krachtens deze bepaling kunnen de over te leggen stukken worden opgesteld in hetzij de taal of de talen van de verzoekende Partij, hetzij in die van de aangezochte Partij.

Noch uit artikel 16 ERV, noch uit artikel 45 BUV blijkt of de desgevallend bij het rechtshulpverzoek gevoegde vertaling van het verzoek en de stukken ook beëdigd dient te zijn. Indien de aangezochte Staat met het oog op de uitvoering van het rechtshulpverzoek een beëdigde vertaling zou vragen, zal de verzoekende Staat deze echter alsnog dienen te leveren. De noodzaak hiertoe kan bijvoorbeeld bestaan in het geval van een kennelijk niet letterlijke vertaling.³⁹³

V.4. DE WIJZE VAN OVERDRACHT VAN HET RECHTSHULPVERZOEK

V.4.1. DE VERDRAGSRECHTELIJKE REGELING

V.4.1.1. *De beginselen en de juridische grondslag*

Met betrekking tot de wijze van overdracht van rechtshulpverzoeken wordt traditioneel een onderscheid gemaakt tussen drie modaliteiten, die in de praktijk werden *c.q.* nog steeds worden toegepast.³⁹⁴

³⁹¹ Zie tevens nr. 14 RiVAST.

³⁹² Zie RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag betreffende wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen. Verslag over Duitsland*, Brussel, 11 december 2000, 13365/00, CRIMORG 153, 37-38.

³⁹³ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 400.

³⁹⁴ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 388.

De eerste modaliteit betreft de overdracht van rechtshulpverzoeken via de diplomatieke weg, die in wezen neerkomt op de communicatie tussen de onderscheiden Ministeries van Buitenlandse Zaken en hun vertegenwoordigers in het buitenland. Aangezien het internationale rechtshulpverkeer de soevereiniteit van de Staten raakt, werd deze wijze van overdracht in het verleden algemeen gevolgd, zelfs in die gevallen waarin de rechtshulp louter betrekking had op het eenvoudig vragen van inlichtingen.³⁹⁵ Het spreekt evenwel voor zich dat deze diplomatieke weg, mede gezien zijn bureaucratisch karakter, de snelheid van de rechtsbedeling niet meteen ten goede komt.³⁹⁶

Na de Tweede Wereldoorlog werd dan ook in overwegende mate geopteerd voor een tweede modaliteit, waarbij de rechtshulpverzoeken worden uitgewisseld tussen de Ministeries van Justitie van de verzoekende en de aangezochte Staat. Enerzijds werd aldus de efficiëntie van het rechtshulpverkeer vergroot, terwijl anderzijds toch de mogelijkheid werd behouden om de essentiële belangen van de betrokken Staten te vrijwaren.³⁹⁷

Meer recent werd een derde modaliteit van overdracht van rechtshulpverzoeken gecreëerd, die erin bestaat dat zulke verzoeken rechtstreeks worden gedaan en beantwoord tussen hetzij de betrokken justitiële autoriteiten van de verzoekende en de aangezochte Staat, hetzij de door deze Staten hiertoe aangewezen centrale autoriteiten.³⁹⁸ Hoewel deze werkwijze soepel en bijzonder praktisch is en in die zin kan bijdragen tot het versnellen van de wederzijdse rechtshulp³⁹⁹, heeft zij het nadeel dat het voor de betrokken Ministeries van Justitie moeilijk of zelfs onmogelijk wordt om een zicht te behouden op de in omloop zijnde rechtshulpverzoeken.⁴⁰⁰ Daarenboven impliceert deze werkwijze een zekere uitholling van de traditioneel aan het Ministerie van Justitie toegekende functie van concen-

³⁹⁵ Zie hierover P.E. TROUSSE, *l.c.*, 24; P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *o.c.*, nr. 549.

³⁹⁶ Zie H. GOLSONG, "Wege und Möglichkeiten einer europäischen Strafrechtspflege – Aufgaben für die Zukunft –", *R.I.D.P.* 1971, (65) 69; P. GULLY-HART, *l.c.*, 252; M. PLACHTA, "Report on the proceedings of Session II" in A. ESER en O. LAGODNY (ed), *Principles and procedures for a new transnational criminal law. Documentation of an international workshop in Freiburg, May 1991*, Freiburg im Breisgau, Eigenverlag Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1992, (325) 329; M. KLINK, "Die Zusammenarbeit europäischer Polizeien in Sicherheitsfragen. Iststand und Prognose – Gedanken mit aktuellem Bezug", *Die Polizei* 1987, (183) 188; M. SCHREIBER, "Abschaffung der Grenzkontrollen in Europa? Tendenzen, mögliche Auswirkungen und Auffangmassnahmen", *Kriminalistik* 1985, (93) 96; D.D. SPINELLIS, *l.c.*, 369; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 388; D. VANDERMEERSCH, *l.c.*, 74.

³⁹⁷ D. McCLEAN, *o.c.*, 183; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 388.

³⁹⁸ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 388.

³⁹⁹ A.M. DI LUSIGNANO, "Faut-il un droit communautaire pénal?" in M. DEN BOER (ed.), *The implementation of Schengen: first the widening, now the deepening*, Maastricht, European Institute of Public Administration, 1997, (71) 79.

⁴⁰⁰ A.M.M. ORIE, "Justitiële samenwerking", *D.D.* 1991, (754) 757.

tratie van deskundigheid op het vlak van de geldende regeling inzake het internationaal rechtshulpverkeer.⁴⁰¹

In wat volgt, wordt nader ingegaan op de wijze van overdracht van Nederlandse rechtshulpverzoeken aan België, Duitsland en Frankrijk. De juridische grondslag hiervan is te vinden in artikel 6 EU-Rechtshulpovereenkomst. Zoals zal blijken, wordt hierbij als hoofdregel uitgegaan van de rechtstreekse contacten tussen de betrokken justitiële autoriteiten, zij het ook met enkele uitzonderingen.⁴⁰²

V.4.1.2. Het uitgangspunt: de rechtstreekse overdracht van rechtshulpverzoeken

Tenzij anders wordt bepaald in artikel 6 EU-Rechtshulpovereenkomst, worden rechtshulpverzoeken rechtstreeks gedaan en beantwoord tussen de rechterlijke autoriteiten die territoriaal bevoegd zijn voor de indiening en de uitvoering ervan. Hetzelfde geldt voor de uitwisseling van gegevens op eigen initiatief, zoals voorzien in artikel 7 EU-Rechtshulpovereenkomst.⁴⁰³ Deze rechtstreekse communicatie tussen de bevoegde rechterlijke autoriteiten geldt in beginsel ook voor elke aangifte van een lidstaat die strekt tot het instellen van een strafvervolgning voor de rechter van een andere lidstaat.⁴⁰⁴⁴⁰⁵

V.4.1.3. De tussenkomst van centrale autoriteiten

De principieel vooropgestelde rechtstreekse uitwisseling van rechtshulpverzoeken tussen de territoriaal bevoegde rechterlijke autoriteiten neemt niet weg dat

⁴⁰¹ X, "Het gat van Schengen. Interimrapport", *Advocatenblad* 1989, (680) 682.

⁴⁰² Toelichtend Rapport bij de Overeenkomst van 29 mei 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB. C* 2000, 379/12.

⁴⁰³ Art. 6, eerste lid EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁴⁰⁴ Zoals geregeld in art. 21 ERV en art. 42 BUV.

⁴⁰⁵ Art. 6, eerste lid EU-Rechtshulpovereenkomst. Hierbij moet wel worden aangetekend dat het Verenigd Koninkrijk en Ierland kunnen verklaren dat tot hen gerichte verzoeken en mededelingen, zoals te specificeren in de verklaring, dienen te worden verzonden door tussenkomst van hun respectieve centrale autoriteiten. In dat geval kan elke andere lidstaat echter wel het wederkerigheidsbeginsel toepassen (art. 6, derde lid EU-Rechtshulpovereenkomst). Deze bijzondere regeling voor het Verenigd Koninkrijk – dat op 22 september 2005 een dergelijke verklaring aflegde – en Ierland werd aanvaard omdat de rechterlijke autoriteiten van deze landen niet of niet altijd bevoegd zijn tot het uitvoeren van verzoeken die van rechterlijke autoriteiten of van een centrale autoriteit worden ontvangen (Toelichtend Rapport bij de Overeenkomst van 29 mei 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB. C* 2000, 379/13). Er wordt overigens wel uitdrukkelijk voorzien dat het Verenigd Koninkrijk en Ierland te allen tijde, middels een nieuwe verklaring, het toepassingsgebied van de door hen initieel afgelegde verklaring kunnen beperken, en zodoende de mogelijkheden voor de rechtstreekse overdracht van rechtshulpverzoeken vergroten. Zij zullen zulks trouwens moeten doen op het moment waarop de in de SUO vervatte bepalingen inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken voor hen in werking treden (art. 6, derde lid EU-Rechtshulpovereenkomst).

onder bepaalde voorwaarden ook centrale autoriteiten van de lidstaten in de procedure betrokken kunnen worden. In bijzondere gevallen kunnen rechtshulpverzoeken aldus ook worden (terug)gezonden tussen centrale autoriteiten van de betrokken lidstaten enerzijds of tussen een rechterlijke autoriteit van een lidstaat en een centrale autoriteit van een andere lidstaat anderzijds. De *ratio legis* van deze in artikel 6, tweede lid EU-Rechtshulpovereenkomst voorziene regel is gelegen in het feit dat er zich omstandigheden kunnen voordoen waarin het wenselijk is dat een bepaald rechtshulpverzoek door een centrale autoriteit wordt behandeld. Dit kan bijvoorbeeld het geval zijn in complexe zaken. Daarnaast kan worden gedacht aan de situatie waarin het rechtshulpverzoek tot meer dan één bevoegde autoriteit in de aangezochte lidstaat gericht is.⁴⁰⁶

In twee gevallen is de tussenkomst van de centrale autoriteiten van de lidstaten zelfs verplicht.⁴⁰⁷ Het gaat met name om verzoeken tot tijdelijke overbrenging of doortocht van gedetineerden⁴⁰⁸ enerzijds en om de mededelingen omtrent veroordelingen⁴⁰⁹ anderzijds. Deze optie steunt op de overweging dat in de meeste lidstaten het Ministerie van Justitie bevoegd is voor de tijdelijke overbrenging van gedetineerden en voor het doen van mededelingen omtrent veroordelingen, die centraal worden verzameld, alvorens te worden verzonden.⁴¹⁰

V.4.1.4. De spoedeisende gevallen

In spoedeisende gevallen kan elk verzoek om rechtshulp worden gedaan door tussenkomst van Interpol enerzijds of van enig orgaan dat bevoegd is krachtens bepalingen die op grond van het Verdrag betreffende de Europese Unie vastgesteld zijn anderzijds.⁴¹¹ Met dit laatste wordt met name beoogd om ook doorgeleiding van rechtshulpverzoeken via Europol of Eurojust mogelijk te maken, voor zover deze organen daartoe althans worden gemachtigd.⁴¹² In het Besluit van de Raad van 28 februari 2002⁴¹³ is ter zake voorzien dat de nationale leden van Eurojust in bepaalde gevallen inderdaad rechtshulpverzoeken kunnen doorzenden.⁴¹⁴

⁴⁰⁶ Toelichtend Rapport bij de Overeenkomst van 29 mei 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB. C* 2000, 379/13.

⁴⁰⁷ Art. 6, achtste lid EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁴⁰⁸ Zoals bedoeld in art. 9 EU-Rechtshulpovereenkomst, art. 11 ERV en art. 33 BUV.

⁴⁰⁹ Zoals bedoeld in art. 22 ERV en art. 43 BUV. Verzoeken om afschriften van vonnissen en maatregelen, zoals voorzien in art. 4 Aanvullend Protocol bij het ERV, kunnen overigens wel rechtstreeks tot de bevoegde autoriteiten worden gericht.

⁴¹⁰ Toelichtend Rapport bij de Overeenkomst van 29 mei 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB. C* 2000, 379/13.

⁴¹¹ Art. 6, vierde lid EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁴¹² Toelichtend Rapport bij de Overeenkomst van 29 mei 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB. C* 2000, 379/13.

⁴¹³ Besluit van de Raad van 28 februari 2002 betreffende de oprichting van Eurojust teneinde de strijd tegen ernstige vormen van criminaliteit te versterken (2002/187/JBZ), *PB. L* 2002, 163/1.

⁴¹⁴ Zie art. 6, g Besluit Raad 28 februari 2002.

*V.4.1.5. Rechtshulpverzoeken tot instelling van een gemeenschappelijk
onderzoeksteam en tot toepassing van gecontroleerde aflevering of
infiltratie*

Zowel bij de instelling van een gemeenschappelijk onderzoeksteam, als bij de toepassing van de grensoverschrijdende gecontroleerde aflevering of infiltratie spelen in bepaalde lidstaten opsporingsambtenaren een leidende rol, terwijl in andere lidstaten wordt uitgegaan van het rechtstreeks toezicht van de magistratuur. Het vijfde lid van artikel 6 EU-Rechtshulpovereenkomst beoogt aan dit onderscheid tegemoet te komen⁴¹⁵; en dit met name om vertragingen voortvloeiende uit potentiële bevoegdheidsconflicten te vermijden.⁴¹⁶ Indien aldus in de ene lidstaat een rechterlijke of een centrale autoriteit en in de andere lidstaat een politie- of douane-autoriteit bevoegd is, kunnen rechtshulpverzoeken tot het instellen van een gemeenschappelijk onderzoeksteam of tot het toepassen van de gecontroleerde aflevering of de infiltratie rechtstreeks tussen deze autoriteiten worden gedaan en beantwoord.

Hierbij moet wel worden aangetekend dat de lidstaten kunnen verklaren dat zij niet door deze regel gebonden zijn of dat zij deze regel slechts onder bepaalde nader omschreven voorwaarden zullen toepassen.⁴¹⁷ Waar België, Duitsland en Nederland geen gebruik hebben gemaakt van deze mogelijkheid, deed Frankrijk dat wel en verklaarde het aldus dat het niet gebonden is door artikel 6, vijfde lid, eerste zin van de EU-Rechtshulpovereenkomst.

Overigens zij opgemerkt dat ook voor de hier bedoelde rechtshulpverzoeken in spoedeisende gevallen toepassing kan worden gemaakt van de tussenkomst van Interpol of van enig orgaan dat bevoegd is krachtens bepalingen die op grond van het Verdrag betreffende de Europese Unie vastgesteld zijn.⁴¹⁸ Ten aanzien van dit aspect beschikken de lidstaten trouwens niet over de mogelijkheid om een beperkende verklaring af te leggen.⁴¹⁹

⁴¹⁵ Toelichtend Rapport bij de Overeenkomst van 29 mei 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB*, C 2000, 379/13.

⁴¹⁶ S. BRAMMERTZ, "La coopération judiciaire internationale" in *BELGISCH-LUXEMBURGSE UNIE VOOR STRAFRECHT* (ed), *Strafprocesrecht en extraterritorialiteit*, Brugge, die Keure, 2002, (127) 136; S. BRAMMERTZ, "Politiesamenwerking en wederzijdse rechtshulp. De zoektocht naar een nieuw evenwicht", *Vigiles* 2001, afl. 1, (8) 12.

⁴¹⁷ Deze verklaring, die te allen tijde kan worden ingetrokken of gewijzigd, diende door de lidstaten te worden afgelegd bij het in kennis stellen van de Secretaris-Generaal van de Raad van de Europese Unie van de voltooiing van de procedures die overeenkomstig hun grondwettelijke bepalingen voor de aanneming van de EU-Rechtshulpovereenkomst vereist zijn (zie art. 6, zevende lid *juncto* art. 27, tweede lid EU-Rechtshulpovereenkomst).

⁴¹⁸ Art. 6, vijfde lid, tweede zin EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁴¹⁹ Zie art. 6, zevende lid U-Rechtshulpovereenkomst.

V.4.1.6. *Rechtshulpverzoeken inzake vergrijpen tegen voorschriften betreffende de orde*

Hoger werd aangegeven dat wederzijdse rechtshulp tevens wordt verleend ten behoeve van procedures uit hoofde van feiten die volgens het nationale recht van de verzoekende of van de aangezochte lidstaat – of van beide – als vergrijpen tegen voorschriften betreffende de orde door bestuurlijke autoriteiten worden gesanctioneerd (*supra*, II.1.1.2.2). Indien in de ene lidstaat aldus een rechterlijke of centrale autoriteit en in de andere lidstaat een bestuurlijke autoriteit bevoegd is, kunnen zulke rechtshulpverzoeken rechtstreeks tussen deze autoriteiten worden gedaan en beantwoord.⁴²⁰

Ook hier beschikken de lidstaten echter over de mogelijkheid om te verklaren dat zij niet aan deze regel gebonden zijn of dat zij deze regel slechts onder bepaalde nader omschreven voorwaarden zullen toepassen.⁴²¹ België, Duitsland en Nederland hebben geen verklaring in deze zin afgelegd. Frankrijk deed dit daarentegen wel en is aldus niet gebonden door artikel 6, zesde lid EU-Rechtshulpovereenkomst.

V.4.2. DE REGELING IN BELGIË

Aan België gerichte Nederlandse verzoeken om wederzijdse rechtshulp in strafzaken dienen niet langs diplomatieke weg te worden overgemaakt. Conform artikel 7 § 2 van de Wet van 9 december 2004 kunnen dergelijke rechtshulpverzoeken immers hetzij door het Nederlandse Ministerie van Justitie worden gericht aan de Belgische Federale Overheidsdienst Justitie, hetzij door de bevoegde Nederlandse instantie worden gezonden aan de betrokken Belgische rechterlijke autoriteit. De beantwoording van het rechtshulpverzoek en de terugzending van de uitvoeringsstukken geschieden langs dezelfde weg.

Waar de rechtstreekse verzending tussen de rechterlijke overheden mogelijk is, dient in principe ook effectief van deze mogelijkheid gebruik te worden gemaakt. Dit geldt niet alleen voor de verzending van de rechtshulpverzoeken en van de uitvoeringsstukken⁴²², doch ook voor de verdere berichtgeving tussen de

⁴²⁰ Art. 6, zesde lid EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁴²¹ Ook deze verklaring, die te allen tijde kan worden ingetrokken of gewijzigd, diende door de lidstaten te worden afgelegd bij het in kennis stellen van de Secretaris-Generaal van de Raad van de Europese Unie van de voltooiing van de procedures die overeenkomstig hun grondwettelijke bepalingen voor de aanneming van de EU-Rechtshulpovereenkomst vereist zijn (zie art. 6, zevende lid *juncto* art. 27, tweede lid EU-Rechtshulpovereenkomst).

⁴²² Uitvoeringsstukken worden steeds rechtstreeks door de Belgische magistraten aan de betrokken buitenlandse rechterlijke autoriteiten gezonden, zelfs ingeval het rechtshulpverzoek zelf werd overgemaakt aan de Federale Overheidsdienst Justitie als centrale Belgische autoriteit (Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-

betrokken magistraten. Bij dit laatste kan onder meer worden gedacht aan de kennisgeving door de bevoegde Belgische magistraat aan zijn buitenlandse collega dat het rechtshulpverzoek niet binnen de gestelde termijn kan worden uitgevoerd (*infra*, VI.2.2) of dat een weigeringsgrond de uitvoering van het verzoek onmogelijk maakt (*infra*, VII.1).⁴²³

Blijkens de rechtspraak van het Hof van Cassatie vloeit uit de niet-naleving van de verdragsrechtelijke voorschriften inzake de wijze van verzending van rogatoire commissies geen nietigheid voort van de rogatoire commissie of van de in uitvoering daarvan opgestelde stukken en verzamelde gegevens. Een dergelijke niet-naleving miskent evenmin het recht van verdediging.⁴²⁴

V.4.3. DE REGELING IN DUITSLAND

Overeenkomstig de hoger geanalyseerde verdragsrechtelijke regeling kunnen de bevoegde Nederlandse autoriteiten hun rechtshulpverzoeken rechtstreeks overmaken aan de bevoegde Duitse autoriteiten. Wordt een rechtshulpverzoek ingediend bij een niet bevoegde instantie, dan zal deze het verzoek zelf rechtstreeks overmaken aan de bevoegde *Bewilligungsbehörde* (*infra*, V.6.2.2) en hiervan de verzoekende Nederlandse autoriteit op de hoogte brengen.⁴²⁵

V.4.4. DE REGELING IN FRANKRIJK

Tenzij een internationale overeenkomst anders bepaalt, kunnen de territoriaal bevoegde gerechtelijke autoriteiten van een lidstaat van de Europese Unie hun rechtshulpverzoeken bij toepassing van artikel 695-1 CPP rechtstreeks overmaken aan de territoriaal bevoegde Franse gerechtelijke autoriteiten. Voor zover er geen sprake is van een mogelijke aantasting van de openbare orde of van andere wezenlijke belangen van Frankrijk (*infra*, VII.2.4), zullen de territoriaal bevoegde Franse gerechtelijke autoriteiten op hun beurt de uitvoeringsstukken rechtstreeks overmaken aan de verzoekende instantie.

Hierbij moet wel rekening worden gehouden met de bevoegdheidsverdeling tussen het openbaar ministerie en de onderzoeksrechter. Ingeval de *procureur de la République* van de bevoegde buitenlandse autoriteit een rechtshulpverzoek ont-

generaal van 9 februari 2005 betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken, punt II.7.2.a).

⁴²³ Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 9 februari 2005 betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken, punt II.7.2.

⁴²⁴ Cass. 1 maart 1988, *Arr. Cass.* 1987-88, nr. 397.

⁴²⁵ Nr. 17 II RiVAST.

vangt dat alleen ten uitvoer kan worden gelegd door de onderzoeksrechter (*infra*, V.6.3), zal hij dit verzoek aldus aan deze laatste moeten overmaken. Dit geschiedt in beginsel rechtstreeks, zodat een tussenkomst van het parket-generaal niet vereist is. Op deze regel bestaat evenwel één uitzondering. Zo dient de *procureur de la République* het rechtshulpverzoek aan de procureur-generaal over te maken in die gevallen waarin er aanwijzingen zijn dat de uitvoering ervan de openbare orde of andere wezenlijke belangen van Frankrijk in gedrang zou kunnen brengen.⁴²⁶ De procureur-generaal zal vervolgens beoordelen of er aanleiding bestaat om de zaak aan de minister van Justitie voor te leggen (*infra*, VII.2.4).

Toepassing van het principe van de rechtstreekse overdracht heeft tot gevolg dat ook de onderzoeksrechter rechtshulpverzoeken van de bevoegde buitenlandse autoriteiten kan ontvangen. Hierbij dient echter meteen te worden aangetekend dat de onderzoeksrechter niet bevoegd is om onmiddellijk tot de tenuitvoerlegging van het rechtshulpverzoek over te gaan. Krachtens artikel 694-1, derde lid CPP is hij immers verplicht om elk⁴²⁷ door hem ontvangen rechtshulpverzoek onverwijld voor advies aan het openbaar ministerie over te maken. Zodoende wordt het openbaar ministerie in de gelegenheid gesteld om na te gaan of de tenuitvoerlegging van het rechtshulpverzoek de openbare orde of andere wezenlijke belangen van Frankrijk zou kunnen aantasten.⁴²⁸ De beoordeling hiervan komt aldus in geen enkel geval aan de onderzoeksrechter toe.⁴²⁹

Tot slot zij erop gewezen dat uit een onregelmatigheid bij de overdracht van een rechtshulpverzoek geen nietigheid voortvloeit van de handelingen die door de Franse autoriteiten ter uitvoering van het rechtshulpverzoek werden gesteld. Deze in artikel 694-3, derde lid CPP vervatte regel kan worden beschouwd als de wettelijke bevestiging van een reeds voorheen door het Hof van Cassatie ingenomen standpunt met betrekking tot de uitvoering van een internationale rogatoire commissie.⁴³⁰

⁴²⁶ Art. 694-1, tweede lid CPP.

⁴²⁷ C. GUÉRY, *l.c.*, nr. 252.

⁴²⁸ Rapport fait au nom de la Commission des lois constitutionnelles, de la législation et de l'administration générale de la République sur le projet de loi (n° 784), portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité, par M. Jean-Luc Warsmann, *Assemblée nationale* 2003, n° 856, 108; Rapport fait au nom de la Commission des lois constitutionnelles, de législation, du suffrage universel, du Règlement et d'administration générale sur le projet de loi, adopté par l'Assemblée nationale, portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité, par M. François Zocchetto, *Sénat* 2002-2003, n° 441, 127.

⁴²⁹ Zie L. DESESSARD, "Le contrôle des demandes d'entraide judiciaire et de leur exécution. À propos des dispositions générales sur l'entraide judiciaire internationale du projet de loi Perben II", *R.P.D.P.* 2003, (573) 577.

⁴³⁰ Crim. 4 november 1997, *B.* 1997, n° 365.

V.5. DE MELDING VAN DE ONTVANGST VAN HET RECHTSHULPVERZOEK

Op grond van het Gemeenschappelijk Optreden van 29 juni 1998⁴³¹ dient de aangezochte lidstaat – op vraag van de verzoekende lidstaat – de ontvangst van alle verzoeken om bijstand en van schriftelijke vragen over de uitvoering ervan, te bevestigen. Een dergelijke ontvangstbevestiging is echter niet vereist ingeval er spoedig een inhoudelijk antwoord wordt gezonden. Daarenboven mag de verzoekende lidstaat alleen een bevestiging verlangen indien hij zijn rechtshulpverzoek als dringend heeft aangemerkt of indien een bevestiging zijns inziens noodzakelijk is gezien de omstandigheden van het geval.⁴³²

Waar deze verplichtingen geheel werden overgenomen in de door België afgelegde verklaring van goede praktijken bij wederzijdse rechtshulp in strafzaken, ligt dit enigszins anders voor Duitsland en Frankrijk. Zo gaf Duitsland aan dat slechts een ontvangstbevestiging aan de verzoekende Staat zal worden toegezonden indien de aangezochte Duitse instanties van oordeel zijn dat zulks de uitvoering van het ontvangen verzoek – of schriftelijke vraag – kan bespoedigen.⁴³³ Frankrijk preciseerde op zijn beurt dat de ontvangstbevestiging van een rechtshulpverzoek dat niet in het Frans gesteld is slechts wordt toegezonden nadat de vertaling beschikbaar is.⁴³⁴

V.6. DE BESLISSING OVER DE TENUITVOER- LEGGING VAN HET RECHTSHULPVERZOEK

V.6.1. DE REGELING IN BELGIË

In afwijking van artikel 873, tweede lid Ger.W. is voor de tenuitvoerlegging van rechtshulpverzoeken afkomstig van een bevoegde overheid van een lidstaat van

⁴³¹ Gemeenschappelijk Optreden van 29 juni 1998 door de Raad aangenomen op grond van K.3. van het Verdrag betreffende de Europese Unie, inzake goede praktijken bij wederzijdse rechtshulp in strafzaken, *PB* 1998, L 191/1.

⁴³² Art. 1, derde lid, a Gemeenschappelijk Optreden van 29 juni 1998. Bij de ontvangstbevestiging dient de naam te worden meegedeeld van de instantie – en zo mogelijk van de persoon – die verantwoordelijk is voor de uitvoering van het verzoek. Tevens zal de wijze waarop contact kan worden opgenomen met deze instantie *c.q.* persoon – bijvoorbeeld via telefoon of fax – worden gespecificeerd (art. 1, derde lid, b Gemeenschappelijk Optreden van 29 juni 1998).

⁴³³ Zie punt 1 van de door Duitsland afgelegde verklaring, opgenomen in EUROPEES JUSTITIEEL NETWERK, *Goede praktijken bij wederzijdse rechtshulp in strafzaken. Verklaringen van de lidstaten van de EU*, DG H III, SN 1371/000.

⁴³⁴ Zie punt 1, a) van de door Frankrijk afgelegde verklaring, opgenomen in EUROPEES JUSTITIEEL NETWERK, *Goede praktijken bij wederzijdse rechtshulp in strafzaken. Verklaringen van de lidstaten van de EU*, DG H III, SN 1371/000.

de Europese Unie geen voorafgaande toestemming van de minister van Justitie vereist.⁴³⁵ Er geldt echter wel een informatieplicht, in die zin dat de aangezochte Belgische rechterlijke autoriteiten steeds verplicht zijn om een kopie van elk ontvangen verzoek om wederzijdse rechtshulp over te maken aan de Federale Overheidsdienst Justitie.⁴³⁶ Deze kopie kan door de betrokken magistraat rechtstreeks – zonder tussenkomst van de territoriaal bevoegde procureur-generaal – worden gericht aan het Directoraat-generaal Wetgeving, Fundamentele Rechten en Vrijheden van de Federale Overheidsdienst Justitie.⁴³⁷ Aldus wordt beoogd om de basisgegevens met betrekking tot de inkomende rechtshulpverzoeken bij deze dienst te centraliseren, hetgeen de mogelijkheid biedt om statistieken ter zake op te maken en om zo nodig inlichtingen over een specifiek rechtshulpverzoek terug te vinden.⁴³⁸ De informatieplicht stelt de Federale Overheidsdienst Justitie verder in staat om aan de gerechtelijke overheden – en meer in het bijzonder aan het federaal parket – informatie over te maken die betrekking heeft op elk in België inkomend rechtshulpverzoek.⁴³⁹ Tevens zou zodoende een dubbele behandeling van eenzelfde rechtshulpverzoek vermeden moeten kunnen worden.⁴⁴⁰ In dat perspectief dient in herinnering te worden gebracht dat België reeds in 2000 de aanbeveling kreeg om een gecentraliseerd en geïntegreerd systeem voor de verwerking van statistische gegevens tot stand te brengen, dat moet toelaten om de inkomende (en uitgaande) rechtshulpverzoeken te analyseren, te volgen en te bewaken.⁴⁴¹

Ingeval het ontvangen rechtshulpverzoek betrekking heeft op een zaak die de openbare orde ernstig kan verstoren of die wezenlijke belangen van België kan schaden, geldt een strengere informatieverplichting. In dat geval moet aan de minister van Justitie onverwijld een meer gedetailleerd informatieverslag worden overgemaakt. Dit gebeurt door de federale procureur of – indien een onderzoeks-

⁴³⁵ Art. 5, eerste lid Wet 9 december 2004.

⁴³⁶ Art. 7 § 3 Wet 9 december 2004.

⁴³⁷ Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 9 februari 2005 betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken, punt II.7.2. Aan te stippen valt wel dat bepaalde parketten de informatieplicht op periodieke wijze toepassen, waarbij ze om de veertien dagen de Federale Overheidsdienst Justitie op de hoogte brengen van de inkomende rechtshulpverzoeken (FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 1 januari tot 31 december 2005*, 23).

⁴³⁸ Wetsontwerp betreffende internationale rechtshulp in strafzaken. Memorie van Toelichting, *Parl. St. Kamer* 2003-04, nr. 1278/001, 14.

⁴³⁹ FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 1 januari tot 31 december 2005*, 23.

⁴⁴⁰ Zie ook FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 21 mei 2002 tot 31 augustus 2003*, 41.

⁴⁴¹ Zie RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag betreffende België inzake wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen*, Brussel, 16 mei 2000, 7704/00, CRIMORG 60, 23, 34 en 40.

rechter of een procureur des Konings met het verzoek belast is – door tussenkomst van de territoriaal bevoegde procureur-generaal⁴⁴² In het informatieverslag dient de betrokken magistraat op beknopte wijze aan te geven op welke feiten het rechtshulpverzoek betrekking heeft en om welke redenen de uitvoering ervan naar zijn oordeel van aard is om België in een delicate positie te brengen, dan wel om politieke *c.q.* diplomatieke gevolgen te veroorzaken.⁴⁴³ Aan de hand van de verstrekte informatie kan de Belgische regering dan desgevallend de vereiste maatregelen nemen, bijvoorbeeld in het kader van de diplomatieke betrekkingen met een bij de zaak betrokken Staat. Het is echter geenszins de bedoeling om de rechtshulpverlening in zijn geheel aan de controle van de Uitvoerende Macht te onderwerpen. In die optiek kan het informatieverslag dan ook niet leiden tot een schending van het geheim van het onderzoek.⁴⁴⁴ Deze informatieplicht geldt echter wel onverminderd de in artikel 5 van de Wet van 9 december 2004 voorziene specifieke verplichting tot informeren van de minister van Justitie indien de tenuitvoerlegging van het rechtshulpverzoek kan worden geweigerd op grond van hetzij de aantasting van de soevereiniteit, de veiligheid, de openbare orde of andere wezenlijke belangen van België (*infra*, VII.2.2), hetzij het politiek karakter van de aan het verzoek ten grondslag liggende strafbare feiten (*infra*, VII.3.2).⁴⁴⁵

V.6.2. DE REGELING IN DUITSLAND

V.6.2.1. De bevoegdheid

Luidens § 74 I IRG behoort de beoordeling van inkomende rechtshulpverzoeken tot de bevoegdheid van de federale minister van Justitie, die ter zake beslist in overleg met het federale Ministerie van Buitenlandse Zaken. Heeft het rechtshulpverzoek betrekking op het beleidsdomein van andere federale ministers, dan worden zij in het overleg betrokken. Bij toepassing van § 74 II IRG kan de Bondsregering de uitoefening van deze bevoegdheid echter overdragen aan de regeringen van de *Länder* en daartoe met deze laatsten een overeenkomst sluiten. Dit is met name gebeurd in de zogenaamde *Zuständigkeitsvereinbarung* van 28 april 2004, waarin onder meer wordt bepaald dat de Bondsregering de uitoefening van haar beslissingsbevoegdheid over rechtshulpverzoeken die afkomstig zijn van een

⁴⁴² Art. 7 § 4, eerste lid Wet 9 december 2004.

⁴⁴³ Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 9 februari 2005 betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken, punt II.7.1.a.

⁴⁴⁴ Wetsontwerp betreffende internationale rechtshulp in strafzaken. Memorie van Toelichting, *Parl. St.* Kamer 2003-04, nr. 1278/001, 14.

⁴⁴⁵ Art. 7 § 4, tweede lid Wet 9 december 2004.

lidstaat van de Europese Unie aan de *Landesregierungen* overdraagt.⁴⁴⁶ Deze laatsten hebben dan vervolgens het recht om de uitoefening van de bevoegdheid verder te delegeren naar de door hen aan te wijzen Ministeries of daaraan ondergeschikte diensten.⁴⁴⁷ Aldus werden verordeningen en besluiten uitgevaardigd, waarvan de inhoud per deelstaat (enigszins) verschilt.⁴⁴⁸

Op hoofdlijnen is de procedure tot beslissing over de tenuitvoerlegging van rechtshulpverzoeken evenwel geregeld in het IRG, waarbij een onderscheid dient te worden gemaakt tussen het *Bewilligungsverfahren* en het *Vornahmeverfahren*. Alvorens een en ander nader te analyseren, zij erop gewezen dat Duitsland niet beschikt over standaardstatistieken inzake de inkomende (en uitgaande) rechtshulpverzoeken. Het team van deskundigen, dat in januari 2000 namens de Raad van de Europese Unie een evaluatie maakte van de wijze waarop Duitsland wederzijdse rechtshulp verleent, drong weliswaar sterk aan op de invoering van een registratiesysteem, doch hieraan werd tot op heden geen gevolg gegeven. Het opzetten en beheren van een dergelijk systeem zou volgens de Duitse autoriteiten immers te veel werk vragen en niet in verhouding staan tot de te verwachten voordelen.⁴⁴⁹

V.6.2.2. Het *Bewilligungsverfahren*

De beslissing over de tenuitvoerlegging van inkomende rechtshulpverzoeken wordt in beginsel genomen door de *Bewilligungsbehörde*⁴⁵⁰, die in het kader van het *Bewilligungsverfahren* beoordeelt of de voorwaarden voor het verstrekken van wederzijdse rechtshulp aan de verzoekende Staat vervuld zijn.⁴⁵¹ Welke instantie als *Bewilligungsbehörde* optreedt, wordt bepaald in de deelstatelijke regelgeving, waarbij doorgaans onderscheid wordt gemaakt naar gelang van de onderscheiden vormen van rechtshulp. Voor Nordrhein-Westfalen treedt aldus in beginsel het territoriaal bevoegde *Staatsanwaltschaft* als *Bewilligungsbehörde* op. Voor een aantal specifieke vormen van kleine rechtshulp is het territoriaal bevoegde *Generalstaatsanwaltschaft* evenwel als *Bewilligungsbehörde* aangeduid. Dit is met name het geval voor de overdracht van bewijsstukken of voorwerpen aan de verzoekende Staat enerzijds en voor de overbrenging naar deze Staat van een persoon die van zijn vrijheid werd beroofd anderzijds.⁴⁵²

⁴⁴⁶ Punt 1 *Zuständigkeitsvereinbarung 2004*.

⁴⁴⁷ § 74 II in fine IRG; Punt 4 *Zuständigkeitsvereinbarung 2004*.

⁴⁴⁸ W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, o.c., 361.

⁴⁴⁹ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag betreffende wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen. Verslag over Duitsland*, Brussel, 11 december 2000, 13365/00, CRIMORG 153, 14-15, 48-49 en 57.

⁴⁵⁰ Nr. 7, I, a RiVAST.

⁴⁵¹ W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, o.c., 246.

⁴⁵² Zie Punt I, 2 en 3 *Gem.RdErl. d. Justizministeriums (9350-III A.19) u.d. Innenministeriums – IV A 1 – 1431/3.0 – Ausübung der Befugnisse im Rechtshilfeverkehr mit dem Ausland in strafrechtlichen Angelegenheiten*.

De *Bewilligungsbehörde* gaat vooreerst na of er een verdragsrechtelijke verplichting bestaat om de gevraagde rechtshulp te verstrekken.⁴⁵³ Bestaat er geen dergelijke verplichting, dan kan de *Bewilligungsbehörde* beslissen dat de gevraagde rechtshulp op grond van het IRG zal worden geboden. Dit zal echter alleen mogelijk zijn indien de voorwaarden vervuld zijn waaronder Duitse rechterlijke instanties en overheidsorganen elkaar rechtshulp kunnen bieden (*supra*, II.1.3).

Oordeelt de *Bewilligungsbehörde* dat positief gevolg dient te worden gegeven aan het rechtshulpverzoek, dan volgt de *Bewilligung*, waarbij aan de verzoekende Staat wordt verklaard dat de gevraagde rechtshulp zal worden verstrekt *c.q.* reeds werd verstrekt.⁴⁵⁴ In twee gevallen kan deze *Bewilligung* echter niet zelfstandig door de *Bewilligungsbehörde* worden gegeven en dient deze de zaak voorafgaand aan de hoogste *Justizbehörde* of *Verwaltungsbehörde* van de betrokken deelstaat voor te leggen en diens beslissing af te wachten. Enerzijds is een dergelijke ministeriële tussenkomst vereist indien voor de tenuitvoerlegging van een niet op een verdrag gesteund rechtshulpverzoek dwangmaatregelen moeten worden toegepast.⁴⁵⁵ Anderzijds is de tussenkomst van de hoogste *Justizbehörde* of *Verwaltungsbehörde* noodzakelijk indien het ontvangen rechtshulpverzoek – vanuit het standpunt van de verzoekende Staat of vanuit Duits standpunt – van bijzondere politieke, juridische of feitelijke betekenis is. Dit zal onder meer zo zijn wanneer er aanwijzingen voorhanden zijn dat een doodstraf zal worden opgelegd of uitgevoerd of dat de wezenlijke beginselen van de Duitse rechtsorde (*infra*, VII.2.3) aangetast dreigen te worden.⁴⁵⁶ In dat geval zijn de regeringen van de deelstaten overigens verplicht om overleg te plegen met de federale regering en om met de opmerkingen van deze laatste rekening te houden.⁴⁵⁷

Meent de *Bewilligungsbehörde* daarentegen dat het rechtshulpverzoek dient te worden afgewezen, dan is zij steeds verplicht om dit – samen met het rechtshulpverzoek – mee te delen aan de hoogste *Justizbehörde* of *Verwaltungsbehörde* van de betrokken deelstaat. Deze instantie zal dan immers de finale beslissing nemen.⁴⁵⁸

Onder meer in complexe zaken of in zaken waarin er twijfel bestaat over de toelaatbaarheid van de rechtshulp kan de *Bewilligungsbehörde* het aangewezen achten dat het *Oberlandesgericht* in de procedure wordt betrokken. Ook in dat geval dient eerst het advies van de hoogste *Justizbehörde* of *Verwaltungsbehörde* van de betrokken deelstaat te worden ingewonnen.⁴⁵⁹ Vervolgens kan de *Bewilligungsbehörde* zich tot het parket bij het *Oberlandesgericht* wenden. Conform § 61

⁴⁵³ Nr. 16 I RiVAST.

⁴⁵⁴ W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, *o.c.*, 246.

⁴⁵⁵ Nr. 16 II RiVAST.

⁴⁵⁶ Nr. 13 I RiVAST.

⁴⁵⁷ Zie punt 8 *Zuständigkeitsvereinbarung 2004*.

⁴⁵⁸ Nr. 19 II RiVAST.

⁴⁵⁹ Nr. 19 III RiVAST.

I IRG beoordeelt dit *Generalstaatsanwaltschaft* of de zaak inderdaad aan het *Oberlandesgericht* wordt voorgelegd. In de regel zal echter gevolg worden gegeven aan het verzoek van de *Bewilligungsbehörde* en zal aldus het *Oberlandesgericht* worden geadieerd, dat vervolgens de beslissing ter zake zal nemen.⁴⁶⁰

V.6.2.3. Het *Vornahmeverfahren*

Indien het *Bewilligungsverfahren* leidt tot de beslissing dat de gevraagde rechtshulp zal worden verleend, beschikken de bevoegde Duitse autoriteiten intern-rechtelijk over een zogenaamde *Leistungsermächtigung* om de betreffende daad van rechtshulp te stellen. De daartoe vereiste maatregelen worden dan genomen door de *Vornahmebehörde* of desgevallend het *Vornahmegericht*. Voor zover het IRG geen bijzondere regeling bevat, is ter zake de instantie bevoegd die voor een vergelijkbare onderzoeksdaad in een Duitse strafprocedure bevoegd zou zijn. Naargelang van het geval zal het dus gaan om de politie, het openbaar ministerie, de *Ermittlungsrichter* of een ander rechterlijk orgaan.⁴⁶¹

Krachtens § 60 IRG is de *Vornahmebehörde* gebonden door de beslissing van de *Bewilligungsbehörde* dat rechtshulp zal worden verleend. Hierbij moet echter een dubbele kanttekening worden gemaakt. Enerzijds is het mogelijk dat pas na de beslissing van de *Bewilligungsbehörde* omstandigheden bekend raken, die twijfel doen rijzen over de genomen beslissing tot het verlenen van rechtshulp. In dat geval dient de *Vornahmebehörde* deze omstandigheden aan de *Bewilligungsbehörde* mee te delen, waarbij de beslissing van deze laatste moet worden afgewacht.⁴⁶² Anderzijds kan de *Vornahmebehörde* van oordeel zijn dat de door de *Bewilligungsbehörde* genomen beslissing hoe dan ook niet correct is. In dat geval kan zij zich tot het *Generalstaatsanwaltschaft* wenden, dat de zaak dan aan het *Oberlandesgericht* kan – en in de regel zal – voorleggen. In voorkomend geval beslist het *Oberlandesgericht* vervolgens of al dan niet rechtshulp dient te worden verleend.⁴⁶³

In het licht van het beginsel van de rechterlijke onafhankelijkheid is het *Vornahmegericht* niet gebonden door de beslissing van de *Bewilligungsbehörde*.⁴⁶⁴ Ingeval de betrokken daad van rechtshulp moet worden gesteld door een rechter kleeft aan deze beslissing dus geen bindende werking.⁴⁶⁵ Het *Vornahmegericht* kan dan ook alsnog op gemotiveerde wijze oordelen dat de voor het verlenen van

⁴⁶⁰ W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, *o.c.*, 270.

⁴⁶¹ W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, *o.c.*, 246-247. Zie tevens Nr. 7 I, c) RiVAST.

⁴⁶² Nr. 21 II RiVAST.

⁴⁶³ § 61 I, tweede zin IRG. Zie W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, *o.c.*, 268 en 270.

⁴⁶⁴ § 60, tweede zin *juncto* § 61 IRG.

⁴⁶⁵ W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, *o.c.*, 267.

rechtshulp vereiste voorwaarden niet vervuld zijn. Het kan in dat geval echter niet zelf beslissen dat geen rechtshulp zal worden verleend⁴⁶⁶, doch is bij toepassing van § 61 I IRG verplicht om de zaak aan het *Oberlandesgericht* voor te leggen, dat vervolgens een definitieve beslissing zal nemen.⁴⁶⁷ Vooraleer het *Oberlandesgericht* te adïëren, is het wenselijk dat het *Vornahmegericht* zich wendt tot de *Bewilligungsbehörde*, waarbij het haar bedenkingen kenbaar maakt. Dit biedt de *Bewilligungsbehörde* de mogelijkheid om op de genomen beslissing terug te komen en om aldus alsnog de rechtshulp toe te laten. In deze gevallen is de *Bewilligungsbehörde* echter wel verplicht om de hoogste *Justizbehörde* of *Verwaltungsbehörde* van de betrokken deelstaat te informeren en diens beslissing af te wachten.⁴⁶⁸

In het kader van de voor haar aanhangige procedure kan het *Oberlandesgericht* zich tot de *Bewilligungsbehörde* wenden om de nodige stukken te bekomen, doch het is hier geenszins toe gehouden. Het *Oberlandesgericht* is verder uiteraard niet gebonden door de beslissing van de *Bewilligungsbehörde*.⁴⁶⁹ Conform § 61 III IRG is de beslissing van het *Oberlandesgericht* echter wel bindend voor de rechterlijke instantie of dienst die voor het verstrekken van rechtshulp bevoegd is.

V.6.2.4. De *spoedprocedure*

In beginsel gaat het *Bewilligungsverfahren* vooraf aan het *Vornahmeverfahren* en wordt logischerwijze eerst beslist of rechtshulp zal worden verleend, waarna – mits positieve beoordeling – de concrete daad van rechtshulp kan worden gesteld.⁴⁷⁰ Ingeval van dringende noodzakelijkheid – *Gefahr im Verzug* – kan bij wijze van uitzondering echter van deze regel worden afgeweken en kan aldus een daad van rechtshulp worden gesteld vooraleer er sprake is van een *Bewilligung*. Toepassing van deze *spoedprocedure* komt wel slechts in aanmerking voor zover er geen bezwaren tegen het verlenen van rechtshulp aanwezig lijken. De *Vornahmebehörde* is overigens verplicht om het rechtshulpverzoek en de stukken die betrekking hebben op de uitvoering ervan *post factum* aan de *Bewilligungsbehörde* over te maken.⁴⁷¹

⁴⁶⁶ W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, *o.c.*, 269.

⁴⁶⁷ De bevoegdheid *ratione loci* komt toe aan het *Oberlandesgericht* in wier rechtsgebied de plaats ligt waar de daad van rechtshulp dient te worden gesteld. Gaat het om daden van rechtshulp in rechtsgebieden van onderscheiden *Oberlandesgerichte*, dan is het *Oberlandesgericht* bevoegd aan wie de zaak het eerst werd voorgelegd. Werd nog geen van deze *Oberlandesgerichte* geadieerd, dan vloeit de bevoegdheid *ratione loci* voort uit deze van het parket dat het eerst met de zaak belast is (zie § 61 II IRG).

⁴⁶⁸ Nr. 21 I RiVAST.

⁴⁶⁹ W. SCHOMBURG, O. LAGODNY, S. GLESS en T. HACKNER, *o.c.*, 269. Over de mogelijke tussenkomst van het *Bundesgerichtshof* in de procedure, zie § 61 I, vierde zin *juncto* § 42 IRG. Zie daarnaast ook nr. 19 IV RiVAST.

⁴⁷⁰ Een rechtstreeks bij de *Vornahmebehörde* ingediend rechtshulpverzoek moet in die optiek dan ook onverwijld worden overgemaakt aan de voor de *Bewilligung* bevoegde instantie (nr. 19 I RiVAST).

⁴⁷¹ Nr. 22 II RiVAST.

V.6.2.5. De controle op de rechtshulpverlening

Nadat de daad van rechtshulp werd gesteld, dient de *Vornahmebehörde* het rechtshulpverzoek en de ter uitvoering ervan opgestelde stukken aan de – per deelstaat aangewezen – *Prüfungsbehörde* over te maken. Deze controleert vervolgens of aan het rechtshulpverzoek volledig gevolg werd gegeven en of dit gebeurd is op een wijze die de bruikbaarheid van de verkregen resultaten in de verzoekende Staat waarborgt. Zodoende kunnen vastgestelde gebreken alsnog worden verholpen.⁴⁷² Hierbij dient voor ogen te worden gehouden dat de wettelijk voorziene voorwaarden ook nog vervuld moeten zijn op het tijdstip waarop de resultaten van de gevraagde daad van rechtshulp aan de verzoekende Staat worden overgemaakt.⁴⁷³

In de gevallen waarin de rechtstreekse overdracht van rechtshulpverzoeken toegelaten is (*supra*, V.4), maakt de *Prüfungsbehörde* de uitvoeringsstukken, samen met het rechtshulpverzoek en een begeleidende brief⁴⁷⁴, over aan de verzoekende autoriteit. In de andere gevallen maakt zij een en ander eerst over aan de hoogste *Justizbehörde* of *Verwaltungsbehörde* van de betrokken deelstaat.⁴⁷⁵

V.6.2.6. De rechtsbescherming van de betrokkene

Ingeval het rechtshulpverzoek strekt tot de overdracht van bewijsstukken of voorwerpen aan de verzoekende Staat – zoals voorzien in § 66 IRG –, kan de persoon die beweert dat hij door deze overdracht in zijn rechten wordt geschaad zich tot het *Oberlandesgericht* wenden. Het *Oberlandesgericht* zal dan vervolgens beslissen of de voorwaarden voor het verlenen van rechtshulp vervuld zijn.⁴⁷⁶ Oordeelt het *Oberlandesgericht* dat de vereiste voorwaarden niet vervuld zijn, dan kan de gevraagde rechtshulp niet worden verleend. Een dergelijke beslissing bindt immers zowel de *Bewilligungs-* als de *Vornahmebehörde*.⁴⁷⁷

V.6.3. DE REGELING IN FRANKRIJK

De algemene bevoegdheid tot het uitvoeren van inkomende rechtshulpverzoeken komt toe aan de *procureur de la République*, die met het oog hierop officieren of

⁴⁷² Nr. 23 I RiVAST. Zie tevens nr. 7 I, b en II RiVAST.

⁴⁷³ Nr. 20 RiVAST.

⁴⁷⁴ Zie hierover nr. 11 RiVAST.

⁴⁷⁵ Nr. 23 II RiVAST.

⁴⁷⁶ § 61 I IRG.

⁴⁷⁷ Zie § 61 III en IV IRG.

agenten van gerechtelijke politie kan vorderen.⁴⁷⁸ Deze bevoegdheid is evenwel niet exclusief. Zo is een tussenkomst van de onderzoeksrechter noodzakelijk indien ter uitvoering van het rechtshulpverzoek procedurehandelingen moeten worden gesteld die slechts kunnen worden gelast of uitgevoerd in het kader van een *instruction préparatoire*. Deze handelingen zullen dan worden gesteld door de onderzoeksrechter zelf of door de officieren van gerechtelijke politie die hiermee door hem via een ambtelijke opdracht worden belast.⁴⁷⁹

Tot vóór de Wet van 9 maart 2004 speelden ook de vonnisgerechten een rol bij de uitvoering van rechtshulpverzoeken. Conform het oude artikel 694, derde lid CPP diende immers – naar gelang van het geval – het *tribunal correctionnel* of het *tribunal de police* te worden geadieerd in die gevallen waarin ter uitvoering van het rechtshulpverzoek een openbare en tegensprekelijke zitting vereist was. Hierbij ging het onder meer om het horen van een getuige in aanwezigheid van zijn advocaat en/of van de advocaten van de in de procedure betrokken partijen.⁴⁸⁰ Met het oog op een vereenvoudiging en een versnelling van de procedure werd deze bepaling opgeheven door de Wet van 9 maart 2004. In de hier bedoelde gevallen is thans aldus de onderzoeksrechter bevoegd voor de tenuitvoerlegging van het rechtshulpverzoek.⁴⁸¹

In overeenstemming met de ter zake voorziene bepalingen in internationale verdragen kan de *procureur de la République c.q.* de onderzoeksrechter aan buitenlandse gerechtelijke autoriteiten – desgevallend spontaan – informatie overmaken die afkomstig is uit een lopende strafprocedure. In dat geval kunnen zij het gebruik van deze informatie in de verzoekende Staat echter wel aan beperkende voorwaarden koppelen.⁴⁸² Aldus kan bijvoorbeeld worden bepaald dat de

⁴⁷⁸ Art. 694-2, eerste lid CPP. Zie ook Rapport fait au nom de la Commission des lois constitutionnelles, de la législation et de l'administration générale de la République sur le projet de loi (n° 784), portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité, par M. Jean-Luc Warsmann, *Assemblée nationale* 2003, n° 856, 108; Rapport fait au nom de la Commission des lois constitutionnelles, de législation, du suffrage universel, du Règlement et d'administration générale sur le projet de loi, adopté par l'Assemblée nationale, portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité, par M. François Zocchetto, *Sénat* 2002-2003, n° 441, 128.

⁴⁷⁹ Art. 694-2, tweede lid CPP.

⁴⁸⁰ M. MASSÉ, "Actualité française de l'entraide judiciaire internationale", *R.S.C.* 2001, (891) 894-895. Zie ook J.-C. SAINT-PAU, "L'entraide judiciaire internationale et européenne", *Droit pénal* 2004, juli-augustus, (6) 8.

⁴⁸¹ Rapport fait au nom de la Commission des lois constitutionnelles, de la législation et de l'administration générale de la République sur le projet de loi (n° 784), portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité, par M. Jean-Luc Warsmann, *Assemblée nationale* 2003, n° 856, 108; Rapport fait au nom de la Commission des lois constitutionnelles, de législation, du suffrage universel, du Règlement et d'administration générale sur le projet de loi, adopté par l'Assemblée nationale, portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité, par M. François Zocchetto, *Sénat* 2002-2003, n° 441, 128.

⁴⁸² Art. 694-9 CPP.

V. De inhoud en de overdracht van rechtshulpverzoeken

betrokken informatie slechts in een welomschreven zaak of kader mag worden gehanteerd.⁴⁸³

⁴⁸³ Rapport fait au nom de la Commission des lois constitutionnelles, de la législation et de l'administration générale de la République sur le projet de loi (n° 784), portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité, par M. Jean-Luc Warsmann, *Assemblée nationale* 2003, n° 856, 115.

VI. HET VERLENEN VAN DE GEVRAAGDE RECHTSHULP

VI.1. DE TOEPASSELIJKE PROCEDURE

VI.1.1. DE TRADITIONELE REGEL: *LOCUS REGIT ACTUM*

Traditioneel geldt als uitgangspunt dat de wijze waarop uitvoering wordt gegeven aan het rechtshulpverzoek wordt beheerst door het recht van de aangezochte Staat: *locus regit actum*.⁴⁸⁴ Krachtens artikel 3, eerste lid ERV geeft de aangezochte Staat aldus volgens de procedure voorzien in zijn eigen wetgeving gevolg aan de ambtelijke opdrachten aangaande een strafzaak die uitgaan van de rechterlijke autoriteiten van de verzoekende Staat. Hoewel het BUV dit *locus regit actum*-principe niet uitdrukkelijk vooropstelt, bestaat er geen twijfel over dat het ook in Benelux-verband geldt.⁴⁸⁵

VI.1.2. VAN *LOCUS REGIT ACTUM* NAAR *FORUM REGIT ACTUM*

VI.1.2.1. *Het uitgangspunt*

De *locus regit actum*-regel, die gegrond is op de statelijke soevereiniteit, impliceert dat bij de uitvoering van het rechtshulpverzoek toepassing wordt gemaakt van het strafprocesrecht van de aangezochte Staat.⁴⁸⁶ Met het oog op de bruikbaarheid van de middels wederzijdse rechtshulp verkregen informatie als bewijsmateriaal in de verzoekende Staat, kan het echter aangewezen zijn dat bij de uitvoering van het rechtshulpverzoek (ook) rekening wordt gehouden met vormvoorschriften of bepaalde procedures, die volgens het recht van deze Staat vereist zijn.⁴⁸⁷ De *locus*

⁴⁸⁴ Y.G.M. BAAIJENS-VAN GELOVEN, "Strafvordering en rechtshulp" in M.S. GROENHUIJSEN en G. KNIGGE (ed), *Het vooronderzoek in strafzaken. Tweede interimrapport onderzoeksproject Strafvordering 2001*, Deventer, Gouda Quint, 2001, (349) 367; J.M. SJÖCRONA en A.M.M. ORIE, *Internationaal strafrecht vanuit Nederlands perspectief*, Deventer, Kluwer, 2002, 211.

⁴⁸⁵ G. VERMEULEN, *o.c.*, 134, voetnoot 476.

⁴⁸⁶ J.M. SJÖCRONA en A.M.M. ORIE, *o.c.*, 211.

⁴⁸⁷ Toelichtend Rapport bij de Overeenkomst van 29 mei 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, PB. C 2000, 379/11. Vgl. S. BRAM-

regit actum-regel sluit dit op zich niet per definitie uit.⁴⁸⁸ De verzoekende Staat kan ter zake immers suggesties doen, doch dit neemt niet weg dat er volgens het traditioneel uitgangspunt geen verplichting rust op de aangezochte Staat om daaraan tegemoet te komen. In de praktijk blijkt trouwens dat lang niet altijd aan de wensen van de verzoekende Staat tegemoet wordt gekomen. Dit kan het gevolg zijn van het feit dat in het nationale recht van de aangezochte Staat geen zelfde of vergelijkbare regeling voorzien is als deze die geldt in de verzoekende Staat. Daarnaast komt het voor dat de bevoegde autoriteiten van de aangezochte Staat de toepassing van de buitenlandse procedure te omslachtig of te complex vinden.⁴⁸⁹ In dit perspectief dient echter te worden opgemerkt dat recente rechtshulpinstrumenten, zoals de EU-Rechtshulpovereenkomst en het Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV, uitdrukkelijk voorzien in een gedeeltelijke verschuiving van de *locus regit actum*-regel naar de *forum regit actum*-regel.⁴⁹⁰

MERTZ, "Politiesamenwerking en wederzijdse rechtshulp. De zoektocht naar een nieuw evenwicht", *l.c.*, 10; C. DEBRULLE, "Le Réseau judiciaire européen et point de contact judiciaire national" in G. VERMEULEN, T. VANDER BEKEN en B. DE RUYVER (ed), *Internationaal strafrecht. Actuele ontwikkelingen in België en Europa*, Brugge, Vanden Broele, 1998, (53) 53; P. GULLY-HART, *l.c.*, 262; C. MARKEES, "Aktuelle Fragen aus dem Gebiete der internationalen Rechtshilfe", *Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht* 1973, (230) 237-241; A.M.M. ORIE, "Internationale opsporing" in X, *Internationalisering van het strafrecht*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1986, (165) 172; W. PERRON, "Auf dem Weg zu einem europäischen Ermittlungsverfahren?", *ZStW*. 2000, (202) 207-208; C. VAN DEN WYNGAERT, "The transformations of international criminal law in response to the challenge of organized crime. General report", *R.I.D.P.* 1999, (133) 204; C. VAN DEN WYNGAERT en G. STESENS, *l.c.*, II.150; H.G. VAN DER WILT, "Bewijs en kleine rechtshulp", *A.A.* 1999, (525) 525-526; G. VERMEULEN, "A European judicial network linked to Europol? In search of a model for structuring trans-national criminal investigations in the EU", *M.J.* 1997, (346) 353-354; G. VERMEULEN, "Mutual legal assistance in Schengen and the EU: an update" in M. DEN BOER (ed), *Schengen still going strong: evaluation and update*, Maastricht, European Institute of Public Administration, 2000, (51) 58; T. VOGLER, "General report", *l.c.*, 45; T. VOGLER, "Strukturen und Methoden der internationalen und regionalen Zusammenarbeit in der Strafrechtspflege. Generalbericht zum Thema IV des XIII. Internationalen Strafrechtskongresses", *l.c.*, 544-545.

⁴⁸⁸ Y.G.M. BAAIJENS-VAN GELOVEN, *l.c.*, 367-368; J.M. SJÖCRONA en A.M.M. ORIE, *o.c.*, 212-213. Zie tevens M.J.J. VAN DEN HONERT, "De toekomst van de justitiële samenwerking in Europa", *Trema* 1998, afl. 2/3, (28) 31.

⁴⁸⁹ Goedkeuring van de op 29 mei 2000 te Brussel tot stand gekomen Overeenkomst, door de Raad vastgesteld overeenkomstig artikel 34 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de Lid-Staten van de Europese Unie. Memorie van Toelichting, *Tweede Kamer* 2001-2002, 28 350 (R 1720), nr. 3, 3.

⁴⁹⁰ Y.G.M. BAAIJENS-VAN GELOVEN, *l.c.*, 369-370; J.M. SJÖCRONA en A.M.M. ORIE, *o.c.*, 212. De tendens om bij de uitvoering van rechtshulpverzoeken ook rekening te houden met de door de verzoekende Staat omschreven procedures werd in zekere zin overigens reeds op het eind van de jaren tachtig van de twintigste eeuw ingezet (zie A. KLIP, "Interrogation of witnesses abroad through a live television link: the modernization of mutual legal assistance in criminal matters", *M.J.* 1995, (244) 248-249; G. VERMEULEN, "A European judicial network linked to Europol? In search of a model for structuring trans-national criminal investigations in the EU", *l.c.*, 354-355; G. VERMEULEN, "Nieuwe ontwikkelingen inzake internationale justitiële samenwerking in strafzaken in Europa" in G. VERMEULEN, T. VANDER BEKEN en B. DE RUYVER (ed), *Internationaal strafrecht. Actuele ontwikkelingen in België en Europa*,

VI.1.2.2. *De verdragsrechtelijke regeling*

Tenzij de EU-Rechtshulpovereenkomst anders bepaalt, neemt de aangezochte lidstaat bij het verlenen van wederzijdse rechtshulp de formaliteiten en procedures in acht die door de verzoekende lidstaat uitdrukkelijk worden aangegeven.⁴⁹¹ De aangezochte lidstaat kan ter zake echter wel een marginale toetsing uitvoeren.⁴⁹² De genoemde verplichting geldt immers slechts voor zover de aangegeven formaliteiten en procedures niet strijdig zijn met de fundamentele beginselen van het recht van de aangezochte lidstaat.⁴⁹³ Dit laatste zal naar verwachting evenwel zelden voorkomen, en dit met name gelet op het feit dat alle EU-lidstaten gebonden zijn aan het EVRM enerzijds en dat artikel 7 VEU voorziet in de mogelijkheid om op te treden tegen lidstaten ingeval van ernstige en voortdurende schending van de in artikel 6, eerste lid VEU genoemde beginselen anderzijds.^{494 495}

Hoewel de formaliteiten en procedures in de zin van artikel 4, eerste lid EU-Rechtshulpovereenkomst ruim dienen te worden geïnterpreteerd, geldt als uitgangspunt dat de verzoekende lidstaat alleen die formaliteiten en procedures behoort aan te geven die hij voor zijn onderzoek onontbeerlijk acht.⁴⁹⁶

Indien aan het rechtshulpverzoek niet (geheel) volgens de door de verzoekende lidstaat aangegeven eisen kan worden voldaan, stellen de autoriteiten van de aangezochte lidstaat hiervan onverwijld de autoriteiten van de verzoekende

Brugge, Vanden Broele, 1998, (7) 26). In dit verband kan onder meer worden gewezen op art. 7, twaalfde lid VN-Sluisverdrag en op de artt. 9 en 12 van de Witwasovereenkomst.

⁴⁹¹ Art. 4, eerste lid EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁴⁹² G. VERMEULEN, "Mutual legal assistance in Schengen and the EU: an update", *l.c.*, 58; G. VERMEULEN, "New trends in international co-operation in criminal matters in the European Union" in C.M. BREUR, M.M. KOMMER, J.F. NIJBOER en J.M. REIJNTJES (eds.), *New trends in criminal investigation and evidence. Volume II*, Antwerpen, Intersentia, 2000, (683) 689.

⁴⁹³ Art. 4, eerste lid EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁴⁹⁴ Goedkeuring van de op 29 mei 2000 te Brussel tot stand gekomen Overeenkomst, door de Raad vastgesteld overeenkomstig artikel 34 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de Lid-Staten van de Europese Unie. Memorie van Toelichting, *Tweede Kamer* 2001-2002, 28 350 (R 1720), nr. 3, 4; Goedkeuring van de op 29 mei 2000 te Brussel tot stand gekomen Overeenkomst, door de Raad vastgesteld overeenkomstig artikel 34 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de Lid-Staten van de Europese Unie. Nota naar aanleiding van het verslag, *Tweede Kamer* 2002-2003, 28 350 (R 1720), nr. 5, 3-4.

⁴⁹⁵ Art. 8 van het Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV bevat een vergelijkbare regeling. Tenzij in dit Protocol anders zou worden bepaald, zal de aangezochte Staat aldus rekening houden met de formaliteiten of procedures die in het rechtshulpverzoek worden aangegeven en die volgens het recht van de verzoekende Staat noodzakelijk zijn. Deze verplichting geldt ook indien de aangezochte Staat niet vertrouwd is met de betrokken formaliteiten of procedures. Wel wordt ook hier als voorwaarde gesteld dat de formaliteiten of procedures niet strijdig mogen zijn met de fundamentele beginselen van het recht van de aangezochte Staat.

⁴⁹⁶ Toelichtend Rapport bij de Overeenkomst van 29 mei 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB. C* 2000, 379/11.

lidstaat in kennis. Hierbij moeten met name ook de voorwaarden worden vermeld waaronder het verzoek toch zou kunnen worden ingewilligd. Deze voorwaarden kunnen bijvoorbeeld betrekking hebben op het ter beschikking stellen van aanvullende documenten en/of informatie.⁴⁹⁷ Vervolgens kunnen de bevoegde autoriteiten van de betrokken lidstaten afspreken welk gevolg aan het verzoek zal worden gegeven en welke voorwaarden hierbij zo nodig zullen worden nageleefd.⁴⁹⁸

VI.1.3. DE REGELING IN BELGIË

In België geldt in beginsel de *locus regit actum*-regel, zodat verzoeken om wederzijdse rechtshulp in strafzaken ten uitvoer worden gelegd overeenkomstig het Belgische recht.⁴⁹⁹ Deze regel is echter geenszins absoluut. Ingeval een internationaal rechtsinstrument dat België en de verzoekende Staat bindt, voorziet in de *forum regit actum*-regel – zoals de EU-Rechtshulpovereenkomst – wordt het aan België gericht rechtshulpverzoek op vraag van de verzoekende Staat immers ten uitvoer gelegd overeenkomstig de door de bevoegde autoriteiten van deze Staat uitdrukkelijk vermelde procedureregels.⁵⁰⁰ Hierbij wordt in het bijzonder gedacht aan in de verzoekende Staat geldende processuele eisen met betrekking tot de rechten van de verdediging.⁵⁰¹

Voor de toepassing van de *forum regit actum*-regel wordt wel vereist dat de aangegeven procedureregels geen beperking inhouden van de fundamentele rechten enerzijds en dat zij geen afbreuk doen aan enig ander grondbeginsel van het Belgische recht anderzijds.⁵⁰² Waar inzake de fundamentele rechten in het bijzonder wordt gedacht aan de artikelen 6 en 8 EVRM, verwijst de categorie andere grondbeginselen van het Belgische recht naar regels inzake de bescherming van het individu die in het Belgische recht als wezenlijk worden beschouwd, doch die verder reiken dan het geldend internationaal recht.⁵⁰³ De Raad van State wees er terecht op dat het aanbeveling verdient om met name deze laatste categorie door

⁴⁹⁷ Toelichtend Rapport bij de Overeenkomst van 29 mei 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB. C* 2000, 379/11.

⁴⁹⁸ Art. 4, derde lid EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁴⁹⁹ Art. 6 § 1 Wet 9 december 2004.

⁵⁰⁰ Art. 6 § 2 Wet 9 december 2004. Voor het toepasselijk recht inzake de tenuitvoerlegging van een rechtshulpverzoek dat niet kadert in een internationaal instrument dat België en de verzoekende Staat bindt, zie art. 6 § 3 Wet 9 december 2004. Deze hypothese wordt hier niet verder geanalyseerd, aangezien zij voor Nederlandse rechtshulpverzoeken niet aan de orde is.

⁵⁰¹ Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 9 februari 2005 betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken, punt II.5.

⁵⁰² Art. 6 § 2 Wet 9 december 2004.

⁵⁰³ Wetsontwerp betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken. Memorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer 2003-04, nr. 1278/001, 12.

middel van een opsomming nader te preciseren.⁵⁰⁴ Hieraan werd door de regering echter slechts zeer beperkt gevolg gegeven. In de parlementaire voorbereiding van de Wet van 9 december 2004 werden aldus als voorbeelden van grondbeginselen van het Belgische recht genoemd: het geheim van het strafrechtelijk vooronderzoek⁵⁰⁵; de temporele beperkingen waaraan de huiszoeking conform de Wet van 7 juni 1969⁵⁰⁶ onderworpen is⁵⁰⁷; en de in artikel 112 § 1 BSv. voorziene regel dat een verhoor via videoconferentie slechts mogelijk is mits instemming van de te horen persoon.⁵⁰⁸ Tevens werd aangegeven dat de techniek van (het verhoor van) spijtoptanten in de huidige stand van zaken moet worden beschouwd als een aantasting van een fundamenteel Belgisch rechtsbeginsel.⁵⁰⁹

VI.1.4. DE REGELING IN DUITSLAND

Aan Duitsland gerichte rechtshulpverzoeken worden in principe uitgevoerd conform het Duitse recht.⁵¹⁰ Voor zover het IRG geen specifieke procedurele regels bevat, worden ter zake het *Gerichtsverfassungsgesetz*, de *Strafprozessordnung*, het *Jugendgerichtsgesetz*, de *Abgabenordnung* en het *Gesetz über Ordnungswidrigkeiten* toegepast.⁵¹¹ Indien ter uitvoering van het rechtshulpverzoek dwangmaatregelen vereist zijn, dient aldus rekening te worden gehouden met de daarvoor geldende interne Duitse voorschriften. Deze regel geldt echter slechts in de mate dat er in de toepasselijke verdragen – of de nationale wetgeving – niet van wordt afgeweken. Binnen dit kader houden de bevoegde Duitse autoriteiten dan ook maximaal rekening met de door de verzoekende Staat aangegeven wensen.⁵¹²

⁵⁰⁴ Wetsontwerp betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken. Advies van de Raad van State, *Parl.St.* Kamer 2003-04, nr. 1278/001, 34.

⁵⁰⁵ Wetsontwerp betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken. Verslag namen de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Walter Muls, *Parl.St.* Kamer 2004-05, nr. 1278/004, 23-24.

⁵⁰⁶ Wet 7 juni 1969 tot vaststelling van de tijd gedurende welke geen opsporing ten huize of huiszoeking mag worden verricht.

⁵⁰⁷ Wetsontwerp betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken. Verslag namen de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Walter Muls, *Parl.St.* Kamer 2004-05, nr. 1278/004, 33.

⁵⁰⁸ Wetsontwerp betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken. Memorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer 2003-04, nr. 1278/001, 12.

⁵⁰⁹ Wetsontwerp betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken. Verslag namen de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heer Walter Muls, *Parl.St.* Kamer 2004-05, nr. 1278/004, 24.

⁵¹⁰ O. LAGODNY en W. SCHOMBURG, "Germany" in A. ESER, O. LAGODNY en C.L. BLAKESLY (ed), *The individual as subject of international cooperation in criminal matters. A comparative study*, Baden-Baden, Nomos, 2002, (205) 223.

⁵¹¹ § 77 I IRG.

⁵¹² Nr. 22 I RiVAST.

VI.1.5. DE REGELING IN FRANKRIJK

Luidens artikel 694-3, eerste lid CPP geldt de *locus regit actum*-regel als uitgangspunt en worden inkomende rechtshulpverzoeken aldus in principe uitgevoerd overeenkomstig de in de *Code de procédure pénale* voorziene regels. In dat perspectief blijkt uit de rechtspraak van het Hof van Cassatie dat de Franse rechtsmachten bevoegd zijn om de regelmatigheid te beoordelen van de procedurehandelingen die op Frans grondgebied worden gesteld ter uitvoering van een buitenlandse rogatoire commissie.⁵¹³ Deze handelingen – doch niet de eraan ten grondslag liggende rogatoire commissie zelf⁵¹⁴ – kunnen dan desgevallend nietig worden verklaard. Dit zal echter slechts mogelijk zijn in de mate dat de originele⁵¹⁵ processtukken (nog) ter beschikking van de bevoegde rechtsmacht kunnen worden gesteld. Hieruit volgt dat een jurisdictionele controle niet meer mogelijk is van zodra deze stukken aan de verzoekende Staat werden overgemaakt.⁵¹⁶ In dat stadium zijn de Franse autoriteiten inderdaad niet langer in de zaak betrokken.⁵¹⁷

Zoals hoger reeds werd aangegeven, moet hierbij tevens voor ogen worden gehouden dat uit een onregelmatigheid bij de overdracht van een rechtshulpverzoek geen nietigheid voortvloeit van de handelingen die door de Franse autoriteiten ter uitvoering van het rechtshulpverzoek werden gesteld (*supra*, V.4.4). Hoewel deze regel in artikel 694-3, derde lid CPP wordt beperkt tot een onregelmatige overdracht van rechtshulpverzoeken aan de Franse autoriteiten, lijkt hij een ruimer toepassingsgebied te hebben. Zo lijken ook onregelmatigheden op het vlak van de vorm, de inhoud of de taal van een rechtshulpverzoek geen grond van nietigheid te kunnen vormen voor de handelingen die in Frankrijk ter uitvoering van dit verzoek zouden zijn gesteld.⁵¹⁸ De beoordeling of er al dan niet sprake is van dergelijke aan de ontvangst van het rechtshulpverzoek voorafgaande onregelmatigheden komt immers niet aan de Franse rechter toe.⁵¹⁹ In voorkomend geval zullen de onregelmatigheden echter wel gesanctioneerd kunnen worden in het kader van de (straf)procedure die in de verzoekende Staat aanhangig is.⁵²⁰ Verder

⁵¹³ Crim. 24 juni 1997, *B.* 1997, n° 252. Zie ook Crim. 29 oktober 1996 (Ord. Président), *Rec. Dalloz* 1997, 182, noot B. BOULOC; Crim. 30 oktober 1995, *B.* 1995, n° 332.

⁵¹⁴ F. DESPORTES, “Coopération judiciaire en matière pénale. Panorama de la jurisprudence de la Chambre criminelle” in *Rapport de la Cour de Cassation 1999*, (119) 133.

⁵¹⁵ Een door de eiser voorgelegde kopie van de intussen reeds aan de verzoekende Staat overgemaakte stukken volstaat niet (zie Crim. 3 juni 2003, *B.* 2003, n° 113).

⁵¹⁶ Crim. 3 juni 2003, *B.* 2003, n° 113; Crim. 24 juni 1997, *B.* 1997, n° 252. Zie ook F. DESPORTES, *l.c.*, 135; J-P. DINTILHAC, “Procédure pénale”, *R.S.C.* 1998, (346) 351; C. GHICA-LEMARCHAND, “La commission rogatoire internationale en droit pénal”, *R.S.C.* 2003, (33) 43.

⁵¹⁷ C. LOMBOIS, “Commission rogatoire (matière pénale)”, *Rép.D.dr.int.*, losbl. (1998), nr. 42.

⁵¹⁸ L. DESESSARD, *l.c.*, 575.

⁵¹⁹ J-P. DINTILHAC, *l.c.*, 352.

⁵²⁰ L. DESESSARD, *l.c.*, 575-576.

kunnen ook onregelmatigheden in het kader van de overmaking van de uitvoeringsstukken aan de verzoekende Staat naar Frans recht geen grond van nietigheid opleveren.⁵²¹

De toetsing van de regelmatigheid van de gestelde proceshandelingen en de eventuele nietigverklaring van deze handelingen gebeurt door de *chambre de l'instruction*, die hiertoe op grond van artikel 173 CPP⁵²² kan worden geadieerd door de onderzoeksrechter, het openbaar ministerie of één van de partijen.⁵²³ Hierbij dient wel te worden aangestipt dat er in het kader van de rechtshulpverlening als dusdanig geen sprake is van een strafprocedure in Frankrijk, zodat er strikt genomen ook geen partijen zijn. In de rechtsleer wordt dan ook voorgesteld om het begrip partij in deze context te interpreteren als de persoon die wordt geïnviseerd door de strafprocedure in de verzoekende Staat en wordt geraakt door de in Frankrijk ter uitvoering van het rechtshulpverzoek gestelde handelingen. De juridische situatie waarin de betrokkene zich bevindt, wordt hierbij vergelijkbaar geacht met deze van een persoon die door de onderzoeksrechter in *mise en examen* werd gesteld.⁵²⁴

Ook in Frankrijk kan toepassing worden gemaakt van de *forum regit actum*-regel. Krachtens artikel 694-3, tweede lid CPP nemen de aangezochte Franse autoriteiten aldus de procedurele regels in acht die door de verzoekende instantie uitdrukkelijk in het rechtshulpverzoek worden aangegeven. Een en ander mag evenwel geen afbreuk doen aan de fundamentele waarborgen die eigen zijn aan het Franse recht.⁵²⁵ Op straffe van nietigheid geldt dan ook als voorwaarde dat de aangegeven regels geen beperking mogen inhouden van de rechten van de partijen enerzijds en van de in de *Code de procédure pénale* bepaalde procedurele waarborgen anderzijds.⁵²⁶ De naleving van deze voorwaarde zal desgevallend door de bevoegde Franse rechtsmachten kunnen worden getoetst⁵²⁷, zij het dat

⁵²¹ Zie Crim. 9 juli 2003, *B.* 2003, nr. 134.

⁵²² Crim. 24 juni 1997, *B.* 1997, nr. 252.

⁵²³ Voor een analyse van deze procedure, zie B. BOULOC, *Procédure pénale*, Parijs, Dalloz, 2006, nrs. 776-786; S. GUINCHARD en J. BUISSON, *Procédure pénale*, Parijs, Litec, 2005, nrs. 1927-1970; J. PRADEL, *Manuel de procédure pénale*, Parijs, Cujas, 2006, nrs. 785-795.

⁵²⁴ F. DESPORTES, *l.c.*, 135, die verwijst naar een arrest van het Hof van Cassatie van 30 november 1999 (onuitgegeven, maar beschikbaar op www.legifrance.gouv.fr), doch erkent dat het debat open blijft. In een bijdrage die dateert van vóór dit arrest verdedigde Boulloc de stelling dat elke belanghebbende ("*tout intéressé*") de procedure zou kunnen starten, waarbij hij er echter meteen aan toevoegde dat dit veronderstelt dat de betrokkene kennis heeft van de gestelde handeling, hetgeen vaak pas na een *mise en examen* het geval zal zijn (zie B. BOULOC, noot onder Crim. 29 oktober 1996 (Ord. Président), *Rec. Dalloz* 1997, (182) 183).

⁵²⁵ Rapport fait au nom de la Commission des lois constitutionnelles, de la législation et de l'administration générale de la République sur le projet de loi (n° 784), portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité, par M. Jean-Luc Warsmann, *Assemblée nationale* 2003, n° 856, 109.

⁵²⁶ Art. 694-3, tweede lid CPP.

⁵²⁷ J.-C. SAINT-PAU, *l.c.*, 10.

artikel 694-3, tweede lid CPP de hiertoe in acht te nemen procedure niet preciseert. Ook hier kan evenwel de in artikel 173 CPP voorziene procedure worden toegepast en geldt de regel dat een toetsing slechts mogelijk is op voorwaarde dat de stukken nog ter beschikking van de *chambre de l'instruction* kunnen worden gesteld.⁵²⁸ Opvallend is overigens dat noch in de wetgeving, noch in de parlementaire stukken wordt omschreven wat precies dient te worden begrepen onder de rechten van de partijen en de procedurele waarborgen van de *Code de procédure pénale*. In die optiek werd daarenboven reeds de vraag opgeworpen of er wel regels uit het Wetboek van Strafvordering zijn die tot geen van beide categorieën behoren.⁵²⁹ Duidelijk is echter wel dat een buitenlandse regel die – in vergelijking met het Franse recht – ruimere waarborgen voor de verdediging bevat, in dit perspectief in principe niet strijdig wordt geacht met de fundamentele waarborgen die eigen zijn aan het Franse recht.⁵³⁰

Ingeval het rechtshulpverzoek niet (geheel) volgens de gevraagde regels kan worden uitgevoerd, melden de bevoegde Franse autoriteiten dit onverwijld aan de verzoekende autoriteit, waarbij zij tevens preciseren onder welke voorwaarden alsnog gevolg aan het rechtshulpverzoek zou kunnen worden gegeven. Desgevallend zal hierbij onderling overleg plaatsvinden.⁵³¹

VI.2. DE TERMIJNEN

VI.2.1. DE VERDRAGSRECHTELIJKE REGELING

In bepaalde gevallen blijken Staten onvoldoende en/of zeer wisselende prioriteit te geven aan de uitvoering van rechtshulpverzoeken⁵³², terwijl het voor de verzoekende Partij van cruciaal belang kan zijn dat een rechtshulpverzoek binnen een specifieke termijn wordt behandeld.⁵³³ Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan procedures waarin gedetineerden betrokken zijn, waarbij de niet-uitvoering van het rechtshulpverzoek binnen een redelijke termijn zou kunnen leiden tot de

⁵²⁸ L. DESESSARD, *l.c.*, 581.

⁵²⁹ L. DESESSARD, *l.c.*, 581.

⁵³⁰ Zie Circulaire relative à l'application en France de la convention relative à l'entraide judiciaire en matière pénale entre les États membres de l'Union européenne du 29 mai 2000 et de son protocole du 16 octobre 2001 entre ces mêmes États, 23 januari 2006, CRIM 2006-01 G5/23-01-2006. NOR: JUSC0630006C, punt I.1.2.d.

⁵³¹ Art. 694-3, tweede lid CPP.

⁵³² Goedkeuring van de op 29 mei 2000 te Brussel tot stand gekomen Overeenkomst, door de Raad vastgesteld overeenkomstig artikel 34 van het Verdrag betreffende de Europese Unie, betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de Lid-Staten van de Europese Unie. Memorie van Toelichting, *Tweede Kamer* 2001-2002, 28 350 (R 1720), nr. 3, 4.

⁵³³ Toelichtend Rapport bij de Overeenkomst van 29 mei 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB. C* 2000, 379/11.

invrijheidsstelling van de betrokkene.⁵³⁴ Om dergelijke problemen te vermijden voorziet artikel 4, tweede lid EU-Rechtshulpovereenkomst in de verplichting voor de aangezochte lidstaat om zo spoedig mogelijk aan het verzoek om rechtshulp te voldoen⁵³⁵, waarbij met name ook zoveel als mogelijk rekening moet worden gehouden met de door de verzoekende lidstaat aangegeven procedurele en andere termijnen. Wel is de verzoekende lidstaat ertoe gehouden om de redenen voor de gestelde termijn toe te lichten. Blijkens het Toelichtend Rapport bij de EU-Rechtshulpovereenkomst zal de verzoekende lidstaat overigens alleen een termijn mogen bepalen die vanuit zijn oogpunt en gezien de specifieke omstandigheden als redelijk of noodzakelijk kan worden beschouwd.⁵³⁶

Indien te verwachten valt dat niet binnen de gestelde termijn aan het rechtshulpverzoek kan worden voldaan, terwijl de gegeven motivering concrete aanwijzingen bevat dat elke vertraging de lopende procedures in de verzoekende lidstaat aanzienlijk zal schaden, zijn de autoriteiten van de aangezochte lidstaat verplicht om onverwijld aan te geven hoeveel tijd zij nodig achten voor de uitvoering van het verzoek. De verzoekende autoriteiten dienen dan op hun beurt onverwijld te melden of het verzoek desalniettemin wordt gehandhaafd. Vervolgens kunnen de autoriteiten van beide lidstaten onderling afspreken welk gevolg aan het rechtshulpverzoek zal worden gegeven.⁵³⁷

VI.2.2. DE REGELING IN BELGIË

De Belgische justitiële autoriteiten houden maximaal rekening met de in het rechtshulpverzoek gestelde termijnen. Is een tenuitvoerlegging van het verzoek binnen deze termijnen niet mogelijk – bijvoorbeeld omdat er onvoldoende politionele capaciteit beschikbaar is⁵³⁸ – dan is de bevoegde Belgische autoriteit verplicht om dit onverwijld mee te delen aan de verzoekende autoriteit. Bij deze kennisgeving worden de redenen voor de vertraging duidelijk vermeld en wordt tevens gepreciseerd binnen welke termijn de tenuitvoerlegging van het rechts-

⁵³⁴ S. BRAMMERTZ, “La coopération judiciaire internationale”, *l.c.*, 132; S. BRAMMERTZ, “Politiesamenwerking en wederzijdse rechtshulp. De zoektocht naar een nieuw evenwicht”, *l.c.*, 10.

⁵³⁵ Zie tevens art. 1, eerste lid ERV, zoals gewijzigd door art. 1 van het Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV.

⁵³⁶ Toelichtend Rapport bij de Overeenkomst van 29 mei 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB. C* 2000, 379/11.

⁵³⁷ Art. 4, vierde lid EU-Rechtshulpovereenkomst. Zie ook art. 1, derde lid, e van het Gemeenschappelijk Optreden van 29 juni 1998 inzake goede praktijken bij wederzijdse rechtshulp.

⁵³⁸ Wetsontwerp betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken. Memorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer 2003-04, nr. 1278/001, 13; Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 9 februari 2005 betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken, punt II.6.

hulpverzoek mogelijk is.⁵³⁹ Daarnaast zal worden aangegeven welke acties de verzoekende lidstaat desgevallend kan ondernemen om de uitvoering van het rechtshulpverzoek te bespoedigen.⁵⁴⁰

VI.2.3. DE REGELING IN DUITSLAND

De Duitse wetgeving bevat geen bepalingen inzake de na te leven termijnen bij de uitvoering van een rechtshulpverzoek. De door Duitsland afgelegde verklaring van goede praktijken⁵⁴¹ stemt op dit punt echter overeen met de in artikel 4 van de EU-Rechtshulpovereenkomst voorziene regeling.

VI.2.4. DE REGELING IN FRANKRIJK

De uitvoeringstermijnen komen evenmin aan bod in de Franse rechtshulpwetgeving. Ook hier geldt evenwel dat de door Frankrijk afgelegde verklaring inzake goede praktijken overeenstemt⁵⁴² met artikel 4, tweede en vierde lid van de EU-Rechtshulpovereenkomst. Tevens verbinden de Franse autoriteiten zich ertoe om de door de verzoekende instantie gestelde vragen omtrent de voortgang van de uitvoering van het rechtshulpverzoek te beantwoorden.⁵⁴³

In het namens de Raad van de Europese Unie opgestelde Evaluatieverslag inzake de toepassing van de wederzijdse rechtshulp door Frankrijk wordt door de Franse autoriteiten echter wel gesignaleerd dat in de praktijk problemen kunnen ontstaan indien de door de verzoekende Staat aangegeven termijn kennelijk te kort is.⁵⁴⁴

⁵³⁹ Art. 6 § 4, tweede lid Wet van 9 december 2004.

⁵⁴⁰ Zie Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 29 oktober 1999 met betrekking tot de goede praktijken inzake internationale rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, punt A.3.

⁵⁴¹ Zie punt 4 van de door Duitsland afgelegde verklaring, opgenomen in EUROPEES JUSTITIEEL NETWERK, *Goede praktijken bij wederzijdse rechtshulp in strafzaken. Verklaringen van de lidstaten van de EU*, DG H III, SN 1371/000.

⁵⁴² Zie punt 1, f en g van de door Frankrijk afgelegde verklaring, opgenomen in EUROPEES JUSTITIEEL NETWERK, *Goede praktijken bij wederzijdse rechtshulp in strafzaken. Verklaringen van de lidstaten van de EU*, DG H III, SN 1371/000.

⁵⁴³ Zie punt 1, h van de door Frankrijk afgelegde verklaring, opgenomen in EUROPEES JUSTITIEEL NETWERK, *Goede praktijken bij wederzijdse rechtshulp in strafzaken. Verklaringen van de lidstaten van de EU*, DG H III, SN 1371/000.

⁵⁴⁴ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag over Frankrijk betreffende wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen*, Brussel, 10 oktober 2000, 12000/00, CRIMORG 131, 14.

VI.3. DE INFORMATIEVERPLICHTING IN HOOFDE VAN DE AANGEZOCHTE STAAT

Indien de verzoekende Staat dit uitdrukkelijk heeft gevraagd, zal de aangezochte Staat hem bij toepassing van de artikelen 4 ERV en 25 BUV inlichten aangaande de datum waarop en de plaats waar de ambtelijke opdracht zal worden uitgevoerd.⁵⁴⁵ Deze informatieverplichting is met name relevant in het licht van de mogelijkheid voor de autoriteiten van de verzoekende Staat en voor andere betrokkenen om bij de uitvoering van de ambtelijke opdracht aanwezig te zijn (*infra*, VI.4 en VI.5). Vanuit praktisch oogpunt is dit immers niet te regelen zonder een minimum aan inlichtingen over de datum waarop en de plaats waar de rogatoire commissie zal worden uitgevoerd.⁵⁴⁶

In dit verband moet tevens worden gewezen op artikel 5 van het Protocol bij de EU-Rechtshulpovereenkomst. Indien de bevoegde autoriteit van de aangezochte lidstaat het tijdens de uitvoering van een rechtshulpverzoek passend acht onderzoek te verrichten waarin oorspronkelijk niet was voorzien of dat bij de indiening van het verzoek niet kon worden gespecificeerd, zal zij krachtens deze bepaling de verzoekende autoriteit daarvan onverwijld in kennis stellen. Voorafgaand aan de formele beantwoording van het rechtshulpverzoek dient de bevoegde autoriteit van de aangezochte lidstaat aldus desgevallend reeds informatie te verstrekken⁵⁴⁷, op grond waarvan de verzoekende autoriteit dan eventueel de nodige verdere maatregelen kan nemen.⁵⁴⁸ Hierbij kan met name gebruik worden gemaakt van de de hoger geanalyseerde mogelijkheid om een aanvullend rechtshulpverzoek in te dienen (*supra*, V.2.3).⁵⁴⁹

⁵⁴⁵ Voor wat de aan Duitsland gerichte rechtshulpverzoeken betreft, zie tevens nr. 22 IV RiVAST.

⁵⁴⁶ F. THOMAS, "De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude", *l.c.*, 244.

⁵⁴⁷ Toelichtend verslag over het Protocol bij de Overeenkomst van 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB. C 2002*, 257/6.

⁵⁴⁸ Art. 5 *in fine* Protocol bij EU-Rechtshulpovereenkomst.

⁵⁴⁹ Voor een aantal toepassingsgevallen, zie Toelichtend verslag over het Protocol bij de Overeenkomst van 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB. C 2002*, 257/6.

VI.4. DE AANWEZIGHEID VAN AUTORITEITEN VAN DE VERZOEKENDE STAAT BIJ DE UITVOERING VAN EEN AMBTELIJKE OPDRACHT

VI.4.1. DE BEGINSELEN

Indien de aangezochte Staat daarin toestemt, kan de uitvoering van de ambtelijke opdracht op grond van de artikelen 4 ERV en 25 BUV plaatsvinden in aanwezigheid van de autoriteiten van de verzoekende Staat.⁵⁵⁰ Bij de uitvoering zal aldus desgevallend een (onderzoeks)rechter^{551, 552} een parketmagistraat⁵⁵³, een opsporingsambtenaar⁵⁵⁴ of – onder bepaalde omstandigheden – een bestuurlijke autoriteit van de verzoekende Staat⁵⁵⁵ aanwezig kunnen zijn. Tevens kan het gaan om deskundigen of tolken.⁵⁵⁶

De mogelijke aanwezigheid van autoriteiten van de verzoekende Staat is met name relevant in het licht van het feit dat deze autoriteiten het dossier het meest

⁵⁵⁰ Wat Duitsland betreft, zie tevens nrs. 22 III, 138 en 139 RiVAST.

⁵⁵¹ H. ABBINK en S.J.S. BAKKER, 661; J.M. SJÖCRONA, *De kleine rechtshulp. Nederlands procesrecht ten behoeve van buitenlandse justitie en politie. Een onderzoek naar de betekenis van de artikelen 552h-552q van het Wetboek van Strafvordering*, Arnhem, Gouda Quint, 1990, 94, voetnoot 1; F. THOMAS, “De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude”, *l.c.*, 244; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 224; F. THOMAS en A. LINERS, “La justice pénale à l’épreuve du crime organisé. Coopération au stade des investigations et des poursuites”, *R.I.D.P.* 1999, (429) 433, voetnoot 62; D. VANDERMEERSCH, *l.c.*, 75, voetnoot 45.

⁵⁵² Ook lekenrechters, bijvoorbeeld juryleden, kunnen desgevallend in aanmerking komen (F. THOMAS, “De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude”, *l.c.*, 244).

⁵⁵³ H. ABBINK en S.J.S. BAKKER, *l.c.*, 661; J.M. SJÖCRONA, *o.c.*, 94, voetnoot 1; F. THOMAS, “De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude”, *l.c.*, 244; F. THOMAS en A. LINERS, *l.c.*, 433, voetnoot 62; D. VANDERMEERSCH, *l.c.*, 75, voetnoot 45.

⁵⁵⁴ H. ABBINK en S.J.S. BAKKER, *l.c.*, 661; J.M. SJÖCRONA, *o.c.*, 94, voetnoot 1; F. THOMAS, “De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude”, *l.c.*, 244; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 224; F. THOMAS en A. LINERS, *l.c.*, 433, voetnoot 62; D. VANDERMEERSCH, *l.c.*, 75, voetnoot 45. Volgens bepaalde auteurs zou met name art. 4 ERV overigens strikt beschouwd geen juridische grondslag bieden voor het door de verzoekende Staat naar de aangezochte Staat uitzenden van opsporingsambtenaren (zie P. DE HERT, *l.c.*, 66-67; M. VAN ERKEL, “Laatste ontwikkelingen m.b.t. de internationale rechtshulp inzake fiscale misdrijven”, *A.F.T.* 1999, (464) 474 en 476). In de praktijk wordt deze mogelijkheid evenwel frequent gehanteerd. Zo kan bijvoorbeeld worden vastgesteld dat Franse politiefunctionarissen steeds vaker aanwezig zijn bij de uitvoering van rechtshulpverzoeken in Nederland (E. PELSEZ en M. VAN BUCHEM, “De magistrat de liaison”, *Trema* 1997, (189) 190).

⁵⁵⁵ J.M. SJÖCRONA, *o.c.*, 94, voetnoot 1.

⁵⁵⁶ F. THOMAS, “De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude”, *l.c.*, 244.

diepgaand zullen kennen, hetgeen zeker in complexe strafzaken van belang kan zijn. Zo zullen zij in het kader van het verhoor bijvoorbeeld het best kunnen inschatten welke vragen op welke wijze aan de betrokken verdachte of getuige dienen te worden gesteld. Tevens kunnen zij dan zelf observeren op welke wijze de betrokken persoon op de hem gestelde vragen reageert. De aanwezigheid van de autoriteiten van de verzoekende Staat bij de uitvoering van de ambtelijke opdracht is overigens niet alleen voor het verhoor relevant. Zo dient bijvoorbeeld ook rekening te worden gehouden met situaties waarbij de buitenlandse autoriteiten plaatsen of in beslag genomen voorwerpen wensen te bekijken.⁵⁵⁷

Aangezien de aanwezigheid van de betrokken buitenlandse autoriteiten kan worden beschouwd als een aantasting van de soevereiniteit van de aangezochte Staat⁵⁵⁸, wordt zij in de artikelen 4 ERV en 25 BUV afhankelijk gesteld van de toestemming van deze laatste. In die zin is er dan ook geen sprake van een recht op aanwezigheid, doch wel van een discretionaire bevoegdheid in hoofde van de aangezochte Staat om conform zijn nationale recht⁵⁵⁹ te oordelen of al dan niet toestemming wordt verleend.⁵⁶⁰ De omstandigheid dat de gevraagde aanwezigheid niet zou indruisen tegen het nationale recht van de aangezochte Staat, neemt overigens niet weg dat deze het verzoek nog steeds zal kunnen afwijzen.⁵⁶¹

Aan te tippen valt dat artikel 2 van het Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV voorziet in de invoering van een tweede lid in artikel 4 ERV. Krachtens deze bepaling wordt de aangezochte Staat aangespoord om de aanwezigheid van autoriteiten van de verzoekende Staat (en van andere betrokkenen) bij de uitvoering van het rechtshulpverzoek toe te laten indien aldus beter tegemoet kan worden gekomen aan de behoeften van de verzoekende Staat en zodoende wellicht aanvullende rechtshulpverzoeken kunnen worden vermeden.

⁵⁵⁷ P. GULLY-HART, *l.c.*, 262-263; J.M. SJÖCRONA, *o.c.*, 93; F. THOMAS, "De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude", *l.c.*, 244; D. VANDERMEERSCH, *l.c.*, 76; G. VERMEULEN, T. VANDER BEKEN, P. ZANDERS en B. DE RUYVER, *o.c.*, 120. Zie tevens E. CORVES en H.-J. BARTSCH, "République fédérale d'Allemagne", *R.I.D.P.* 1984, (307) 319-320; E. CORVES en H.-J. BARTSCH, "Strukturen und Methoden internationaler und regionaler Zusammenarbeit auf dem Gebiet des Strafrechts. Landesbericht für die Bundesrepublik Deutschland", *ZStW.* 1984, (505) 518-519; G. DEMANET, "Considérations sur l'entraide judiciaire en matière pénale", *Rev. dr.pén.* 1997, (809) 817; R. LINKE, "Aktuelle Fragen der Rechtshilfe in Strafsachen", *NStZ.* 1982, (416) 418; C. VAN DEN WYNGAERT en G. STESENS, *l.c.*, II.151.

⁵⁵⁸ F. THOMAS, "De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude", *l.c.*, 244.

⁵⁵⁹ F. THOMAS, "De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude", *l.c.*, 243.

⁵⁶⁰ G. DEMANET, *l.c.*, 817 en 825; K.-F. NAGEL, *o.c.*, 185; J.M. SJÖCRONA, *o.c.*, 94. Zie tevens H. ABBINK en S.J.S. BAKKER, *l.c.*, 661; A. KLIP, "Extraterritorial investigations" in B. SWART en A. KLIP (ed), *International criminal law in the Netherlands*, Freiburg im Breisgau, Iuscrim, 1997, (211) 219.

⁵⁶¹ F. THOMAS, "De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude", *l.c.*, 243.

Bepaalde bilaterale rechtshulpverdragen sluiten de beleidsvrijheid voor de aangezochte Staat overigens uit.⁵⁶² Voor wat het verlenen van rechtshulp tussen Nederland en Duitsland betreft, dient aldus rekening te worden gehouden met artikel V van de Overeenkomst van Wittem. Krachtens deze bepaling wordt aan betrokkenen in het strafgeding het recht toegekend om in de aangezochte Staat aanwezig te zijn bij de uitvoering van een verzoek om rechtshulp.⁵⁶³

VI.4.2. VAN PASSIEVE AANWEZIGHEID NAAR ACTIEVE TUSSENKOMST

VI.4.2.1. *Het uitgangspunt*

Gegeven de genoemde voordelen, wekt het weinig verwondering dat in de praktijk vrij frequent toepassing wordt gemaakt van de mogelijkheid voor de autoriteiten van de verzoekende Staat om bij de uitvoering van het rechtshulpverzoek aanwezig te zijn. Traditioneel gold hierbij als uitgangspunt dat deze autoriteiten een strikt passieve houding dienden aan te nemen.⁵⁶⁴ Een louter passieve aanwezigheid is voor de betrokken buitenlandse autoriteiten evenwel niet bijzonder aantrekkelijk, aangezien zij bijvoorbeeld in het kader van een verhoor veeleer zullen wensen om ook zelf vragen aan de betrokken verdachte, getuige of deskundige te kunnen stellen en/of om op de gegeven antwoorden te kunnen repliceren.⁵⁶⁵ In dat perspectief rijst de vraag of en in welke mate buitenlandse autoriteiten ook op meer actieve wijze in de uitvoering van de ambtelijke opdracht kunnen worden betrokken.

VI.4.2.2. *De regeling in de Benelux*

Krachtens artikel 26, eerste lid BUV kunnen ambtenaren die bevoegd zijn tot het opsporen en constateren van strafbare feiten door de rechterlijke autoriteiten van

⁵⁶² Zie J.M. SJÖCRONA, *o.c.*, 94-95.

⁵⁶³ Zie tevens H. ABBINK en S.J.S. BAKKER, *l.c.*, 662; J.M. SJÖCRONA, *o.c.*, 94.

⁵⁶⁴ G. VERMEULEN, T. VANDER BEKEN, P. ZANDERS en B. DE RUYVER, *o.c.*, 120. Zie tevens W. DE CAPITANI, *l.c.*, 439-441; P. GULLY-HART, *l.c.*, 263-264; J.M. SJÖCRONA, *o.c.*, 93; P. SCHMID, L. FREI, R. WYSS en J.-D. SCHOUWEY, *l.c.*, 282; P.E. TROUSSE, *l.c.*, 37; P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *o.c.*, nr. 590.

⁵⁶⁵ J.M. SJÖCRONA, *o.c.*, 96. Vgl. M.G.T. AGELINK en G.J.A.H. VAN GESTEL, "Volgen over de grens alleen bij heterdaad", *A.P.B.* 1990, (279) 281; B. DE RUYVER, W. BRUGGEMAN en P. ZANDERS, "Structural forms of cross-border crime" in C. FIJNAUT, J. GOETHALS, T. PETERS en L. WALGRAVE (ed), *Changes in society, crime and criminal justice in Europe: a challenge for criminological education and research. Volume II. International organised and corporate crime*, Antwerpen, Kluwer, 1995, (II.17) II.28; A. JONES, *Jones on extradition and mutual assistance*, Londen, Sweet and Maxwell, 2001, 493; D.D. SPINELLIS, *l.c.*, 372-373.

hun Staat worden afgevaardigd om op het grondgebied van een andere Benelux-Staat – met toestemming van de daar bevoegde parketmagistraat – behulpzaam te zijn bij het opsporen en constateren van strafbare feiten. Hiertoe worden deze ambtenaren voorzien van een rogatoire commissie, waarin wordt aangegeven wat dient te worden verricht. Met deze bevoegdheid in hoofde van de verzoekende Staat correspondeert de verplichting in hoofde van de aangezochte Staat om de aanwezigheid van de betrokken ambtenaren in hun adviserende rol toe te staan.⁵⁶⁶ Hierbij is wel vereist dat de vervolging van de in artikel 26 BUV, eerste lid BUV bedoelde strafbare feiten tot de bevoegdheid behoort van de rechterlijke autoriteiten van de afvaardigende Staat. In het tweede lid van artikel 26 BUV wordt verder gepreciseerd dat de afgevaardigde ambtenaren alle inlichtingen en adviezen kunnen verschaffen welke zij nuttig achten om de verstrekte opdracht tot een goed einde te brengen en dat zij op hun verzoek een gewaarmerkt afschrift verkrijgen van alle opgestelde processen-verbaal en andere stukken. Deze ambtenaren hebben in essentie een louter raadgevende opdracht⁵⁶⁷, hetgeen met zich brengt dat de opsporing zelf plaatsvindt onder leiding van de bevoegde autoriteiten van de ontvangende Staat.⁵⁶⁸

De toepassing van artikel 26 BUV heeft er echter wel toe geleid dat de grens van het louter passief bijwonen van buitenlandse ondervragingen in het kader van het rechtshulpverkeer binnen de Benelux al snel werd overschreden. In de praktijk blijkt het immers voor te komen dat opsporingsambtenaren van de verzoekende Staat overgaan tot het zelf horen van getuigen of deskundigen in de aangezochte Staat, waarna zij ook zelf een proces-verbaal van het verhoor opstellen.⁵⁶⁹ In die optiek dient overigens ook te worden gewezen op artikel 17, derde lid BASS. Krachtens deze bepaling kunnen de op grond van artikel 26 BUV afgevaardigde ambtenaren, samen met de ambtenaren van het aangezochte land, processen-verbaal opstellen van hetgeen zij hebben geconstateerd. Deze processen-verbaal hebben dan dezelfde waarde als processen-verbaal die worden opgesteld door ambtenaren van het betrokken land.

VI.4.2.3. De regeling buiten de Benelux

Ook buiten de Benelux blijkt dat autoriteiten van de verzoekende Staat in het kader van de uitvoering van een rechtshulpverzoek niet louter een passieve rol hoeven te vervullen. Hierbij is met name Aanbeveling R (80) 8 van het Comité

⁵⁶⁶ J.M. SJÖCRONA, *o.c.*, 94.

⁵⁶⁷ J. CONSTANT, *l.c.*, 107; A.L. MELAI, *l.c.*, 107; P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *o.c.*, nr. 591.

⁵⁶⁸ A.M., “Over wetgeving”, *Tijdschrift voor Strafrecht* 1961, (38) 46; B. DE SCHUTTER, “Bij het in werking treden van het Beneluxverdrag aangaande uitlevering en rechtshulp in strafzaken”, *l.c.*, 1942; A.L. MELAI, *l.c.*, 107.

⁵⁶⁹ G. VERMEULEN, T. VANDER BEKEN, P. ZANDERS en B. DE RUYVER, *o.c.*, 119-120.

van ministers van de Raad van Europa van 27 juni 1980⁵⁷⁰ van belang. Hierin worden de Partijen bij het ERV immers aangespoord om de hen in artikel 4 ERV toegekende discretionaire bevoegdheid – binnen de perken van hun nationale recht – op ruime wijze toe te passen en om buitenlandse autoriteiten met name toe te laten om zo actief mogelijk mee te werken aan de onderzoeksdaaden. Aldus dient de aangezochte Staat bijvoorbeeld toe te laten dat de bij het verhoor aanwezige autoriteiten van de verzoekende Staat zelf op actieve wijze vragen stellen aan de betrokken getuige of deskundige.⁵⁷¹

Voor wat de bilaterale verhouding tussen Nederland en Duitsland betreft, dient enerzijds te worden gewezen op Nr. 138 II RiVAST. Krachtens deze bepaling voert de Duitse rechter of ambtenaar de betrokken onderzoekshandeling zelf uit, waarbij de aanwezige Nederlandse autoriteit slechts tussenkomt in de mate dat zulks door de aard van de zaak geboden is. Eventuele door de Duitse autoriteiten gestelde voorwaarden dienen hierbij te worden nageleefd.⁵⁷² Anderzijds moet rekening worden gehouden met artikel 6 NDPOL. Bij wijze van uitzondering kunnen met de uitvoering van politietaken belaste ambtenaren van de ene Staat aldus onder het gezag van de bevoegde autoriteiten van de andere Staat worden geplaatst; en dit met name met het oog op de uitvoering van politietaken, met inbegrip van de uitoefening van soevereine bevoegdheden.⁵⁷³ Deze ambtenaren mogen dan wel slechts optreden onder het bevel van ambtenaren van de gaststaat⁵⁷⁴, waarbij in beginsel tevens de aanwezigheid van laatstgenoemden als voorwaarde geldt.⁵⁷⁵ Van de in artikel 6 NDPOL voorziene mogelijkheid kan in strafrechtelijke dossiers slechts toepassing worden gemaakt ingeval er overeenstemming is tussen de bevoegde autoriteiten van beide Staten⁵⁷⁶ enerzijds en er

⁵⁷⁰ COUNCIL OF EUROPE. COMMITTEE OF MINISTERS, *Recommendation No. R (80) 8 of the Committee of Ministers to member states concerning the practical application of the European Convention on mutual assistance in criminal matters*.

⁵⁷¹ F. THOMAS, *De Europese rechtshulpverdragen in strafzaken. Ontstaan en evolutie van een Europees strafrechtsbeleid van uitlevering tot overdracht van strafvervolgingen*, nr. 344. Zie tevens G. VERMEULEN, T. VANDER BEKEN, P. ZANDERS en B. DE RUYVER, o.c., 120.

⁵⁷² Naar aanleiding van het optreden van Nederlandse opsporingsambtenaren op Duits grondgebied had de Hoge Raad er overigens reeds in een arrest van 16 april 1985 op gewezen dat de artikelen 4 ERV en 5 Overeenkomst van Wittem in die zin op te vatten zijn dat zij geenszins beletten dat opsporingsambtenaren in het buitenland – met toestemming van de bevoegde buitenlandse gezagsdragers – onderzoeken en verhoren verrichten, zodat de geldigheid van het aldus verkregen bewijsmateriaal niet wordt aangetast (H.R. 16 april 1985, *N.J.* 1986, nr. 769).

⁵⁷³ Art. 6, eerste lid NDPOL. In die zin dient deze bepaling samen te worden gelezen met artikel 30, eerste lid NDPOL, luidens hetwelk ambtenaren die grensoverschrijdend optreden in de gaststaat niet over soevereine bevoegdheden beschikken, tenzij in het NDPOL anders wordt bepaald.

⁵⁷⁴ Zij zijn daarenboven gebonden aan het recht van de gaststaat. De verantwoordelijkheid voor hun optreden berust bij de Staat onder wiens gezag zij geplaatst zijn.

⁵⁷⁵ Art. 6, vierde lid NDPOL.

⁵⁷⁶ Art. 6, tweede lid NDPOL.

sprake is van een dringende noodzaak ter voorkoming en opsporing van strafbare feiten anderzijds.⁵⁷⁷ In het kader van de opsporing van strafbare feiten is van een dergelijke dringende noodzaak sprake indien het onderzoek zonder de inzet van de bedoelde ambtenaren geen kans van slagen zou hebben of wezenlijk zou worden bemoeilijkt.⁵⁷⁸

VI.5. DE AANWEZIGHEID VAN ANDERE BETROKKENEN BIJ DE UITVOERING VAN EEN AMBTELIJKE OPDRACHT

Indien de aangezochte Staat daarin toestemt, kan de uitvoering van de ambtelijke opdracht blijkens de artikelen 4 ERV en 25 BUV niet alleen worden bijgewoond door de autoriteiten van de verzoekende Staat, doch ook door andere betrokkenen. Hiermee worden alle personen bedoeld die in de verzoekende Staat weliswaar betrokken zijn bij de strafprocedure die aanleiding gaf tot het rechtshulpverzoek, doch daarin geen officiële functie bekleden.⁵⁷⁹ Met name kan worden gedacht aan verdachten, veroordeelden, burgerlijke partijen en hun respectieve raadslieden.⁵⁸⁰

Gezien de vereiste toestemming dient te worden aangenomen dat er in hoofde van de aangezochte Staat sprake is van een discretionaire bevoegdheid, die conform het nationale recht zal worden uitgeoefend.⁵⁸¹ De rechtspositie van de aangegeven betrokkenen is in die zin dan ook eerder precair.⁵⁸² Hierbij passen echter drie kanttekeningen. In de eerste plaats wordt de aangezochte Staat conform de reeds genoemde Aanbeveling R (80) 8 van het Comité van ministers van de Raad van Europa van 27 juni 1980 (*supra*, VI.4.2.3) aangespoord om belanghebbende personen maximaal toe te laten om aanwezig te zijn bij de uitvoering van de ambtelijke opdracht enerzijds en om actief te kunnen meewerken aan de onderzoeksdaden anderzijds. Deze mogelijkheid is vooral van belang voor de verdediging en sluit in die zin aan bij artikel 6, derde lid EVRM.⁵⁸³ Ten tweede dient ook hier

⁵⁷⁷ Art. 6, eerste lid NDPOL.

⁵⁷⁸ Art. 6, derde lid NDPOL.

⁵⁷⁹ F. THOMAS, "De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude", *I.c.*, 248. Wat Duitsland betreft, zie ook Nr. 22 III RiVAST.

⁵⁸⁰ J.M. SJÖCRONA, *o.c.*, 100; F. THOMAS, "De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude", *I.c.*, 248; D. VANDERMEERSCH, *I.c.*, 76.

⁵⁸¹ J.M. SJÖCRONA, *o.c.*, 101; D. VANDERMEERSCH, *I.c.*, 76.

⁵⁸² Zie F. THOMAS, "De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude", *I.c.*, 248.

⁵⁸³ F. THOMAS, "De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude", *I.c.*, 247-248.

rekening te worden gehouden met de in artikel 2 van het Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV voorziene invoering van een tweede lid in artikel 4 ERV (*supra*, VI.4.1). En in de derde plaats kunnen bilaterale rechtshulpverdragen voorzien in een recht voor de betrokkenen om aanwezig te zijn. In het kader van het rechtshulpverkeer tussen Nederland en Duitsland hebben de betrokkenen in het strafgeding op grond van artikel V van de Overeenkomst van Wittem aldus het recht om bij de uitvoering van het rechtshulpverzoek in de aangezochte Staat aanwezig te zijn. Dit verdragsrechtelijk toegekend ongeclausuleerd recht van aanwezigheid impliceert dat elke betrokkene die dit wenst bijvoorbeeld bij het verhoor van de verdachte, de getuige of deskundige aanwezig kan zijn, ook al zou de nationale wetgeving van de aangezochte Staat niet in een dergelijk recht voorzien.⁵⁸⁴

VI.6. DE VOORLOPIGE MAATREGELEN

Artikel 24 van het Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV biedt de mogelijkheid om in het kader van de uitvoering van een rechtshulpverzoek voorlopige maatregelen te treffen. Op vraag van de verzoekende Staat kan de aangezochte Staat aldus – in overeenstemming met zijn nationale recht – voorlopige maatregelen nemen met het oog op het veiligstellen van bewijsmateriaal, het behoud van een bestaande situatie of het beschermen van bedreigde rechtmatige belangen.⁵⁸⁵ De aangezochte Staat kan hierbij wel bepaalde voorwaarden stellen, waarbij in het bijzonder wordt gedacht aan een beperking in de tijd van deze voorlopige maatregelen.⁵⁸⁶

VI.7. DE UITGESTELDE UITVOERING

Blijkens artikel 7 van het Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV kan de aangezochte Staat de uitvoering van een rechtshulpverzoek uitstellen indien de onmiddellijke inwilliging ervan een door de eigen autoriteiten gevoerd onderzoek of ingestelde vervolging in het gedrang zou kunnen brengen.⁵⁸⁷ Vooraleer wordt besloten tot uitgestelde uitvoering – of zelfs tot het weigeren van de gevraagde rechtshulp – zal de aangezochte Staat echter moeten nagaan of het rechtshulpverzoek niet reeds gedeeltelijk, dan wel gekoppeld aan bepaalde voorwaarden, kan

⁵⁸⁴ J.M. SJÖCRONA, o.c., 101. Zie daarnaast ook A.H.J. SWART, “The protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings. The Netherlands”, *R.I.D.P.* 1994, (371) 376; F. THOMAS, “De kleine rechtshulp”, *l.c.*, 228.

⁵⁸⁵ Art. 24, eerste lid Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV.

⁵⁸⁶ Art. 24, tweede lid Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV.

⁵⁸⁷ Art. 7, eerste lid Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV.

VI. Het verlenen van de gevraagde rechtshulp

worden uitgevoerd. Waar aangewezen zal hiertoe voorafgaand overleg met de verzoekende Staat plaatsvinden.⁵⁸⁸ De beslissing tot uitgestelde uitvoering dient overigens steeds gemotiveerd te worden, waarbij de aangezochte Staat de redenen die de uitvoering van het verzoek aanzienlijk vertragen of zelfs onmogelijk maken aan de verzoekende Staat zal meedelen.⁵⁸⁹

⁵⁸⁸ Art. 7, tweede lid Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV.

⁵⁸⁹ Art. 7, derde lid Tweede Aanvullend Protocol bij het ERV.

VII. HET WEIGEREN VAN DE GEVRAAGDE RECHTSHULP

VII.1. DE BEGINSELEN

Krachtens de artikelen 19 ERV en 41 BUV dient elke weigering van rechtshulp met redenen omkleed te zijn. Deze algemene verdragsrechtelijke motiveringsplicht wordt in het Gemeenschappelijk Optreden van 29 juni 1998 geconcretiseerd. Indien de gevraagde hulp – of een gedeelte ervan – niet kan worden verschaft, zal de aangezochte lidstaat hiervan aldus mondeling of schriftelijk verslag uitbrengen aan de verzoekende instanties. Hierbij worden de problemen uitgelegd en wordt zo mogelijk tevens aangeboden om in onderling overleg naar een oplossing te zoeken.⁵⁹⁰ Waar deze regel in de door Duitsland afgelegde verklaring van goede praktijken zonder meer werd overgenomen⁵⁹¹, brachten België en Frankrijk een aantal nuttige preciseringen aan. Ingeval een verzoek om wederzijdse rechtshulp in strafzaken om juridische redenen⁵⁹² niet kan worden uitgevoerd, stelt de aangezochte Belgische autoriteit hiervan onverwijld de bevoegde buitenlandse autoriteit in kennis middels een gemotiveerde beslissing, waarin in voorkomend geval de voorwaarden worden vermeld waaronder het rechtshulpverzoek toch zou kunnen worden uitgevoerd.⁵⁹³ Tevens zullen de Belgische autoriteiten aangeven welke acties de verzoekende lidstaat kan ondernemen ter oplossing van het probleem.⁵⁹⁴ Frankrijk preciseerde dat de verzoekende instantie in dergelijke gevallen zal worden gewezen op de wijzigingen die op grond van de Franse nationale wetgeving aan het rechtshulpverzoek moeten worden aangebracht. Ten einde de gerezen problemen op te lossen, wordt in voorkomend geval tevens een

⁵⁹⁰ Art. 1, derde lid, d Gemeenschappelijk Optreden van 29 juni 1998.

⁵⁹¹ Zie punt 3 van de door Duitsland afgelegde verklaring, opgenomen in EUROPEES JUSTITIEEL NETWERK, *Goede praktijken bij wederzijdse rechtshulp in strafzaken. Verklaringen van de lidstaten van de EU*, DG H III, SN 1371/000.

⁵⁹² Gezien het voorliggen van een weigeringsgrond (Wetsontwerp betreffende internationale rechtshulp in strafzaken. Memorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer 2003-04, nr. 1278/001, 13).

⁵⁹³ Art. 6 § 4, eerste lid Wet 9 december 2004.

⁵⁹⁴ Zie Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 29 oktober 1999 met betrekking tot de goede praktijken inzake internationale rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, punt A.3.

afschrift van de relevante Franse wetsbepalingen ter beschikking gesteld van de verzoekende autoriteit.⁵⁹⁵

In de volgende paragrafen worden de onderscheiden weigeringsgronden geanalyseerd. Hierbij wordt achtereenvolgens ingegaan op de soevereiniteit, de veiligheid, de openbare orde of andere wezenlijke belangen van de Staat (VII.2); de politieke en fiscale delicten (VII.3. en VII.4); het oogmerk van discriminatoire behandeling (VII.5); de gelijklopende strafvervolgingen (VII.6); en het *ne bis in idem*-beginsel (VII.7).

VII.2. DE SOEVEREINITEIT, DE VEILIGHEID, DE OPENBARE ORDE OF ANDERE WEZENLIJKE BELANGEN VAN DE STAAT

VII.2.1. DE VERDRAGSRECHTELIJKE REGELING

VII.2.1.1. *De inhoud van de weigeringsgrond*

Ingeval het verlenen van de gevraagde rechtshulp zou indruisen tegen de fundamenteën van de rechtsorde van de aangezochte Staat – of zelfs de instandhouding van deze Staat in de internationale gemeenschap zou bedreigen – kan beroep worden gedaan op de zogenaamde *ordre public*-exceptie, die een aantal onderscheiden aspecten omvat.⁵⁹⁶ Zo kan rechtshulp blijkens artikel 22, tweede lid, b) BUV worden geweigerd indien de aangezochte Staat van mening is dat de uitvoering van het rechtshulpverzoek zou kunnen leiden tot een aantasting van de veiligheid, de openbare orde of andere van zijn wezenlijke belangen. Artikel 2, b) ERV bevat een vergelijkbare bepaling, met die verstande dat naast de drie genoemde aspecten ook een mogelijke aantasting van de soevereiniteit van de aangezochte Staat de weigering van de rechtshulp kan schragen. Deze laatste bepaling wordt in artikel III van de Overeenkomst van Wittem versoepeld. In de relatie tussen Nederland en Duitsland zal de rechtshulp aldus zo mogelijk onder oplegging van voorwaarden worden verleend, indien daardoor de aantasting van de belangen van de aangezochte Staat kan worden vermeden.

Van een aantasting van de soevereiniteit en de veiligheid van de aangezochte Staat zal met name sprake zijn indien het verstrekken van de gevraagde rechtshulp zou leiden tot het in gedrang brengen van zijn onafhankelijkheid, territoriale integriteit of defensiebeleid.⁵⁹⁷

⁵⁹⁵ Zie punt 1, e van de door Frankrijk afgelegde verklaring, opgenomen in EUROPEES JUSTITIEEL NETWERK, *Goede praktijken bij wederzijdse rechtshulp in strafzaken. Verklaringen van de lidstaten van de EU*, DG H III, SN 1371/000.

⁵⁹⁶ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 167.

⁵⁹⁷ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 169.

De draagwijdte van het aspect openbare orde laat zich daarentegen minder scherp afbakenen. Enerzijds dient te worden aangenomen dat de uitvoering van een rechtshulpverzoek indruist tegen de openbare orde ingeval het strafprocesrecht van de verzoekende Staat niet de waarborgen biedt die in een rechtsstaat minimaal vereist lijken en de aangezochte Staat op grond hiervan vreest dat het verlenen van de rechtshulp zou kunnen leiden tot de schending van algemene beginselen van strafprocesrecht – onder meer inzake de rechten van de mens – *c.q.* van dwingende regels van het volkenrecht in de zin van “internationale openbare orde”.⁵⁹⁸ Anderzijds wordt er terecht op gewezen dat de toepassing van de exceptie van openbare orde niet mag leiden tot een “*Verabsolutierung der eigenen Rechtsordnung*”. Aldus mag het verlenen van rechtshulp niet worden geweigerd op grond van de loutere overweging dat bepaalde procedurele regels uit het procesrecht van de aangezochte Staat niet voorzien zijn in dat van de verzoekende Staat, doch daar wel worden vervangen door andere, vergelijkbare regels of instituten.⁵⁹⁹

Onder het begrip andere wezenlijke belangen van de aangezochte Staat ressorteren in de eerste plaats politieke, diplomatieke of militaire belangen.⁶⁰⁰ Toepassing van deze weigeringsgrond kan bijvoorbeeld aan de orde zijn indien het verstrekken van de gevraagde rechtshulp de goede relaties tussen de aangezochte Staat en een derde Staat zou kunnen bemoeilijken.⁶⁰¹ Daarnaast kan deze weigeringsgrond ook worden ingeroepen wanneer de bedreigde belangen van economische aard zijn, voor zover het althans staatsbelangen en niet louter particuliere belangen betreft.⁶⁰² Hierbij dient echter te worden aangetekend dat het niet steeds eenvoudig zal zijn om de grens te trekken tussen economische belangen van particuliere bedrijven en deze van de Staat. Het is overigens ook niet *a priori* ondenkbaar dat de wezenlijke belangen van de aangezochte Staat zouden kunnen worden geschaad door het openbaar maken van de knowhow van een particuliere onderneming.⁶⁰³ Tot slot zij erop gewezen dat onder de wezenlijke belangen van de

⁵⁹⁸ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 170. Vgl. H. ABBINK en S.J.S. BAKKER, “Enige aspecten van de kleine rechtshulp (I)”, *I.c.*, 564-565; W. DE CAPITANI, *I.c.*, 412-413.

⁵⁹⁹ K-F. NAGEL, *o.c.*, 117. Zie tevens F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 170; T. VOGLER, “General report”, *I.c.*, 50-51; T. VOGLER, “Strukturen und Methoden der internationalen und regionalen Zusammenarbeit in der Strafrechtspflege. Generalbericht zum Thema IV des XIII. Internationalen Strafrechtskongresses”, *I.c.*, 550.

⁶⁰⁰ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 171. Zie tevens D. VANDERMEERSCH, *I.c.*, 71.

⁶⁰¹ H. ABBINK en S.J.S. BAKKER, *I.c.*, 565; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 171.

⁶⁰² Zie de commentaar bij artikel 2 ERV in het *Explanatory report on the European Convention on mutual assistance in criminal matters*. Zie tevens H. ABBINK en S.J.S. BAKKER, *I.c.*, 565; R. HAUSER, *I.c.*, 232-233; J.-M. SJÖCRONA, *I.c.*, 268; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nrs. 167 en 171.

⁶⁰³ Zie K-F. NAGEL, *o.c.*, 116; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 171.

aangezochte Staat desgevallend ook het bankgeheim zou kunnen ressorteren.⁶⁰⁴ Wat de Europese Unie betreft, dient hier evenwel rekening te worden gehouden met artikel 7 van het bij de EU-Rechtshulpovereenkomst horende Protocol. Luidens deze bepaling beroepen de lidstaten zich niet op het bankgeheim als reden om iedere medewerking bij een rechtshulpverzoek van een andere lidstaat te weigeren. Rekening houdend met het Gemeenschapsrecht enerzijds en het nationale recht dat op de financiële sector van toepassing is anderzijds, dient het begrip bankgeheim in deze context ruim te worden geïnterpreteerd.⁶⁰⁵

VII.2.1.2. De kennisgeving van de afwijzing van het rechtshulpverzoek

Binnen de Europese Unie wordt de toepassing van de *ordre public*-exceptie nader geregeld in artikel 10 van het Protocol bij de EU-Rechtshulpovereenkomst, dat betrekking heeft op de situatie waarin de aangezochte lidstaat op deze grond een rechtshulpverzoek afwijst, terwijl de verzoekende lidstaat zijn verzoek handhaaft en er in onderling overleg geen oplossing kan worden gevonden. In dat geval is de aangezochte lidstaat verplicht om zijn gemotiveerde beslissing tot afwijzing ter kennisgeving aan de Raad te zenden.⁶⁰⁶ Zodoende wordt de Raad in de mogelijkheid gesteld om het functioneren van de justitiële samenwerking tussen de lidstaten te evalueren. Uit deze *ratio legis* volgt dat de informatie aan de Raad beperkt blijft tot feiten die relevant zijn voor een dergelijke evaluatie. De verplichting tot kennisgeving heeft dan ook geen betrekking op vertrouwelijke of anderszins gevoelige informatie die desgevallend in het dossier zou kunnen worden aangetroffen.⁶⁰⁷

In het hier aan de orde zijnde geval kunnen de bevoegde autoriteiten van de verzoekende lidstaat overigens ook de problemen bij de uitvoering van het rechtshulpverzoek aan Eurojust meedelen; en dit met name met het oog op een mogelijke praktische oplossing ervan.⁶⁰⁸ Eurojust zal een gemelde zaak echter alleen kunnen behandelen voor zover deze onder haar bevoegdheid valt. In tegenstelling

⁶⁰⁴ Zie over deze problematiek G. STESSENS, *De nationale en internationale bestrijding van het witwassen. Onderzoek naar een meer effectieve bestrijding van de profijtgerichte criminaliteit*, Antwerpen, Intersentia, 1997, nrs. 1085-1088.

⁶⁰⁵ Toelichtend verslag over het Protocol bij de Overeenkomst van 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB. C 2002*, 257/7.

⁶⁰⁶ Aangezien deze verplichting slechts geldt wanneer de aangezochte lidstaat een formeel besluit heeft genomen om het verzoek af te wijzen, wordt zij geacht niet in te druisen tegen de onafhankelijkheid van de rechterlijke macht (Toelichtend verslag over het Protocol bij de Overeenkomst van 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB. C 2002*, 257/8).

⁶⁰⁷ Toelichtend verslag over het Protocol bij de Overeenkomst van 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB. C 2002*, 257/8.

⁶⁰⁸ Zie art. 10, tweede lid Protocol bij EU-Rechtshulpovereenkomst.

tot de kennisgeving van de afwijzing aan de Raad, kan de bijstand door Eurojust echter ook voor lopende zaken worden bekomen.⁶⁰⁹

VII.2.2. DE REGELING IN BELGIË

De *ordre public*-exceptie is in de Belgische wetgeving slechts voorzien ten aanzien van rechtshulpverzoeken die niet kaderen in een internationaal rechtsinstrument met betrekking tot wederzijdse rechtshulp tussen België en de verzoekende Staat. In dat verband heeft deze exceptie een verplicht karakter. De tenuitvoerlegging van een dergelijk verzoek wordt aldus steeds geweigerd indien zij de soevereiniteit, de veiligheid, de openbare orde of andere wezenlijke belangen van België kan aantasten.⁶¹⁰ Bestaat er tussen België en de verzoekende Staat wel een verdrag of een bilaterale overeenkomst, dan zijn slechts de daarin voorziene weigeringsgronden van toepassing.⁶¹¹ Voor aan België gerichte Nederlandse rechtshulpverzoeken geldt inzake de *ordre public*-exceptie als weigeringsgrond dan ook louter het hoger geanalyseerde verdragsrechtelijk kader.

Wel voorziet de Belgische wetgeving ter zake in een specifieke informatieplicht. Indien de tenuitvoerlegging van een verzoek om wederzijdse rechtshulp kan worden geweigerd op grond van de mogelijke aantasting van de soevereiniteit, de veiligheid, de openbare orde of andere wezenlijke belangen van België, dient de aangezochte Belgische rechterlijke autoriteit aldus het rechtshulpverzoek aan de minister van Justitie te zenden. Ingeval het rechtshulpverzoek werd ontvangen door een procureur des Konings of een onderzoeksrechter, geschiedt deze toezending door tussenkomst van de procureur-generaal.⁶¹² Werd het rechtshulpverzoek ontvangen door de federale procureur, dan staat deze in voor de voorlegging ervan aan de minister van Justitie.⁶¹³ In de praktijk kunnen de betrokken Belgische magistraten het rechtshulpverzoek overmaken aan het Directoraat-generaal Wetgeving/Fundamentele Rechten en Vrijheden van de Federale Overheidsdienst Justitie, dat dan de zaak voorlegt aan het kabinet van de minister van Justitie.⁶¹⁴ In voorkomend geval zal de minister van Justitie vervolgens de verzoekende overheid ervan op de hoogte brengen dat aan het rechtshulpverzoek geheel of gedeeltelijk geen gevolg kan worden gegeven. Deze informatie

⁶⁰⁹ Toelichtend verslag over het Protocol bij de Overeenkomst van 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB*. C 2002, 257/8.

⁶¹⁰ Art. 4 § 2, 1° Wet 9 december 2004.

⁶¹¹ Wetsontwerp betreffende internationale rechtshulp in strafzaken. Memorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer 2003-04, nr. 1278/001, 9.

⁶¹² Art. 5, tweede lid Wet 9 december 2004.

⁶¹³ A. WINANTS, *l.c.*, 206.

⁶¹⁴ Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 9 februari 2005 betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken, punt II.7.2.

wordt tevens aan de betrokken Belgische rechterlijke autoriteit meegedeeld en verhindert de tenuitvoerlegging van het rechtshulpverzoek, dan wel de terugzending van de uitvoeringsstukken.⁶¹⁵

VII.2.3. DE REGELING IN DUITSLAND

Luidens § 73 IRG is zowel het verlenen van rechtshulp als het spontaan verstrekken van gegevens ontoelaatbaar wanneer dit zou indruisen tegen wezenlijke beginselen van de Duitse rechtsorde. Dit zal onder meer het geval zijn indien de rechtshulp aanleiding kan geven tot een behandeling van de betrokkene in strijd met de mensenrechten of tot een vervolging op grond van politieke overtuigingen.⁶¹⁶

Stelt de *Bewilligungsbehörde* vast dat het verlenen van rechtshulp kan leiden tot een aantasting van de wezenlijke beginselen van de Duitse rechtsorde, dan dient zij voorafgaand aan de uitvoering van het rechtshulpverzoek de hoogste *Justizbehörde* of *Verwaltungsbehörde* van de deelstaat op de hoogte te brengen.⁶¹⁷ Vervolgens moet de regering van de deelstaat overleg plegen met de federale regering, waarbij zij verplicht is om met de opmerkingen van deze laatste rekening te houden.⁶¹⁸

In de praktijk blijkt overigens dat de hier aan de orde zijnde weigeringsgrond eerder zelden wordt toegepast.⁶¹⁹

VII.2.4. DE REGELING IN FRANKRIJK

Indien de uitvoering van een rechtshulpverzoek de openbare orde of andere wezenlijke belangen van Frankrijk in het gedrang kan brengen, is de *procureur de la République* – die hetzij de bestemming is van het rechtshulpverzoek, hetzij door de onderzoeksrechter in de procedure moet worden betrokken (*supra*, V.4.4) – verplicht om het rechtshulpverzoek onverwijld over te maken aan de procureur-generaal. Deze laatste beoordeelt vervolgens of er aanleiding bestaat om het rechtshulpverzoek voor te leggen aan de minister van Justitie.⁶²⁰ Meent hij dat dit niet het geval is, dan zal de procureur-generaal het rechtshulpverzoek overmaken

⁶¹⁵ Art. 5, derde lid Wet 9 december 2004.

⁶¹⁶ Nr. 13 I RiVAST.

⁶¹⁷ Nr. 13 I RiVAST.

⁶¹⁸ Punt 8 *Zuständigkeitsvereinbarung 2004*.

⁶¹⁹ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag betreffende wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen. Verslag over Duitsland*, Brussel, 11 december 2000, 13365/00, CRIMORG 153, 8.

⁶²⁰ Art. 694-4, eerste lid CPP.

aan hetzij de *procureur de la République*, hetzij – indien de uitvoering ervan handelingen veronderstelt die slechts in een *instruction préparatoire* kunnen worden gelast *c.q.* gesteld – aan de bevoegde onderzoeksrechter.⁶²¹

Besluit de procureur-generaal daarentegen om de zaak wel aan de minister van Justitie voor te leggen, dan zal hij de desgevallend reeds in de procedure betrokken onderzoeksrechter hiervan op de hoogte brengen.⁶²² Het uiteindelijke oordeel komt dan toe aan de minister van Justitie, die in het kader van een politieke controle⁶²³ kan beslissen om de tenuitvoerlegging van het rechtshulpverzoek geheel of gedeeltelijk te weigeren. In dat geval deelt de minister van Justitie dit mee aan de verzoekende autoriteit en aan de in de procedure betrokken Franse autoriteiten, die door de beslissing gebonden zijn. De uitvoering van het rechtshulpverzoek *c.q.* de overmaking van de betrokken stukken aan de verzoekende Staat zal dan ook niet kunnen plaatsvinden.⁶²⁴

In een Circulaire van 29 december 1999 gaf de minister van Justitie weliswaar aan dat de toepassing van de *ordre public*-exceptie de uitzondering dient te blijven, doch tegelijk werd hierbij een brede interpretatie van het begrip wezenlijke belangen van de Staat vooropgesteld. Zo kan deze weigeringsgrond worden toegepast indien de tenuitvoerlegging van een rechtshulpverzoek zou leiden tot het bekend geraken van geheimen die betrekking hebben op de militaire, economische, ecologische of sociale belangen van Frankrijk.⁶²⁵ Hoewel deze Circulaire thans niet meer geldt, werd de erin vervatte – en bekritiseerbare⁶²⁶ – interpretatie bevestigd in het kader van de parlementaire voorbereiding van de Wet van 9 maart 2004.⁶²⁷ Ook bepaalde straffen – de doodstraf en in het algemeen elke onmenselijke of vernederende straf – worden geacht tegen de Franse openbare orde in te gaan. Frankrijk zal dan ook de uitvoering weigeren van een rechtshulpverzoek dat kadert in een procedure die tot een dergelijke straf aanleiding kan geven. Tot slot kan ook het ontbreken van dubbele strafbaarheid in bepaalde – eerder uitzonderlijke – gevallen strijdig zijn met de Franse openbare orde. Zo zal Frankrijk de uitvoering weigeren van een rechtshulpverzoek dat betrekking heeft op godslas-

⁶²¹ J.-C. SAINT-PAU, *l.c.*, 7.

⁶²² Art. 694-4, eerste lid CPP.

⁶²³ J.-C. SAINT-PAU, *l.c.*, 7.

⁶²⁴ Art. 694-4, tweede lid CPP.

⁶²⁵ Crim 99-15 F5/29-12-99. NOR: JUSD9930201C – Entraide judiciaire internationale, punt 2.

⁶²⁶ C. GHICA-LEMARCHAND, *l.c.*, 39; M. MASSÉ, *l.c.*, 896.

⁶²⁷ Rapport fait au nom de la Commission des lois constitutionnelles, de la législation et de l'administration générale de la République sur le projet de loi (n° 784), portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité, par M. Jean-Luc Warsmann, *Assemblée nationale* 2003, n° 856, 110; Rapport fait au nom de la Commission des lois constitutionnelles, de législation, du suffrage universel, du Règlement et d'administration générale sur le projet de loi, adopté par l'Assemblée nationale, portant adaptation de la justice aux évolutions de la criminalité, par M. François Zocchetto, *Sénat* 2002-2003, n° 441, 130-131. Zie tevens F. TRAVAILLOT, *l.c.*, 79.

tering, aangezien de bestraffing van een dergelijk gedrag in strijd wordt geacht met de fundamenteën van de Franse Republiek.⁶²⁸

VII.3. DE POLITIEKE DELICTEN

VII.3.1. DE VERDRAGSRECHTELIJKE REGELING

Vóór de Tweede Wereldoorlog werd het toepassingsgebied van de kleine rechtshulp beperkt tot strafbare feiten van gemeen recht, hetgeen onder meer implieeerde dat geen rechtshulp werd verleend in het kader van procedures die betrekking hadden op politieke delicten.⁶²⁹ Als gevolg van de politieke, economische en militaire alliantievorming die zich sindsdien voltrok, werd deze absolute exceptie in een eerste fase genuanceerd tot een facultatieve exceptie.⁶³⁰ In de artikelen 2, (a) ERV en 22, tweede lid, a BUV wordt aldus slechts voorzien in de mogelijkheid – en niet in de verplichting – voor de aangezochte Staat om het verlenen van rechtshulp te weigeren in die gevallen waarin het verzoek betrekking heeft op strafbare feiten die door deze Staat⁶³¹ als een politiek misdrijf of als een hiermee samenhangend strafbaar feit worden beschouwd.⁶³²

In een aantal meer recente verdragen wordt de mogelijkheid voor de aangezochte Staat om zich te beroepen op de exceptie inzake politieke delicten evenwel uitdrukkelijk uitgesloten. Enerzijds kan deze exceptie niet worden ingeroepen in het kader van de wederzijdse rechtshulp die betrekking heeft op procedures uit hoofde van één van de in de artikelen 1 en 2 ETV voorziene delicten.⁶³³ Artikel 8,

⁶²⁸ F. TRAVAILLOT, *l.c.*, 78.

⁶²⁹ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 139. Over de achtergronden van deze regel, zie J.J.E. SCHUTTE, “The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings”, *R.I.D.P.* 1994, (83) 112-113; P.E. TROUSSE, *l.c.*, 17-18; P.E. TROUSSE en J. VANHALEWIJN, *o.c.*, nr. 541.

⁶³⁰ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 140.

⁶³¹ De kwalificatie van de feiten volgens het recht van de verzoekende Staat is in dit verband niet relevant (D. McCLEAN, *o.c.*, 174).

⁶³² Vgl. tevens art. 18, eerste lid, d Witwasovereenkomst.

⁶³³ Het gaat met name om:

- de strafbare feiten vallend onder het Verdrag van Den Haag van 16 december 1970 tot bestrijding van het wederrechtelijk in zijn macht brengen van luchtvaartuigen (art. 1, a ETV);
- de strafbare feiten vallende onder het Verdrag van Montreal van 23 september 1971 tot bestrijding van wederrechtelijke gedragingen gericht tegen de veiligheid van de burgerluchtvaart (art. 1, b ETV);
- de strafbare feiten waarbij een ernstige aanslag is gepleegd tegen het leven, de fysieke integriteit of de vrijheid van personen die recht hebben op internationale bescherming, met inbegrip van diplomatieke ambtenaren (art. 1, c ETV);
- het misdrijf van wederrechtelijke vrijheidsberoving en de strafbare feiten waarbij een ontvoering of gijzeling heeft plaatsgevonden (art. 1, d ETV);

eerste lid ETV houdt immers voor deze gevallen niet alleen de verplichting in tot het verlenen van de ruimst mogelijke rechtshulp, doch bepaalt tevens uitdrukkelijk dat de rechtshulp niet mag worden geweigerd op grond van het enkele feit dat het gaat om een politiek delict, een met een politiek delict samenhangend feit of een feit ingegeven door politieke motieven. Uit artikel 8, derde lid ETV blijkt daarenboven ondubbelzinnig dat de gevraagde rechtshulp in deze gevallen evenmin kan worden geweigerd op grond van artikel 2, (a) ERV.⁶³⁴

Anderzijds dient rekening te worden gehouden met het VN-Sluikhandelsverdrag. Ten behoeve van de samenwerking tussen de verdragspartijen – waaronder ook de wederzijdse rechtshulp wordt begrepen⁶³⁵ – worden de in overeenstemming met artikel 3 van dit Verdrag strafbaar gestelde feiten inzake de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen niet beschouwd als politieke delicten of als delicten die op politieke motieven berusten. De politieke exceptie kan dan ook niet worden ingeroepen. Deze regel doet echter geen afbreuk aan de grondwettelijke beperkingen en de fundamentele nationale wetgeving van de verdragspartijen.⁶³⁶

In het licht van deze evolutie kan het op het eerste gezicht merkwaardig lijken dat de politieke exceptie als weigeringsgrond in de EU-Rechtshulpovereenkomst niet zonder meer wordt uitgesloten. Vermeulen wijst er hieromtrent op dat de afschaffing – of zelfs de beperking – van deze exceptie op geen enkel moment aan de orde is geweest in de loop van de onderhandelingen die hebben geleid tot deze Overeenkomst.⁶³⁷ Intussen moet echter rekening worden gehouden met artikel 9, eerste lid van het bij de EU-Rechtshulpovereenkomst horend Protocol van

- de strafbare feiten gepleegd met gebruikmaking van bommen, (hand-)granaten, raketten, automatische vuurwapens of bombrieven of -pakjes, voor zover dit gebruik gevaar voor personen oplevert (art. 1, e ETV);
- de poging tot één van de bovengenoemde strafbare feiten of de deelneming eraan als mededader of medeplichtige van een persoon die een zodanig feit pleegt of daartoe een poging doet (art. 1, f ETV);
- elke ernstige daad van geweld die niet bedoeld is in art. 1 ETV en die gericht is tegen het leven of de vrijheid van personen, dan wel beoogt personen lichamelijk letsel toe te brengen (art. 2, eerste lid ETV);
- iedere ernstige daad, anders dan bedoeld in art. 1 ETV, gericht tegen enig goed, wanneer daarbij gemeen gevaar voor personen is ontstaan (art. 2, tweede lid ETV); en
- de poging tot één van de in art. 2, eerste en tweede lid ETV bedoelde strafbare feiten of de deelneming eraan als mededader of medeplichtige van een persoon die een zodanig feit pleegt of daartoe een poging doet (art. 2, derde lid ETV).

⁶³⁴ De aangezochte Staat behoudt echter wel de mogelijkheid om zich te beroepen op artikel 2, (b) ERV (F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 152). Ook in de hier aan de orde zijnde gevallen kan de uitvoering van het rechtshulpverzoek dus worden geweigerd indien de aangezochte Staat van mening is dat deze uitvoering zou kunnen leiden tot een aantasting van zijn soevereiniteit, veiligheid, openbare orde of andere wezenlijke belangen (*supra*, VII.2.1.1).

⁶³⁵ Zie art. 7 VN-Sluikhandelsverdrag.

⁶³⁶ Art. 3, tiende lid VN-Sluikhandelsverdrag.

⁶³⁷ G. VERMEULEN, *o.c.*, nr. 121.

16 oktober 2001. Hierin wordt bepaald dat voor de wederzijdse rechtshulp tussen de lidstaten geen enkel strafbaar feit door de aangezochte lidstaat mag worden beschouwd als een politiek delict, een met een politiek delict samenhangend feit of een feit ingegeven door politieke motieven.⁶³⁸

VII.3.2. DE REGELING IN BELGIË

De Belgische wetgeving voorziet de weigeringsgrond voor politieke misdrijven alleen ten aanzien van rechtshulpverzoeken die niet kaderen in een internationaal rechtsinstrument met betrekking tot wederzijdse rechtshulp tussen België en de verzoekende Staat. In die gevallen gaat het om een verplichte weigeringsgrond. Indien een dergelijk verzoek betrekking heeft op feiten die in België politieke misdrijven of daarmee samenhangende misdrijven vormen, zal de tenuitvoerlegging dus steeds worden geweigerd.⁶³⁹ Bestaat er tussen België en de verzoekende Staat wel een verdrag of een bilaterale overeenkomst, dan zijn slechts de daarin voorziene weigeringsgronden van toepassing.⁶⁴⁰ Voor aan België gerichte Nederlandse rechtshulpverzoeken dient, dan ook alleen rekening te worden gehouden met het hoger geanalyseerde verdragsrechtelijk kader.

Indien de tenuitvoerlegging van een verzoek om wederzijdse rechtshulp kan worden geweigerd uit hoofde van de omstandigheid dat het verzoek betrekking heeft op feiten die in België politieke misdrijven of daarmee samenhangende misdrijven vormen, geldt wel een specifieke informatieplicht. De aangezochte Belgische rechterlijke autoriteit is in dat geval verplicht om het rechtshulpverzoek aan de minister van Justitie over te maken. Ingeval het rechtshulpverzoek werd ontvangen door een procureur des Konings of een onderzoeksrechter, geschiedt deze toezending door tussenkomst van de procureur-generaal.⁶⁴¹ Ook hier geldt dat de aangezochte Belgische autoriteiten het ontvangen rechtshulpverzoek kunnen overmaken aan het Directoraat-generaal Wetgeving/Fundamentele Rechten en Vrijheden van de Federale Overheidsdienst Justitie, dat de zaak dan zal voorleggen aan het kabinet van de minister van Justitie.⁶⁴²

⁶³⁸ Wel voorziet art. 9, tweede lid van het Protocol in de mogelijkheid tot het maken van bepaalde voorbehouden. Daar staat tegenover dat de voorbehouden uit hoofde van art. 13 ETV niet van toepassing zijn op de wederzijdse rechtshulp tussen de lidstaten (art. 9, derde lid Protocol). Zie verder Toelichtend verslag over het Protocol bij de Overeenkomst van 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, *PB. C* 2002, 257/7.

⁶³⁹ Art. 4 § 2, 2° Wet 9 december 2004.

⁶⁴⁰ Wetsontwerp betreffende internationale rechtshulp in strafzaken. Memorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer 2003-2004, nr. 1278/001, 9.

⁶⁴¹ Art. 5, tweede lid Wet 9 december 2004.

⁶⁴² Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 9 februari 2005 betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken, punt II.7.2.

In voorkomend geval zal de minister van Justitie vervolgens de verzoekende overheid ervan op de hoogte brengen dat aan het rechtshulpverzoek geheel of gedeeltelijk geen gevolg kan worden gegeven. Deze informatie wordt tevens aan de betrokken Belgische rechterlijke autoriteit meegedeeld en verhindert de tenuitvoerlegging van het rechtshulpverzoek, dan wel de terugzending van de uitvoeringsstukken.⁶⁴³

VII.3.3. DE REGELING IN DUITSLAND

Het IRG bevat geen bijzondere regeling voor rechtshulpverzoeken die betrekking hebben op politieke delicten.⁶⁴⁴

VII.3.4. DE REGELING IN FRANKRIJK

In een door Frankrijk afgelegde verklaring wordt het toepassingsgebied van artikel 9, eerste lid van het bij de EU-Rechtshulpovereenkomst horend Protocol beperkt tot de strafbare feiten als bedoeld in de artikelen 1 en 2 van het ETV (*supra*, VII.3.1) enerzijds en tot de samenspanning of deelneming met het oogmerk één van deze strafbare feiten te plegen anderzijds. In de overige gevallen behoudt Frankrijk zich aldus het recht voor om rechtshulp te weigeren op grond van het politiek karakter van het aan het rechtshulpverzoek ten grondslag liggende strafbaar feit.

Verder bevat de Franse wetgeving geen specifieke bepalingen met betrekking tot de weigering van rechtshulp bij politieke delicten. Uit een arrest van het Hof van Cassatie van 30 maart 1999 lijkt daarenboven te kunnen worden afgeleid dat de aangezochte Franse gerechtelijke autoriteiten niet bevoegd zijn om de exceptie voor politieke misdrijven in te roepen en aldus de gevraagde rechtshulp te weigeren.⁶⁴⁵ Dit dreigt tot gevolg te hebben dat de beoordeling van het al dan niet politiek karakter van het aan een rechtshulpverzoek ten grondslag liggende strafbaar feit mee aan bod komt bij de toepassing van de *ordre public*-exceptie en zodoende een zaak wordt van de minister van Justitie (*supra*, VII.2.4).⁶⁴⁶ In de rechtsleer werd nochtans terecht aangegeven dat deze beoordeling wezenlijk van juridische

⁶⁴³ Art. 5, derde lid Wet 9 december 2004.

⁶⁴⁴ Voor rechtshulpverzoeken die afkomstig zijn van een Staat die geen lid is van de Europese Unie en die betrekking hebben op politieke delicten dient wel rekening te worden gehouden met punt 5, b van de *Zuständigkeitsvereinbarung 2004*. De beslissing over de tenuitvoerlegging van dergelijke rechtshulpverzoeken komt aldus toe aan de Bondsregering.

⁶⁴⁵ Crim. 30 maart 1999, *B.* 1999, nr. 60. Zie tevens F. DESPORTES, *l.c.*, 133-134; L. DESESSARD, *l.c.*, 578; C. GHICA-LEMARCHAND, *l.c.*, 40.

⁶⁴⁶ L. DESESSARD, *l.c.*, 579.

aard is, waarbij de logica van het stelsel van rechtstreekse overdracht van rechtshulpverzoeken met zich brengt dat zij aan de aangezochte autoriteiten zou worden toevertrouwd.⁶⁴⁷

VII.4. DE FISCALE DELICTEN

VII.4.1. DE VERDRAGSRECHTELIJKE REGELING

De tot vóór de Tweede Wereldoorlog vooropgestelde beperking van het toepassingsgebied van de kleine rechtshulp tot strafbare feiten van gemeen recht, bracht met zich dat ten aanzien van fiscale delicten als uitgangspunt gold dat geen kleine rechtshulp kon worden verleend. Als gevolg van de ontwikkeling van de internationale economische samenwerking en van de oprichting van de Benelux en de EEG groeide evenwel de overtuiging dat er ook *in fiscalibus* nood bestaat aan internationale samenwerking in het algemeen en aan wederzijdse rechtshulp in het bijzonder.⁶⁴⁸

In de Benelux werd de rechtshulpverplichting ten aanzien van fiscale delicten reeds in 1962 verdragsrechtelijk verankerd. Het BUV voorziet inderdaad niet in de mogelijkheid om het verlenen van wederzijdse rechtshulp te weigeren louter op grond van de fiscale aard van het delict. Wel zal de weigering in voorkomend geval kunnen worden gegrond op de overweging dat de inwilliging van het rechtshulpverzoek zou kunnen leiden tot een aantasting van de wezenlijke belangen van de aangezochte Staat (*supra*, VII.2.1).⁶⁴⁹

Buiten het kader van de Benelux werd in een eerste stadium geopteerd voor het facultatief maken van de fiscale exceptie.⁶⁵⁰ Zo bepaalt artikel 2, (a) ERV dat rechtshulp kan – doch niet hoeft te – worden geweigerd indien het verzoek betrekking heeft op strafbare feiten die door de aangezochte Staat⁶⁵¹ als een fiscaal delict⁶⁵² worden beschouwd.⁶⁵³ In het Aanvullend Protocol bij het ERV van

⁶⁴⁷ L. DESESSARD, *l.c.*, 578; F. DESPORTES, *l.c.*, 134; C. GHICA-LEMARCHAND, *l.c.*, 40.

⁶⁴⁸ F. THOMAS, “De implicaties van de Schengen-akkoorden voor de kleine rechtshulp in strafzaken”, *l.c.*, 28-29; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nrs. 139 en 155. Zie tevens P. DE HERT, *l.c.*, 60-61.

⁶⁴⁹ P. DE HERT, *l.c.*, 84; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 160.

⁶⁵⁰ P. DE HERT, *l.c.*, 74; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 155.

⁶⁵¹ De kwalificatie van de feiten volgens het recht van de verzoekende Staat is in dit verband niet relevant (D. McCLEAN, *o.c.*, 174).

⁶⁵² Het ERV geeft geen nadere omschrijving van het fiscaal delict. In het algemeen kan echter worden gesteld dat het gaat om alle inbreuken op de voorschriften over het heffen van gelden ter financiering van de staatsuitgaven. Zie F. THOMAS, “De implicaties van de Schengen-akkoorden voor de kleine rechtshulp in strafzaken”, *l.c.*, 28, voetnoot 52; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 164.

⁶⁵³ Zie tevens art. 18, eerste lid, d Witwasovereenkomst.

17 maart 1978 werd vervolgens gepoogd om de mogelijkheden tot inroeping van de fiscale exceptie nader te beperken of zelfs uit te sluiten. Enerzijds werd aldus bepaald dat de loutere omstandigheid dat het rechtshulpverzoek betrekking heeft op een strafbaar feit dat door de aangezochte Staat als een fiscaal delict wordt beschouwd, niet volstaat om het verlenen van de rechtshulp te weigeren.⁶⁵⁴ Dit belet echter niet dat de aangezochte Staat de rechtshulp nog steeds kan weigeren ingeval hij van mening is dat de uitvoering van het rechtshulpverzoek zou kunnen leiden tot een aantasting van zijn wezenlijke belangen (*supra*, VII.2.1).⁶⁵⁵ Anderzijds werd de regeling inzake de uitvoering van rogatoire commissies strekkende tot huiszoeking of inbeslagneming versoepeld. Dit aspect werd hoger reeds besproken (*supra*, II.2.2.1).

De EU-Rechtshulpovereenkomst bevat geen bepalingen inzake de fiscale exceptie als weigeringsgrond voor het verlenen van rechtshulp. In artikel 8, eerste en tweede lid van het bij deze Overeenkomst horende Protocol wordt deze problematiek echter wel aan de orde gesteld, waarbij de regeling uit de artikelen 1 en 2 van het Aanvullend Protocol bij het ERV van 17 maart 1978 integraal wordt hernomen (*supra*, II.2.2.1).⁶⁵⁶

Tot slot dient te worden gewezen op het VN-Sluisakkoord. De in overeenstemming met artikel 3 van dit Verdrag strafbaar gestelde feiten inzake de sluisakkoord in verdovende middelen en psychotrope stoffen worden ten behoeve van de wederzijdse rechtshulp niet beschouwd als fiscale delicten, zodat geen beroep kan worden gedaan op de fiscale exceptie. Wel is het zo dat deze regel geen

⁶⁵⁴ Art. 1 Aanvullend Protocol bij het ERV van 17 maart 1978.

⁶⁵⁵ D. McCLEAN, *o.c.*, 187; G. VERMEULEN, *o.c.*, nr. 133.

⁶⁵⁶ Art. 8, eerste en tweede lid Protocol bij de EU-Rechtshulpovereenkomst. Zie tevens Toelichtend verslag over het Protocol bij de Overeenkomst van 2000 betreffende de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de lidstaten van de Europese Unie, PB. C 2002, 257/7. Blijkens het derde lid van art. 8 van het Protocol wordt art. 50 SUO ingetrokken. In art. 50 SUO werd de verplichting vooropgesteld tot het verlenen van wederzijdse rechtshulp in het kader van procedures inzake overtredingen van wettelijke en bestuursrechtelijke voorschriften betreffende de accijnzen, de belasting over de toegevoegde waarde en de douane. De draagwijdte van deze verplichting diende echter te worden gerelativeerd. Zo was het toepassingsgebied *ratione materiae* ervan beperkt tot overtredingen van regels inzake de indirecte belastingen, zodat de vooropgestelde verplichting niet gold bij strafbare feiten inzake directe belastingen (P. DE HERT, *l.c.*, 115; D. FLORE, "La poursuite des infractions transnationales dans le domaine du droit financier et boursier", *Rev.dr.pén.* 1998, (133) 146; G. POLIMENI, *l.c.*, 58; J.J.E. SCHUTTE, "Schengen: its meaning for the free movement of persons in Europe", *C.M.L.R.* 1991, (549) 557; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 159). De verplichting had verder evenmin betrekking op fraudes van een relatief gering belang. Tevens diende rekening te worden gehouden met het zogenaamde finaliteits- of specialiteitsbeginsel (P. DE HERT, *l.c.*, 115; W. SCHOMBURG, "Strafrecht und Rechtshilfe im Geltungsbereich von Schengen II", *N.J.W.* 1995, (1931) 1934; F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 159; F. THOMAS, "Rechtshulp versus rechtsbescherming in Schengenland", *l.c.*, 230). De verzoekende Staat kon de verkregen informatie of bewijsmiddelen aldus slechts ten behoeve van andere dan de in de rogatoire commissie vermelde onderzoeken, strafvervolgingen of procedures gebruiken of mededelen, voor zover de aangezochte Staat daartoe voorafgaand toestemming had gegeven.

afbreuk doet aan de grondwettelijke beperkingen en de fundamentele nationale wetgeving van de verdragspartijen.⁶⁵⁷

VII.4.2. DE REGELING IN BELGIË

De Belgische wetgeving bevat geen specifieke regeling inzake het weigeren van wederzijdse rechtshulp op grond van het fiscaal karakter van het aan het rechtshulpverzoek ten grondslag liggende strafbaar feit. Ter zake dient dan ook alleen rekening te worden gehouden met het geanalyseerde verdragsrechtelijk kader. Een aan België gericht Nederlands rechtshulpverzoek dat betrekking heeft op een fiscaal delict zal dus op grond van het BUV worden uitgevoerd.

VII.4.3. DE REGELING IN DUITSLAND

Ook het IRG kent geen specifieke regeling voor rechtshulpverzoeken uit hoofde van fiscale delicten.⁶⁵⁸ De bevoegde *Bewilligungsbehörde* is er echter wel toe gehouden om de fiscale administratie in de procedure tot tenuitvoerlegging van een dergelijk rechtshulpverzoek te betrekken.⁶⁵⁹

Tevens moet worden gewezen op een door Duitsland gemaakt voorbehoud bij het Aanvullend Protocol bij het ERV van 17 maart 1978. Aldus kan Duitsland de uitvoering van rechtshulpverzoeken in procedures uit hoofde van inbreuken op de reglementeringen inzake het internationaal betalings- en kapitaalverkeer afhankelijk stellen van de voorwaarde van dubbele incriminatie. Hetzelfde geldt voor de uitvoering van rogatoire commissies tot huiszoeking of inbeslagneming uit hoofde van andere fiscale misdrijven.

VII.4.4. DE REGELING IN FRANKRIJK

Het fiscaal karakter van het aan het rechtshulpverzoek ten grondslag liggende strafbaar feit vormt naar Frans recht geen weigeringsgrond. Tenzij een andere weigeringsgrond zou voorliggen, zullen dergelijke Nederlandse rechtshulpverzoeken dus door de Franse autoriteiten worden uitgevoerd.⁶⁶⁰

⁶⁵⁷ Art. 3, tiende lid VN-Sluisakkoordverdrag.

⁶⁵⁸ Ten aanzien van de rechtshulpverzoeken die afkomstig zijn van een Staat die geen lid is van de Europese Unie en die betrekking hebben op fiscale delicten moet wel rekening worden gehouden met punt 5, c van de *Zuständigkeitsvereinbarung 2004*. De beslissing over de tenuitvoerlegging van dergelijke rechtshulpverzoeken komt aldus toe aan de Bondsregering.

⁶⁵⁹ Nr. 19 V RiVAST.

⁶⁶⁰ F. TRAVAILLOT, *l.c.*, 77.

VII.5. HET OOGMERK VAN DISCRIMINATOIRE BEHANDELING

VII.5.1. DE VERDRAGSRECHTELIJKE REGELING

Het oogmerk van discriminatoire behandeling wordt noch in het ERV, noch in het BUV als weigeringsgrond voorzien. Ook de EU-Rechtshulpovereenkomst bepaalt niet dat rechtshulp geweigerd zou kunnen *c.q.* moeten worden op grond van ernstige aanwijzingen van een discriminatoire vervolging of behandeling van de verdachte in de verzoekende lidstaat.

Het non-discriminatiebeginsel is echter wel ingeschreven in artikel 21 van het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie van 7 december 2000. Elke discriminatie – met name op grond van geslacht, ras, kleur, etnische of sociale afkomst, genetische kenmerken, taal, godsdienst of overtuigingen, politieke of andere denkbeelden, het behoren tot een nationale minderheid, vermogen, geboorte, een handicap, leeftijd of seksuele geaardheid – is krachtens het eerste lid van deze bepaling verboden. Hoewel dit Handvest geen juridisch bindende tekst is en als dusdanig slechts *soft law* vormt, kan het wel worden beschouwd als een explicitering van de beginselen en constitutionele tradities als bedoeld in artikel 6 VEU.⁶⁶¹ In dat verband dient tevens te worden gewezen op het – nog niet in werking getreden – Verdrag van Lissabon tot wijziging van het Verdrag betreffende de Europese Unie en het Verdrag tot oprichting van de Europese Gemeenschap. Het door dit Verdrag gewijzigde artikel 6, eerste lid VEU bepaalt immers uitdrukkelijk dat de Unie de rechten, vrijheden en beginselen erkent die vastgesteld zijn in het Handvest van de grondrechten van de Europese Unie enerzijds en dat dit Handvest dezelfde rechtskracht als de Verdragen heeft anderzijds.⁶⁶²

VII.5.2. DE REGELING IN BELGIË

In de Belgische wetgeving wordt de discriminatoire behandeling slechts als weigeringsgrond voorzien voor rechtshulpverzoeken die niet kaderen in een internationaal rechtsinstrument met betrekking tot wederzijdse rechtshulp tussen België en de verzoekende Staat. Het gaat in deze gevallen om een verplichte weigeringsgrond. De tenuitvoerlegging van een dergelijk rechtshulpverzoek wordt dan ook steeds geweigerd ingeval de procedure waarin het verzoek past gemotiveerd is

⁶⁶¹ J.W. SAP, *Het EU-Handvest van de grondrechten. De opmaat voor de Europese Grondwet*, s.l., Kluwer, s.d., 101. Zie ook R. BARENTS en L.J. BRINKHORST, *Grondlijnen van Europees recht*, Deventer, Kluwer, 2003, 73; K. LENAERTS en P. VAN NUFFEL, *o.c.*, 732-733.

⁶⁶² In dat perspectief werd het Handvest intussen aangepast en door het Europees Parlement, de Raad en de Commissie opnieuw plechtig afgekondigd (zie *PB. C* 2007, 303/1).

door redenen die verband houden met het vermeende ras, het geslacht, de kleur, de etnische of maatschappelijke afkomst, de genetische kenmerken, de taal, het geloof of de overtuiging, de politieke of enige andere mening, het behoren tot een nationale minderheid, het vermogen, de geboorte, een handicap, de leeftijd of de seksuele geaardheid.⁶⁶³ Bestaat er tussen België en de verzoekende Staat wel een verdrag of een bilaterale overeenkomst, dan zijn slechts de daarin voorziene weigeringsgronden van toepassing.⁶⁶⁴

Met betrekking tot dit laatste dient met name rekening te worden gehouden met een door België aangetekend voorbehoud bij artikel 2 ERV. België behoudt zich aldus het recht voor om geen gevolg te geven aan een rechtshulpverzoek indien er ernstige redenen bestaan om aan te nemen dat dit verzoek betrekking heeft op een onderzoek dat ingesteld is om de verdachte te vervolgen, te straffen of anderszins te treffen omwille van zijn politieke of godsdienstige overtuiging, zijn nationaliteit, zijn ras of de bevolkingsgroep waartoe hij behoort.

VII.5.3. DE REGELING IN DUITSLAND

Het beginsel van non-discriminatie is als dusdanig niet als weigeringsgrond in de Duitse rechtshulpwetgeving voorzien. Hierbij dienen evenwel twee kanttekeningen te worden gemaakt.

Enerzijds moet rekening worden gehouden met § 73 IRG, krachtens dewelke rechtshulp wordt geweigerd indien het verlenen ervan zou indruisen tegen wezenlijke beginselen van de Duitse rechtsorde. Zoals hoger werd aangegeven, is dit onder meer het geval indien de rechtshulp kan leiden tot een vervolging op grond van politieke overtuigingen (*supra*, VII.2.3).

Anderzijds valt aan te stippen dat Nederland een voorbehoud bij artikel 2 ERV heeft geformuleerd, luidens hetwelk het zich het recht voorbehoudt om rechtshulp te weigeren indien er ernstige aanwijzingen bestaan dat deze betrekking heeft op een onderzoek dat ingesteld is met het oogmerk om de verdachte te vervolgen, te straffen of op andere wijze te treffen omwille van zijn godsdienstige of politieke overtuiging, nationaliteit, ras of de bevolkingsgroep waartoe hij behoort. In het licht van de in artikel 23, derde lid ERV voorziene wederkerigheid brengt dit voorbehoud met zich dat ook Duitsland de uitvoering van Nederlandse rechtshulpverzoeken op deze grond zal kunnen weigeren.

⁶⁶³ Art. 4 §2, 3° Wet 9 december 2004.

⁶⁶⁴ Wetsontwerp betreffende internationale rechtshulp in strafzaken. Memorie van Toelichting, *Parl.St.* Kamer 2003-2004, nr. 1278/001, 9.

VII.5.4. DE REGELING IN FRANKRIJK

Het oogmerk van discriminatoire behandeling vormt naar Frans recht geen zelfstandige weigeringsgrond. Ook hier moet echter rekening worden gehouden met artikel 23, derde lid ERV, zodat de aangezochte Franse autoriteiten op deze grond wel de uitvoering van een Nederlands rechtshulpverzoek kunnen weigeren.

VII.6. DE GELIJKLOPENDE STRAFVERVOLGINGEN

VII.6.1. DE VERDRAGSRECHTELIJKE REGELING

De omstandigheid dat het strafbaar feit waarop het rechtshulpverzoek betrekking heeft, niet alleen in de verzoekende Staat wordt vervolgd, doch dat ter zake ook een vervolging werd ingesteld in de aangezochte Staat, vormt in het ERV geen weigeringsgrond. De aangezochte Staat heeft immers in zekere zin belang bij dergelijke gelijklopende strafvervolgingen, aangezien hij aldus eventueel ook zelf gegevens van de verzoekende Staat zou kunnen bekomen die voor de uitoefening van de strafvordering op zijn grondgebied nuttig zijn. Wel moet hierbij worden aangetekend dat bepaalde verdragspartijen zich het recht hebben voorbehouden om rechtshulp te weigeren indien reeds een vervolging werd ingesteld – hetzij op eigen grondgebied, hetzij in een derde Staat – wegens het strafbaar feit waarop het rechtshulpverzoek betrekking heeft.⁶⁶⁵

De omstandigheid van gelijklopende strafvervolgingen vormt wel een facultatieve weigeringsgrond in het BUV. Bij toepassing van artikel 22, tweede lid, b) BUV kan rechtshulp aldus worden geweigerd indien de betrokken persoon reeds wordt vervolgd voor de aan het rechtshulpverzoek ten grondslag liggende feiten.

VII.6.2. DE REGELING IN BELGIË

Krachtens een voorbehoud bij artikel 2 ERV behoudt België zich het recht voor om geen gevolg te geven aan een rechtshulpverzoek in de mate waarin dit verzoek betrekking heeft op een onderzoek betreffende feiten waarvoor de verdachte in België wordt vervolgd. Ten aanzien van Nederlandse rechtshulpverzoeken geldt deze weigeringsgrond echter reeds op grond van het BUV.

⁶⁶⁵ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 201.

VII.6.3. DE REGELING IN DUITSLAND

Gelijklopende strafvervolgingen vormen conform het Duitse rechtshulprecht geen weigeringsgrond. Duitsland heeft evenmin een voorbehoud in die zin aangetekend bij het ERV. Nederland deed dit echter wel en hield zich aldus het recht voor om rechtshulp te weigeren indien de verdachte ook in Nederland wordt vervolgd voor het aan het rechtshulpverzoek ten grondslag liggende feit. In dat perspectief moet dan ook rekening worden gehouden met de wederkerigheid *ex* artikel 23, derde lid ERV, zodat Duitsland deze weigeringsgrond ook kan invoeren ten aanzien van Nederlandse rechtshulpverzoeken.

VII.6.4. DE REGELING IN FRANKRIJK

Ook het Franse rechtshulprecht bevat geen bepaling inzake gelijklopende strafvervolgingen. Met betrekking tot aan Frankrijk gerichte Nederlandse rechtshulpverzoeken bestaat echter op grond van artikel 23, derde lid ERV wel de mogelijkheid tot weigering.

VII.7. HET *NE BIS IN IDEM*-BEGINSEL

Binnen de Benelux kan rechtshulp krachtens artikel 22, tweede lid, b) BUV worden geweigerd indien de betrokkene reeds onherroepelijk berecht is ten aanzien van de feiten waarop het rechtshulpverzoek betrekking heeft. Het ERV bevat geen soortgelijke weigeringsgrond, al werd onder meer door België en Nederland wel een voorbehoud in die zin bij artikel 2 ERV aangetekend. Ook de EU-Rechtshulpovereenkomst bevat geen bepaling inzake *ne bis in idem*. Deze thematiek is in de loop van de voorafgaande onderhandelingen zelfs niet aan de orde geweest.⁶⁶⁶

In het rechtshulpverkeer tussen de Schengenpartners dient echter rekening te worden gehouden met artikel 54 SUO. Een persoon die bij onherroepelijk vonnis door een overeenkomstsluitende Partij werd berecht, kan aldus door een andere overeenkomstsluitende Partij niet ter zake van dezelfde feiten worden vervolgd. Ingeval een straf of maatregel werd opgelegd, geldt wel als voorwaarde dat deze hetzij reeds is ondergaan, hetzij daadwerkelijk ten uitvoer wordt gelegd, hetzij op grond van de wetten van de veroordelende Partij niet meer ten uitvoer kan worden gelegd. De uniforme betekenis die artikel 54 SUO aan het *ne bis in idem*-beginsel toekent, moet logischerwijze ook gelden voor het verlenen van wederzijdse

⁶⁶⁶ G. VERMEULEN, *o.c.*, nr. 154.

rechtshulp.⁶⁶⁷ In het licht van deze bepaling zal de uitvoering van Nederlandse rechtshulpverzoeken aldus in voorkomend geval door België, Duitsland en Frankrijk worden geweigerd.

Hoewel artikel 54 SUO een ogenschijnlijk duidelijke bepaling is, roept het bij nader inzien tal van vragen op, waarvan er inmiddels een aantal werden beantwoord door het Hof van Justitie.⁶⁶⁸

Een eerste reeks vragen heeft te maken met het begrip onherroepelijk vonnis. Duidelijk is dat dit vonnis niet noodzakelijk een veroordeling dient in te houden. Zo moet het in artikel 54 SUO verankerde *ne bis in idem*-beginsel ook worden toegepast op een beslissing van de justitiële autoriteiten waardoor een verdachte bij onherroepelijk vonnis is vrijgesproken wegens gebrek aan bewijs van het strafbaar feit.⁶⁶⁹ Het Hof wees er weliswaar op dat de vrijspraak *in casu* gebaseerd was op een beoordeling ten gronde van de zaak, doch sloot niet uit dat ook een rechterlijke uitspraak die niet steunt op een dergelijke beoordeling onder artikel 54 SUO zou kunnen vallen. In die lijn werd vervolgens beslist dat het *ne bis in idem*-beginsel ook van toepassing is op een beslissing van een rechterlijke instantie waarbij een verdachte definitief wordt 'vrijgesproken' wegens verjaring van het strafbaar feit waarvoor de strafvervolgning werd ingesteld. De verjaring komt wel slechts ten goede aan de persoon die onherroepelijk werd berecht, zodat geen *ne bis in idem* geldt voor andere personen die voor dezelfde feiten in een andere lidstaat voor het eerst zouden worden vervolgd.⁶⁷⁰ Een rechterlijke beslissing waarbij zonder enige beoordeling ten gronde wordt verklaard dat de zaak geëindigd is, nadat het parket had besloten om niet verder te vervolgen op de enkele grond dat tegen dezelfde verdachte in een andere lidstaat een strafprocedure ter zake van dezelfde feiten werd ingeleid, vormt logischerwijze evenwel geen grondslag voor toepassing van artikel 54 SUO.⁶⁷¹ Het begrip onherroepelijk vonnis veronderstelt overigens niet noodzakelijk een rechterlijke beslissing. Ook procedures tot beëindiging van de strafvervolgning, waarbij het openbaar ministerie zonder rechterlijke tussenkomst een einde maakt aan een ingeleide strafprocedure, nadat de verdachte voldaan heeft aan bepaalde voorwaarden en hij met name een door het openbaar ministerie vastgestelde geldsom betaald heeft, vormen immers een grondslag voor de toepassing van artikel 54 SUO.⁶⁷² In het licht van deze rechtspraak lijkt elke afhandeling van strafzaken door het openbaar ministerie, waarbij de strafvervolgning vervalst nadat de verdachte aan bepaalde voorwaarden heeft

⁶⁶⁷ F. THOMAS, *Internationale rechtshulp in strafzaken*, nr. 204. Zie ook P. SCHÄDEL, *o.c.*, 230-235.

⁶⁶⁸ Alle aangehaalde arresten zijn beschikbaar op <http://curia.europa.eu/>.

⁶⁶⁹ H.v.J. 28 september 2006, *Van Straaten*, C-150/05.

⁶⁷⁰ H.v.J. 28 september 2006, *Gasparini*, C-467/04. Zie verder ook S. DEWULF, "Het Hof van Justitie over 'bis' en 'idem' in Van Straaten en Gasparini", *N.C.* 2007, 51-55.

⁶⁷¹ H.v.J. 10 maart 2005, *Miraglia*, C-469/03.

⁶⁷² H.v.J. 11 februari 2003, *Gözütok en Brügge*, C-187/01 en C-385/01.

voldaan, de grondslag voor een toepassing van *ne bis in idem* te kunnen vormen.⁶⁷³

In de tweede plaats rijzen vragen met betrekking tot de identiteit van de feiten. Ook hier stelt het Hof van Justitie zich soepel op. Het relevante criterium is immers de gelijkheid van de materiële feiten, begrepen als het bestaan van een geheel van feiten die onlosmakelijk met elkaar verbonden zijn; en dit ongeacht de juridische kwalificatie van deze feiten of het beschermde rechtsbelang.⁶⁷⁴ De loutere vaststelling dat feiten die aanleiding geven tot strafrechtelijke vervolgingen in twee lidstaten verbonden zijn door hetzelfde misdadig opzet volstaat echter niet om deze feiten als identiek in de zin van artikel 54 SUO te beschouwen. Een dergelijk subjectief verband impliceert immers niet noodzakelijkerwijze het bestaan van een objectief verband tussen de betrokken materiële feiten, die naar tijd, plaats en aard verschillend kunnen zijn. Toepassing van artikel 54 SUO vereist dan ook dat tussen de feiten onderling een objectief verband bestaat, hetgeen uiteindelijk door de nationale rechter moet worden beoordeeld.⁶⁷⁵ Ten aanzien van delicten in verband met verdovende middelen preciseerde het Hof dat het niet vereist is dat de hoeveelheden drugs in de twee betrokken Staten gelijk zouden zijn of dat er identiteit zou zijn tussen de van deelneming aan deze feiten in beide Staten verdachte personen.⁶⁷⁶ Daarenboven dienen de strafbare feiten van uitvoer van verdovende middelen enerzijds en invoer van dezelfde verdovende middelen anderzijds in beginsel te worden beschouwd als dezelfde feiten in de zin van artikel 54 SUO, zij het dat het Hof ook hier wel benadrukt dat de uiteindelijke beoordeling hiervan toekomt aan de nationale instanties.⁶⁷⁷

Tot slot dient te worden bepaald wat precies wordt bedoeld met een straf of maatregel die reeds ondergaan is of die daadwerkelijk ten uitvoer wordt gelegd.

⁶⁷³ Zie T. ONGENA, “De ‘ne bis in idem’-regel en de Schengenlanden. Ook buitenlandse transacties verhinderen verdere vervolging”, *N.j.W.* 2003, (762) 766-768; A. WEYEMBERGH, “Le principe ne bis in idem: pierre d’achoppement de l’espace pénal européen?”, *C.D.E.* 2004, vol. 3-4, (337) 351-352.

⁶⁷⁴ H.v.J. 28 september 2006, *Van Straaten*, C-150/05; H.v.J. 9 maart 2006, *Van Esbroeck*, C-436/04.

⁶⁷⁵ H.v.J. 18 juli 2007, *Kraaijenbrink*, C-367/05. Zie tevens S. DEWULF, “Over brede interpretaties van, en grenzen aan, de Europese ne bis in idem-regelen”, *N.C.* 2007, 422-426.

⁶⁷⁶ H.v.J. 28 september 2006, *Van Straaten*, C-150/05.

⁶⁷⁷ H.v.J. 28 september 2006, *Van Straaten*, C-150/05; H.v.J. 9 maart 2006, *Van Esbroeck*, C-436/04. Dit standpunt staat haaks op de rechtspraak van het Belgische Hof van Cassatie, waarin ten aanzien van de sluikhandel in verdovende middelen en psychotrope stoffen werd geoordeeld dat de op het grondgebied van verschillende Staten gepleegde strafbare feiten te beschouwen zijn als afzonderlijke misdrijven die afzonderlijk worden bestraft (Cass. 29 juni 1999, *R.W.* 2000-01, 124, noot W. MAHIEU, *T. Strafr.* 2000, 100, noot J. ROZIE. Zie tevens Cass. 27 november 2001, *Pas.* 2001, nr. 646). Deze zienswijze behoort thans voor de Schengen-ruimte definitief tot het verleden. In reactie op het arrest-Van Esbroeck heeft het Hof van Cassatie zich immers aangesloten bij de interpretatie van het Hof van Justitie (Cass. 16 mei 2006, P.04.0265.N. Voor een toepassing door de feitenrechter, zie Corr. Brussel 18 mei 2006, *Vigiles* 2006, 193, noot P. VANWALLEGHEM).

VII. Het weigeren van de gevraagde rechtshulp

Uit de rechtspraak van het Hof van Justitie blijkt dat ook een voorwaardelijk opgelegde gevangenisstraf hieronder valt. De omstandigheid dat de verdachte in afwachting van zijn proces korte tijd werd aangehouden en/of in voorlopige hechtenis werd genomen, is daarentegen niet dienend. Dit geldt ook indien deze vrijheidsbeneming naar het recht van de veroordelende Staat in mindering moet worden gebracht op een latere tenuitvoerlegging van de gevangenisstraf.⁶⁷⁸

⁶⁷⁸ H.v.J. 18 juli 2007, *Kretzinger*, C-288/05.

VIII. BESLUIT BIJ DEEL II

In dit deel werd het formele kader geanalyseerd waarbinnen Nederlandse rechtshulpverzoeken door België, Duitsland en Frankrijk worden afgehandeld. Naast de verdragsrechtelijke regeling, werd met name ook de nationale wet- en regelgeving van deze landen beproven. Hierbij is gebleken dat er op het vlak van de vorm en de inhoud van rechtshulpverzoeken een soepele regeling geldt, die in essentie slechts vereist dat aan de aangezochte Staat een schriftelijk stuk wordt overgemaakt, waarin een aantal voor de adequate afhandeling van de zaak noodzakelijke gegevens moeten worden opgenomen. In dit perspectief is de in het Protocol bij de EU-Rechtshulpovereenkomst opgenomen regeling inzake de aanvullende rechtshulpverzoeken voor de praktijk overigens bijzonder nuttig. De verzoekende autoriteit die bij de uitvoering van het rechtshulpverzoek in de aangezochte lidstaat aanwezig is, kan daar ter plaatse immers meteen een aanvullend verzoek formuleren. Zodoende kan niet alleen kostbare tijd worden bespaard, maar wordt ook een rechtstreeks overleg tussen de autoriteiten van de betrokken lidstaten gefaciliteerd.

De bevoegde Nederlandse rechterlijke autoriteit kan haar rechtshulpverzoek in beginsel rechtstreeks richten aan de bevoegde instantie in België, Duitsland of Frankrijk. De beantwoording van het verzoek en de overmaking van de uitvoeringsstukken kan op dezelfde wijze gebeuren. Deze rechtstreekse communicatie tussen de betrokken autoriteiten komt de snelheid en de effectiviteit van de rechtshulpverlening zonder meer ten goede. Daar staat tegenover dat het zodoende voor de aangezochte Staat moeilijk wordt om een globaal beeld te krijgen van de in omloop zijnde rechtshulpverzoeken en van de voortgang van hun afhandeling. De ontwikkeling op centraal niveau van een beleid dat gesteund is op betrouwbare empirische gegevens wordt op deze wijze ook ernstig gehypothekeerd. In die optiek is de Belgische regeling, die inhoudt dat de aangezochte autoriteit een kopie van elk rechtshulpverzoek aan de Federale Overheidsdienst Justitie overmaakt, zeer verdedigbaar. In Duitsland is een dergelijke informatieplicht niet voorzien en blijkt het niet mogelijk om standaardstatistieken aan te maken inzake de inkomende rechtshulpverzoeken. Het is overigens opmerkelijk dat de Duitse overheid meent dat het opzetten en beheren van een systeem van registratie van inkomende (en uitgaande) rechtshulpverzoeken te veel werk zou vragen en niet in verhouding staat tot de te verwachten voordelen. De Franse CPP bevat evenmin een systematische informatieplicht ten aanzien van het Ministerie van Justitie. Hier moet echter voor ogen worden gehouden dat de belangrijke, doch vertrouwelijk gehou-

den *Circulaire-memento sur l'entraide pénale internationale* mogelijkwerijze wel in een dergelijke verplichting voorziet.

De wijze van beslissen over de tenuitvoerlegging van rechtshulpverzoeken wordt in hoofdzaak bepaald door het nationale recht. In vergelijking met België en Frankrijk geldt in Duitsland op dit punt een vrij complexe – en tot op zekere hoogte per deelstaat verschillende – regeling, waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen het *Bewilligungsverfahren* en het *Vornahmeverfahren*.

Waar de wijze van uitvoering van rechtshulpverzoeken traditioneel werd beheerst door het recht van de aangezochte Staat – *locus regit actum* –, is in de EU-Rechtshulpovereenkomst voorzien dat de verzoekende autoriteit formaliteiten en procedures kan aangeven die door de aangezochte lidstaat in acht zullen worden genomen. Enerzijds komt deze *forum regit actum*-regel de bruikbaarheid van de door rechtshulp verkregen gegevens als bewijsmateriaal in de verzoekende Staat zonder meer ten goede. Anderzijds moet wel voor ogen worden gehouden dat de aangezochte autoriteiten doorgaans niet vertrouwd zijn met de toe te passen buitenlandse regels. In die optiek kan het dan ook bijzonder nuttig zijn dat een vertegenwoordiger van de verzoekende Staat aanwezig is bij de uitvoering van het rechtshulpverzoek. De verplichting tot het toepassen van formaliteiten en procedures uit het recht van de verzoekende Staat geldt volgens de EU-Rechtshulpovereenkomst slechts voor zover aldus geen afbreuk wordt gedaan aan de fundamentele beginselen van het recht van de aangezochte Staat. Wat hier precies onder verstaan moet worden, zal logischerwijze door deze Staat zelf moeten worden bepaald. In dat perspectief is het betreuenswaardig dat de Belgische, Duitse en Franse wetgeving ter zake geen echte verduidelijking biedt. De Wetgever schuift hier als het ware zijn verantwoordelijkheid door naar de bij de rechtshulp betrokken justitiële actoren. In combinatie met de rechtstreekse overdracht van rechtshulpverzoeken kan dit er echter toe leiden dat zeer diverse interpretaties van de grenzen van de *forum regit actum*-regel ontstaan, hetgeen vanzelfsprekend de transparantie ten aanzien van de verzoekende Staat geenszins ten goede komt.

De uitvoering van rechtshulpverzoeken binnen een redelijke termijn is van oudsher een teer punt. Op dat vlak voorzien de verdragen niet in een sluitende regeling. Op grond van de EU-Rechtshulpovereenkomst dient de aangezochte lidstaat wel zo spoedig mogelijk aan het verzoek te voldoen, waarbij ook zoveel als mogelijk rekening moet worden gehouden met door de verzoekende lidstaat aangegeven termijnen. Uiteindelijk gaat het hier echter wezenlijk om een loutere intentieverklaring, die niet formeel afdwingbaar is. Dit is overigens ook moeilijk denkbaar, aangezien de rechtshulpverdragen precies voorbijgaan aan de prioritering van rechtshulpverzoeken en aan de daarbij in acht te nemen beleidsoverwegingen. In die zin is het ook niet verwonderlijk dat de Duitse en Franse rechtshulpwetgeving niets bepaalt over de in acht te nemen uitvoeringstermijnen. De

Belgische wet bepaalt ter zake overigens ook slechts dat de verzoekende autoriteit moet worden geïnformeerd ingeval een in het rechtshulpverzoek gestelde termijn niet kan worden nageleefd.

De reeds in het ERV en BUV voorziene mogelijkheid voor autoriteiten van de verzoekende Staat om aanwezig te zijn bij de uitvoering van een rechtshulpverzoek in de aangezochte Staat is voor de praktijk van bijzonder belang. Deze autoriteiten kunnen immers het best beoordelen welke zaken precies relevant zijn voor het onderzoek – bijvoorbeeld bij een huiszoeking – en welke vragen zij in het kader van een verhoor aan een verdachte of getuige willen (laten) stellen. Zij kunnen er daarnaast over waken dat bij het verzamelen van het bewijsmateriaal en het opstellen van processen-verbaal aandacht wordt besteed aan de eisen die het strafprocesrecht van hun Staat ter zake stelt. In die optiek is het wel aangewezen dat de ontvangende autoriteiten van de aangezochte Staat in voldoende mate kennis hebben van de wijze waarop strafprocedures in de verzoekende Staat verlopen en dat zij daarover met de aanwezige functionarissen van laatstgenoemde Staat ook kunnen communiceren.

De gronden waarop de gevraagde rechtshulp kan worden geweigerd, steunen qua systematiek nog steeds hoofdzakelijk op de reeds in het ERV van 1959 voorziene regeling, zij het ook dat er sindsdien wel op een aantal punten belangrijke versoepelingen werden aangebracht en dat de ruimte tot weigeren aldus gevoelig werd beperkt.

In de eerste plaats gaat het om de mogelijke aantasting van de soevereiniteit, de veiligheid, de openbare orde of andere wezenlijke belangen van de aangezochte Staat. Zo deze *ordre public*-exceptie raakt aan de fundamenteën van de rechtsorde van de aangezochte Staat en aldus zonder meer verdedigbaar is, mag zij er niet toe strekken dat aan de eigen rechtsorde een te absolute waarde wordt toegekend. Een voldoende strikte toepassing van deze weigeringsgrond dringt zich dan ook op. In die optiek is het positief dat de EU-Rechtshulpovereenkomst ter zake uitgaat van een voorafgaandelijk overleg tussen de betrokken Staten, waarin wordt getracht om een voor beide partijen aanvaardbare oplossing te vinden. Ten aanzien van aan België en Duitsland gerichte Nederlandse rechtshulpverzoeken zal de *ordre public*-exceptie echter slechts zelden aan de orde zijn en stellen zich ter zake geen bijzondere problemen. Frankrijk huldigt daarentegen een bredere interpretatie, waarbij rechtshulp met name ook kan worden geweigerd indien de tenuitvoerlegging van het rechtshulpverzoek zou leiden tot het bekend geraken van geheimen die betrekking hebben op de militaire, economische, ecologische of sociale belangen van Frankrijk.

Rechtshulp kan ten tweede worden geweigerd indien het verzoek betrekking heeft op politieke delicten. Het bereik van deze weigeringsgrond is de laatste decennia evenwel sterk beperkt. Waar dit in een eerste fase gebeurde in rechtshulpverdragen die betrekking hebben op specifieke domeinen – met name de

bestrijding van terrorisme en drugshandel – werd in het Protocol bij de EU-Rechtshulpovereenkomst in algemene zin bepaald dat voor de wederzijdse rechtshulp tussen de lidstaten geen enkel strafbaar feit door de aangezochte lidstaat mag worden beschouwd als een politiek delict, een met een politiek delict samenhangend feit of een feit ingegeven door politieke motieven. Daarbij dient echter wel voor ogen te worden gehouden dat Frankrijk het toepassingsgebied van deze regel heeft beperkt tot de strafbare feiten als bedoeld in de artikelen 1 en 2 van het ETV enerzijds en tot de samenspanning of deelneming met het oogmerk één van deze strafbare feiten te plegen anderzijds.

Het fiscaal karakter van het aan het rechtshulpverzoek ten grondslag liggende strafbaar feit vormt de derde traditionele weigeringsgrond. Ook hier geldt evenwel dat het toepassingsgebied van deze weigeringsgrond doorheen de jaren werd beperkt. Ten aanzien van de aan België, Duitsland en Frankrijk gerichte Nederlandse rechtshulpverzoeken is deze weigeringsgrond thans niet meer aan de orde.

De geanalyseerde rechtshulpverdragen voorzien geen mogelijke weigering van de gevraagde rechtshulp op grond van het oogmerk van discriminatoire behandeling. Dit neemt nochtans niet weg dat de tenuitvoerlegging van Nederlandse rechtshulpverzoeken eventueel wel om deze reden kan worden geweigerd. Voor België vloeit dit voort uit een voorbehoud bij artikel 2 ERV. Ten aanzien van aan Duitsland en aan Frankrijk gerichte verzoeken is dit een gevolg van een door Nederland zelf gemaakt voorbehoud bij artikel 2 ERV, dat er gezien het beginsel van wederkerigheid toe kan leiden dat de Duitse of Franse autoriteiten op deze grondslag de uitvoering van een Nederlands rechtshulpverzoek weigeren.

Aan België, Duitsland of Frankrijk gerichte Nederlandse rechtshulpverzoeken kunnen vervolgens ook worden geweigerd in geval er sprake is van zogenaamde gelijklopende strafvervolgingen. Waar dit voor België voortvloeit uit het BUV, kan de toepassing van deze weigeringsgrond voor Duitsland en Frankrijk aan de orde zijn als gevolg van een door Nederland geformuleerd voorbehoud bij artikel 2 ERV.

Tot slot werd ingegaan op het *ne bis in idem*-beginsel, waarbij met name de recente rechtspraak van het Hof van Justitie inzake de interpretatie van artikel 54 SUO – en de hierbij ontwikkelde ruime invulling van dit beginsel – werd geanalyseerd. De uniforme betekenis die aldus aan artikel 54 SUO wordt gegeven, dient immers ook bij de wederzijdse rechtshulp in strafzaken te gelden.

DEEL III.
DE POLITIËLE EN JUSTITIËLE
ORGANISATIE IN BELGIË,
DUITSLAND EN FRANKRIJK
MET HET OOG OP DE
AFHANDELING VAN
(NEDERLANDSE)
RECHTSHULPVERZOEKEN

DIRK VAN DAELE

In dit deel wordt onderzocht op welke wijze België, Duitsland en Frankrijk hun interne politieke en justitiële organisatie hebben ingericht met het oog op een adequate afhandeling van inkomende rechtshulpverzoeken. Hierbij moet echter meteen worden aangetekend dat het hoofdstuk over Frankrijk noodzakelijkerwijze relatief beperkt is en voornamelijk een beschrijving van een aantal politieke en justitiële diensten omvat. De werkwijze van deze diensten en hun onderlinge samenwerking en verhouding bij de afhandeling van rechtshulpverzoeken blijft zodoende onderbelicht. Wellicht zijn deze aspecten nader geregeld in de belangrijke en omvangrijke *Circulaire-mémento sur l'entraide pénale internationale*, die evenwel strikt vertrouwelijk schijnt te zijn. Deze Circulaire werd in elk geval niet gepubliceerd en was evenmin op een andere wijze ter onzer beschikking, hoewel daartoe wel de nodige stappen werden ondernomen. Dit manco kon overigens ook niet worden opgevangen door de studie van secundaire bronnen. De hier aan

Deel III. De politieke en justitiële organisatie in België, Nederland en Frankrijk
met het oog op de afhandeling van (Nederlandse) rechtshulpverzoeken

de orde zijnde thematiek wordt in de Franse handboeken en overige wetenschappelijke literatuur immers in het beste geval uiterst summier behandeld.

IX. DE POLITIËLE EN JUSTITIËLE ORGANISATIE MET HET OOG OP DE AFHANDELING VAN INKOMENDE RECHTSHULPVERZOEKEN IN BELGIË

IX.1. DE POLITIËLE ORGANISATIE

IX.1.1. HET UITGANGSPUNT

De reguliere politie is in België georganiseerd en gestructureerd op twee niveaus: het lokale niveau en het federale niveau. Enerzijds zijn deze beide niveaus autonoom en hangen zij af van verschillende overheden. In die zin bestaat er tussen de federale politie en de lokale politie dan ook slechts een functionele en geenszins een hiërarchische band. Anderzijds is het wel zo dat beide niveaus samen de geïntegreerde politiezorg dienen te verzekeren.⁶⁷⁹ In dat perspectief moet de geïntegreerde politiedienst dan ook een minimale gelijkwaardige dienstverlening over het gehele grondgebied van het Rijk waarborgen aan de overheden en de burgers.⁶⁸⁰

De politieambtenaren van de federale politie en van de lokale politie zijn bevoegd om hun opdrachten te vervullen op het geheel van het grondgebied van het Rijk.⁶⁸¹ Dit neemt evenwel niet weg dat de politieambtenaren van de lokale politie hun opdrachten in principe vervullen op het grondgebied van hun politiezone.⁶⁸²

Voor wat de uitoefening van de opdrachten van gerechtelijke politie betreft, staat zowel de lokale politie als de federale politie onder het gezag van de minister van Justitie. Deze kan hun dan ook de algemene richtlijnen geven die nodig zijn voor het vervullen van de opdrachten van gerechtelijke politie.⁶⁸³ Overeenkomstig artikel 143*ter* Ger.W. en uitgaande van de principes van specialisatie en subsidiariteit, bepaalt de minister van Justitie verder ook bij richtlijn de opdrachten

⁶⁷⁹ Art. 3, eerste lid WGP.

⁶⁸⁰ Art. 3, laatste lid WGP.

⁶⁸¹ Art. 45, eerste lid WPA.

⁶⁸² Art. 45, tweede lid WPA.

⁶⁸³ Art. 5, tweede lid WPA. Het gezag van de minister van Justitie doet evenwel geen afbreuk aan de eigen bevoegdheden van de hoven van beroep, de procureurs-generaal bij de hoven van beroep, de federale procureur, de procureurs des Konings, de arbeidsauditeurs en de onderzoeksrechters.

van gerechtelijke politie die prioritair worden vervuld door de lokale politie enerzijds en de federale politie anderzijds.⁶⁸⁴ In dit verband dient met name te worden gewezen op de Richtlijn van 20 februari 2002 tot regeling van de taakverdeling, de samenwerking, de coördinatie en de integratie tussen de lokale en de federale politie inzake de opdrachten van gerechtelijke politie (*infra*, IX.1.4).⁶⁸⁵

In het kader van de afhandeling van inkomende (Nederlandse) rechtshulpverzoeken is slechts de federale politie van belang. Het gaat met name om de op centraal niveau georganiseerde directie van de internationale politiesamenwerking (IX.1.2) en directie van de operationele politionele informatie (IX.1.3) enerzijds en om de in de gerechtelijke arrondissementen voorziene gedeconcentreerde gerechtelijke directies (IX.1.4) anderzijds.

IX.1.2. DE DIRECTIE VAN DE INTERNATIONALE POLITIESAMENWERKING

Binnen het commissariaat-generaal van de federale politie staat de directie van de internationale politiesamenwerking (CGI) in voor het ontwikkelen en het verzekeren van het beheer van de internationale – bilaterale en multilaterale – samenwerking tussen de Belgische enerzijds en de buitenlandse politiediensten en de Europese Unie – in het bijzonder Europol – anderzijds. Met het oog hierop ontwikkelt en onderhoudt deze directie de noodzakelijke internationale contacten met derde Staten of Statengroepen en met de diensten en agentschappen van de Europese Unie. Verder is de directie van de internationale politiesamenwerking belast met de ontwikkeling en het beheer van de samenwerking tussen de Belgische politiediensten en Interpol⁶⁸⁶ en staat zij in voor de organisatie en het beheer van de vertegenwoordiging van de Belgische politiediensten in het buitenland.⁶⁸⁷

IX.1.3. DE DIRECTIE VAN DE OPERATIONELE POLITIONELE INFORMATIE

De operationele aspecten van de internationale politiesamenwerking behoren tot de verantwoordelijkheid van de directie van de operationele politionele informatie (CGO), die ingesteld is binnen het commissariaat-generaal van de federale

⁶⁸⁴ Art. 5, laatste lid WPA.

⁶⁸⁵ B.S. 1 maart 2002. Zie D. VAN DAELE, F. GOOSSENS, B. VANGEEBERGEN en F. HUTSEBAUT, *Het Belgische politiewezen. Wetgeving – Beleid – Literatuur inzake politie, bestuur en justitie*, Mechelen, Kluwer, 2004, 751-760.

⁶⁸⁶ En alle andere internationale organisaties belast met het bevorderen en ondersteunen van internationale samenwerking.

⁶⁸⁷ Zie art. 9 KB 14 november 2006 betreffende de organisatie en de bevoegdheden van de federale politie.

politie. Deze directie staat aldus in voor het onderhouden van rechtstreekse internationale contacten van operationele aard met buitenlandse politiediensten, Europol en Interpol en vormt het operationeel aanspreekpunt voor de buitenlandse verbindingsofficieren in België en voor de vertegenwoordigers van de Belgische politiediensten in het buitenland.⁶⁸⁸ Tevens is zij belast met het opvolgen en ondersteunen van de operationele contactpunten en met het operationele beheer ervan.⁶⁸⁹

De directie van de operationele politieke informatie staat daarnaast in voor de organisatie en het beheer van de gemeenschappelijke politiecentra⁶⁹⁰ enerzijds en van het nationaal invalspunt⁶⁹¹ anderzijds. Dit invalspunt verzekert de operationele aspecten van de internationale politiesamenwerking en fungeert als operationeel aanspreekpunt voor de Belgische en internationale politiediensten en voor de organisaties die belast zijn met de internationale politiesamenwerking.⁶⁹²

IX.1.4. DE GEDECONCENTREERDE GERECHTELIJKE DIRECTIES

Naast de centrale diensten omvat de federale politie ook gedeconcentreerde gerechtelijke directies, die in beginsel hun ambtsgebied en zetel hebben in de gerechtelijke arrondissementen⁶⁹³ en elk worden geleid door een gerechtelijke directeur. Deze gedeconcentreerde gerechtelijke directies voeren de gespecialiseerde opdrachten van gerechtelijke politie uit die hen overeenkomstig het tweede en derde lid van artikel 5 WPA worden toegewezen.⁶⁹⁴ Daartoe leidt en organiseert de gerechtelijke directeur zijn directie en coördineert hij de uitvoering van de opdrachten door de leden ervan.⁶⁹⁵ De gerechtelijke directeur handelt hierbij conform de bevelen, onderrichtingen en richtlijnen vanwege de directeur-generaal van de algemene directie gerechtelijke politie.⁶⁹⁶

⁶⁸⁸ Art. 8, 7°, a, d en e KB 14 november 2006. De directie van de operationele politieke informatie fungeert verder ook als operationeel centraal aanspreekpunt binnen de multilaterale samenwerkingsverbanden en internationale organisaties inzake politiesamenwerking (art. 8, 7°, b) KB 14 november 2006).

⁶⁸⁹ Art. 8, 7°, f KB 14 november 2006. Ook het operationeel beheer en de verspreiding van internationale seiningen behoren tot de opdrachten van de directie van de operationele politieke informatie (art. 8, 7°, c KB 14 november 2006).

⁶⁹⁰ Waarvan tevens wordt deelgenomen door de algemene directies van de bestuurlijke en gerechtelijke politie.

⁶⁹¹ Waarvan tevens wordt deelgenomen door de algemene directies van de bestuurlijke en gerechtelijke politie.

⁶⁹² Art. 8, 6° en 8° KB 14 november 2006.

⁶⁹³ Zie art. 93 en 94 WGP.

⁶⁹⁴ Art. 105, eerste lid WGP.

⁶⁹⁵ Art. 105, tweede lid WGP.

⁶⁹⁶ Art. 105, derde lid WGP.

De taakverdeling, de samenwerking, de coördinatie en de integratie tussen de lokale en de federale politie inzake de opdrachten van gerechtelijke politie worden geregeld in de Richtlijn van de minister van Justitie van 20 februari 2002.⁶⁹⁷ Overeenkomstig deze Richtlijn wordt elk strafrechtelijk onderzoek dat als complex dient te worden beschouwd, in beginsel door de bevoegde magistraat toegewezen aan de federale politie. Eén van de criteria op grond waarvan de complexiteit van een onderzoek wordt beoordeeld betreft de geografische spreiding van gespecialiseerde onderzoeksdaaden. Het onderzoek naar één of meer feiten ter zake waarvan de belangrijkste onderzoeksdaaden overwegend buiten het gerechtelijk arrondissement of *a fortiori* buiten het Rijk moeten worden gesteld, wordt aldus in beginsel aan de federale politie toegewezen. In dat perspectief zal het openbaar ministerie voor de uitvoering van aan België gerichte buitenlandse rechtshulpverzoeken dan ook een beroep doen op de gedeconcentreerde gerechtelijke directies.

De wijze waarop de gedeconcentreerde gerechtelijke directies georganiseerd zijn, verschilt naargelang het gerechtelijk arrondissement. Ook de binnen deze directies voorziene researchcapaciteit varieert naargelang de omvang van het gerechtelijk arrondissement. Waar het in de kleine arrondissementen gaat om een veertigtal personeelsleden, bestaan de gerechtelijke directies van de middelgrote arrondissementen uit een honderdtal rechercheurs. In de grote gerechtelijke arrondissementen gaat het om circa 200 politie-ambtenaren.⁶⁹⁸ Hierbij dient uiteraard wel voor ogen te worden gehouden dat de geconcentreerde gerechtelijke directies instaan voor alle recherche-activiteiten van de federale politie.

IX.2. DE JUSTITIËLE ORGANISATIE

IX.2.1. HET UITGANGSPUNT

Op het vlak van de inrichting van de justitiële organisatie met het oog op het verlenen van wederzijdse rechtshulp dient enerzijds te worden gewezen op de specialisatie binnen het college van procureurs-generaal (IX.2.2) en moet anderzijds rekening worden gehouden met het federaal parket, dat onder meer instaat voor het vergemakkelijken van de internationale samenwerking in strafzaken (IX.2.3).

Vooraleer hierop nader in te gaan, moet worden aangestipt dat er binnen de parketten van eerste aanleg slechts tot op zekere hoogte sprake is van een werkelijke specialisatie van de magistraten. Waar op de grote parketten nog wel gespecialiseerde afdelingen of secties ingesteld zijn, geldt op vele parketten eigenlijk

⁶⁹⁷ B.S. 1 maart 2002. Zie D. VAN DAELE, F. GOOSSENS, B. VANGEEBERGEN en F. HUTSEBAUT, *o.c.*, 751-760.

⁶⁹⁸ Zie www.polfed-fedpol.be.

nog als uitgangspunt dat alle dossiers in wezen door elke magistraat behandeld moeten kunnen worden.⁶⁹⁹ Deze vaststelling geldt ook voor wat de behandeling van buitenlandse rechtshulpverzoeken betreft. Wel werd binnen elk parket van eerste aanleg een referentiemagistraat voor de internationale rechtshulp aangewezen. Deze magistraat biedt ondersteuning aan zijn collega's en ziet er op toe dat de wettelijke regeling wordt nageleefd.⁷⁰⁰

IX.2.2. HET COLLEGE VAN PROCUREURS-GENERAAL

Met het oog op de uitoefening van de bevoegdheden van het college van procureurs-generaal kan de Koning – na overleg met het college – specifieke taken opdragen aan elke procureur-generaal.⁷⁰¹ Van deze mogelijkheid werd gebruik gemaakt via het Koninklijk Besluit van 6 mei 1997.⁷⁰² Op grond hiervan werd binnen het college van procureurs-generaal een zekere specialisatie en bijhorende portefeuillevreiding tot stand gebracht. In het kader van deze studie is met name van belang dat de procureur-generaal te Gent onder meer instaat voor de internationale betrekkingen en de betrekkingen met het federaal parket.⁷⁰³

De procureur-generaal te Gent is aldus belast met het beleidsvoorbereidend werk in deze beide materies. Concreet gaat het dan om kwesties als het verzamelen van documentatie, het uitwerken van een ontwerpstandpunt en het dagelijks beheer of de coördinatie in de toegewezen materie. Het betreft echter louter studie- en onderzoeksopdrachten en dus geenszins de uitvoering zelf van het strafrechtelijk beleid in het betrokken domein. Een individuele procureur-generaal kan dan ook niet zonder voorafgaand overleg met en het akkoord van het college van procureurs-generaal bepalen wat het beleid van het college in een bepaald domein is. Verder is het een individuele procureur-generaal evenmin toegestaan om ten aanzien van de materie die hij in zijn portefeuille heeft maatregelen voor heel België uit te vaardigen.⁷⁰⁴

⁶⁹⁹ Zie verder D. VAN DAELE, *Openbaar ministerie en strafrechtelijk beleid. Een rechtsvergelijkend onderzoek in België, Nederland en Duitsland*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 304-305.

⁷⁰⁰ Punt II.7.2. Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 9 februari 2005 betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken.

⁷⁰¹ Art. 143bis § 5, vierde lid Ger.W.

⁷⁰² KB 6 mei 1997 betreffende de specifieke taken van de leden van het college van procureurs-generaal.

⁷⁰³ Art. 3, 2° en 5° KB 6 mei 1997.

⁷⁰⁴ Wetsontwerp tot instelling van het college van procureurs-generaal en tot instelling van het ambt van federaal magistraat. Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Coveliers en Vandenberghe, *Parl. St.* Senaat 1996-97, nr. 1-447/4, 4, 47, 61-65 en 88; Wetsontwerp tot instelling van het college van procureurs-generaal en tot instelling van het ambt van nationaal magistraat. Verslag namens de Commissie voor de Justitie uitgebracht door de heren Thierry Giet en Frans Lozie, *Parl. St.* Kamer 1996-97, nr. 867/6, 3 en 18.

IX.2.3. HET FEDERAAL PARKET

IX.2.3.1. *De opdrachten van het federaal parket inzake de internationale samenwerking in strafzaken*

IX.2.3.1.1. Het vergemakkelijken van de internationale samenwerking

Luidens artikel 144bis §2, 2° Ger.W. is het federaal parket belast met het vergemakkelijken van de internationale samenwerking. Deze opdracht geldt ten aanzien van alle misdrijven⁷⁰⁵ en is dus geenszins beperkt tot de strafbare feiten uit hoofde waarvan het federaal parket de strafvordering kan uitoefenen.

De federale procureur oefent deze taak uit in overleg met de betrokken procureurs des Konings of arbeidsauditeurs. Indien dit noodzakelijk is, kan de federale procureur echter wel dwingende onderrichtingen aan deze magistraten geven, voor zover hij althans voorafgaand de territoriaal bevoegde procureur-generaal ingelicht heeft en deze laatste geen andersluidende beslissing genomen heeft.⁷⁰⁶ Met het oog op een vlotte en efficiënte internationale samenwerking, kan de federale procureur overigens ook beslissen om de zaak tot zich te trekken en aldus zelf de strafvordering uit te oefenen.⁷⁰⁷ Deze mogelijkheid geldt vanzelfsprekend wel slechts ten aanzien van de strafbare feiten waarvoor het federaal parket bevoegd is om de strafvordering uit te oefenen.⁷⁰⁸

Daarnaast pleegt de federale procureur geregeld operationeel overleg met de buurlanden en onderhoudt hij bevoorrechte contacten met de nationale en gespecialiseerde parketten van de andere Europese landen. Hierbij is zijn optreden vooral gericht op het aanmoedigen van de internationale samenwerking, het aanreiken van expertise en het realiseren van een centraal aanspreekpunt.⁷⁰⁹

IX.2.3.1.2. Het federaal parket en de afhandeling van rechtshulpverzoeken

In het kader van de internationale samenwerking in strafzaken vormt de federale procureur het centraal aanspreekpunt voor de buitenlandse gerechtelijke overheden enerzijds en voor de ter zake voorziene internationale instellingen anderzijds.

⁷⁰⁵ Punt 28 Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 16 mei 2002 betreffende het federaal parket.

⁷⁰⁶ Art. 144sexies Ger.W.

⁷⁰⁷ Punt 25 Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 16 mei 2002 betreffende het federaal parket.

⁷⁰⁸ Zie hierover D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, *Criminaliteit en rechtshandhaving in de Euregio Maas-Rijn. Deel 2. De inrichting van opsporing en vervolging in België, Duitsland en Nederland en de internationale politieke en justitiële samenwerking in de Euregio Maas-Rijn*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 17-21.

⁷⁰⁹ Punt 27 Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 16 mei 2002 betreffende het federaal parket.

Bij dit laatste kan niet alleen worden gedacht aan het Internationaal Strafhof en de Internationale Strafrechtstribunalen voor Ex-Joegoslavië en Rwanda, maar ook aan het Europees Justitieel Netwerk, Eurojust, OLAF, Europol en Interpol.⁷¹⁰

Geen enkel internationaal rechtsinstrument bepaalt dat aan België gerichte rechtshulpverzoeken noodzakelijk via het federaal parket moeten worden overgemaakt. De tussenkomst van het federaal parket blijft dan ook beperkt tot die gevallen waarin het met zekerheid een meerwaarde kan bieden bij de rechtshulpverlening.⁷¹¹ In 2005 ontving het federaal parket aldus 557 verzoeken tot ondersteuning vanwege gerechtelijke autoriteiten uit 69 landen. Een aanzienlijk aantal van deze verzoeken – 158 om precies te zijn – was afkomstig uit Nederland. In 466 van de 557 verzoeken had de door de buitenlandse gerechtelijke autoriteiten aan het federaal parket gevraagde ondersteuning betrekking op een rechtshulpverzoek.⁷¹² In de overige gevallen ging het om het bekomen van algemene of politio-nale inlichtingen.⁷¹³

De faciliterende, coördinerende en ondersteunende rol die het federaal parket speelt bij de uitvoering van aan België gerichte rechtshulpverzoeken komt tot uiting in vier modaliteiten van optreden. In de eerste plaats kan de bevoegde buitenlandse autoriteit haar rechtshulpverzoek in dringende gevallen aan het federaal parket richten, dat vervolgens zal meedelen welke Belgische gerechtelijke overheid bevoegd is voor de uitvoering van dit verzoek. Het federaal parket zal in dergelijke gevallen zelf het rechtshulpverzoek aan de bevoegde Belgische instantie doorsturen⁷¹⁴ en hierbij aangeven dat de uitvoeringsstukken hetzij rechtstreeks aan de verzoekende autoriteit mogen worden gezonden – met melding aan de federale procureur, zodat deze zijn dossier kan afsluiten – hetzij slechts via tussenkomst van het federaal parket aan de bestemming kunnen worden overgemaakt.⁷¹⁵

⁷¹⁰ Punt 27 Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 16 mei 2002 betreffende het federaal parket.

⁷¹¹ FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 21 mei 2002 tot 31 augustus 2003*, 37.

⁷¹² FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 1 januari tot 31 december 2005*, 21-22.

⁷¹³ Wat dit laatste betreft, zie FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 21 mei 2002 tot 31 augustus 2003*, 38.

⁷¹⁴ Punt 32 Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 16 mei 2002 betreffende het federaal parket. Het betrokken parket zal een ontvangstbewijs van de zending aan het federaal parket sturen, waarbij het dossiernummer en de naam van de magistraat die belast is met de uitvoering van het rechtshulpverzoek worden vermeld. Deze gegevens worden door het federaal parket onmiddellijk aan de verzoekende buitenlandse autoriteit toegestuurd (zie FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 21 mei 2002 tot 31 augustus 2003*, 38 en 40).

⁷¹⁵ Punt II.7.2.c Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 9 februari 2005 betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken.

In het verlengde hiervan kan het federaal parket op verzoek van de buitenlandse autoriteit ook de stand van uitvoering van een eerder aan België gericht rechtshulpverzoek nagaan. Het federaal parket zal dan de nodige informatie verzamelen over de stand van zaken en kan zo nodig bij de betrokken gerechtelijke autoriteit aandringen op een snelle(re) afhandeling van het rechtshulpverzoek.⁷¹⁶ Desgevallend kunnen hierbij bindende onderrichtingen worden gegeven. In de praktijk blijkt dit echter niet nodig te zijn, aangezien tot op heden alle beslissingen in overleg met de betrokken procureurs des Konings werden genomen.⁷¹⁷

In de derde plaats is het federaal parket belast met de coördinatie van de uitvoering van buitenlandse rechtshulpverzoeken waarbij verschillende Belgische gerechtelijke overheden in onderscheiden gerechtelijke arrondissementen betrokken zijn.⁷¹⁸ Indien het rechtshulpverzoek in een dergelijk geval aan het federaal parket werd overgemaakt, zal dit een exemplaar ervan aan elk van de betrokken parketten richten, waardoor deze tegelijkertijd kunnen optreden en er geen onnodig tijdverlies is.⁷¹⁹

En tot slot voert het federaal parket ook zelf rechtshulpverzoeken uit. Hierbij kunnen in wezen drie soorten gevallen worden onderscheiden. Ten eerste gaat het om de buitenlandse rechtshulpverzoeken die kaderen in een in België lopend strafrechtelijk onderzoek, waarin het federaal parket belast is met de uitoefening van de strafvordering.⁷²⁰ Ten tweede gaat het om de gevallen waarin er sprake is

⁷¹⁶ FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 21 mei 2002 tot 31 augustus 2003*, 39.

⁷¹⁷ Zie FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 1 januari tot 31 december 2005*, 17; FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 1 september 2003 tot 31 december 2004*, 20; FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 21 mei 2002 tot 31 augustus 2003*, 33.

⁷¹⁸ Punt 32 Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 16 mei 2002 betreffende het federaal parket; FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 21 mei 2002 tot 31 augustus 2003*, 39. Indien de Federale Overheidsdienst Justitie een buitenlands rechtshulpverzoek ontvangt dat in twee of meer gerechtelijke arrondissementen ten uitvoer moet worden gelegd, stuurt het dit rechtstreeks door naar het federaal parket (FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 1 januari tot 31 december 2005*, 19).

⁷¹⁹ FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 21 mei 2002 tot 31 augustus 2003*, 40.

⁷²⁰ Punt II.7.2.c Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 9 februari 2005 betreffende de internationale rechtshulp in strafzaken. De federale procureur staat logischerwijze ook in voor de redactie en doorzending naar het buitenland van zijn eigen internationale rechtshulpverzoeken in de dossiers waarin hij zelf de strafvordering uitoefent. Tevens biedt hij ondersteuning aan de Belgische gerechtelijke autoriteiten voor hun uitgaande rechtshulpverzoeken (zie punten 29 en 31 Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 16 mei 2002 betreffende het federaal parket).

van hoogdringendheid, in die zin dat elke vertraging in de uitvoering van het rechtshulpverzoek de goede afloop van het in het buitenland lopend onderzoek in gevaar kan brengen. Mits voorafgaande kennisgeving aan de bevoegde procureur des Konings of arbeidsauditeur, zal het federaal parket dan zelf het rechtshulpverzoek uitvoeren. Hierbij kan bijvoorbeeld worden gedacht aan de situatie waarin binnen een zeer korte tijdspanne een aantal getuigen in België dient te worden gehoord. En in de derde plaats is het federaal parket belast met de uitvoering van internationale rechtshulpverzoeken waarvan de plaats van tenuitvoerlegging in België niet onmiddellijk lokaliseerbaar is. Hierbij kan het onder meer gaan om de identificatie, het opsporen en het af luisteren van telefoonverkeer en om het uitvoeren van grensoverschrijdende observaties of bewaakte en gecontroleerde af- en doorleveringen. Ook het verzoek tot verspreiding van internationale seiningen en het doen uitvoeren van ballistische analyses of expertises inzake DNA kunnen onder deze categorie vallen.⁷²¹

IX.2.3.1.3. Het federaal parket en de internationale politieke informatie-uitwisseling

De federale procureur vervult tevens een centrale rol in het kader van de controle op de internationale politieke informatie-uitwisseling.⁷²² Als uitgangspunt geldt dat gegevens van persoonlijke aard en inlichtingen die de Belgische politiediensten in het kader van hun opdrachten hebben ingewonnen en verwerkt, bij toepassing van artikel 44/1, derde lid WPA kunnen worden meegedeeld aan buitenlandse politiediensten. In het licht van de Gezamenlijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 14 februari 2000 dient hierbij evenwel een onderscheid te worden gemaakt tussen gegevens die de Belgische politiediensten autonoom en zelfstandig aan het buitenland kunnen doorgeven enerzijds en gegevens die zij slechts na een voorafgaande toestemming van de Belgische gerechtelijke autoriteiten aan het buitenland kunnen overmaken anderzijds.⁷²³

⁷²¹ Zie Punt 33 Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 16 mei 2002 betreffende het federaal parket; FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 21 mei 2002 tot 31 augustus 2003*, 38. Indien de Federale Overheidsdienst Justitie een buitenlands rechtshulpverzoek ontvangt, waarbij de plaats van tenuitvoerlegging niet lokaliseerbaar is, stuurt het dit rechtstreeks door naar het federaal parket (FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 1 januari tot 31 december 2005*, 19).

⁷²² Punt 34 Gemeenschappelijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 16 mei 2002 betreffende het federaal parket.

⁷²³ Punt 3.1 Gezamenlijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 14 februari 2000 betreffende de internationale politiesamenwerking met een gerechtelijke finaliteit.

Alleen de verzoeken tot het verstrekken van informatie met een politionele finaliteit die betrekking hebben op de in Bijlage A bij deze Omzendbrief genoemde gegevens kunnen aldus zelfstandig door de politiediensten worden afgehandeld. In deze bijlage wordt een reeks gegevens opgesomd inzake natuurlijke personen; rechtspersonen; voorwerpen; – met uitzondering van voertuigen – feiten; voertuigen; locaties; en opdrachten uitgaande van rechterlijke autoriteiten. Voor het inwinnen van deze gegevens mogen in dit verband daarenboven geen dwangmiddelen worden aangewend. Ook ten aanzien van de verstrekking van deze categorie van gegevens kan een tussenkomst van de gerechtelijke autoriteiten overigens vereist zijn. In bepaalde gevallen dient het door de buitenlandse politie gedane verzoek aldus eerst voor advies aan het federaal parket te worden voorgelegd. Deze verplichting geldt met name indien niet duidelijk is of de gevraagde informatie kadert in een verzoek tot politionele samenwerking, dan wel betrekking heeft op een rechtshulpverzoek. Met betrekking tot specifieke onderzoeken kunnen de bevoegde Belgische gerechtelijke autoriteiten verder steeds hetzij beperkende voorwaarden stellen, hetzij een volledig embargo opleggen. In dat laatste geval zal de betrokken informatie slechts na toestemming van de bevoegde gerechtelijke autoriteit aan de buitenlandse politie kunnen worden overgemaakt.⁷²⁴

Gegevens die niet worden opgesomd in de genoemde Bijlage A kunnen door de Belgische politiediensten slechts aan hun buitenlandse collega's worden overgemaakt na voorafgaande toestemming van – naar gelang van het geval – het federaal parket of het bevoegde lokaal parket. De betrokken magistraat zal hetzij toestemming geven aan de politie tot overdracht van de gegevens, hetzij opdracht geven om aan de verzoekende Partij te melden dat een rechtshulpverzoek vereist is. Zo zal steeds een rechtshulpverzoek worden geëist indien de vraag betrekking heeft op informatie waarvan de opsporing een dwangmaatregel of een schending van individuele vrijheden inhoudt. Ook indien conform de Belgische wetgeving – met inbegrip van circulaires – een vordering of de instemming van een magistraat vereist is, zal een formeel rechtshulpverzoek worden gevraagd. Een rechtshulpverzoek is verder steeds noodzakelijk indien het gaat om informatie die moet worden verstrekt door financiële instellingen of door administratieve overheden, zoals bijvoorbeeld de Cel voor Financiële Informatieverwerking.⁷²⁵

Is een rechtshulpverzoek vereist, doch betreft het een spoedeisend geval, dan kan de bevoegde magistraat eventueel wel toestemming verlenen om de gevraagde gegevens reeds voorlopig aan de buitenlandse politie door te geven. Daarbij zal

⁷²⁴ Punt 3.2 Gezamenlijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 14 februari 2000 betreffende de internationale politiesamenwerking met een gerechtelijke finaliteit.

⁷²⁵ Punt 3.3 Gezamenlijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 14 februari 2000 betreffende de internationale politiesamenwerking met een gerechtelijke finaliteit.

dan wel als voorwaarde worden gesteld dat de vraag alsnog door middel van een rechtshulpverzoek dient te worden bevestigd.⁷²⁶

IX.2.3.2. De organisatie van het federaal parket met het oog op de internationale samenwerking in strafzaken

IX.2.3.2.1. De beginselen

Het federaal parket staat onder leiding van een federale procureur en is samengesteld uit federale magistraten die onder zijn rechtstreekse leiding en toezicht staan. Hun opdrachten strekken zich uit over het gehele grondgebied van het Rijk.⁷²⁷

Het aantal federale magistraten, de federale procureur niet inbegrepen, is vastgesteld op 22.⁷²⁸ Naast deze permanente federale magistraten bestaat echter de mogelijkheid om magistraten van de parketten van eerste aanleg, de arbeidsauditoraten, de parketten-generaal en de arbeidsauditoraten-generaal te betrekken bij de werking van het federaal parket. Hiertoe wordt in artikel 144bis § 3 Ger.W. voorzien in de mechanismen van delegatie en detachering.⁷²⁹

Het federaal parket bestaat uit vier secties, die de wettelijke opdrachten van deze geleding van het openbaar ministerie weerspiegelen, te weten: een sectie strafvordering; een sectie bijzondere opdrachten; een sectie toezicht op de federale politie; en een sectie internationale samenwerking.⁷³⁰ Deze laatste sectie wordt in de volgende paragrafen nader toegelicht.

IX.2.3.2.2. De sectie internationale samenwerking

De sectie internationale samenwerking bestaat uit 4 federale magistraten, die worden ondersteund door een jurist en een secretariaat.^{731 732}

⁷²⁶ Punt 3.3 Gezamenlijke Omzendbrief van de minister van Justitie en het college van procureurs-generaal van 14 februari 2000 betreffende de internationale politiesamenwerking met een gerechtelijke finaliteit.

⁷²⁷ Art. 144bis § 1 Ger.W.

⁷²⁸ Art. 2 Wet 3 april 1953 betreffende de rechterlijke inrichting.

⁷²⁹ Voor een grondige analyse van deze regeling, zie D. VAN DAELE, *Openbaar ministerie en strafrechtelijk beleid. Een rechtsvergelijkend onderzoek in België, Nederland en Duitsland*, 284-286 en 347-349; D. VAN DAELE en R. VERSTRAETEN, "Het federaal parket: een commentaar bij de Wet van 21 juni 2001 tot wijziging van verscheidene bepalingen inzake het federaal parket", *R.W.* 2001-02, (761) 769-771.

⁷³⁰ Zie punt 2 Algemene Dienstnota FP NR 001bis/05 van 15 november 2005 inzake de organisatie van het federaal parket: organogram – bevoegdheden en taakverdeling.

⁷³¹ Bestaande uit twee secretarissen, één opsteller en twee bedienden.

⁷³² FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 1 januari tot 31 december 2005*, 17.

Eén van deze federale magistraten fungeert als coördinator voor de gehele sectie. In die hoedanigheid staat hij in voor de goede werking van de sectie; de uniformiteit van behandeling van de dossiers; en de informatie-uitwisseling tussen de leden van de sectie en tussen de verschillende secties. Tevens dient de coördinator de federale procureur te informeren over de door zijn sectie behandelde materies, waarbij desgevallend ook zal worden gewezen op problemen die zich hierbij voordoen. Met het oog hierop vinden op geregelde wijze vergaderingen met de federale procureur en de overige sectiemagistraten plaats.⁷³³

De 4 federale magistraten zijn belast met alle operationele dossiers die betrekking hebben op de internationale samenwerking. Het gaat meer specifiek om de ondersteuning van de Belgische en buitenlandse gerechtelijke autoriteiten inzake de wederzijdse rechtshulp; de grensoverschrijdende operaties; en de gemeenschappelijke onderzoeksteams. In beginsel bestaat er tussen deze federale magistraten op dit punt geen specialisatie, zodat zij elk om beurt, gedurende één week, alle inkomende operationele dossiers toegewezen krijgen. In overleg met de coördinator van de sectie internationale samenwerking kan de federale procureur de behandeling van bepaalde categorieën zaken echter toebedelen aan een specifieke federale magistraat.⁷³⁴

Elk van de vier federale magistraten is aangeduid als contactpunt van het Europees Justitieel Netwerk, terwijl één van hen optreedt als nationale correspondent van het Belgische lid van Eurojust. Voor wat de aanpak van terrorisme betreft, treedt deze magistraat tevens op als coördinator van de sectie strafverdeling.⁷³⁵

Verder zijn de federale magistraten van de sectie internationale samenwerking aangeduid als zogenaamde referentiemagistraten inzake het Europees aanhoudingsbevel; de relaties met de Angelsaksische landen en de landen van Oost-Europa; het Europees Justitieel Netwerk; en de gemeenschappelijke onderzoeksteams. In die hoedanigheid ondersteunen zij de overige magistraten van het federaal parket op deze domeinen.⁷³⁶

⁷³³ Punten 2.2.1. en 2.2.4. Algemene Dienstnota FP NR 001bis/05 van 15 november 2005 inzake de organisatie van het federaal parket: organogram – bevoegdheden en taakverdeling. Zie ook FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 1 januari tot 31 december 2005*, 17.

⁷³⁴ Punt 2.2.2 Algemene Dienstnota FP NR 001bis/05 van 15 november 2005 inzake de organisatie van het federaal parket: organogram – bevoegdheden en taakverdeling. Zie ook FEDERAAL PARKET, *Verslag van de federale procureur aan het college van procureurs-generaal over de periode van 1 januari tot 31 december 2005*, 17.

⁷³⁵ Punt 2.2.2 Algemene Dienstnota FP NR 001bis/05 van 15 november 2005 inzake de organisatie van het federaal parket: organogram – bevoegdheden en taakverdeling.

⁷³⁶ Punt 2.2.3 Algemene Dienstnota FP NR 001bis/05 van 15 november 2005 inzake de organisatie van het federaal parket: organogram – bevoegdheden en taakverdeling.

X. DE POLITIËLE EN JUSTITIËLE ORGANISATIE MET HET OOG OP DE AFHANDELING VAN INKOMENDE RECHTSHULPVERZOEKEN IN DUITSLAND

X.1. DE POLITIËLE ORGANISATIE

X.1.1. HET UITGANGSPUNT

Conform artikel 30 GG behoort het uitoefenen van de statelijke bevoegdheden en het vervullen van de statelijke opdrachten tot de bevoegdheid van de deelstaten, voor zover de Grondwet geen andere regeling inhoudt of toelaat. Artikel 70 I GG voegt hieraan toe dat de deelstaten de wetgevende bevoegdheid hebben voor zover de Grondwet deze bevoegdheid niet aan de Bond toekent. Aangezien de Grondwet geen uitdrukkelijke bepaling bevat met betrekking tot de toekenning van de algemene wetgevingsbevoegdheid inzake de politie(taak)⁷³⁷, komt deze bevoegdheid principieel toe aan de deelstaten. Op deze regel bestaan echter wel uitzonderingen. Zo bevat artikel 73 GG een aantal deelterreinen van het politierecht waarop alleen de Bond een wetgevende bevoegdheid heeft. In het kader van deze studie is met name van belang dat de Bond exclusief bevoegd is voor de wetgeving inzake de samenwerking op het vlak van de *Kriminalpolizei* – de recherche – tussen de Bond en de deelstaten; voor de internationale criminaliteitsbestrijding; en voor de inrichting van een *Bundeskriminalpolizeiamt*.⁷³⁸ Daarnaast moet erop worden gewezen dat de bevoegdheden van de politie in het kader van de opsporing van strafbare feiten exclusief geregeld zijn in de StPO en in een aantal andere federale wetten.⁷³⁹

⁷³⁷ H. BEVERS en C.J. JOUBERT, *Politiële samenwerking in Europa. Een onderzoek naar de politie en haar bevoegdheden in Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk en Duitsland*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 84; B. DREWS, G. WACKE, K. VOGEL en W. MARTENS, *Gefahrenabwehr. Allgemeines Polizeirecht (Ordnungsrecht) des Bundes und der Länder*, Keulen, Carl Heymanns Verlag, 1986, 44; C. GUSY, *Polizeirecht*, Tübingen, Mohr Siebeck, 2000, nrs. 14, 26 en 35.

⁷³⁸ Zie art. 73 X GG *juncto* art. 87 I GG.

⁷³⁹ H. BEVERS en C.J. JOUBERT, o.c., 84, voetnoot 2. Zie tevens P.J.P. TAK, “Duitsland” in P.J.P. TAK (ed.), *Heimelijke opsporing in de Europese Unie. De normering van bijzondere opsporingsmethoden in de landen van de Europese Unie*, Antwerpen, Intersentia, 2000, (121) 123.

Aangezien de meeste regelgeving op het gebied van politie echter deelstatelijk van aard is, heeft elke deelstaat zijn eigen politiewet(ten).⁷⁴⁰ waarin de organisatie en de bevoegdheden van de politie in de betreffende deelstaat geregeld zijn. Er bestaan zodoende 16 reguliere deelstatelijke polities, die elk hun eigen organisatie, structuur en bevoegdheden hebben.⁷⁴¹ In alle deelstaten bestaat echter slechts één dienst met algemene politietaken: de politie van de deelstaat, die ressorteert onder het Ministerie van Binnenlandse Zaken van de deelstaat. Er zijn aldus geen gemeentelijke of regionale politiekorpsen.⁷⁴² De politie van de deelstaat is onderverdeeld in een aantal diensten⁷⁴³, waarvan in het kader van deze studie met name de *Kriminalpolizei* van belang is. De *Kriminalpolizei* is de rechedienst, die instaat voor het onderzoek naar (zwaardere) strafbare feiten en onderverdeeld is in een aantal (gespecialiseerde) eenheden.⁷⁴⁴ De lokale eenheden van de recherche worden bijgestaan door een centraal bureau, het zogenaamde *Landeskriminalamt*.

In wat volgt, wordt in eerste instantie ingegaan op het *Bundeskriminalamt* (X.1.2). Vervolgens worden de *Landeskriminalämter* besproken, waarbij de deelstaat Nordrhein-Westfalen als voorbeeld wordt genomen (X.1.3). Tot slot wordt de organisatie van de *Kriminalpolizei* voor deze deelstaat geschetst (X.1.4).

X.1.2. HET BUNDESKRIMINALAMT

X.1.2.1. De organisatie

Krachtens § 1 I BKAG is op federaal niveau het *Bundeskriminalamt* (BKA) opgericht en dit met name met het oog op samenwerking tussen de Bond en de deelstaten op recherchevlak. Het BKA is een zogenaamde *bundesunmittelbare Ober-*

⁷⁴⁰ Voor wat Nordrhein-Westfalen betreft, gaat het om het Gesetz über die Organisation und die Zuständigkeit der Polizei im Lande Nordrhein-Westfalen – Polizeiorganisationsgesetz (POG NRW) van 5 juli 2002 enerzijds en om het Polizeigesetz des Landes Nordrhein-Westfalen (PolG NRW) van 25 juli 2003 anderzijds.

⁷⁴¹ H. BEVERS en C.J. JOUBERT, *o.c.*, 84 en 88; B. DREWS, G. WACKE, K. VOGEL en W. MARTENS, *o.c.*, 89; C. GUSY, *o.c.*, nr. 26; H.-G. HILSE, “Polizeiorganisation in Deutschland” in H. LISKEN en E. DENNINGER (ed.), *Handbuch des Polizeirechts*, München, Beck, 2001, (39) 43. Hierbij dient wel te worden aangetekend dat op het vlak van het materiële politierecht – de politiebevoegdheden – een zekere harmoniserende invloed uitgaat van het zogenaamde *Musterentwurf eines einheitlichen Polizeigesetzes des Bundes und der Länder*, dat door de Conferentie van ministers van Binnenlandse Zaken van de deelstaten werd opgesteld (C. GUSY, *o.c.*, nr. 27).

⁷⁴² H. BEVERS en C.J. JOUBERT, *o.c.*, 88; R. RIEGEL, *Polizei- und Ordnungsrecht in der Bundesrepublik Deutschland*, Heidelberg, Decker's Verlag, 1981, 41 en 64; H. SCHOLLER en S. BROSS, *Grundzüge des Polizei- und Ordnungsrechts in der Bundesrepublik Deutschland*, Heidelberg, Müller Juristischer Verlag, 1978, 27-29.

⁷⁴³ Zie C. GUSY, *o.c.*, nrs. 57-61.

⁷⁴⁴ H. BEVERS en C.J. JOUBERT, *o.c.*, 90; P.J.P. TAK en J.P.S. FISELIER, *Duitsland-Nederland en de afdoening van strafzaken*, Nijmegen, Wolf Legal Publishers, 2002, 59-60.

*behörde*⁷⁴⁵, die voor wat de organisatie, de uitvoering van zijn taken en het beheer betreft onder het rechtstreeks toezicht staat van de federale minister van Binnenlandse Zaken.⁷⁴⁶

*X.1.2.2. Het Bundeskriminalamt en de internationale samenwerking in
strafzaken*

Als *Zentralstelle* biedt het BKA ondersteuning aan de politiediensten van de Bond en van de deelstaten op het vlak van de voorkoming en de vervolging van strafbare feiten die de grenzen van de deelstaten overstijgen, een internationaal karakter hebben of die anderszins van aanzienlijk belang – *erheblicher Bedeutung* – zijn.⁷⁴⁷ Overeenkomstig § 3 BKAG vervult het BKA daarnaast een belangrijke rol bij de internationale samenwerking in strafzaken. Aldus is het BKA aangeduid als het Duits Nationaal Centraal Bureau van Interpol.⁷⁴⁸ In naam van de politiediensten van de Bond en de deelstaten is het BKA verder belast met het onderhouden van de voor de voorkoming of de vervolging van strafbare feiten noodzakelijke contacten met de politieke en justitiele instanties en de overige bevoegde overheden van buitenlandse Staten.⁷⁴⁹ Bij dit laatste dient echter een dubbele kanttekening te worden gemaakt. Enerzijds doet deze bevoegdheid van het BKA aldus geen afbreuk aan de ter zake geldende specifieke federale regelgeving, in het bijzonder op het vlak van de internationale rechtshulp in strafzaken.⁷⁵⁰ Anderzijds belet zij niet dat de politiediensten van de deelstaten rechtstreeks contacten onderhouden met de bevoegde autoriteiten van de aangrenzende Staten en van de lidstaten van de Europese Unie, voor zover deze contacten althans hetzij betrekking hebben op regionale criminaliteit in de grensgebieden, hetzij voortvloeien uit dringende noodzakelijkheid (*Gefahr im Verzug*). In deze gevallen zijn de deelstaten er wel toe gehouden om het BKA onmiddellijk in te lichten over hun dienstverkeer met het buitenland.⁷⁵¹

⁷⁴⁵ H.-G. HILSE, *l.c.* 50.

⁷⁴⁶ H. BEVERS en C.J. JOUBERT, *o.c.*, 85; B. DREWS, G. WACKE, K. VOGEL en W. MARTENS, *o.c.*, 64; H.-G. HILSE, *l.c.*, 50.

⁷⁴⁷ § 2 I BKAG. In bepaalde gevallen is het BKA tevens belast met operationele politieke opdrachten op het vlak van de *Strafverfolgung*. Verder vervult het BKA een coördinerende rol op het vlak van de *Strafverfolgung* (zie hierover D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, *o.c.*, 36-40).

⁷⁴⁸ § 3 I BKAG.

⁷⁴⁹ § 3 II, eerste zin BKAG.

⁷⁵⁰ § 3 II, tweede zin BKAG.

⁷⁵¹ § 3 III BKAG.

X.1.2.3. Het Bundeskriminalamt en de informatieverstrekking aan buitenlandse politieke en justitiële diensten

In § 14 I BKAG worden drie gevallen omschreven waarin het BKA bevoegd is om persoonsgegevens over te maken aan buitenlandse politieke en justitiële diensten. Deze informatieverstrekking is in de eerste plaats mogelijk indien zij voor het BKA noodzakelijk is met het oog op de vervulling van één van zijn taken. Ten tweede kunnen persoonsgegevens worden verstrekt indien dit met het oog op de vervolging van strafbare feiten of de strafuitvoering vereist is. Deze vereiste dient dan met name voort te vloeien uit de voor de internationale rechtshulp in strafzaken geldende regeling enerzijds of uit de regeling inzake de samenwerking met het Internationaal Strafhof anderzijds. En in de derde plaats kan het BKA persoonsgegevens verstrekken aan een buitenlandse politieke of justitiële dienst indien dit noodzakelijk is om een acuut en aanzienlijk gevaar voor de openbare veiligheid te neutraliseren, waarbij wordt gepreciseerd dat de informatieverstrekking ook toegelaten is in die gevallen waarin er aanknopingspunten voorliggen dat een strafbaar feit van een zekere ernst – *von erheblicher Bedeutung* – zal worden gepleegd.

Wel dient rekening te worden gehouden met § 14 VII BKAG. Krachtens deze bepaling zal het BKA geen persoonsgegevens aan het buitenland overmaken indien kan worden aangenomen dat deze informatieverstrekking strijdig zou zijn met het aan een Duitse wet ten grondslag liggende doel. Verder zal het BKA weigeren om persoonsgegevens over te maken in die gevallen waarin deze informatieverstrekking zou leiden tot een aantasting van beschermenswaardige belangen van de betrokkene. Hierbij wordt in het bijzonder gedacht aan situaties waarin de verzoekende Staat niet voldoet aan de voor de bescherming van persoonsgegevens vereiste standaarden.

X.1.3. DE LANDESKRIMINALÄMTER

X.1.3.1. De organisatie

Conform § 1 II BKAG wordt per deelstaat een *Landeskriminalamt* (LKA) ingericht⁷⁵², dat als centraal deelstatelijk bureau van de *Kriminalpolizei* de samenwerking tussen de Bond en de deelstaten verzekert. De *Landeskriminalämter* onderhouden nauwe contacten met elkaar en met het *Bundeskriminalamt*. Zij zijn te beschouwen als zogenaamde *landesunmittelbare Oberbehörden*⁷⁵³ en oefenen aldus ook toezicht uit op de lokale eenheden van de recherche in de deelstaat,

⁷⁵² Desgevallend kunnen meerdere deelstaten wel samen één *Landeskriminalamt* inrichten.

⁷⁵³ H.-G. HILSE, *l.c.*, 47.

waarbij desgevallend aanwijzingen kunnen worden gegeven.⁷⁵⁴ Voor wat Nordrhein-Westfalen betreft, kunnen deze aanwijzingen in het bijzonder betrekking hebben op de informatie-uitwisseling in strafzaken tussen de deelstatelijke politieoverheden enerzijds en het LKA en het *Bundeskriminalamt* anderzijds; op het gebruik van databanken voor de gehele deelstaat; en op de politionele criminaliteitsstatistieken.⁷⁵⁵

X.1.3.2. Het Landeskriminalamt van Nordrhein-Westfalen als voorbeeld

De materiële bevoegdheid van het LKA te Nordrhein-Westfalen is nader geregeld in § 13 POG NRW en in de Verordening van 7 mei 2003.⁷⁵⁶ Bij deze bevoegdheid dient een onderscheid te worden gemaakt tussen de ondersteuning van de opsporing door het LKA (X.1.3.2.1) en de eigen opsporing die door het LKA wordt verricht (X.1.3.2.2). Daarnaast vervult het LKA een belangrijke rol in het kader van de internationale samenwerking in strafzaken (X.1.3.2.3).

X.1.3.2.1. Het Landeskriminalamt als ondersteunende dienst

Het LKA is in eerste instantie belast met de ondersteuning van de politieoverheden op het vlak van de opsporing van strafbare feiten.⁷⁵⁷ In complexe onderzoeken zal een specifieke afdeling van het LKA aldus alle betrokken deelstatelijke politiebureaus ondersteunen en met raad en daad bijstaan. Hierbij wordt niet alleen gespecialiseerde technische kennis ter beschikking gesteld, doch bijvoorbeeld ook ondersteuning in het kader van bijzondere opsporingsmethoden.

X.1.3.2.2. Het Landeskriminalamt en de opsporing

Het LKA biedt niet alleen ondersteuning aan de opsporing, doch is in bepaalde gevallen ook zelf met de opsporing van strafbare feiten belast.

Zo is de *Generalbundesanwalt* bevoegd om het LKA te verzoeken om tot opsporing over te gaan.⁷⁵⁸ Daarnaast kan het deelstatelijke Ministerie van Binnenlandse Zaken in samenspraak met het deelstatelijke Ministerie van Justitie beslissen om het LKA in een concrete zaak met de opsporing te belasten.⁷⁵⁹ Meer algemeen kunnen beide Ministeries daarenboven door middel van een verorde-

⁷⁵⁴ H. BEVERS en C.J. JOUBERT, *o.c.*, 90-91.

⁷⁵⁵ § 2 Verordnung über weitere polizeiliche Aufgaben des Landeskriminalamts bei der Gefahrenabwehr sowie der Erforschung und Verfolgung von Straftaten van 7 mei 2003.

⁷⁵⁶ Verordnung über weitere polizeiliche Aufgaben des Landeskriminalamts bei der Gefahrenabwehr sowie der Erforschung und Verfolgung von Straftaten van 7 mei 2003.

⁷⁵⁷ § 13 III POG NRW.

⁷⁵⁸ § 13 IV, 2 POG NRW.

⁷⁵⁹ § 13 IV, 1 POG NRW.

ning opdrachten inzake opsporing aan het LKA opdragen.⁷⁶⁰ Dit is in het bijzonder mogelijk in gevallen waarin politionele maatregelen noodzakelijk zijn, terwijl de bevoegdheid van een *Kreispolizeibehörde* nog niet duidelijk is *c.q.* nog niet bepaald kan worden⁷⁶¹ enerzijds en in gevallen waarin er nood bestaat aan het centraal vergaren en verwerken van informatie⁷⁶² anderzijds. Daarnaast kan het LKA worden ingeschakeld indien dit in het kader van de (coördinatie van de) samenwerking met andere diensten in binnen- of buitenland vereist is.⁷⁶³ In dit perspectief coördineert het LKA de inzet van *Vertrauenspersonen* door de politie van Nordrhein-Westfalen. Tevens is het LKA belast met de coördinatie van de inzet van infiltranten, voor zover het althans gaat om politieambtenaren van een andere deelstaat, de Bond of het buitenland, die op het grondgebied van Nordrhein-Westfalen optreden. In dit verband speelt het LKA ook een coördinerende rol bij de behandeling van de aan Nordrhein-Westfalen gerichte verzoeken van politiediensten van andere deelstaten, de Bond of het buitenland om gebruik te kunnen maken van *Vertrauenspersonen* of infiltranten.⁷⁶⁴

In overeenstemming met de door de Ministeries van Binnenlandse Zaken en van Justitie uitgevaardigde richtlijnen kan elk bevoegd parket⁷⁶⁵ verder een verzoek tot opsporing aan het LKA richten.⁷⁶⁶ Blijkens § 3 I van de Verordening van 7 mei 2003 kan zulk een verzoek met name worden overwogen ingeval van strafbare feiten ten aanzien waarvan er aanknopingspunten bestaan dat zij een bovenregionaal, een deelstaatoverstijgend of zelfs een internationaal karakter hebben. Het kan hierbij onder meer gaan om georganiseerde criminaliteit, zware misdrijven gepleegd door criminele bendes, economische criminaliteit, corruptie, computercriminaliteit en milieucriminaliteit. Indien het LKA bedenkingen zou hebben bij het verzoek van het parket tot overname van de opsporing, dient het deze te melden aan het deelstatelijke Ministerie van Binnenlandse Zaken, dat vervolgens samen met het deelstatelijke Ministerie van Justitie zal beslissen of al dan niet gevolg dient te worden gegeven aan het verzoek.⁷⁶⁷

⁷⁶⁰ Zie § 13 IV, 4 *juncto* § 13 V POG NRW.

⁷⁶¹ § 13 V, 1 POG NRW.

⁷⁶² § 13 V, 2 POG NRW. In dit perspectief is het LKA ook bevoegd voor de evaluatie en de analyse van criminaliteitsfenomenen en ernstige strafbare feiten, ten aanzien waarvan een centrale, deelstaatoverstijgende of zelfs internationale aanpak vereist is (zie § 5, 1) Verordnung über weitere polizeiliche Aufgaben des Landeskriminalamts bei der Gefahrenabwehr sowie der Erforschung und Verfolgung von Straftaten van 7 mei 2003).

⁷⁶³ § 13 V, 3 POG NRW. Aldus is het LKA bijvoorbeeld bevoegd voor het onderzoek van aangiftes inzake witwassen (zie § 6 I, 1 Verordnung über weitere polizeiliche Aufgaben des Landeskriminalamts bei der Gefahrenabwehr sowie der Erforschung und Verfolgung von Straftaten van 7 mei 2003).

⁷⁶⁴ § 6 II, 2 en 3 Verordnung über weitere polizeiliche Aufgaben des Landeskriminalamts bei der Gefahrenabwehr sowie der Erforschung und Verfolgung von Straftaten van 7 mei 2003.

⁷⁶⁵ Of gerecht.

⁷⁶⁶ § 13 IV, 3 POG NRW.

⁷⁶⁷ § 3 III Verordnung über weitere polizeiliche Aufgaben des Landeskriminalamts bei der Gefahrenabwehr sowie der Erforschung und Verfolgung von Straftaten van 7 mei 2003.

X.1.3.2.3. Het Landeskriminalamt en de internationale samenwerking in strafzaken

Het LKA is voor het gehele grondgebied van Nordrhein-Westfalen de *Prüfungs- und Bewilligungsbehörde* voor de inkomende en uitgaande politieke rechtshulpverzoeken en staat tevens in voor de coördinatie van de belangen van de politie bij de justitiele rechtshulp.⁷⁶⁸ Daarnaast is het LKA het centrale aanspreekpunt voor de buitenlandse autoriteiten in het kader van de grensoverschrijdende politieke samenwerking enerzijds en voor Europol anderzijds.⁷⁶⁹

In die gevallen waarin politieke maatregelen in Nordrhein-Westfalen noodzakelijk zijn, doch de bevoegdheid van een *Kreispolizeibehörde* nog niet duidelijk is of nog niet bepaald kan worden, vervult het LKA daarnaast een belangrijke operationele rol bij de internationale samenwerking. Zo is het LKA in deze hypothese onder meer betrokken bij de in het buitenland opgezette observatie, die grensoverschrijdend in Nordrhein-Westfalen wordt voortgezet.⁷⁷⁰

X.1.4. DE KRIMINALPOLIZEI IN NORDRHEIN-WESTFALEN⁷⁷¹

In de deelstaat Nordrhein-Westfalen zijn 130 *Polizeiinspektionen* ingesteld, waarbinnen de *Kriminalkommissariate* gevestigd zijn. De binnen deze commissariaten werkzame politieambtenaren zijn belast met de opsporing van alle strafbare feiten die tot de zogenaamde *Alltagskriminalität* kunnen worden gerekend.

Daarnaast zijn er de *Dienststellen zur Zentralen Kriminalitätsbekämpfung*, die bestaan uit politieambtenaren met een bijzondere opleiding. Aan deze bureaus wordt hoofdzakelijk de opsporing van bovenlokale strafbare feiten, wapendelicten, drugsdelicten en seksuele misdrijven toevertrouwd.

De derde laag in de organisatie van de *Kriminalpolizei* binnen de reguliere politie wordt gevormd door 16 – van de in totaal 50⁷⁷² – *Kreispolizeibehörden*, die als *Kriminalhauptstellen* aangeduid zijn. Deze gespecialiseerde hoofdbureaus staan in voor het strafrechtelijk onderzoek naar complexe kapitale delicten, georganiseerde criminaliteit, economische delinquentie en politiek gemotiveerde strafbare feiten.

⁷⁶⁸ § 7 I Verordnung über weitere polizeiliche Aufgaben des Landeskriminalamts bei der Gefahrenabwehr sowie der Erforschung und Verfolgung von Straftaten van 7 mei 2003.

⁷⁶⁹ § 7 II Verordnung über weitere polizeiliche Aufgaben des Landeskriminalamts bei der Gefahrenabwehr sowie der Erforschung und Verfolgung von Straftaten van 7 mei 2003.

⁷⁷⁰ Zie § 4 I Verordnung über weitere polizeiliche Aufgaben des Landeskriminalamts bei der Gefahrenabwehr sowie der Erforschung und Verfolgung von Straftaten van 7 mei 2003.

⁷⁷¹ Zie www1.polizei-nrw.de/im/Aufgaben/Kriminalitaet/article/Kriminalkommissariate.html.

⁷⁷² P.J.P. TAK en J.P.S. FISELIER, *o.c.*, 59.

X.2. DE JUSTITIËLE ORGANISATIE

X.2.1. HET UITGANGSPUNT

Binnen de Duitse staatsstructuur is op federaal niveau geen centraal justitieel orgaan voorzien dat rechtshulpverzoeken ontvangt en uitvoert.⁷⁷³ Zoals in Hoofdstuk V werd aangegeven, komt de bevoegdheid tot afhandeling van inkomende rechtshulpverzoeken op grond van de *Zuständigkeitsvereinbarung* van 28 april 2004 immers toe aan de regeringen van de *Länder*, die deze bevoegdheid evenwel hebben gedelegeerd aan de door hen aangewezen organen. Hoewel er op dit punt geen uniformiteit tussen de deelstaten bestaat, kan globaal beschouwd worden gesteld dat het deelstatelijk openbaar ministerie de centrale instantie in de rechtshulpprocedure is (*supra*, V.6.2).

X.2.2. DE COÖRDINATIE VAN DE UITVOERING VAN RECHTSHULPVERZOeken TUSSEN DE *LÄNDER*

In dit perspectief rijst de vraag hoe de Duitse autoriteiten de uitvoering van rechtshulpverzoeken (kunnen) coördineren indien er tegelijk in verschillende deelstaten zou moeten worden opgetreden. Deze netelige kwestie werd met name ook aangekaart door het team van deskundigen, dat in januari 2000 namens de Raad van de Europese Unie een evaluatie maakte van de wijze waarop Duitsland wederzijdse rechtshulp verleent. In dat kader bleken de door de bevraagde Duitse autoriteiten gegeven antwoorden overigens uiteen te lopen. Zo meenden sommigen dat het *Bundeskriminalamt* de uitvoering van het rechtshulpverzoek zou coördineren, terwijl anderen juist verklaarden dat deze federale politiedienst op dit punt geen coördinerende bevoegdheid heeft.⁷⁷⁴ Deze laatste opvatting lijkt het meest correct. Zoals gebleken is, onderhoudt het *Bundeskriminalamt* weliswaar contacten met de politieke en justitiële instanties van andere Staten, doch doet dit geen afbreuk aan de federale wetgeving op het vlak van de wederzijdse rechtshulp. Hierbij kan slechts worden vastgesteld dat deze wetgeving niet bepaalt dat het *Bundeskriminalamt* bevoegd is om de uitvoering van deelstaatoverschrijdende rechtshulpverzoeken te coördineren. Dit behoort immers tot de bevoegdheid van de parketten van de betrokken deelstaten, waarbij de deelstatelijke Ministeries van Justitie niet over de juridische mogelijkheid beschikken om één parket aan te

⁷⁷³ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag betreffende wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen. Verslag over Duitsland*, Brussel, 11 december 2000, 13365/00, CRIMORG 153, 8.

⁷⁷⁴ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag betreffende wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen. Verslag over Duitsland*, Brussel, 11 december 2000, 13365/00, CRIMORG 153, 39.

wijzen dat met de volledige uitvoering van het rechtshulpverzoek zou worden belast. Evenmin bestaat de juridische mogelijkheid om deze opdracht aan een federale parketmagistraat toe te vertrouwen.⁷⁷⁵

Een en ander brengt met zich dat de centralisatie van de uitvoering van een deelstaatoverschrijdend rechtshulpverzoek bij één enkel deelstatelijk parket slechts mogelijk is op informele basis. In de praktijk kan het dan ook soms weken duren vooraleer al de betrokken deelstatelijke parketten ter zake overeenstemming bereiken. Daarenboven bestaat er eigenlijk geen vaste procedure voor het geval waarin deze parketten niet tot een onderling akkoord komen. In de praktijk komt het dan ook voor dat de verzoekende Staat zijn rechtshulpverzoek dient op te splitsen in evenveel delen als er Duitse deelstaten bij betrokken zijn, waarna elke deelstaat dan voor zich – zonder verdere coördinatie – de uitvoering van zijn deel van het verzoek voor zijn rekening neemt. Het spreekt voor zich dat dit tot vertraging bij de uitvoering van het rechtshulpverzoek aanleiding kan geven.⁷⁷⁶

In het licht van het bovenstaande wekt het weinig verwondering dat het team van deskundigen de aanbeveling deed om de geldende regeling voor de coördinatie van de uitvoering van rechtshulpverzoeken grondig te evalueren. Tevens werd aangegeven dat Duitsland zou kunnen overwegen om een justitiële autoriteit aan te duiden die zowel op het federale niveau, als op het niveau van de *Länder* bevoegd zou zijn voor de coördinatie van de uitvoering van buitenlandse rechtshulpverzoeken. Aan deze suggestie werd tot op heden echter geen gevolg gegeven. Enerzijds is het federale Ministerie van Justitie immers van oordeel dat het geschetste probleem eerder van theoretische aard en voor de praktijk nauwelijks van betekenis is, terwijl het anderzijds meent dat de instelling van een centrale autoriteit op federaal niveau onverenigbaar is met de Duitse staatsstructuur en met het beginsel van rechtstreekse contacten tussen de buitenlandse en de Duitse justitiële autoriteiten.⁷⁷⁷

⁷⁷⁵ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag betreffende wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen. Verslag over Duitsland*, Brussel, 11 december 2000, 13365/00, CRIMORG 153, 39. Het openbaar ministerie bij het federale *Bundesgerichtshof* – onder leiding van de *Generalbundesanwalt* – heeft op dit punt immers geen rol te spelen. Zie hierover D. VAN DAELE en B. VANGEEBERGEN, o.c., 45-49.

⁷⁷⁶ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag betreffende wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen. Verslag over Duitsland*, Brussel, 11 december 2000, 13365/00, CRIMORG 153, 39-40.

⁷⁷⁷ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag betreffende wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen. Verslag over Duitsland*, Brussel, 11 december 2000, 13365/00, CRIMORG 153, 40-41, 50 en 56.

XI. DE POLITIËLE EN JUSTITIËLE ORGANISATIE MET HET OOG OP DE AFHANDELING VAN INKOMENDE RECHTSHULPVERZOEKEN IN FRANKRIJK

XI.1. DE POLITIËLE ORGANISATIE

XI.1.1. HET UITGANGSPUNT

Frankrijk kent twee reguliere politiediensten: de *police nationale*, die ressorteert onder de minister van Binnenlandse Zaken en de *gendarmerie nationale*, die deel uitmaakt van het Franse leger. Dit laatste neemt echter niet weg dat de minister van Binnenlandse Zaken het operationeel gezag ten aanzien van de *gendarmerie nationale* uitoefent.⁷⁷⁸

Waar de *police nationale* belast is met de politiefunctie in stedelijke gebieden, neemt de *gendarmerie nationale* deze functie waar op de overige delen van het Franse grondgebied. Het gaat echter niet om een strikte bevoegdheidsafbakening, aangezien de *gendarmerie nationale* ook in de steden territoriaal bevoegd is.⁷⁷⁹ Beide diensten zijn overigens belast met onderzoeken naar zware *c.q.* georganiseerde criminaliteit. Wel is het zo dat de *police nationale* meer onderzoeken doet dan de *gendarmerie nationale* en in dat perspectief ook over meer personele en materiële middelen beschikt.⁷⁸⁰

De magistraat die het vooronderzoek leidt, beslist over de toewijzing van de zaak aan hetzij de *police nationale*, hetzij de *gendarmerie nationale*. In het kader

⁷⁷⁸ Dit blijkt met name uit de bijlagen bij de Wet van 29 augustus 2002 (Loi n° 2002-1094 du 29 août 2002 d'orientation et de programmation pour la sécurité intérieure, *J.O.* 30 augustus 2002). Zie verder ook B. BOULOC en H. MATSOPOULOU, *Droit pénal général et procédure pénale*, Parijs, Dalloz, 2006, nrs. 477 en 495; S. GUINCHARD en J. BUISSON, *o.c.*, nr. 249; J. PRADEL, *o.c.*, nr. 176.

⁷⁷⁹ A. DECOCQ, J. MONTREUIL en J. BUISSON, *Le droit de la police*, Parijs, Litec, 1998, 115-116; S. GUINCHARD en J. BUISSON, *o.c.*, nr. 251. Zie ook B. BOULOC en H. MATSOPOULOU, *o.c.*, nr. 516.

⁷⁸⁰ P. VERREST, "Frankrijk" in P.J.P. TAK (ed), *Heimelijke opsporing in de Europese Unie. De normering van bijzondere opsporingsmethoden in de landen van de Europese Unie*, Antwerpen, Intersentia, 2000, (339) 343; P.A.M. VERREST, *Ter vergelijking: een studie naar het Franse vooronderzoek in strafzaken*, Den Haag, WODC, 2001, 51 en 54.

van het opsporingsonderzoek komt deze bevoegdheid dus toe aan de *procureur de la République*, terwijl de *juge d'instruction* ter zake bevoegd is gedurende het gerechtelijk onderzoek.⁷⁸¹

XI.1.2. DE POLICE NATIONALE

XI.1.2.1. De Service de Coopération Technique Internationale de Police⁷⁸²

Binnen de *police nationale* staat de *service de coopération technique internationale de police* in voor de ontwikkeling van de operationele internationale politie-samenwerking. Daarnaast neemt deze dienst deel aan de werkzaamheden inzake politie en veiligheid van de internationale – en met name Europese – fora en is hij belast met het beheer van de vertegenwoordiging van de Franse politiediensten in het buitenland.

De *service de coopération technique internationale de police* omvat niet alleen een centrale dienst te Nanterre⁷⁸³, doch tevens een netwerk van in het buitenland gestationeerde Franse verbindingsofficieren enerzijds en een aantal vertegenwoordigers van Frankrijk bij internationale organisaties – zoals de Europese Unie – anderzijds.

XI.1.2.2. De Division des Relations Internationales⁷⁸⁴

Binnen de *direction centrale de la police judiciaire* van de *police nationale* fungeert de *division des relations internationales*⁷⁸⁵ als nationaal bureau voor Interpol; nationale eenheid voor Europol; en aanspreekpunt voor de grensoverschrijdende achtervolging en observatie op grond van de SUO. Daarnaast beheert deze divisie de Franse ingang tot het Schengen-Informatiesysteem.⁷⁸⁶ In die zin is zij dan ook de centrale instantie voor de operationele politieke samenwerking met het buitenland, waarbij de genoemde samenwerkingskanalen gegroepeerd zijn in de *section centrale de coopération opérationnelle de police* (S.C.C.O.POL), waaraan ook een magistraat verbonden is.⁷⁸⁷

⁷⁸¹ Art. D. 2, derde lid CPP.

⁷⁸² Zie www.interieur.gouv.fr/sections/a_1_interieur/la_police_nationale/organisation/sctip. Zie daarnaast ook de artikelen 290-1 tot en met 294-3 van het Arrêté du 22 juillet 1996 portant règlement général d'emploi de la police nationale, *J.O.* 4 september 1996.

⁷⁸³ Voor de interne organisatie van deze dienst, zie Arrêté du 1er septembre 1994 relatif à l'organisation et aux attributions du service de coopération technique internationale de police, *J.O.* 3 september 1994.

⁷⁸⁴ Zie www.interieur.gouv.fr/sections/a_1_interieur/la_police_nationale/organisation/dcpj.

⁷⁸⁵ Die zelf een onderdeel is van de *sous-direction des liaisons extérieures*.

⁷⁸⁶ Zie art. D. 8-2 CPP.

⁷⁸⁷ P.A.M. VERREST, *o.c.*, 246.

De *division des relations internationales* behoort weliswaar tot de *police nationale* doch dit neemt niet weg dat zij de genoemde taken ook voor de *gendarmerie nationale* vervult. Met het oog hierop zijn er overigens verbindingsofficieren van de *gendarmerie nationale* op deze divisie geplaatst.⁷⁸⁸

XI.1.2.3. *De Directions Interrégionales en de Directions Régionales de la Police Judiciaire*⁷⁸⁹

De *direction centrale de la police judiciaire* is niet alleen op centraal niveau georganiseerd, doch bestaat tevens uit 9 interregionale directies⁷⁹⁰, die elk meerdere regionale diensten en antennes van gerechtelijke politie omvatten. Daarnaast zijn er nog 2 aparte regionale directies⁷⁹¹ en is voor het departement Parijs en de drie omliggende departementen – Hauts-de-Seine, Seine-Saint-Denis en Val-de-Marne – een specifieke regionale directie voorzien. Deze *direction régionale de la police judiciaire de Paris* is functioneel verbonden met de *préfecture de police de Paris*, die wordt geleid door de *préfet de police*.⁷⁹²

In nauwe samenwerking met de binnen de *direction centrale de la police judiciaire* voorziene centrale diensten en divisies, zijn de regionale diensten van de gerechtelijke politie belast met de bestrijding van zware vormen van criminaliteit. Elk van de (inter)regionale directies bestaat uit drie divisies, te weten: een technische divisie; een economische en financiële divisie; en een *division criminelle*.⁷⁹³ Deze laatste omvat meerdere gespecialiseerde afdelingen, die elk bevoegd zijn voor een bepaald domein van zware criminaliteit, zoals onder meer het banditisme en de drugshandel.

Elk van de interregionale directies bevat verder een gespecialiseerde *brigade de recherche et d'intervention*. Samen met het *office central pour la répression du banditisme* staan deze gedeconcentreerde brigades in voor de bestrijding van de (gewelddadige) georganiseerde criminaliteit. De bevoegdheid van deze brigades strekt zich overigens uit over het gehele Franse grondgebied.

Tot slot zijn er 6 *brigades régionales d'enquêtes et de coordination*, die met behulp van bijzondere methoden en in overleg met de overige politionele diensten

⁷⁸⁸ P.A.M. VERREST, *o.c.*, 51.

⁷⁸⁹ Zie art. R. 15-19, 1° CPP; S. GUINCHARD en J. BUISSON, *o.c.*, nr. 242. Zie tevens het schematisch overzicht in B. BOULOC en H. MATSOPOULOU, *o.c.*, 224-225 en www.interieur.gouv.fr/sections/a_l_interieur/la_police_nationale/organisation/dcpj.

⁷⁹⁰ Respectievelijk gevestigd in Bordeaux, Dijon, Lille, Lyon, Marseille, Orléans, Pointe-à-Pitre, Rennes en Strasbourg.

⁷⁹¹ Met name te Ajaccio en Versailles.

⁷⁹² Zie B. BOULOC en H. MATSOPOULOU, *o.c.*, nrs. 490-494; A. DECOCQ, J. MONTREUIL en J. BUISSON, *o.c.*, nrs. 257-265bis; S. GUINCHARD en J. BUISSON, *o.c.*, nr. 247; J. PRADEL, *o.c.*, nrs. 178 en 180.

⁷⁹³ B. BOULOC en H. MATSOPOULOU, *o.c.*, nr. 483; A. DECOCQ, J. MONTREUIL en J. BUISSON, *o.c.*, nr. 230.

specifiek belast zijn met de bestrijding van oproer en georganiseerd geweld in de (grote) steden.⁷⁹⁴

XI.1.3. DE GENDARMERIE NATIONALE

Binnen de *gendarmerie nationale* worden de taken van gerechtelijke politie uitgeoefend door de territoriale eenheden, die behoren tot de *gendarmerie départementale*.⁷⁹⁵ Per ressort van een hof van beroep gaat het om een *section de recherche*, terwijl op lager niveau de *brigades de recherche* belast zijn met de opsporing.⁷⁹⁶

XI.1.4. DE GROUPES D'INTERVENTION RÉGIONAUX⁷⁹⁷

Met het oog op de bestrijding van de illegale handel in het kader van de zogenaamde *économie souterraine* en van de daarmee samenhangende vormen van georganiseerde criminaliteit – onder meer drugshandel, netwerken van illegale immigratie, handel in gestolen voorwerpen en heling – werden over het gehele Franse grondgebied 29 *groupes d'intervention régionaux* ingesteld. Hiervan zijn er 19 verbonden aan een interregionale directie van gerechtelijke politie van de *police nationale* en 10 gekoppeld aan een *section de recherche* van de *gendarmerie nationale*. Deze *groupes d'intervention régionaux* vormen een geïntegreerd samenwerkingsverband tussen de reguliere politie – ambtenaren van de *police nationale* en leden van de *gendarmerie nationale* – enerzijds en leden van de douane, de fiscale diensten en een aantal inspectiediensten⁷⁹⁸ anderzijds.⁷⁹⁹

⁷⁹⁴ Deze brigades zijn ingesteld bij de interregionale directies van gerechtelijke politie te Bordeaux, Lille, Rennes en Strasbourg enerzijds en bij de regionale directies van gerechtelijke politie te Versailles en Ajaccio anderzijds.

⁷⁹⁵ Te onderscheiden van de *gendarmerie mobile*, die specifiek gericht is op de handhaving van de openbare orde en geen gerechtelijke opdrachten heeft (zie J. PRADEL, *o.c.*, nr. 177).

⁷⁹⁶ S. GUINCHARD en J. BUISSON, *o.c.*, nr. 322; J. PRADEL, *o.c.*, nr. 177; P. VERREST, *l.c.*, 345; P.A.M. VERREST, *o.c.*, 53.

⁷⁹⁷ Zie www.interieur.gouv.fr/sections/a_1_interieur/la_police_nationale/organisation/dcpj. Zie verder ook J.-P. JEAN, "Les groupes d'intervention régionaux (GIR), un objet juridique désormais mieux identifié", *R.S.C.* 2005, 59-64; F.F. LISSOUCK, "Le statut juridique des groupes d'intervention régionaux (GIR) entre Etat de droit et logique sécuritaire", *R.S.C.* 2004, 267-282.

⁷⁹⁸ Het gaat om ambtenaren van de *directions du travail et de l'emploi* en van de *services de la concurrence et de la répression des fraudes*.

⁷⁹⁹ S. GUINCHARD en J. BUISSON, *o.c.*, nr. 314.

XI.2. DE JUSTITIËLE ORGANISATIE

Het Franse rechtshulprecht kende traditioneel een centrale rol toe aan de procureurs-generaal bij de hoven van beroep. Alle inkomende en uitgaande rechtshulpverzoeken dienden aldus via de territoriaal bevoegde procureur-generaal te worden overgedragen, zodat deze de nodige controle erop kon uitoefenen en in staat werd gesteld om binnen zijn rechtsgebied de coördinatie tussen de arrondissementen te verzekeren. Gezien het grote aantal arrondissementen – 181 – in Frankrijk was deze coördinatie zeker noodzakelijk.⁸⁰⁰ Het thans binnen de Europese Unie geldende stelsel van rechtstreekse overdracht van rechtshulpverzoeken houdt evenwel in dat de buitenlandse bevoegde autoriteit haar rechtshulpverzoek rechtstreeks kan overmaken aan de territoriaal bevoegde *procureur de la République c.q.* onderzoeksrechter. In die optiek werd de CPP dan ook aangepast, waarbij de procureur-generaal nog slechts in de rechtshulpprocedure dient te worden betrokken ingeval de uitvoering van het rechtshulpverzoek zou kunnen leiden tot een aantasting van de Franse openbare orde, dan wel van andere wezenlijke belangen van Frankrijk (*supra*, VII.2.4).

Binnen de 181 arrondissementale parketten is niet voorzien in een systematische en structurele specialisatie in functie van de afhandeling van rechtshulpverzoeken.⁸⁰¹ Waar bepaalde (grotere) parketten een gespecialiseerde sectie voor de rechtshulp kennen, is dit in veel andere parketten niet het geval. In het kader van het Europees Justitieel Netwerk hebben de procureurs-generaal binnen hun parketten-generaal echter wel contactpersonen aangewezen voor elk ressort, die specifieke vragen van de parketten inzake de rechtshulp kunnen beantwoorden en hen informatie over buitenlandse rechtsstelsels kunnen verschaffen.⁸⁰² Deze contactpersonen kunnen tevens coördinerend optreden in het geval een rechtshulpverzoek in meerdere arrondissementen dient te worden uitgevoerd. De groep van deskundigen die namens de Raad van de Europese Unie een evaluatie maakte van de wijze waarop Frankrijk wederzijdse rechtshulp verleent, stelde echter vast dat de vereiste coördinatie in bepaalde gevallen ontbrak. In die optiek werd Frankrijk dan ook verzocht om de mogelijkheid van een nationale justitiële coördinatie van de uitvoering van inkomende rechtshulpverzoeken nader te onderzoeken.⁸⁰³

⁸⁰⁰ P.A.M. VERREST, *o.c.*, 245.

⁸⁰¹ P.A.M. VERREST, *o.c.*, 245. Over de mate van specialisatie binnen het Franse openbaar ministerie in het algemeen, zie J. PRADEL, *o.c.*, nr. 165.

⁸⁰² P.A.M. VERREST, *o.c.*, 245.

⁸⁰³ RAAD VAN DE EUROPESE UNIE, *Evaluatieverslag over Frankrijk betreffende wederzijdse rechtshulp en dringende verzoeken in verband met opsporing van en beslag op goederen*, Brussel, 10 oktober 2000, 12000/00, CRIMORG 131, 54.

XII. BESLUIT BIJ DEEL III

In dit deel werd nagegaan op welke wijze de politieke en justitiële organisatie in België, Duitsland en Frankrijk ingericht is met het oog op de afhandeling van inkomende (Nederlandse) rechtshulpverzoeken.

Op het vlak van de interne organisatie van de politie zijn in de drie landen gespecialiseerde diensten voorzien, die onder meer gericht zijn op het onderhouden van internationale contacten met buitenlandse politiediensten. Waar deze diensten in België en Frankrijk op centraal niveau georganiseerd zijn – binnen respectievelijk de federale politie en de *police nationale* – dient voor Duitsland rekening te worden gehouden met de federale staatsstructuur. Zo is er aldus het *Bundeskriminalamt*, dat op het federale niveau instaat voor de internationale politieke samenwerking in strafzaken, terwijl per deelstaat een *Landeskriminalamt* met deze taak belast is. Deze *Landeskriminalämter* onderhouden echter nauwe contacten met elkaar én met het *Bundeskriminalamt*, zodat de onderlinge coördinatie kan worden verzekerd.

Hierbij moet onmiddellijk worden aangetekend dat er met betrekking tot de schaal van organisatie van de reguliere politie wel grote verschillen bestaan tussen België enerzijds en Duitsland en Frankrijk anderzijds. Zo is het gedeconcentreerde niveau van de federale recherche in België georganiseerd binnen de 27 gerechtelijke arrondissementen, hetgeen tot gevolg heeft dat de mogelijkheden voor deze diensten om zich daadwerkelijk te specialiseren op het vlak van de internationale samenwerking beperkter zijn dan deze van hun tegenhangers in Duitsland en Frankrijk. Wat Duitsland betreft, is het *Landeskriminalamt* een deelstatelijke dienst, die niet alleen over de nodige specialisatie beschikt en zelf met de (internationale) opsporing belast is, doch tevens de draaischijf vormt voor de samenwerking tussen de Bond en de deelstaten op het vlak van de *Kriminalpolizei* enerzijds en de nodige ondersteuning biedt aan de deelstatelijke politie in complexe (internationale) onderzoeken anderzijds. Ook in Frankrijk is de reguliere politie op aanzienlijk grotere schaal georganiseerd dan zijn Belgische tegenhanger. In de eerste plaats voert de *direction centrale de la police judiciaire* van de Franse *police nationale* immers zelf ook op centraal niveau onderzoeken uit, terwijl de operationele gerechtelijke capaciteit van de Belgische politie voor het overgrote deel ondergebracht is in de gedeconcentreerde gerechtelijke directies binnen de arrondissementen. Daarbij komt ten tweede dat België liefst 27 dergelijke gerechtelijke directies kent, terwijl de Franse *police nationale* alles samen slechts 9 interregionale directies en 3 regionale directies omvat. Rekening houdend met

het feit dat Frankrijk aanzienlijk groter is dan België, is het schaalverschil dan ook opmerkelijk.

Inzake de justitiële organisatie dient voor wat Frankrijk betreft te worden vastgesteld dat de afhandeling van rechtshulpverzoeken toekomt aan de arrondissementale parketten, waarbij geen systematische specialisatie voorzien is. Bepaalde grotere parketten hebben weliswaar specifieke secties voor de internationale samenwerking, doch in veel parketten is dit niet het geval. Daarenboven zijn er 181 arrondissementale parketten, waarbij gebleken is dat de onderlinge coördinatie in de praktijk niet steeds gewaarborgd is. De situatie in Duitsland is op dit punt vergelijkbaar. De justitiële afhandeling van inkomende rechtshulpverzoeken gebeurt in principe immers door het territoriaal bevoegde *Staatsanwaltschaft*, dat hierbij optreedt als *Bewilligungsbehörde* en in veel gevallen ook als *Vornahmebehörde*. Ook hier hangt de mate van specialisatie af van parket tot parket. Daarenboven is het opvallend dat de wetgeving niet voorziet in een procedure tot centralisatie van de uitvoering van een deelstaatoverschrijdend rechtshulpverzoek bij één bepaald deelstatelijk parket. Dit heeft als gevolg dat de verzoekende Staat in dergelijke gevallen haast genoodzaakt is om zijn rechtshulpverzoek te splitsen in evenveel delen als er *Länder* bij de uitvoering ervan betrokken dienen te worden. In tegenstelling tot Frankrijk en Duitsland, beschikt België wel over een justitiële instantie die instaat voor de coördinatie van de uitvoering van rechtshulpverzoeken. Eén van de kerntaken van het federaal parket is inderdaad het vergemakkelijken van de internationale samenwerking. Het federaal parket is niet alleen een centraal aanspreekpunt voor de buitenlandse justitiële autoriteiten, doch vervult tevens een belangrijke faciliterende, coördinerende en ondersteunende rol bij de uitvoering van inkomende rechtshulpverzoeken. Daarenboven voert het federaal parket ook zelf rechtshulpverzoeken uit. In dat perspectief compenseert het federaal parket in belangrijke mate het gebrek aan specialisatie op het vlak van wederzijdse rechtshulp bij de parketten van eerste aanleg. Hierbij moet echter wel voor ogen worden gehouden dat de sectie internationale samenwerking van het federaal parket slechts uit 4 federale magistraten bestaat, hetgeen in het licht van de toenemende internationale samenwerking in strafzaken al bij al beperkt is.

DEEL IV.
DE STRAFRECHTELIJKE
RECHTSHULPVERLENING
VAN BELGIË, DUITSLAND EN
FRANKRIJK AAN NEDERLAND
IN DE PRAKTIJK

TOINE SPAPENS

INLEIDING BIJ DEEL IV

In dit deel van het rapport staat de praktische rechtshulpverlening van België, Duitsland en Frankrijk aan Nederland centraal.

De eerste vraag die aan de orde komt is welke omvang het uitgaande rechtshulpverkeer vanuit Nederland naar België, Duitsland en Frankrijk heeft. Daarbij wordt tevens ingegaan op de onderwerpen van de rechtshulpverzoeken en de instanties waaraan deze worden overgemaakt. Tevens wordt, voor zover dat op basis van cijfermatige gegevens mogelijk is, aandacht besteed aan de vraag hoe dit verkeer in het algemeen verloopt.

Ten behoeve van dit deel van het onderzoek is enerzijds cijfermatige informatie verzameld omtrent het uitgaande Nederlandse rechtshulpverkeer. Anderzijds zijn gesprekken met materiedeskundigen gevoerd. De bevindingen daarvan staan centraal in hoofdstuk XIII.

De cijfers zijn om te beginnen ontleend aan het Landelijk uniform registratiesysteem met betrekking tot de internationale rechtshulp in strafzaken (LURIS). De gegevens hadden betrekking op 2006. Daarnaast zijn aanvullende cijfers verzameld bij de Internationale Rechtshulpcentra (IRC's). Een deel van de IRC's houdt, naast de registratie in LURIS, ook nog afzonderlijke gegevens bij. Dit geldt bijvoorbeeld voor het IRC-Zuid en het IRC-Rotterdam-Rijnmond. Daarnaast kon in enkele gevallen informatie worden gebruikt die door ondergetekenden in het kader van eerdere onderzoeken naar het inkomende rechtshulpverkeer was verzameld.⁸⁰⁴

In aanvulling daarop zijn gesprekken gevoerd met vertegenwoordigers van de Internationale Rechtshulpcentra (IRC's), de Dienst IPOL van het Korps Landelijke Politiediensten (KLPD), en met de Nederlandse politieliaisons in Brussel, Lille en Parijs, alsmede met de Duitse liaison in Den Haag.

In de hoofdstukken XIV tot en met XVI wordt ingegaan op het feitelijke verloop van de operationele samenwerking tussen Nederland en de drie voornoemde landen. Aan de hand van tien concrete opsporingsonderzoeken wordt belicht hoe de politieke en justitiële samenwerking concreet verloopt.

Om te beginnen zal een korte inhoudelijke samenvatting worden gegeven van de desbetreffende zaak. Daarna wordt ingegaan op het rechtshulpverkeer dat for-

⁸⁰⁴ De cijfers met betrekking tot het inkomende rechtshulpverkeer werden gebruikt ten behoeve van C. FIJNAUT, T. SPAPENS en D. VAN DAELE, 2005. De gegevens met betrekking tot het uitgaande rechtshulpverkeer werden niet eerder gepubliceerd.

meel werd uitgewisseld. Vervolgens komt de wijze waarop de samenwerking is verlopen aan de orde

De relevante zaken zijn in eerste instantie via de IRC's gezocht, aangezien daar, in principe, zicht bestaat op de aard en omvang van het uitgaande rechtshulpverkeer. Daarnaast zijn ook de Nederlandse liaisons in Parijs benaderd. De dossiers zijn geselecteerd aan de hand van een aantal criteria. Het moest gaan om opsporingsonderzoeken waarbij het initiatief (feitelijk) in Nederland lag; waarin intensief is samengewerkt met België, Duitsland of Frankrijk, of met meerdere van de voornoemde landen tegelijkertijd, en waarbij sprake was van veel formeel rechtshulpverkeer. Bovendien moesten de zaken tenminste in eerste aanleg zijn afgehandeld door rechter.

Behalve opsporingsonderzoeken naar zware en georganiseerde misdaad, zijn ook onderzoeken naar respectievelijk levensdelicten en ontvoeringen nader bestudeerd. Daarbij had de internationale justitiële en politieke samenwerking een meer kortstondig karakter, maar was er wel sprake van intensieve en spoedeisende contacten.

Het ontbrak helaas aan een compleet overzicht van de opsporingsonderzoeken die in de afgelopen jaren in relatie tot België, Duitsland en Frankrijk werden verricht. Bovendien bleek het aantal voor het onderzoek relevante opsporingsonderzoeken geringer dan vooraf werd gedacht, met name ten aanzien van Duitsland en Frankrijk. Het initiatief tot samenwerking blijkt daar vaker in deze landen te liggen dan in Nederland. Verder is de noodzaak tot grensoverschrijdende samenwerking in Zuid-Nederland aanzienlijk groter dan elders in het land. Onvermijdelijk hebben relatief veel casussen dan ook betrekking op opsporingsonderzoeken die aldaar werden verricht.

Aan de hand van de voornoemde overwegingen zijn de volgende zaken geselecteerd:

1. Casus 1 betreft een opsporingsonderzoek van de Nationale Recherche (NR) naar de productie van synthetische drugs in de Nederlands-Belgische grensstreek. In dit onderzoek werd samengewerkt met België.
2. Casus 2 betreft een onderzoek dat werd verricht door de politieregio Midden- en West-Brabant. Hierbij ging het eveneens om de productie van synthetische drugs in de Belgisch-Nederlandse grensstreek. In dit onderzoek werd samengewerkt met België.
3. Casus 3 betreft een opsporingsonderzoek dat werd verricht door de Bovenregionale Recherche Zuid-Nederland (BRZN). In deze casus ging het om ladingdiefstallen in Nederland, België en andere landen, gepleegd door een Nederlands crimineel samenwerkingsverband. In deze zaak werd met name met België samengewerkt.

4. Casus 4 betreft een opsporingsonderzoek van de BRZN naar overvallen op waardetransporten in Limburg. Daarbij werd voornamelijk samengewerkt met België.
5. Casus 5 betreft een opsporingsonderzoek van het Euregionale Opsporings-team (EOT) van de politieregio Limburg-Zuid naar motordiefstallen. Deze werden, door een Nederlandse dadergroep, gepleegd in België en Duitsland. In deze zaak werd zowel met Duitsland als met België samengewerkt.
6. Casus 6 betreft een opsporingsonderzoek van de NR. Het ging in de eerste plaats om de inkoop van grondstoffen voor de productie van synthetische drugs. Gedurende het onderzoek kwam ook het criminele samenwerkingsverband dat in casus 1 centraal staat in beeld. Het opsporingsonderzoek werd daarom verbreed om ook de producenten van de synthetische drugs daarin te betrekken. In deze zaak werd samengewerkt met Duitsland en België.
7. Casus 7 betreft een onderzoek naar een levensdelict, dat werd uitgevoerd door de politieregio Brabant-Noord. In deze casus werd samengewerkt met Duitsland en België.
8. Casus 8 betreft een overval op een growshop in de politieregio Midden- en West-Brabant. Het onderzoek werd gestart door de regiopolitie, maar na verloop van tijd overgedragen aan de BRZN. Dit gebeurde in verband met raakvlakken met casus 3. In deze zaak werd samengewerkt met Frankrijk.
9. Casus 9 betreft een opsporingsonderzoek dat werd uitgevoerd door de Divisie Georganiseerde Criminaliteit van regiopolitie Limburg-Zuid. Het ging hierbij om een ontvoering in het criminele milieu. In deze zaak werd samengewerkt met Frankrijk.
10. Casus 10 betreft een opsporingsonderzoek dat werd uitgevoerd door de regiopolitie Hollands-Midden in verband met de onttrekking aan voogdij van een minderjarig kind. De moeder was met het kind naar Frankrijk vertrokken. In deze zaak werd samengewerkt met de Franse autoriteiten.

Het verloop van de praktische strafrechtelijke samenwerking is derhalve bestudeerd aan de hand van een aantal concrete opsporingsonderzoeken. Deze werkwijze heeft zowel voor- als nadelen. Door het verloop van het onderzoek te reconstrueren, aan de hand van het rechtshulpverkeer en gesprekken met betrokkenen, kan een diepgaand beeld worden verkregen van de samenwerkingaspecten. Daar staat tegenover dat elke zaak tot op zekere hoogte uniek is, zowel wat betreft de toepassing van opsporingsmethoden – hoewel bijvoorbeeld telefoontaps, observaties, doorzoekingen en verhoren in vrijwel alle zaken aan de orde waren – als de betrokken partijen. Het is dan ook minder eenvoudig om de bevindingen uit de casuïstiek te veralgemeniseren.

Verbreiding van de onderzoeksresultaten is enerzijds nagestreefd door deze voor te leggen aan een aantal materiedeskundigen, met name de politieliaisons. In hun positie krijgen zij dagelijks zaken voorgelegd en zijn zij dus goed geplaatst om te kunnen beoordelen welke aspecten van de voorgelegde casussen meer uniek zijn, en welke meer exemplarisch voor de samenwerking met respectievelijk België, Duitsland of Nederland.

Anderzijds is degenen die in verband met de casussen zijn geïnterviewd ook de vraag voorgelegd of zij in andere zaken vergelijkbare ervaringen hadden. Dit leverde met name met betrekking tot België aanvullende informatie op, aangezien met dat land het vaakst strafrechtelijke samenwerking nodig is. Ten aanzien van Duitsland en Frankrijk beperkten de ervaringen van de betrokkenen zich in een aantal gevallen tot de geselecteerde casus.⁸⁰⁵

⁸⁰⁵ Daarbij moet in aanmerking worden genomen dat vooral bij het openbaar ministerie de zaaks-officieren van justitie vaak al na enkele jaren van positie veranderen.

XIII. OMVANG EN AARD VAN HET UITGAANDE RECHTSHULPVERKEER NAAR BELGIË, DUITSLAND EN FRANKRIJK

XIII.1. INLEIDING

In dit hoofdstuk wordt een algemeen beeld geschetst van de omvang en aard van het uitgaande rechtshulpverkeer naar België, Duitsland en Frankrijk. De hier gepresenteerde gegevens zijn gebaseerd op informatie die, met betrekking tot het jaar 2006, is vastgelegd in LURIS.

LURIS heeft echter de nodige beperkingen. Enerzijds biedt het geen volledig zicht op de omvang van het rechtshulpverkeer, waarop hierna wordt teruggeko- men. Anderzijds kan middels LURIS maar beperkt zicht worden gekregen op de inhoudelijke aspecten van het rechtshulpverkeer. Om die reden is dan ook gebruik gemaakt van aanvullende informatie die bij diverse IRC's wordt bijgehouden.

In de tweede plaats werd door de onderzoekers in het kader van diverse andere projecten informatie over het uitgaande rechtshulpverkeer verzameld, die echter in dat bestek niet is gepubliceerd. Ook daarvan is hier gebruik gemaakt. Deze gegevens hebben betrekking op eerdere jaren, en bieden dus ook enig vergelijkingsmateriaal.

Om te beginnen worden, in paragraaf XIII.2, kort de internationale, Europese en Nederlandse instanties beschreven die een rol spelen bij de uitwisseling van het rechtshulpverkeer. De Belgische, Duitse en Franse instanties werden reeds in Deel III belicht en blijven hier verder buiten beschouwing.

In paragraaf XIII.3 wordt ingegaan op de omvang van het uitgaande rechts- hulpverkeer en de verschillen tussen de diverse IRC's. In paragraaf XIII.4 komen de onderwerpen waarop de verzoeken betrekking hadden aan de orde. Vervol- gens worden, in paragraaf XIII.5, de buitenlandse instanties in kaart gebracht, waaraan de rechtshulpverzoeken geadresseerd waren.

XIII.2. VOOR DE RECHTSHULP RELEVANTE INSTANTIES

XIII.2.1. INTERPOL, EUROPOL, EUROJUST EN HET EUROPEES JUSTITIEEL NETWERK

Interpol is al sinds lange tijd een zeer belangrijke voorziening voor de uitwisseling van politieke informatie. In tegenstelling tot wat wel wordt gedacht, verricht Interpol zelf geen internationale opsporingsonderzoeken: het faciliteert slechts de samenwerking tussen politiediensten. Interpol is een wereldwijd netwerk, waarbij thans 186 landen zijn aangesloten. In elk aangesloten land is een nationaal contactpunt of bureau voor de uitwisseling van informatie gevestigd. Deze nationale contactpunten zijn 24 uur per dag en zeven dagen per week bereikbaar.

Europol is in 1999 van start gegaan, specifiek ten behoeve van de politieke samenwerking tussen de Lidstaten van de EU. Europol is competent met betrekking tot vormen van georganiseerde misdaad en terrorisme. De instantie heeft met name tot taak de uitwisseling van informatie tussen de Lidstaten te vergemakkelijken. De politiediensten kunnen, op vergelijkbare wijze als via Interpol, informatievragen uitwisselen. Daarbij kan het ook gaan om ideologische misdrijven, een onderwerp waarmee Interpol zich niet mag bezighouden. Het berichtenverkeer verloopt eveneens via nationale eenheden. Daaruit zijn bovendien functionarissen gedetacheerd bij het hoofdkantoor in Den Haag.

Europol heeft daarnaast nog een tweede informatietaak, namelijk: het verzamelen, compileren en analyseren van informatie en inlichtingen. Medewerkers van Europol hebben echter geen executieve bevoegdheden in de Lidstaten van de EU. Zij kunnen derhalve geen opsporingsonderzoeken verrichten of zelf informatie of bewijsmateriaal verzamelen.

Het Europees Justitieel Netwerk (EJN) werd in 1998 opgericht (98/428/JBZ). Het is samengesteld uit de centrale autoriteiten die in de Lidstaten van de EU verantwoordelijk zijn voor de internationale justitiële samenwerking. In Nederland is dat het Landelijk Parket. Het EJN is te zien als een contactennetwerk: de nationale contactpunten treden desgevraagd op als bemiddelaars tussen de justitiële autoriteiten in de respectievelijke landen, bijvoorbeeld door na te gaan aan welke instantie een rechtshulpverzoek moet worden gestuurd of door adviezen te verschaffen omtrent de juiste aanpak van de samenwerking tussen verschillende lidstaten in complexe strafzaken. Ook kan het EJN adviezen geven met betrekking tot de inhoudelijke kanten van het rechtshulpverkeer, en worden ingeschakeld voor bemiddeling wanneer er met betrekking daartoe problemen ontstaan. Daarnaast kunnen justitiefunctionarissen via het EJN ook algemene informatie verkrijgen met betrekking tot het verlenen van justitiële samenwerking in een andere lidstaat. Tot slot ontwikkelt het EJN instrumenten om de samenwerking te

XIII. Omvang en aard van het uitgaande rechtshulpverkeer
naar België, Duitsland en Frankrijk

vergemakkelijken. Een voorbeeld daarvan zijn sjablonen voor het opstellen van een Europees Arrestatiebevel (EAB), die op het internet worden aangeboden.⁸⁰⁶

Eurojust is opgericht in 2002 (2002/187/JBZ). Eurojust heeft tot taak om de justitiële samenwerking tussen de Lidstaten van de EU te faciliteren, eveneens op het vlak van de zware misdaad. Eurojust dient de coördinatie tussen de bevoegde autoriteiten van de lidstaten inzake onderzoek en vervolging in de lidstaten te stimuleren en te verbeteren; de samenwerking te verbeteren door de internationale rechtshulpverlening en de uitvoering van uitleveringsverzoeken te vergemakkelijken; de bevoegde autoriteiten van de Lidstaten anderszins bij te staan om ervoor te zorgen dat onderzoek en vervolging doeltreffender worden (artikel 3).

Daarbij gaat het overigens niet alleen om EU-Lidstaten: Eurojust kan ook worden ingeschakeld met betrekking tot derde landen. Daarnaast biedt Eurojust – in Den Haag – faciliteiten voor bijeenkomsten van justitiefunctionarissen die bezig zijn met een concreet opsporingsonderzoek, bijvoorbeeld in de vorm van vergaderfaciliteiten en tolken.

Elke Lidstaat van de EU heeft één vertegenwoordiger – een ervaren lid van de zittende of staande magistratuur van het land in kwestie, of een politiefunctionaris met justitiële bevoegdheid – afgevaardigd in Eurojust. Het kantoor is gevestigd in Den Haag. Eurojust werd in 2006 bij 771 zaken benaderd voor ondersteuning.⁸⁰⁷ In 2006 werd 70 keer gebruik gemaakt van de vergaderfaciliteiten in Den Haag.⁸⁰⁸

XIII.2.2. VOOR DE RECHTSHULP RELEVANTE INSTANTIES IN NEDERLAND

Ten behoeve van de adequate uitwisseling van rechtshulpverzoeken zijn in Nederland zowel op nationaal als op lokaal niveau organisatorische kaders gecreëerd. Internationale politieke en justitiële samenwerking verliep lange tijd (vrijwel) louter via nationale instanties, dat wil zeggen: het nationale contactpunt van Interpol (politeel) en het Ministerie van Justitie (justitieel). Vanaf de jaren negentig van de vorige eeuw zijn de mogelijkheden voor rechtstreekse justitiële en politieke samenwerking tussen lokale parketten in het algemeen, en tussen de politiediensten in de grensregio's, aanzienlijk verruimd. Niettemin zijn nog altijd belangrijke uitvoerende taken op nationaal niveau georganiseerd.

Om te beginnen worden informatieberichten tussen de politiediensten op nationaal niveau via het Interpolkanaal uitgewisseld. In Nederland is IPOL, een onderdeel van de KLPD dat is gevestigd te Zoetermeer, het nationale contactpunt. Deze is onderverdeeld in verschillende *desks*, corresponderend met uiteenlopende

⁸⁰⁶ Zie: www.ejn-crimejust.europa.eu.

⁸⁰⁷ Eurojust, *Annual Report 2006*, 24.

⁸⁰⁸ Zie: www.eurojust.europa.eu.

(clusters van) landen. Ook het berichtenverkeer dat via Europol wordt uitgewisseld loopt langs het nationale contactpunt bij IPOL.

Het nationale contactpunt van Interpol, respectievelijk Europol, is in de eerste plaats te zien als een postbus.⁸⁰⁹ Wanneer de vraag een specifieke instantie of politieregio betreft, wordt daaraan het ter uitvoering doorgezonden. Wanneer er geen beter geplaatste (lokale) instantie aan de vraag kan worden gekoppeld, valt de uitvoering toe aan het Landelijk Internationaal Rechtshulpcentrum (LIRC), dat eveneens deel uitmaakt van IPOL.

In de tweede plaats speelt, op justitieel niveau, de Afdeling Internationale Rechtshulp in Strafzaken (AIRS) bij het Ministerie van Justitie een belangrijke rol. Deze afdeling behandelt de meest gecompliceerde rechtshulpverzoeken, alsmede het justitiële rechtshulpverkeer met betrekking tot landen van buiten de Europese Unie.

In de derde plaats heeft het landelijk parket enkele specifieke taken op het vlak van de internationale justitiële samenwerking. Wanneer in het buitenland grootschalig onderzoek met internationale dimensies wordt verricht, is het landelijk parket het centrale aanspreekpunt voor de bevoegde buitenlandse autoriteiten. Daarnaast is het landelijk parket belast met de afhandeling van rechtshulpverzoeken die niet aan een bepaald arrondissement kunnen worden toegewezen. Tevens moeten verzoeken om grensoverschrijdende observaties, grensoverschrijdende gecontroleerde afleveringen en grensoverschrijdende infiltraties aan het landelijk parket worden gericht. En ook vervult het landelijk parket, zo nodig, een coördinerende rol wanneer het rechtshulpverzoek meerdere arrondissementen betreft.⁸¹⁰

Tot slot is de behandeling van Europese Arrestatiebevelen in Nederland op centraal niveau georganiseerd. De afhandeling daarvan is toegewezen aan het parket Amsterdam.

In de verdragsmatige kaders voor het internationale rechtshulpverkeer met betrekking tot de EU, is in de afgelopen decennia de rechtstreekse uitwisseling van rechtshulpverzoeken tussen lokale parketten tot uitgangspunt gemaakt.⁸¹¹ Bovendien is, in de SUO, geregeld dat ook politiediensten in grensgebieden informatie niet langer verplicht via nationale contactpunten (het Interpolkanaal) hoeven uit te wisselen, maar dit eveneens rechtstreeks kunnen doen. Nederlandse politieregio's die geen deel uitmaken van een grensgebied, kunnen van deze kanalen overigens, formeel gesproken, geen gebruik maken. Zij dienen de gegevens nog altijd via het nationale contactpunt uit te wisselen.

⁸⁰⁹ Dit is uiteraard niet de enige taak. IPOL bevordert in algemene zin de politiesamenwerking tussen Nederland en het buitenland, en controleert de kwaliteit en de legitimiteit ervan. Zo ressorteren bijvoorbeeld ook de Nederlandse politieliaisons in het buitenland onder IPOL.

⁸¹⁰ D. VAN DAELE EN B. VAN GEEBERGEN, *Criminaliteit en rechtshandhaving in de Euregio Maas-Rijn, deel 2*, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2007, 73.

⁸¹¹ Met betrekking tot de Benelux bestond deze mogelijkheid overigens al sinds 1962.

XIII. Omvang en aard van het uitgaande rechtshulpverkeer
naar België, Duitsland en Frankrijk

De mogelijkheid om rechtstreeks rechtshulpverzoeken te kunnen overmaken heeft het voordeel dat daarmee, in principe, veel sneller tot uitvoering kan worden gekomen. De vragen hoeven immers niet meer eerst het tussenstation van een nationale instantie te passeren. De keerzijde daarvan is echter dat het moeilijker wordt om zicht te houden op de afhandeling. Wanneer een officier van justitie, bijvoorbeeld vanwege dringende andere werkzaamheden, niet toekomt aan de uitvoering van het rechtshulpverzoek, kan het juist langer blijven liggen. In de Nederlandse context was dat probleem ook aan de orde. Na de nodige kritiek, niet in de laatste plaats door een Europese ambtelijke expertgroep in een in 1999 verschenen rapport, werden maatregelen genomen om de afhandeling van het rechtshulpverkeer te verbeteren.⁸¹² Één daarvan was het vrijmaken van middelen om tot de oprichting van Internationale Rechtshulpcentra (IRC's) te komen.⁸¹³ Deze rechtshulpcentra zijn inderdaad tot stand gebracht. Op dit moment zijn er, na een reorganisatie, zes lokale IRC's operationeel. Daarnaast is er een landelijk rechtshulpcentrum, het LIRC, waar vragen worden behandeld die niet aan één van de lokale centra kunnen worden gekoppeld.⁸¹⁴ De IRC's bedienen elk meerdere arrondissementen en politieregio's. In het volgende schema is de indeling weergegeven.

Schema 1. Indeling IRC's naar arrondissementen en politieregio's

IRC	Arrondissementen	Politieregio's
IRC Noord- en Oost-Nederland	Arnhem, Zwolle, Almelo, Zutphen, Assen, Leeuwarden, Groningen	Gelderland-Zuid, Gelderland-Midden, Noord- en Oost-Gelderland, IJsselland, Twente, Drenthe, Friesland, Groningen, Flevoland
IRC-Zuid	Middelburg, Breda, Den Bosch, Roermond, Maastricht	Zeeland, Midden- en West-Brabant, Brabant-Noord, Brabant Zuid-Oost, Limburg-Noord, Limburg-Zuid
IRC-Rotterdam-Dordrecht	Rotterdam, Dordrecht	Rotterdam-Rijnmond, Zuid-Holland-Zuid
IRC Haaglanden	Den Haag	Haaglanden, Hollands-Midden
IRC Amsterdam	Amsterdam	Amsterdam-Amstelland, Gooi- en Vechtstreek
IRC Noordwest- en Midden-Nederland	Haarlem, Alkmaar, Utrecht	Utrecht, Kennemerland, Zaanstreek-Waterland, Noord-Holland-Noord

⁸¹² C. FIJNAUT, T. SPAPENS EN D. VAN DAELE, *o.c.*, 58-62.

⁸¹³ C. FIJNAUT, T. SPAPENS EN D. VAN DAELE, *o.c.*, 62.

⁸¹⁴ Te denken valt bijvoorbeeld aan de identificatie van een telefoonnummer via de *provider*, waarvan niet op voorhand duidelijk is waar de houder woonachtig is. Het LIRC behandelt overigens ook verzoeken waarvoor het Landelijk Parket competent is.

De internationale rechtshulpcentra hebben meerdere taken. Om te beginnen moeten zij voor het buitenland herkenbare invalspunten zijn waar rechtshulpverzoeken aan kunnen worden overgemaakt. Daarbij gaat het in principe om verzoeken die betrekking hebben op één of meer arrondissementen of politieregio's in het werkgebied van het desbetreffende IRC.⁸¹⁵

In de tweede plaats zijn de IRC's de verdeelstations voor het rechtshulpverkeer: zij zorgen ervoor dat het vanuit het buitenland inkomende verzoek op de aangewezen plaats terecht komt. Dat kan een behandelend functionaris zijn bij de politie of het openbaar ministerie, maar evengoed ook bij een andere instantie, bijvoorbeeld één van de bijzondere opsporingsdiensten. Sommige IRC's, bijvoorbeeld het IRC Rotterdam-Dordrecht, handelen zelf ook (eenvoudige) rechtshulpverzoeken af.

In de derde plaats hebben de IRC's de taak de voortgang van de afhandeling van het ingekomen verzoek te bewaken. Ook de uitvoeringsstukken van het rechtshulpverzoek worden weer via het IRC naar het buitenland verzonden.

IRC's vervullen in principe dezelfde rol als het gaat om rechtshulpverzoeken die vanuit Nederland naar het buitenland worden verstuurd. In dat geval zorgt het IRC dat het verzoek aan de juiste instantie in het aangezochte land wordt gezonden, of aan de Nederlandse liaisons in het buitenland, en zo nodig worden ook contacten tot stand gebracht.

XIII.2.3. DE ROL VAN LIAISONS IN DE INTERNATIONALE RECHTSHULP

Bij de afhandeling van zowel inkomende als uitgaande rechtshulpverzoeken kunnen politieliaisons een wezenlijke rol spelen. Nederland heeft zowel in België, Duitsland als Frankrijk *Liaison Officers* (LO's) gestationeerd, op de ambassades in respectievelijk Brussel, Berlijn en Parijs. Als uitvloeisel van de Hazeldonksamenwerking met Frankrijk, ter bestrijding van de drugsmokkel langs de transportas Rotterdam – Lille, is tevens een Nederlandse politieliaison gestationeerd in de laatstgenoemde stad.

De taak van de LO's is Nederlandse opsporingsfunctionarissen te helpen wanneer zij willen samenwerken met het land in kwestie, of een andere vraag op politiek of justitieel terrein hebben.⁸¹⁶ Nederlandse politiefunctionarissen, maar ook officieren van justitie, kunnen een beroep doen op de LO's wanneer zij in contact

⁸¹⁵ Als een rechtshulpverzoek werkzaamheden vergt van meerdere IRC's wordt het in principe toebedeeld aan het centrum waar de meeste activiteiten moeten worden verricht. Dit IRC coördineert dan het werk dat elders moet worden gedaan.

⁸¹⁶ Overigens zijn ook in andere landen Nederlandse LO's gestationeerd. Soms hebben zij meerdere landen tegelijk in hun portefeuille.

willen komen met de bevoegde autoriteiten ter plaatse, en eventueel kunnen de liaisons ook in het verdere vervolg van het onderzoek optreden als tussenpersoon. Zij kunnen bovendien een rol spelen wanneer bezoeken aan het land in kwestie moeten plaatsvinden, bijvoorbeeld door deze mede te organiseren of door als tolk op te treden.

Omgekeerd hebben de Belgische, Duitse en Franse politiediensten ook liaisons in Nederland. Ook de Duitse *Bundespolizei* heeft bijvoorbeeld een eigen verbindingsambtenaar in ons land. Deze *Foreign Liaison Officers* (FLO's) verrichten dezelfde taak van contact- en tussenpersoon wanneer de justitiële of politieke instanties van hun land een vraag hebben met betrekking tot Nederland. Zij kunnen echter ook door de Nederlandse opsporings- en vervolgingsdiensten worden ingeschakeld, wanneer er vragen zijn met betrekking tot het land in kwestie.

XIII.2.4. GEMEENSCHAPPELIJKE POLITIECENTRA

Tot slot moeten de gemeenschappelijke centra of commissariaten, waarin de politie of andere instanties uit twee of meer landen samenwerken, worden vermeld. Deze centra kunnen in grensgebieden worden beschouwd als een aanvulling op het netwerk van IRC's (Nederland), Verbindungsstellen (Duitsland) en OIPG's (België). Ter plaatse kunnen rechtshulpverzoeken, op basis van artikel 39 SUO worden uitgewisseld. De gemeenschappelijke centra kunnen echter ook andere werkzaamheden verrichten.

In Heerlen bestaat, sinds 2006, het Euregionaal Politie Informatie- en Coördinatiecentrum (EPICC). Het betreft daarbij een bureau waar Nederlandse, Belgische en Duitse politiemensen zijn gestationeerd. Zij hebben toegang tot hun eigen (landelijke of regionale) informatiesystemen. Verzoeken om informatie, die voorheen schriftelijk moesten worden overgemaakt, kunnen in het grensgebied van de Euregio Maas-Rijn voortaan dus rechtstreeks via dit centrum worden uitgewisseld.⁸¹⁷

Tot slot is, in Kleve, sinds 2007 ook een gemeenschappelijk centrum gevestigd waarin de KMAR en de *Bundespolizei* participeren. Alle vragen die betrekking hebben op de werkzaamheden van deze instanties kunnen via dit bureau worden uitgewisseld.⁸¹⁸

⁸¹⁷ Overigens bestond in de beide Limburgse politieregio's, die destijds onder het IRC-Limburg vielen, al sinds het midden van de jaren negentig de mogelijkheid om *on-line* informatievragen uit te wisselen, middels het systeem EMMI-Palma (in feite te zien als een beveiligde e-mailverbinding, met daaraan gekoppeld een standaardformulier voor informatievragen). Hoewel dat ooit wel de bedoeling was, is dit systeem, mede vanwege de stormachtige ontwikkelingen in de informatie- en communicatietechnologie, nooit bij andere IRC's ingevoerd.

⁸¹⁸ België, Frankrijk en Duitsland hebben nog meerdere gemeenschappelijke centra. Deze zijn voor de samenwerking met Nederland echter niet relevant en blijven daarom buiten beschouwing.

XIII.3. DE OMVANG VAN HET UITGAANDE RECHTSHULPVERKEER

In deze paragraaf wordt, om te beginnen, geschetst hoeveel rechtshulpverzoeken er in 2006 vanuit Nederland naar België, Duitsland en Frankrijk werden verzonden. Daarbij is een onderscheid gemaakt tussen politieel en justitieel rechtshulpverkeer.

Met ‘politieel rechtshulpverkeer’ wordt bedoeld op de uitwisseling, al dan niet in het kader van lopende opsporingsonderzoeken, tussen politiediensten in verschillende landen. Daarbij gaat het eerst en vooral om informatie uit politieregisters of uit andere, al dan niet openbare, registratiesystemen (bijvoorbeeld het Kentekenregister, de bevolkingsadministratie, het register van de Kamer van Koophandel). Het kan echter ook foto’s, dactyloscopische gegevens of sporenmateriaal betreffen.

De term ‘politieel rechtshulpverkeer’ is van toepassing op verzoeken die zonder tussenkomst van een officier van justitie of de rechter-commissaris kunnen worden uitgevoerd. Wanneer van dwangmiddelen gebruik moet worden gemaakt, bijvoorbeeld een doorzoeking of een de plaatsing van een telefoontap, dienen de justitiële autoriteiten daarvoor toestemming te geven. Dat geldt ook voor informatie die slechts kan worden verkregen door tussenkomst van de justitiële autoriteiten. Een voorbeeld daarvan is het achterhalen van de tenaamgestelde van een rekeningnummer, waarvoor (in Nederland) een bevel van de officier van justitie nodig is ten aanzien van de desbetreffende bank- of geldinstelling. In zulke gevallen wordt gesproken van een justitieel rechtshulpverzoek.

Alle justitieel rechtshulpverkeer waar sprake is van bijstand wordt in Nederland geschaard onder de noemer ‘kleine rechtshulp.’ Logischerwijs is er dus ook sprake van ‘grote rechtshulp.’ Daaronder wordt overlevering en uitlevering begrepen, overdracht van strafvervolging, zaken in het kader van de Wet Overdracht Tenuitvoerlegging Strafvonnissen (WOTS) en de behandeling van Europese Arrestatiebevelen (EAB).

Conform de Nederlandse regelgeving dient in principe alle rechtshulpverkeer, dus zowel het politieel als het justitieel verkeer, te worden geregistreerd. Daarmee is echter niet gezegd dat alle informatie ook op een centraal punt wordt bijgehouden, en evenmin dat daaraan gemakkelijk cijfermatige gegevens kunnen worden ontleend. Zoals in de inleiding bij deel IV al werd beschreven, is in Nederland het systeem LURIS in gebruik. Dit systeem heeft voor het doel van het onderhavige onderzoek echter beperkingen.

Om te beginnen kan uit gesprekken met medewerkers van IRC’s worden afgeleid dat lang niet alle grensoverschrijdende contacten, met name als het gaat om politieel rechtshulpverkeer, ook in LURIS worden vastgelegd. Een telefoontje van een buitenlandse collega met een informatievraag kan bijvoorbeeld ook slechts

XIII. Omvang en aard van het uitgaande rechtshulpverkeer
naar België, Duitsland en Frankrijk

worden geregistreerd in regionale politieke informatiesystemen zoals de basisregistratie (Bedrijfsprocessensysteem (BPS) of Xpol) of in het Recherche Basissysteem (RBS), zonder dat dit wordt doorgegeven aan een IRC. Aangenomen mag worden dat zulke contacten regelmatig in het geheel niet worden geregistreerd. Bovendien worden politieke rechtshulpverzoeken pas sinds 2006 in LURIS vastgelegd. Voordien bestond hiervan geen centrale registratie.⁸¹⁹

In de tweede plaats worden uitgaande rechtshulpverzoeken, in tegenstelling tot inkomende verzoeken, niet altijd via een IRC verzonden. Door sommige geïnterviewden bij IRC's wordt zonder omhaal gesteld dat teamleiders van de recherche en zaakofficieren van justitie in hun werkgebied geneigd zijn het IRC te passeren: het IRC is binnen de politie-organisatie nog altijd te weinig bekend; de inhoudelijke meerwaarde wordt onvoldoende onderkend omdat men zelf de weg wel denkt te weten in het buitenland, of beschikt over een persoonlijk contact die de verzoeken doorgeleidt; men beschouwt inschakeling van het IRC als een risico omdat er dan meer mensen binnen de politie-organisatie op de hoogte raken van het lopende onderzoek.

Resumerend kan dus worden gesteld dat een cijfermatig beeld op basis van LURIS reeds op voorhand de nodige tekortkomingen kent. Dit gezegd hebbende kunnen aan LURIS toch de nodige inzichten worden ontleend, met betrekking tot het uitgaande rechtshulpverkeer naar België, Duitsland en Frankrijk. Om te beginnen wordt in tabel 1 een overzicht gegeven van het aantal geregistreerde uitgaande verzoeken in 2006.

Tabel 1. Geregistreerde uitgaande rechtshulpverzoeken, landelijk, 2006

	Politieel	Justitieel	Totaal
België	950	1.000	1.950
Duitsland	655	707	1.362
Frankrijk	246	227	473
Totaal	1.851	1.934	3.785

De tabel laat zien dat door Nederland in 2006 in totaal 3785 rechtshulpverzoeken werden gedaan aan België, Duitsland en Frankrijk. De meeste verzoeken gingen uit naar België, met Duitsland als goede tweede. Frankrijk volgt op enige afstand. De aantallen politieke en justitiële rechtshulpverzoeken vertonen geen grote verschillen. In de praktijk zal het politieke rechtshulpverkeer aanzienlijk omvangrij-

⁸¹⁹ Dit probleem is overigens reeds onderkend in een evaluatie van LURIS. Thans wordt door de verantwoordelijke diensten onderzocht hoe hierin verbetering kan worden gebracht. Overigens moet worden opgemerkt dat Nederland voorop loopt waar het gaat om het toepassen van een centraal registratiesysteem voor rechtshulpverkeer.

ker zijn dan het justitiële maar, zoals gezegd, wordt dat berichtenverkeer vaak informeel uitgewisseld en dus niet (in LURIS) geregistreerd.

In de volgende tabel is nagegaan hoe het uitgaande rechtshulpverkeer verdeeld is over de verschillende instanties die op LURIS zijn aangesloten.

Tabel 2. Cijfers uitgaand rechtshulpverkeer naar België, Frankrijk en Duitsland naar instanties, 2006

	Politieel	Justitieel	Totaal	Perc.
IRC-Zuid	1.067	1.019	2.086	55 %
LIRC	264	253	517	14 %
IRC-NON	80	304	384	10 %
IRC-Haaglanden	192	99	291	8 %
IRC-Rotterdam	103	87	190	5 %
IRC-Amsterdam	93	53	146	4 %
IRC-NWMN	51	73	124	3 %
AIRS ⁸²⁰	1	46	47	1 %
Totaal	1.851	1.934	3.785	100 %

Tabel 2 laat zien dat het IRC-Zuid 55 procent van het in 2006 geregistreerde uitgaande rechtshulpverkeer afhandelde. Op afstand volgden het LIRC (14 %) en het IRC-NON (10 %). Het aantal uitgaande rechtshulpverzoeken, ook justitieel, was verhoudingsgewijs laag bij het IRC-Amsterdam (4 %) en bij het IRC Noord-, West- en Midden-Nederland.

De prominente rol van het IRC-Zuid in deze cijfers komt niet geheel als een verrassing. Uit cijfers met betrekking tot 2002 bleek in het werkgebied van de voormalige IRC's Limburg en Zuid-West bijvoorbeeld ook het grootste deel van het inkomende justitiële rechtshulpverkeer aldaar te worden behandeld.⁸²¹ Deze beide IRC's zijn thans opgegaan in het IRC-Zuid, en bovendien is daar het arrondissement Den Bosch nog aan toegevoegd.⁸²² Om een nadere vergelijking te kunnen maken is in de volgende tabel het rechtshulpverkeer gerelateerd aan het aantal inwoners in het werkgebied van het desbetreffende IRC.

⁸²⁰ De afdeling AIRS heette in 2006 overigens nog BIRS (Bureau Internationale Rechtshulp in Strafzaken).

⁸²¹ C. FIJNAUT, T. SPAPENS EN D. VAN DAELE, *o.c.*, 100-101.

⁸²² Aangezien het arrondissement Den Bosch toen niet in de IRC-structuur participeerde en ook niet in LURIS registreerde, waren geen cijfers met betrekking tot 2002 beschikbaar.

XIII. Omvang en aard van het uitgaande rechtshulpverkeer
naar België, Duitsland en Frankrijk

Tabel 3. Relatieve omvang van het uitgaande rechtshulpverkeer naar België, Frankrijk en Duitsland naar instanties, 2006

	Inwoners	Uitgaand rhv	Rhv/10.000 inwoners
IRC-Zuid	3.925.000	2.086	5,3
IRC-Haaglanden	1.759.000	291	1,7
IRC-Amsterdam	1.147.000	146	1,3
IRC-Rotterdam	1.717.000	190	1,1
IRC-NON	5.131.000	384	0,7
IRC-NWMN	2.596.000	124	0,5
Gemiddeld NL	16.275.000	3.785	2,3

Wanneer de aantallen uitgaande rechtshulpverzoeken worden gerelateerd aan de omvang van het werkgebied van de IRC's, gerekend in inwonertal, blijkt dat via het IRC –Zuid eveneens verreweg de meeste verzoeken werden uitgestuurd. Het gemiddelde in Nederland lag op 2,3 verzoeken per 10.000 inwoners. Bij het IRC-Zuid was dat met 5,3 meer dan het dubbele. Op afstand volgden de grootstedelijke IRC's: Haaglanden, Amsterdam en Rotterdam.

Bij deze verschillen speelt het feit dat in het grensgebied van Zuid-Nederland de criminele samenwerking, en dus ook de politieke en justitiële samenwerking, intensiever is dan elders in Nederland.⁸²³ Uit de interviews kwam echter, zoals al werd aangestipt, ook naar voren dat de IRC's nog niet in gelijke mate worden gebruikt als postbus voor uitgaand rechtshulpverkeer. Het IRC-Zuid heeft deze rol wel zeer nadrukkelijk. Daarnaast kan ook van belang zijn dat politieregio's die niet in grensgebieden liggen, in spoedeisende situaties politieke verzoeken via IRC's in het grensgebied (IRC-Zuid of IRC-NON) sturen die, op grond van artikel 39 SUO, direct met het buitenland kunnen communiceren.⁸²⁴

⁸²³ Zie bijvoorbeeld ook T. SPAPENS, *Georganiseerde criminaliteit en strafrechtelijke samenwerking in de Nederlandse grensgebieden*, Antwerpen, Intersentia, 2008, voor een overzicht van de criminaliteitsproblematiek in de Nederlands-Belgische en Nederlands-Duitse grensgebieden. In hoofdstuk 14 wordt daarop nog teruggekomen.

⁸²⁴ Op basis van cijfers uit 2002 uit het systeem EMMI, dat in gebruik was bij het toenmalige IRC-Limburg, bleek dat in dat jaar 7347 uitgaande verzoeken uit de politieregio's werden ontvangen. Daarvan had 16 procent betrekking op andere regio's dan Limburg-Zuid of Limburg-Noord, die tot het werkgebied van het IRC-Limburg behoorden. Alle Nederlandse politieregio's, met uitzondering van Gooi- en Vechtstreek, maakten in meer of mindere mate gebruik van deze 'sluiproute.' Met name de politieregio's Brabant-Zuidoost en Brabant-Noord, die wel als grensgebieden gelden maar toen niet in de IRC-structuur participeerden en dus geen rechtstreekse postbus hadden voor politiek rechtshulpverkeer met het buitenland, waren grootgebruikers. Dat gold ook voor de politieregio Rotterdam-Rijnmond. In hoeverre ook thans nog politiek rechtshulpverkeer vanuit andere politieregio's via bijvoorbeeld het EPICC wordt verzonden, is niet bekend.

XIII.4. DE AARD VAN HET UITGAANDE RECHTSHULPVERKEER

De volgende vraag die in het onderzoek aan de orde is gesteld, is waarop het uitgaande rechtshulpverkeer betrekking had. Op basis van LURIS kon nader onderscheid worden gemaakt tussen het type misdrijf waarop het rechtshulpverzoek betrekking had.

Tabel 4. Onderwerpen uitgaande rechtshulpverzoeken van Nederland naar België, Duitsland en Frankrijk, landelijk, 2006

Onderwerp	Politieel	Justitieel	Totaal	Perc.
Verdovende middelen	279	423	702	18,5 %
Diefstal/Inbraak/Heling	267	201	468	12,2 %
Fraude/vervalsing	240	210	450	12,0 %
Verkeer	183	201	384	10,1 %
Moord	93	188	281	7,4 %
Geweldsmisdrijven	67	65	132	3,5 %
Witwassen	43	64	107	2,8 %
Overvallen	61	43	104	2,7 %
Zedendelicten/Kinderporno	35	36	71	1,9 %
Mensenhandel	33	28	61	1,6 %
Ontvoering/gijzeling	22	31	53	1,4 %
Mensensmokkel	22	23	45	1,2 %
Milieu	23	17	40	1,1 %
Wapens en explosieven	23	16	39	1,0 %
Terreur	26	6	32	0,8 %
Europees Arrestatiebevel	0	16	16	0,4 %
Diversen	239	180	419	11,1 %
Onbekend	192	188	380	10,0 %
Totaal	1.851	1.934	3.785	100 %

Het uitgaande rechtshulpverkeer had in 2006 verhoudingsgewijs het vaakst betrekking op verdovende middelen (18,5 procent). Ook vermogensdelicten (diefstal, inbraak en heling, 12,2 procent), alsmede fraude en vervalsingen (12,0 procent) speelden een belangrijke rol. Verkeerszaken volgen daarop met 10,1 procent, waarbij verkeersovertredingen en verkeersdelicten een ongeveer even groot deel uitmaken van het totaal. Opmerkelijk hoog was het aandeel van moordzaken in het rechtshulpverkeer (7,4 procent). Daarbij moet echter worden aangetekend dat

XIII. Omvang en aard van het uitgaande rechtshulpverkeer
naar België, Duitsland en Frankrijk

bij dit type opsporingsonderzoeken vaak, en bovendien onder tijdsdruk, allerlei afzonderlijke aanwijzingen moeten worden nagetrokken om tot bewijsvoering te kunnen komen. Dit betekent soms dat in korte tijd een groot aantal verschillende verzoeken moet worden uitgestuurd. Wanneer de tijdsdruk minder groot is kunnen vragen aan het buitenland gemakkelijker worden opgespaard, waardoor uiteenlopende verzoeksonderdelen in één rechtshulpverzoek kunnen worden vervat. Bovendien is het niet ongebruikelijk dat ook grote opsporingsonderzoeken met internationale dimensies, door het researchteam zoveel mogelijk worden afgebakend tot Nederland, wanneer dat voor de bewijsvoering reeds voldoende materiaal oplevert.⁸²⁵ Uit oogpunt van efficiency is dat ook begrijpelijk: het opstellen en vertalen van rechtshulpverzoeken vergt immers de nodige inspanning, eventuele dienstreizen kosten tijd en geld, et cetera.

Tabel 5. Onderwerpen uitgaande rechtshulpverzoeken IRC Rotterdam-Rijnmond 2004-2006, in procenten

Onderwerp	2004 (N = 90)	2005 (N = 115)	2006 (N= 293)
Verdovende middelen	8,9 %	13,9 %	19,5 %
Diefstal/Inbraak/Heling	5,6 %	16,5 %	7,5 %
Fraude/vervalsing/oplichting	16,7 %	11,3 %	11,6 %
Verkeer	13,3 %	3,5 %	5,8 %
Moord	26,7 %	14,5 %	19,5 %
Geweldsmisdrijven	1,1 %	3,5 %	3,1 %
Witwassen	0,0 %	0,0 %	2,4 %
Overvallen	0,0 %	2,6 %	1,7 %
Zedendelicten/Kinderporno	0,0 %	5,2 %	1,4 %
Mensenhandel	1,1 %	7,0 %	1,4 %
Ontvoering/gijzeling	2,2 %	0,9 %	0,3 %
Vermissing	0,0 %	6,1 %	2,4 %
Milieu	0,0 %	0,0 %	1,7 %
Wapens en explosieven	2,5 %	3,5 %	1,0 %
Terreur	5,6 %	0,9 %	0,3 %
Overig	4,4 %	3,5 %	10,2 %
Onbekend	12,2 %	7,0 %	10,2 %
Totaal	100 %	100 %	100 %

⁸²⁵ Zie bijvoorbeeld M. DEN BOER EN T. SPAPENS Eds., *Investigating Organised Crime in European Border Regions*, Tilburg, IVA, 2002 en T. SPAPENS, 2008.

In tabel 5 zijn de onderwerpen van het rechtshulpverkeer dat in 2004, 2005 en 2006 werd behandeld door het IRC Rotterdam-Dordrecht, weergegeven. Dit IRC heeft, zo bleek uit een interview, in de loop der jaren veel gedaan om het werk dat wordt verricht en de bijdrage die het centrum kan leveren aan de afhandeling van rechtshulpverkeer onder de aandacht te brengen van politiecollega's in het werkgebied. Dit resulteerde in de weergegeven jaren in een sterke stijging van het aantal uitgaande rechtshulpverzoeken dat via het IRC werd verstuurd.

De tabel laat zien dat moord en doodslag door de jaren heen bij dit IRC verhoudingsgewijs veel rechtshulpverkeer opleverden. Ook fraudedelicten maakten een relatief groot deel uit van het totaal. Het aandeel van verdovende middelenzaken is in drie jaar tijd gestegen. Met betrekking tot vermogensdelicten was in 2005 een piek zichtbaar. Naarmate het aantal rechtshulpverzoeken steeg, nam logischerwijs ook de diversiteit van de onderwerpen toe, hetgeen in 2006 steeds meer zichtbaar werd.

Een andere interessante vraag is uiteraard waar in de rechtshulpverzoeken precies om werd gevraagd. Helaas kan daarvan geen landelijk beeld worden verschaft op basis van LURIS. Sommige IRC's houden echter, naast LURIS, ook een eigen (eenvoudig) registratiesysteem bij, waarin meer details worden vermeld. Dit gold bijvoorbeeld voor het voormalige IRC Zuid-West, dat de politieregio's Midden- en West-Brabant en Zeeland bediende.⁸²⁶

In de volgende tabel wordt een overzicht geboden van de onderwerpen van de justitiële rechtshulpverzoeken die kaderden in (zwaardere) recherche-onderzoeken, met betrekking tot de eerste helft van 2001 en de eerste helft van 2005.⁸²⁷ In totaal werden in dat tijdsbestek 70 justitiële rechtshulpverzoeken via het IRC Zuid-West naar het buitenland verzonden. Daarin werden 82 verschillende vragen gesteld. Daarbij moet worden aangetekend dat samenhangende vragen hier als één verzoek zijn opgevat. Wanneer bijvoorbeeld werd gevraagd om inlichtingen omtrent een persoon in brede zin, waarbij bijvoorbeeld werd verzocht om diens verblijfplaats vast te stellen, diens antecedenten, en na te gaan van welk vervoermiddel hij gebruik maakte, is dat opgevat als één verzoek.

Uit de analyse komt naar voren dat opsporingsonderzoeken naar zwaardere vormen van misdaad vaak meerdere rechtshulpverzoeken vergen. Koplopers daarbij waren een ontvoeringszaak, waarbij in een half jaar tijd tien rechtshulpverzoeken werden uitgestuurd, en een verdovende middelenzaak, welke in deze periode zeven verzoeken vergde. In verschillende andere zaken (heling van gesto-

⁸²⁶ Het IRC Zuid-West ging op 1 oktober 2005 op in het nieuwe IRC-Zuid. Deze gewoonte is overigens door het IRC-Zuid overgenomen.

⁸²⁷ Daarnaast hebben justitiële rechtshulpverzoeken betrekking op verhoren of identificatie in verband met in Nederland gepleegde verkeersovertredingen of – delicten, dan wel op de uitreiking of betekening van gerechtelijke stukken aan in het buitenland woonachtige personen. Deze administratieve verzoeken zijn hier buiten beschouwing gebleven. Het IRC-Zuid registreert deze eenvoudige verzoeken overigens ook niet meer apart.

XIII. Omvang en aard van het uitgaande rechtshulpverkeer
naar België, Duitsland en Frankrijk

len auto's, een moord, een bankoverval) werden drie of vier rechtshulpverzoeken naar het buitenland verzonden.

In de volgende tabel zijn de verzoeksonderdelen in de rechtshulpverzoeken weergegeven.

Tabel 6. Verzoeksonderdelen uitgaande (zware) justitiële rechtshulpverzoeken van het IRC Zuid-West, 2001 (jan – jun) en 2005 (jan – juni)

Onderwerp	Aantal 2001	Perc. 2001	Aantal 2005	Perc. 2005
Telecommunicatiegegevens (verkeersgegevens, identificatie telefoonnummer)	6	4,2 %	12	14,6 %
Inlichtingen omtrent persoon, voertuig, bankgegevens of overige zaken	32	22,9 %	11	13,4 %
Toestemming gebruik politieke informatie in strafzaak	3	2,1 %	11	13,4 %
Verhoor verdachte of getuige	35	25,0 %	9	11,0 %
Overdracht stukken of informatie	36	25,7 %	9	11,0 %
Verzoek tot inbeslagname	1	0,7 %	5	6,1 %
(Grensoverschrijdende) observatie	7	5,0 %	5	6,1 %
Telefoontap	1	0,7 %	4	4,9 %
In- /uitlevering	9	6,4 %	3	3,7 %
Doorzoeking (spoed)	5	3,6 %	3	3,7 %
Europees Arrestatiebevel	Nvt	Nvt	3	3,7 %
Overdracht DNA-profiel of dactyloscopische gegevens	0	0,0 %	2	2,4 %
Signalering persoon	1	0,7 %	1	1,2 %
Anders	4	2,9 %	4	4,9 %
Totaal	140	100 %	82	100 %

In de eerste helft van 2001 werden via het toenmalige IRC Zuid-West 140 verschillende vragen gesteld in justitiële rechtshulpverzoeken. Verhoudingsgewijs het vaakst betrof het daarbij de overdracht van stukken of informatie die in het buitenland voorhanden waren en het overmaken van Nederlandse processen-verbaal aan het buitenland (25,7 %). Ook verzoeken om een verhoor waren regelmatig aan

de orde (25,0%), alsmede vragen om inlichtingen (22,9%) die al dan niet eerst nog middels onderzoekshandelingen moesten worden verzameld.

De tabel laat zien dat in de eerste helft van 2005 telecommunicatiegegevens verhoudingsgewijs de belangrijkste rol speelden in het onderzochte rechtshulpverkeer (14,6%). Daarbij ging het om de identificatie van telefoonnummers, en het achterhalen van de historische verkeersgegevens van bepaalde nummers. Daarnaast speelden ook hier verzoeken om inlichtingen omtrent personen, voertuigen of bankgegevens een belangrijke rol. Dat gold ook nog altijd voor verzoeken om het verhoor van een verdachte of getuige – in het laatste geval ging het vaak om bankpersoneel – en verzoeken om de overdracht van bewijsmateriaal of informatie die in een eerder stadium in het buitenland was verzameld.

Hoewel het rechtshulpverkeer altijd in zekere zin een momentopname is, die onder meer samenhangt met de aard van de zaken die op dat moment worden ‘gedraaid’, alsmede van de gangbare opsporingsmethoden, vallen, wanneer de gegevens uit 2001 worden vergeleken met die uit 2005, toch enkele dingen op. Opmerkelijk is de daling van het aantal verzoeken om overdracht van informatie of andere stukken. Daarentegen werd vaker verzocht om toestemming om gegevens die reeds via het politieke kanaal waren uitgewisseld, te mogen gebruiken in strafzaken.

Dit zou een aanwijzing kunnen zijn dat de overdracht van informatie, zoals bijvoorbeeld processen-verbaal, vaker langs de (eenvoudiger) weg van het politieke rechtshulpverkeer verloopt. In het eindstadium van het onderzoek kan dan, middels één justitieel verzoek worden gevraagd om toestemming voor het gebruik van alle eerder uitgewisselde informatie, foto's, sporen, et cetera. In 2005 konden zulke rechtshulpverzoeken bijvoorbeeld worden aangetroffen met betrekking tot een verdovende middelenzaak, waarin zo'n verzoek tegelijkertijd werd uitgestuurd naar alle landen waarmee was samengewerkt.

Een tweede opvallend punt is de sterke toename van het aantal verzoeken met betrekking tot telecommunicatie, alsmede ook grensoverschrijdende telefoontaps. Daarbij zal ongetwijfeld het sterk toegenomen belang van dit soort gegevens in opsporingsonderzoeken een rol spelen. Met betrekking tot grensoverschrijdende telefoontaps speelt wellicht ook mee dat daarvoor, in de Overeenkomst inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de Lidstaten van de Europese Unie (WREU), aanvullende mogelijkheden zijn gecreëerd. Zo kan een telefoontap in het buitenland voortaan bijvoorbeeld ook rechtstreeks worden doorgeschakeld naar het verzoekende land.

Tot slot is ook een interessante vraag hoe snel de Nederlandse rechtshulpverzoeken door het buitenland worden beantwoord. Een realistisch cijfermatig beeld daarvan kan echter niet worden verschaft. De moeilijkheid is dat een rechtshulpdossier, in het geval van een justitieel rechtshulpverzoek, pas wordt ‘dichtgeboekt’ op het moment dat alle officiële uitvoeringsstukken zijn ontvangen. Daarmee is echter niet gezegd dat het initiële verzoek niet al lang is uitgevoerd, en de gevraagde

XIII. Omvang en aard van het uitgaande rechtshulpverkeer
naar België, Duitsland en Frankrijk

informatie al in concept is toegezonden (bijvoorbeeld per fax of via het politieke kanaal). Te denken valt bijvoorbeeld aan een verhoor van een getuige of verdachte in het buitenland, waarbij Nederlandse politiefunctionarissen aanwezig zijn geweest.

Op basis van LURIS kon worden becijferd dat de gemiddelde doorlooptijd met betrekking tot België 52 dagen bedroeg in 2006. Met betrekking tot Duitsland en Frankrijk ging het om 53, respectievelijk 69 dagen. Deze getallen moeten echter met zeer veel voorbehoud worden gelezen.

Omtrent de vraag hoeveel rechtshulpverzoeken niet door de aangezochte instanties werden beantwoord valt evenmin een betrouwbaar antwoord te geven. Bij het IRC-Zuid stond in oktober 2007 nog 20 procent van de in 2006 naar België uitgestuurde zware justitiële rechtshulpverzoeken open. Ten aanzien van Frankrijk ging het om 28 procent en van Duitsland om 12 procent van de verzoeken. Daarbij valt echter geenszins uit te sluiten dat een deel van de stukken uiteindelijk rechtstreeks naar het rechercheteam of het desbetreffende parket werd doorgezonden, zonder dat het IRC daarvan op de hoogte is gesteld. Ook komt het voor dat rechtshulpverzoeken worden ingetrokken, omdat ze niet langer relevant zijn. Het is de vraag of die gevallen consequent worden gemeld aan het IRC.

XIII.5. DE AANGEZOCHTE INSTANTIES

In deze paragraaf wordt ingegaan op de instanties die door de Nederlandse autoriteiten zijn aangezocht in België, Duitsland en Frankrijk. Daarbij wordt eveneens onderscheid gemaakt tussen politiek en justitieel rechtshulpverkeer.

Tabel 7. Aangezochte instanties België, politieke rechtshulpverzoeken 2006

Instantie	Lokatie	Totaal	Percentage
Politie	Politiedienst	327	34,3 %
	OIPG Turnhout	78	8,2 %
	OIPG Antwerpen	308	32,4 %
	OIPG Gent	1	0,1 %
	NL liaison in België	89	9,3 %
Interpol		124	13,1 %
Europol		9	0,9 %
Parket (PdK)		12	1,3 %
Overig		2	0,2 %
Totaal		950	100 %

Het politieke rechtshulpverkeer met België verliep in 2006 voor het belangrijkste deel (34,3 procent) rechtstreeks met een politiedienst in dat land. Een bijna even groot deel (32,4 procent) werd uitgewisseld via het OIPG van Antwerpen. Voor het overige was het Interpolkanaal (13,1 procent) nog altijd een belangrijke schakel in het politieke rechtshulpverkeer. Ook de rol van de liaisons was substantieel (9,3 procent). Europol (0,9 procent) speelde daarentegen, met betrekking tot België, nauwelijks een rol van betekenis.

In de volgende tabel worden de instanties in België weergegeven waarheen de Nederlandse autoriteiten in 2006 justitiële rechtshulpverzoeken hebben verzonden.

Tabel 8. Aangezochte instanties België, justitiële rechtshulpverzoeken 2006

Instantie	Lokatie	Totaal	Percentage ⁸²⁸
Parket (PdK)	Federaal Parket	202	20,2 %
	Parket Brussel	114	11,4 %
	Parket Antwerpen	186	18,6 %
	Parket Tongeren	93	9,3 %
	Parket Turnhout	85	8,5 %
	Parket Hasselt	70	7,0 %
	Overige parketten	155	15,5 %
Rechtbank/Hof van beroep		22	2,2 %
Ministerie van Justitie		34	3,4 %
Politie	Interpol Brussel/Sirene	21	2,1 %
	Europol	1	0,1 %
	Belgische liaison in NL	11	1,1 %
	Direct politiedienst	3	0,3 %
Overig		3	0,3 %
Totaal		1.000	100 %

De justitiële rechtshulpverzoeken met betrekking tot België werden in 2006 in meerderheid gezonden aan het Belgische federaal parket, ofwel aan één van de parketten van eerste aanleg in de arrondissementen. Het parket Antwerpen was daarbij het belangrijkste adres (18,6 procent), alsmede andere arrondissementen die aan Nederland grenzen (Tongeren, Turnhout, Hasselt).

⁸²⁸ Als gevolg van de toegepaste afronding op hele procenten is het totaalpercentage niet exact tot 100 optelt.

XIII. Omvang en aard van het uitgaande rechtshulpverkeer
naar België, Duitsland en Frankrijk

Daarnaast werden ook relatief veel rechtshulpverzoeken aan het parket Brussel geadresseerd (11,4 procent). Of die inderdaad ook voor dat parket bedoeld waren of dat deze eigenlijk het federaal parket als beoogde bestemming hadden, valt uit deze cijfers niet op te maken. Dat laatste valt echter geenszins uit te sluiten.⁸²⁹

Een kleiner deel van het justitiële rechtshulpverkeer (9,5 procent) werd via andere kanalen verzonden. Deze verzoeken werden om te beginnen overgemaakt aan het Belgische Ministerie van Justitie (3,4 procent). Daarnaast werd, in 3,4 procent van de gevallen het Interpolkanaal benut. Tot slot werden verzoeken rechtstreeks aan een rechtbank of aan een hof van beroep verzonden (2,2 procent).

Tabel 9. Aangezochte instanties Duitsland, politieke rechtshulpverzoeken 2006

Instantie		Totaal	Percentage
Politie	Politiedienst	28	4,3 %
	Verbindungsstelle Aachen	196	29,9 %
	Verbindungsstelle Lingen	24	3,7 %
	Verbindungsstelle Münster	1	0,2 %
	Liaison	8	1,2 %
Interpol		320	48,9 %
Europol		16	2,4 %
Staatsanwaltschaft		10	1,5 %
Rechtbank		20	3,1 %
Ambassade		29	4,4 %
Overig		3	0,5 %
Totaal		655	100 %

In LURIS werden, met betrekking tot Duitsland, in 2006 in totaal 655 politieke rechtshulpverzoeken geregistreerd. Deze verzoeken werden in meerderheid via het Interpolkanaal verstuurd, zo laat de bovenstaande tabel zien. Daarnaast werd in de grensgebieden regelmatig gebruik gemaakt van de (*Regionale*) *Verbindungsstellen*. In 2006 speelde vooral de *Verbindungsstelle* Aachen een belangrijke rol.⁸³⁰ Opvallend is het politieke rechtshulpverkeer dat werd uitgewisseld via *Staatsan-*

⁸²⁹ In de onderzochte zaaksdossiers die in de navolgende hoofdstukken worden besproken konden diverse malen zulke verkeerd geadresseerde rechtshulpverzoeken worden aangetroffen.

⁸³⁰ Overigens zijn er ook *Verbindungsstellen* in Krefeld en Mönchengladbach, die van belang zijn voor de Nederlandse grensregio's. Met deze instanties is echter in 2006 geen politiek rechtshulpverkeer geregistreerd.

waltschaften of rechtbanken, aangezien deze niet als gebruikelijke kanalen voor de uitwisseling van dit type rechtshulpverkeer kunnen worden beschouwd. En hoewel het diplomatieke kanaal in principe nog altijd open staat voor het internationale rechtshulpverkeer, is ook de verzending van politieke rechtshulp via de ambassade niet gebruikelijk. Het is echter niet onmogelijk dat deze laatste berichten betrekking hebben op rechtshulpverkeer via de Nederlandse of Duitse liaisons, die immers aan de ambassades in Berlijn, respectievelijk Den Haag, zijn verbonden.

Tabel 10. Aangezochte instanties Duitsland, justitiële rechtshulpverzoeken 2006

Instantie		Totaal	Percentage
Staatsanwaltschaft	Aachen	61	8,6 %
	Kleve	37	5,2 %
	Düsseldorf	25	3,5 %
	Osnabrück	31	4,4 %
	Overige Staatsanwaltschaften	343	48,5 %
Generalstaatsanwaltschaft		33	4,7 %
Rechtbank		38	5,4 %
Ministerie (land)		76	10,8 %
Politie	Interpol	33	4,7 %
	Liaison	4	0,6 %
	Overig politie	12	1,7 %
Duitse ambassade in Nederland		7	1,0 %
Overig		7	1,0 %
Totaal		707	100 %

De Nederlandse autoriteiten richtten in 2006 in totaal 707 justitiële rechtshulpverzoeken aan Duitsland. Het aantal justitiële verzoeken lag derhalve hoger dan het aantal politieke verzoeken (zie vorige tabel). Wanneer wordt gekeken naar het justitiële rechtshulpverkeer blijkt dat verreweg het grootste deel van het rechtshulpverkeer werd uitgewisseld via één van de *Staatsanwaltschaften* of de *Generalstaatsanwaltschaften*. Daarnaast werd ook 10,8 procent (nog altijd) van de verzoeken via het diplomatieke kanaal verzonden. Daarnaast was bij 4,7 procent van de justitiële rechtshulpverzoeken Interpol het doorgeefluik. Ook waren de liaisons of de politiediensten, zij het meer incidenteel, betrokken bij de verzending van justitiële rechtshulpverzoeken.

XIII. Omvang en aard van het uitgaande rechtshulpverkeer
naar België, Duitsland en Frankrijk

Tabel 11. Aangezochte instanties Frankrijk, politieke rechtshulpverzoeken 2006

Instantie	Totaal	Percentage
Direct politie	5	2,0 %
Liaisons in Frankrijk	68	27,6 %
Liaisons in Nederland	36	14,6 %
Interpol	120	48,8 %
Europol	14	5,7 %
Parket	3	1,2 %
Overig	0	0,0 %
Totaal	246	100 %

Het uitgaande politieke rechtshulpverkeer naar Frankrijk was in 2006 aanzienlijk minder omvangrijk dan naar België en Duitsland. In totaal werden 246 politieke rechtshulpverzoeken in LURIS vastgelegd. Nederland deelt met Frankrijk geen gemeenschappelijke landsgrens, dus er kan, op basis van artikel 39 SUO, niet rechtstreeks politieke informatie worden uitgewisseld via de IRC's. Dit wordt geïllustreerd door de cijfers: bijna de helft van het politieke rechtshulpverkeer met Frankrijk verliep in 2006 via het Interpolkanaal. Daarnaast blijkt uit de cijfers duidelijk het belang van verbindingsofficieren in de politieke samenwerking met Frankrijk: 27,6 procent van de verzoeken werd via de Nederlandse liaisons in Frankrijk geleid, en 14,6 procent via de Franse liaisons in Nederland.

Tabel 12. Aangezochte instanties Frankrijk, justitieel rechtshulpverzoeken 2006

Instantie		Aantal	Percentage
Parquet de la Cour d'Appel	Paris	32	14,1 %
	Douai	20	8,8 %
	Overige Cour d'Appel	50	22,0 %
Tribunal de Grande Instance		16	7,0 %
Ministerie van Justitie		37	16,3 %
Politie	Liaison in Frankrijk	22	9,7 %
	Liaison in Nederland	15	6,6 %
	Interpol	26	11,5 %
	Europol	1	0,4 %
	Direct politie	4	1,8 %
Overig		4	1,8 %
Totaal		227	100 %

Frankrijk ontving in 2006 in totaal 227 justitiële rechtshulpverzoeken uit Nederland. Ongeveer de helft daarvan werd toegezonden aan een *Parquet de la Cour d'Appel*. Hoewel de verzoeken ook rechtstreeks aan de lokale parketten kunnen worden gezonden, wordt van die mogelijkheid in de praktijk dus weinig gebruik gemaakt. In het vervolg van deze rapportage zal overigens blijken dat dit ook te maken heeft met het feit dat de Franse autoriteiten nog altijd het *Cour d'Appel* als postbus beschouwen en, ondanks de regelingen die in de verdragen zijn getroffen, toch wensen dat rechtshulpverzoeken langs die weg worden overgemaakt.

Zo'n 16 procent van de rechtshulpverzoeken werd toegezonden aan het Ministerie van Justitie. Tot slot kan worden geconstateerd dat het politiekanaal een niet onbelangrijke rol speelt voor de doorzending van justitiële rechtshulpverzoeken. Via Interpol werd 11,5 procent van de verzoeken verstuurd, en nog eens 16,3 procent via de liaisons in Frankrijk of in Nederland.

XIV. RECHTSHULPVERLENING DOOR BELGIË IN DE PRAKTIJK

XIV.1. INLEIDING

In dit hoofdstuk staat de operationele justitiële en politieke samenwerking tussen Nederland en België centraal. Deze zal worden beschreven aan de hand van vier concrete dossiers van afgesloten opsporingsonderzoeken.

Met name in de meer geurbaniseerde grensregio's van Nederland en Vlaams-België is sprake van uiteenlopende grensoverschrijdende criminaliteitsproblemen. Om te beginnen betreft het vormen van roofcriminaliteit, die aan weerszijden van de landsgrens worden gepleegd. Nederlanders zijn verantwoordelijk voor bijvoorbeeld bedrijfsinbraken, ramkraken en ladingdiefstallen in België. Omgekeerd plegen Belgische dadergroepen overvallen in Nederland, bijvoorbeeld op bank- en geldinstellingen en op waardetransporten.

In de tweede plaats zijn in de afgelopen jaren dadergroepen tot ontwikkeling gekomen van gemengde Nederlands-Belgische samenstelling. Deze houden zich bijvoorbeeld bezig met de heling van gestolen goederen, waaronder het omkatten en doorverkopen van gestolen voertuigen, de fabricage van synthetische drugs, het kweken van hennep, btw-fraude en oplichting. De onderdelen van de criminele bedrijfsprocessen die hiermee gemoeid zijn worden aan weerszijden van de landsgrens uitgevoerd. Doorgaans spelen Nederlandse misdadigers die zich in België hebben gevestigd, een belangrijke rol in deze criminele samenwerkingsverbanden.

Ten derde is in het Belgisch-Nederlandse grensgebied met enige regelmaat sprake van levensdelicten, gijzelingen en ontvoeringen met een grensoverschrijdend karakter. Wanneer sprake is van ontvoeringen, komt het regelmatig voor dat het slachtoffer vanuit Nederland naar België wordt overgebracht. Ook kunnen Nederlanders bij het misdrijf betrokken zijn die zich in België hebben gevestigd. Enerzijds vloeien die feiten voort uit de al genoemde illegale activiteiten en spelen de voorvallen zich af in de criminele sfeer.

Anderzijds kunnen, vanwege de sociale verwevenheid in het Belgisch-Nederlandse grensgebied, zulke misdrijven ook in de relatiesfeer liggen, en dader(s), slachtoffer(s) of getuigen aan weerszijden van de landsgrens wonen. Een voorbeeld is de zogenoemde 'parachutemoord', die zich in november 2006 in België

afspeelde. Daarbij bleken de (Belgische) verdachte en het slachtoffer een liefdesrelatie met dezelfde Nederlander te hebben.

Hiervoor is reeds beschreven dat, als gevolg van de nauwe criminele samenwerking in het Nederlands-Belgische grensgebied, ook bij de opsporing regelmatig intensieve justitiële en politieke samenwerking nodig is. De concrete casussen illustreren dit. Navolgend komen twee opsporingsonderzoeken aan de orde waarbij sprake was van de productie van xtc, één onderzoek naar ladingdiefstallen en een onderzoek naar overvallen op waardetransporten. In de paragrafen XIV.2 tot en met XIV.5 worden deze zaken beschreven.

Om te beginnen zal, per geselecteerde zaak, kort worden geschetst waar het opsporingsonderzoek om ging. Vervolgens wordt ingegaan op het formele verloop van de justitiële en politieke samenwerking aan de hand van het uitgewisselde rechtshulpverkeer. Daarna komen de praktische kanten van de samenwerking aan de orde.

XIV.2. CASUS 1

XIV.2.1. BESCHRIJVING VAN HET OPSPORINGS- ONDERZOEK

Het zuiden van Nederland en het Belgische grensgebied vormen sinds de tweede helft van de jaren negentig één van de gebieden waar de fabricage van xtc en amfetamine zich concentreert.⁸³¹ Bij deze productie zijn uiteenlopende criminele samenwerkingsverbanden betrokken, die overigens onderling zodanig met elkaar verweven zijn, dat gerust gesproken kan worden van een 'xtc-netwerk'.⁸³² Het wekt dan ook geen verbazing dat opsporingsonderzoeken in Nederland en België regelmatig dadergroepen betreffen die over de landsgrenzen heen opereren. Dat geldt ook voor casus 1

Het ging hier om een opsporingsonderzoek dat in 2004 werd uitgevoerd, naar een crimineel samenwerkingsverband dat zowel in Nederland als in België actief was. De leden waren woonachtig in de politieregio Limburg-Zuid, het Belgische arrondissement Tongeren en juist over de Nederlandse landsgrens in Duitsland. Voor een belangrijk deel ging het om 'oude bekenden' die reeds eerder in uiteenlopende opsporingsonderzoeken in verband met synthetische drugs in beeld

⁸³¹ Zie onder andere de jaarverslagen van de Unit Synthetische Drugs van 1998 tot en met 2002, KORPS LANDELIJKE POLITIEDIENSTEN, *Criminaliteitsbeeld synthetische drugs 2002-2003*, Zoetermeer, 2005 en T. SPAPENS, *Interactie tussen criminaliteit en opsporing, de gevolgen van opsporingsactiviteiten voor de organisatie en afscherming van xtc-productie en -handel in Nederland*, Antwerpen/Oxford, Intersentia, 2006.

⁸³² T. SPAPENS, 2006, o.c.

waren gekomen. Deels hadden zij ook al veroordelingen voor zulke feiten achter de rug.

De aanleiding tot het onderzoek was de vondst, in juni 2003, van een gestolen oplegger die volgeladen was met (chemisch) afval uit een xtc-laboratorium. In januari 2004 volgde een tweede afvaldumping, op vergelijkbare wijze. Verder onderzoek en CIE-informatie wezen in de richting van meerdere verdachten. In april 2004 werd daarom besloten tot de uitvoering van een nader opsporingsonderzoek door de NR. Dit onderzoek had als hoofddoel om de productieplaats(en) van de synthetische drugs op te sporen en de verantwoordelijken aan te houden, alsmede de opsporing en de aanhouding van degenen die verantwoordelijk waren geweest voor de afvaldumpingen.

Aangezien diverse subjecten in België woonachtig waren, werd samenwerking met de autoriteiten aldaar gezocht. Die samenwerking was met name intensief omdat de Nederlandse politie vermoedde dat het laboratorium (op dat moment) eveneens in België stond.

Het opsporingsonderzoek leidde, om redenen die in de volgende paragrafen nader uiteen zullen worden gezet, niet tot ontdekking van het laboratorium. Het werd daarom in december 2004 zonder resultaat beëindigd.

XIV.2.2. HET RECHTSHULPVERKEER TIJDENS HET OPSPORINGSONDERZOEK

In deze paragraaf wordt ingegaan op het formele rechtshulpverkeer dat in casus 1 werd uitgewisseld, in het kader van het opsporingsonderzoek. Het gaat daarbij om de justitiële rechtshulpverzoeken. Datzelfde geldt overigens voor de andere casussen die navolgend aan de orde zullen komen.

In deze studie is gebruik gemaakt van de rechtbankdossiers van afgesloten opsporingsonderzoeken. Politieel rechtshulpverkeer wordt daaraan niet toegevoegd, tenzij daarvoor, middels een justitieel rechtshulpverzoek, toestemming is verkregen. De politieke rechtshulpverzoeken waren dus niet beschikbaar voor analyse. Bovendien werd tussen de betrokken Nederlandse en buitenlandse politiediensten ook veelvuldig mondeling gecommuniceerd. Zulke gesprekken zijn uiteraard evenmin in de dossiers te vinden.

Schema rechtshulpverkeer casus 1, april-december 2004

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
26 april	Verzoek om het verrichten van stelselmatige observatie op Belgisch grondgebied, om verstrekking van observatiegegevens, om verstrekking van relevante gegevens mbt. telecommunicatie, om overdracht van relevante informatie omtrent vier subjecten, om camera-observatie en om plaatsing van een peilbaken (evt. aan te brengen door de KLPD). Tevens wordt verzocht om het maken van luchtfoto's van meerdere lokaties, of toe te staan dat Nederlandse instanties die maken, en om de beschikbaarstelling van Belgische kentekenplaten ten behoeve van grensoverschrijdende observaties.	PdK Tongeren
3 mei	Verzoek om het verrichten van observatie. Tevens wordt verzocht om cameraobservatie te verrichten in België. De camera's kunnen eventueel door Nederlandse instanties worden geplaatst. Verder wordt verzocht om de overdracht van relevante informatie die op deze manier wordt verzameld.	PdK Tongeren
18 mei	Verzoek om stelselmatige observatie te verrichten op drie subjecten. Indien dit niet mogelijk is wordt verzocht om een Nederlands OT te laten observeren met behulp van een Belgische opstapper.	PdK Tongeren
19 mei	Verzoek om het verrichten van stelselmatige observatie in Duitsland, om cameraobservatie, om het aanbrengen van een peilbaken, om overdracht van de tijdens de observatie verzamelde gegevens, om overdracht van relevante gegevens mbt. telecommunicatieverkeer, om overdracht van alle overige relevante informatie m.b.t. meerdere subjecten.	Oberstaatsanwalt Aachen
2 juni	Verzoek om sporen, aangetroffen in één van de gevonden trailers met afval in België na te trekken, alsmede om overdracht van verkregen informatie.	PdK Tongeren
3 juni	Verzoek om verlenging van reeds toegestane cameraobservatie en het plaatsen van een camera op een andere lokatie.	PdK Tongeren
4 juni	Verzoek om sporen in België na te trekken, alsmede om overdracht van verkregen informatie.	PdK Tongeren
28 juni	Verzoek om twee peilbakens aan te brengen. Aangezien van de Belgische politie was vernomen dat er tijdelijk onvoldoende peilbakens beschikbaar waren, wordt aangeboden om Nederlandse bakens te gebruiken.	PdK Tongeren
2 juli	Verzoek om verlenging van reeds toegestane cameraobservatie, alsmede verzoek om de uitvoering van stelselmatige observaties.	PdK Tongeren

XIV. Rechtshulpverlening door België in de praktijk

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
9 juli	Verzoek om het maken van een luchtfoto in België.	PdK Tongeren
19 juli	Verzoek om het maken van een luchtfoto in België.	PdK Tongeren
23 juli	Verzoek tot het af luisteren van twee telefoonnummers. Tevens wordt gevraagd om de verzamelde informatie rechtstreeks tussen de politiediensten te mogen uitwisselen.	Oberstaatsanwalt Aachen
29 juli	Verzoek om verlenging van reeds toegestane observaties.	PdK Tongeren
20 aug	Verzoek tot het opnemen en beluisteren van twee telefoonnummers.	Oberstaatsanwalt Aachen
27 aug	Verzoek tot het opnemen en beluisteren van drie telefoonnummers, alsmede om overdracht van verkeersgegevens en overige informatie.	PdK Tongeren
31 aug	Verzoek om mobiele stelselmatige observatie. Verzoek om toestemming voor de inzet van een Nederlands observatieteam met Belgische opstapper, verzoek om gebruik te mogen maken van technische hulpmiddelen, verzoek om toestemming tot het maken van verkeersovertredingen indien noodzakelijk, rekening houdend met de verkeersveiligheid. Verzoek om toestemming tot aanbrengen van peilbakens.	PdK Tongeren
1 sept	Herhaling van het verzoek van 27 aug	PdK Tongeren
20 sept	Verzoek tot verlenging van het opnemen van twee telefoonnummers. Verzoek om overdracht van verkeersgegevens en overige informatie.	PdK Tongeren
23 sept	Verzoek om toestemming om gesprekken die via een Nederlands gsm-nummer in België worden gevoerd te mogen af luisteren en de resultaten te mogen gebruiken. Daarnaast verzoek tot overdracht van verkeersgegevens en overige informatie.	PdK Tongeren
4 okt	Verzoek om de uitvoering van stelselmatige observaties, alsmede voor het plaatsen van een camera en een peilbaken.	PdK Tongeren
12 okt	Verzoek om verlenging van het verzoek van 23 september.	PdK Tongeren
20 okt	Verzoek om verlenging van de toestemming tot het opnemen van gesprekken gevoerd in België via twee telefoonnummers, plus overdracht van verkeersgegevens en overige informatie.	PdK Tongeren

Deel IV. De strafrechtelijke rechtshulpverlening van België,
Duitsland en Frankrijk aan Nederland in de praktijk

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
22 okt	Inkomend verzoek (via IRC Rotterdam) van de Belgische autoriteiten in verband met het aantreffen van in België gestolen gascilinders in de gedumpte trailers	OvJ Landelijk Parket
1 nov	Verzoek tot het opnemen van telecommunicatie, plus overdracht van verkeersgegevens en overige informatie.	PdK Tongeren
2 nov	Verzoek om verlenging van de toestemming tot stelselmatige observatie en gebruik van peilbakens. Aankondiging dat in NL toestemming is gegeven voor OVC.	PdK Tongeren
8 nov	Verzoek tot het aftappen en beluisteren van gesprekken die op Belgisch grondgebied worden gevoerd via diverse telefoonnummers, alsmede overdracht van verkeersgegevens en overige informatie.	PdK Tongeren
8 nov	Verzoek om de passagierslijst van een vlucht vanaf Zaventem na te trekken en een kopie over te maken.	PdK Tongeren
9 nov	Inkomend rechtshulpverzoek vanuit het parket Turnhout om inlichtingen omtrent een voertuig in verband met de gestolen trailers.	OvJ Landelijk Parket
17 nov	Verzoek tot het af luisteren van twee telefoonnummers, alsmede om overdracht van verkeersgegevens en overige informatie. Daarnaast wordt verzocht om stelselmatige observatie.	PdK Tongeren
3 dec	Inkomende brief van de onderzoeksrechter te Tongeren dat formeel geen toestemming wordt verleend voor OVC en een inijkoperatie.	OvJ Landelijk Parket

Het overzicht laat zien dat in casus 1 een groot aantal rechtshulpverzoeken werd uitgestuurd naar België. Verreweg de meeste daarvan hadden betrekking op het arrondissement Tongeren. Twee subjecten waarop het onderzoek zich in eerste instantie richtte waren woonachtig in dat arrondissement, en er bestond een sterk vermoeden dat ook het xtc-laboratorium zich in België bevond. Één van de andere subjecten was woonachtig in Duitsland. Later kwam nog een subject in beeld welke eveneens in België woonachtig was.

In het opsporingsonderzoek werd in eerste instantie gerechercheerd op een wijze die in Nederland gebruikelijk is, en die kan worden omschreven als ‘tappen en volgen.’ Het gaat, met andere woorden, om een combinatie van onderzoek van telecommunicatie en stelselmatige observatie. Deze tactiek is in de Nederlandse context doorgaans ook de eerste optie, conform de eisen van proportionaliteit en

subsidiariteit, aangezien deze opsporingsbevoegdheden als verhoudingsgewijs het minst ingrijpend voor de privacy van de subjecten worden beschouwd.⁸³³

In het onderhavige onderzoek bleken de subjecten zich goed af te schermen. Via de telefoon werd niet of nauwelijks inhoudelijke informatie uitgewisseld, en de verdachten namen ook maatregelen om dynamische observatie te bemoeilijken. Aangezien ‘tappen en volgen’ het bereiken van de doelstelling van het opsporingsonderzoek, het vinden en ontmantelen van het laboratorium, niet dichterbij bracht, werd besloten om de zwaardere opsporingsmethode van ‘opnemen van vertrouwelijke communicatie met een technisch hulpmiddel’ (OVC) toe te gaan passen. De Nederlandse rechter-commissaris verleende hiervoor ook toestemming. De toepassing van OVC op Belgisch grondgebied werd door de onderzoeksrechter echter niet toegestaan. Daarop werd het opsporingsonderzoek door de Nederlandse autoriteiten stopgezet.

XIV.2.3. HET VERLOOP VAN DE SAMENWERKING

Als gevolg van de werkwijze van de leden van het criminele samenwerkingsverband, en vanwege hun woon- of verblijfplaatsen, bleek een zwaar beroep te moeten worden gedaan op de Belgische autoriteiten en, in mindere mate, op Duitse instanties. Uit het rechtshulpverkeer kan worden opgemaakt dat de Belgische en Duitse autoriteiten daaraan zo goed mogelijk gevolg hebben gegeven.

De correspondentie laat echter zien dat de Belgische autoriteiten bij gelegenheid te kampen hadden met onvoldoende beschikbaarheid van observatiecapaciteit en ook de gevraagde technische hulpmiddelen niet in voldoende mate ter beschikking hadden. In de rechtshulpverzoeken aan België werd dan ook diverse malen het aanbod gedaan om de gevraagde opsporingshandelingen door Nederlandse functionarissen, onder regie van de Belgische bevoegde politiemensen (‘opstappers’) te laten verrichten. Ook werd aangeboden om vanuit Nederland peilbakens ter beschikking te stellen, en deze eventueel ook in België te installeren.

Omgekeerd speelde echter ook gebrek aan observatiecapaciteit in Nederland een rol. Het kwam gedurende het onderzoek diverse malen voor dat een observatie van een Belgisch team niet werd overgenomen door een Nederlandse observatie-eenheid, wanneer een subject de landsgrens overschreed. Dit riep bij de Belgische opsporingsinstanties vragen op: waarom werd van hen een substantiële inspanning gevraagd, terwijl de Nederlanders daartoe zelf kennelijk niet bereid waren? Het Nederlandse rechteerteam kon daar echter weinig aan doen: observatiecapaciteit is in Nederland een schaars goed en ‘passen en meten’ is voortdurend nodig. Het komt regelmatig voor dat een andere aanvrager een hogere prioriteit wordt toegekend.

⁸³³ T. SPAPENS, 2006, *o.c.*, 284 e.v.

Daarnaast twijfelden de Belgen überhaupt aan het nut van sommige observaties waarom door de Nederlanders werd gevraagd. De Nederlandse zaaksofficier vroeg regelmatig om observatie op een subject dat in België woonde, net over de landsgrens. Die kwam gewoonlijk ergens in de loop van de ochtend zijn bed uit, om vervolgens op de motor naar Nederland te rijden, een ritje van omstreeks tien minuten. De Belgen moesten hiervoor telkens een observatieteam op de been brengen, dat soms een halve dag moest wachten alvorens het in actie kon komen. Aangezien de observatieteams in België niet op arrondissementeel niveau zijn ingedeeld, moesten deze teams uit Brussel, Antwerpen of Luik komen. De Belgische politie moest dus een aanzienlijke inspanning leveren, zonder dat duidelijk werd gemaakt welk nut deze acties hadden: zij werd, volgens de geïnterviewden, over de uitkomst niet of nauwelijks geïnformeerd.

De Nederlandse opsporingsfunctionarissen waren er op hun beurt van overtuigd dat het laboratorium waar het criminele samenwerkingsverband synthetische drugs produceerde zich in België bevond. Zij waren bovendien van mening dat onderzoek naar de beide subjecten die in België woonachtig waren vroeg of laat naar de precieze lokatie zou leiden. Hoewel de inzichten van de Nederlandse opsporingsdiensten correct waren – de laboratoriumlokatie kwam, ondanks alle afschermingsmaatregelen die door de leden van het criminele samenwerkingsverband waren genomen zelfs al in een vroegtijdig stadium van het onderzoek in beeld – konden zij hun Belgische tegenhangers daarvan niet overtuigen. Die gaven, voor zover mogelijk, weliswaar loyaal uitvoering aan de Nederlandse rechtshulpverzoeken, maar het ontbrak, althans in Nederlandse ogen, aan een gedeeld gevoel van urgentie.

Vanwege het feit dat middels ‘tappen en volgen’ weinig voortgang werd bereikt, besloten de Nederlandse autoriteiten tot het inzetten van OVC, in voertuigen van de leden van het criminele samenwerkingsverband. Deze af luisterapparatuur moest echter op Belgisch grondgebied worden ingebouwd. Daarvoor, en ook voor de feitelijke toepassing van OVC, moesten de Belgische autoriteiten derhalve toestemming te geven.

In principe is het af luisteren van gesprekken in voertuigen ook in België mogelijk.⁸³⁴ In dit geval werd de noodzaak daarvan door de verantwoordelijke onderzoeksrechter echter betwijfeld. De Nederlandse opvatting was dat OVC noodzakelijk was vanwege de professionaliteit van de verdachten. De Belgische onderzoeksrechter was daarentegen van mening dat de telefoontaps en observaties geen aanwijzingen hadden opgeleverd die toepassing van OVC konden rechtvaardigen. Zoals hiervoor al werd beschreven twijfelden de Belgen vooral aan de Nederlandse verdenkingen omtrent de lokatie van het laboratorium.

⁸³⁴ Zie D. VAN DAELE EN B. VAN GEEBERGEN, *o.c.*, 448 e.v. Het moet een strafbaar feit betreffen dat wordt vermeld in de paragrafen 2 tot en met 4 van art. 90ter van het Wetboek van Strafvordering. De fabricage van synthetische drugs is daarbij overigens inbegrepen.

Formeel was er dus sprake van een fundamenteel verschil van inzicht omtrent de subsidiariteit en proportionaliteit van de in te zetten opsporingsbevoegdheid. Op de achtergrond speelde echter nog een ander probleem mee. De Belgische wetgeving bevatte op dat moment een onvolkomenheid die ernstige complicaties veroorzaakte. Dit had te maken met de daadwerkelijke installatie van de benodigde technische hulpmiddelen. In dit specifieke geval diende daartoe een besloten plaats te worden betreden. De Belgische wetgeving stelde zoiets gelijk aan een inkijkoperatie. De BOM-wetgeving bepaalde echter dat zulke operaties niet in de nachtelijke uren mochten plaatsvinden. Dit maakte het op voorhand reeds onmogelijk om de afliesterapparatuur ongezien aan te brengen. Het valt niet uit te sluiten dat de Belgische autoriteiten, buiten de formele bezwaren die ten aanzien van de toepassing van OVC werden geopperd, ook door dit probleem in verlegenheid werden gebracht, en om die reden niet wensten mee te werken.

Tot slot raakten in de loop van het opsporingsonderzoek ook de persoonlijke verhoudingen op het niveau van het openbaar ministerie verstoord. De Nederlandse autoriteiten hadden te maken met verschillende lokale parketten in België. Het zwaartepunt van het opsporingsonderzoek lag in het arrondissement Tongeren, aangezien daar twee belangrijke subjecten woonachtig waren. De veronderstelde lokatie van het laboratorium bevond zich echter in het arrondissement Hasselt.

Gezien deze omstandigheden besloot de verantwoordelijke Nederlandse officier van justitie om het Belgische federaal parket te benaderen met het verzoek de coördinatie op zich te nemen. De achtergrond van dit verzoek was dat men in Nederland graag één aanspreekpunt wilde verkrijgen. Bij de verantwoordelijke Procureur des Konings in het arrondissement Tongeren leidde dit echter tot grote wrevel. Zij voelde zich ernstig geschoffeerd door wat werd gezien als een actie 'boven over.'

Vanaf dat moment, één en ander vond plaats in oktober 2004, raakten de relaties dusdanig bekoeld dat van verdere constructieve samenwerking geen sprake meer was. De beslissing, in december van dat jaar, om het onderzoek te staken, werd daardoor mede ingegeven. Hierbij moet worden aangetekend dat, sinds het federaal parket is gevormd, Nederlandse opsporingsinstanties regelmatig deze route kiezen wanneer zij op arrondissementeel niveau niet op hun wenken worden bediend. De Nederlandse zaakofficier in kwestie handelde in dit geval weliswaar te goeder trouw, maar zo werd het in België uiteraard niet gezien. Hoewel het federaal parket formeel geen aanwijzingsbevoegdheid heeft ten aanzien van de lokale parketten, zien die zich vaak genoodzaakt om dan toch maar gevolg te geven aan het verzoek. Dit stuit op zijn beurt weer op bezwaren bij de federale gerechtelijke politie, die de menskracht en middelen moet vrijmaken om gevolg te geven aan de verzoeken.

Het wrange was dat juist op het moment dat in Nederland werd besloten tot het beëindigen van het onderzoek het laboratorium, door toepassing van de gangbare opsporingsbevoegdheden, bijna gevonden was. Één van de subjecten was ook opgedoken in een lopend Belgisch onderzoek naar ladingdiefstallen (zie casus 3) en daarbij was opgevallen dat hij telkens naar een bepaalde lokatie ging, waar achteraf het laboratorium vlak in de buurt bleek te staan. Toen men de Nederlandse autoriteiten daarvan op de hoogte stelde hadden die juist besloten het onderzoek te beëindigen en zij waren niet te vermurwen om het onderzoek, aan de hand van deze nieuwe informatie, voort te zetten.

XIV.3. CASUS 2

XIV.3.1. BESCHRIJVING VAN HET OPSPORINGS- ONDERZOEK

De tweede casus heeft eveneens betrekking op de fabricage van synthetische drugs in het Belgisch-Nederlandse grensgebied.⁸³⁵ Het onderzoek werd uitgevoerd door de federale gerechtelijke politie Turnhout en de regionale recherche van de politieregio Midden- en West-Brabant. Het ging in dit geval om een betrekkelijk kortlopend onderzoek, dat duurde van september 2005 tot en met januari 2006.

Het opsporingsonderzoek werd gestart in België, naar aanleiding van informatie dat een bekende Nederlandse laborant aldaar bezig zou zijn met het vervaardigen van synthetische drugs. Deze laborant was eerder in Nederland veroordeeld voor dezelfde feiten en had zich nadien, met zijn vriendin, in België gevestigd.

De Belgische opsporingsdiensten luisterden onder meer telefoons af en verrichten stelselmatige observaties. De laborant bleek veelvuldig contact te hebben met een tweede persoon, die in Nederland zelf woonachtig was, in de politieregio Midden- en West-Brabant. De Belgische politie vermoedde op zeker moment dat beiden enkele dagen in een laboratorium zouden gaan werken. Om die reden werd de de Nederlandse opsporingsinstanties verzocht om ook in ons land onderzoekshandelingen te gaan verrichten.

De lokatie van het laboratorium was op dat moment niet bekend. Opvallend was wel dat de in België woonachtige laborant zich na september opeens niet meer in dat land liet zien. Hij nam zijn intrek in een hotel in Nederland, in de buurt van

⁸³⁵ Voor deze casusbeschrijving is tevens gebruik gemaakt van evaluatie die door twee politiemensen werd gemaakt in het kader van de researchekundige master voor zij-instromers. T. DE KRAKER EN A. TIEBAX, Structureren van een meeromvattend rechercheonderzoek, Korps Midden- en West-Brabant, 1 november 2007 (intern document).

de woonplaats van zijn compaan. Het rechteam vermoedde achteraf dat één van de leden van het criminele samenwerkingsverband het Belgische observatieteam had opgemerkt, en dat om die reden het laboratorium hals-over-kop naar Nederland was verplaatst. Daarom verschoof het initiatief in het onderzoek steeds verder naar de Nederlandse opsporingsinstanties.

Begin december werden de beide verdachten diverse malen geobserveerd terwijl zij naar een vakantiepark reden. Er kon op dat moment echter geen zekerheid worden verkregen of het laboratorium zich inderdaad ook ter plekke bevond, in één van de vakantiewoningen. Hierna verdween de laborant een aantal dagen uit het zicht. Achteraf kon worden gereconstrueerd dat hij voor een week in Thailand was geweest, waarschijnlijk om daar een ontmoeting te hebben met een (Nederlandse) afnemer van de gefabriceerde synthetische drugs. Eind december was hij weer in Nederland terug.

In de eerste week van januari werden de verdachten geobserveerd terwijl zij bezig waren met de aankoop of overdracht van uiteenlopende goederen, die kennelijk nodig waren voor de fabricage van synthetische drugs. Op 19 januari bleken zij wederom naar de vakantiebungalow te zijn vertrokken waar zij eerder werden gesignaleerd. Er waren sterke aanwijzingen dat het laboratorium zich aldaar bevond. Daarop werd besloten binnen te treden. De beide verdachten werden aangetroffen terwijl zij bezig waren met de fabricage van xtc.

XIV.3.2. HET RECHTSHULPVERKEER TIJDENS HET OPSPORINGSONDERZOEK

Casus 2 had, evenals casus 1, betrekking op een crimineel samenwerkingsverband waarvan de leden in het grensgebied van België en Nederland woonachtig waren, die ook de illegale activiteiten aan weerszijden van de landsgrens uitvoerden. Het opsporingsonderzoek richtte zich hoofdzakelijk op de twee subjecten die de fabricage van synthetische drugs verzorgden. Andere leden van het criminele samenwerkingsverband, zoals de afnemers, kwamen slechts zijdelings in beeld. Als gevolg van het 'grensregionale' karakter van de criminele samenwerking was intensieve justitiële en politieke samenwerking nodig. In korte tijd werden dan ook veertien rechtshulpverzoeken uitgewisseld. In het volgende schema wordt daarvan een overzicht gegeven.

Schema rechtshulpverkeer casus 2, december 2005 – januari 2006

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
7 december 2005	Verzoek van de Belgische autoriteiten aan Nederland om telefoons af te luisteren en observaties uit te voeren.	OvJ Breda
9 december 2005	Vervolg op het verzoek van 7 december met een nadere uiteenzetting van de feiten.	OvJ Breda
14 december 2005	Verzoek aan Nederland om de resultaten van in ons land verrichtte observaties te mogen gebruiken ten behoeve van het onderzoek en een eventuele strafzaak in België.	OvJ Breda
19 december 2005	Informatie overgemaakt aan Nederland. Een subject is vermoedelijk op vakantie naar Thailand geweest.	OvJ Breda
19 december 2005	Verzoek aan Nederland om twee nieuwe telefoonnummers te gaan af luisteren.	OvJ Breda
22 december 2005	Verzoek aan Nederland om na te gaan of een subject voorkomt in de passagierslijsten van vluchten naar Thailand.	OvJ Breda
3 januari 2006	Informatie overgemaakt aan Nederland omtrent de activiteiten van de subjecten begin december. Tevens verzoek om verlenging van toestemming tot het af luisteren van telefoons en de uitvoering van observaties.	OvJ Breda
6 januari 2006	Verzoek aan België waarin de OvJ toestemming geeft om informatie omtrent nieuwe telefoonnummers die naar voren zijn gekomen over te maken aan België.	PdK Turnhout
6 januari 2006	Verzoek aan Nederland om deze nieuwe telefoonnummers te gaan af luisteren.	OvJ Breda
11 januari 2006	Verzoek aan België waarin de OvJ toestemming geeft om informatie omtrent nieuwe telefoonnummers die naar voren zijn gekomen over te maken aan België.	PdK Turnhout
12 januari 2006	Verzoek aan Nederland om deze nieuwe telefoonnummers te gaan af luisteren.	OvJ Breda
13 januari 2006	Verzoek aan België om een persoon na te trekken die tijdens een observatie werd gezien.	PdK Turnhout

XIV. Rechtshulpverlening door België in de praktijk

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
13 januari 2006	Verzoek aan Nederland om verlenging van toestemming tot het af luisteren van telefoons en het uitvoeren van observaties. Tevens wordt verzocht nog een nieuw telefoonnummer te gaan af luisteren.	OvJ Breda
19 januari 2006	Mondeling overleg over de overdracht van het opsporingsonderzoek aan Nederland. PdK geeft mondeling toestemming in NL en B beschikbare uitvoeringsstukken te gebruiken.	OvJ Breda/PdK Turnhout
26 januari 2006	Verzoek aan België voor formele overdracht van het opsporingsonderzoek en toestemming tot het gebruik van de uitvoeringsstukken ten behoeve van de strafzaak.	PdK Turnhout

Het overzicht weerspiegelt het feit dat ook in dit opsporingsonderzoek het bewijsmateriaal voornamelijk middels ‘tappen en volgen’ werd verzameld. Hier leidde deze tactiek naar het laboratorium waar MDMA werd geproduceerd.

Zoals hiervoor werd beschreven, startte het opsporingsonderzoek in eerste instantie in België. Het initiatief lag in deze zaak dan ook bij de Belgische autoriteiten. Toen zij op 7 december 2005 een substantieel rechtshulpverzoek aan de Nederlandse opsporingsinstanties richtten, kon in Nederland direct een rechteam worden ingezet om daaraan gevolg te geven.

Hoewel de opsporingshandelingen voornamelijk in Nederland moesten worden uitgevoerd, bleef, formeel gezien sprake van een Belgisch onderzoek. Dit verklaart het feit dat de Belgische autoriteiten telkens aan de Nederlandse zaaksofficier van justitie verzochten om bepaalde opsporingshandelingen te verrichten. Feitelijk kwamen deze rechtshulpverzoeken voort uit informatie die vanuit Nederland werd aangereikt.

Op 19 januari vond dan ook een overleg plaats tussen de justitiële en politieke betrokkenen uit Nederland en België om het onderzoek over te dragen, aangezien in België geen strafbare feiten meer werden gepleegd. Toevalligerwijs werd de lokatie van het laboratorium vastgesteld terwijl de vergadering nog gaande was. De heimelijke fase van het opsporingsonderzoek kon derhalve op dat moment als beëindigd worden beschouwd.⁸³⁶

In formeel juridische zin deed zich één aandachtspunt voor. Tijdens het onderzoek kwam nog een derde (Nederlandse) verdachte in beeld, die in België reeds bij

⁸³⁶ Met de heimelijke fase van het opsporingsonderzoek wordt bedoeld op de fase waarin informatie en bewijsmateriaal wordt verzameld, bijvoorbeeld middels telefoontaps of observaties, zonder dat de subjecten dit merken. Deze fase wordt afgesloten wanneer de (hoofd)verdachten worden aangehouden. Het opsporingsonderzoek als zodanig is daarmee uiteraard nog niet beëindigd.

verstek was veroordeeld tot een celstraf. Hij werd wel aangehouden, maar kon niet worden overgeleverd. De Nederlandse jurisprudentie schrijft voor dat de zaak na overlevering opnieuw inhoudelijk moet kunnen worden behandeld. In dit geval was daarvan geen sprake, vanwege het feit dat het vonnis in België onherroepelijk was geworden.⁸³⁷

XIV.3.3. HET VERLOOP VAN DE SAMENWERKING

De justitiële en politiële samenwerking verliep in deze zaak uitermate voorspoedig. Daarbij speelde uiteraard een doorslaggevende rol dat in Nederland direct opsporingscapaciteit voorhanden was, niet alleen om het eerste Belgische rechtshulpverzoek uit te voeren maar ook om het onderzoek vervolgens voort te zetten. Wanneer het onderzoek geen prioriteit had gekregen, en de gevraagde menskracht en middelen niet beschikbaar waren gesteld, zou het Belgische onderzoek waarschijnlijk zijn gestrand.

Een volgende belangrijke factor die een positieve invloed op de samenwerking had, was het feit dat het onderzoek zich geheel afspeelde in de aangrenzende arrondissementen van Breda en Turnhout. Er hoefde dus niet met meerdere partijen te worden gecommuniceerd. Bovendien ging het om arrondissementen waartussen regelmatig samenwerking nodig is, en waar daarmee dus de nodige ervaring voorhanden is. Afspraken konden daardoor gemakkelijk telefonisch worden geregeld, en in voorkomende gevallen waren ook de reisafstanden kort. De contacten werden overigens vooral op politieel niveau onderhouden. Op het niveau van het openbaar ministerie beperkte men zich goeddeels tot het regelen van het formele rechtshulpverkeer. Afstemming over de te volgen strategie was hier minder noodzakelijk omdat de opsporingshandelingen zich grotendeels op Nederlands grondgebied afspeelden. Persoonlijk overleg werd pas gevoerd in de fase waarin de overdracht van het onderzoek van België aan Nederland aan de orde kwam.

De derde factor van betekenis in dit onderzoek was het feit dat vanaf het begin sprake was van een gezamenlijk belang. De Belgische justitie en politie hadden het opsporingsonderzoek gestart, en waren er uiteraard op gebrand het succesvol te kunnen afsluiten. Het Nederlandse belang was de opsporing van een laboratorium voor de productie van synthetische drugs.

In de vierde plaats ging het om een betrekkelijk kortlopend onderzoek, waarbij bovendien sprake was van goede voortgang. Er hoefde dus, in vergelijking met casus 1, geen discussie te worden gevoerd over de inzet van opsporingsmiddelen of de te volgen tactiek.

⁸³⁷ De veroordeelde kan weliswaar 'in verzet' gaan, maar dit wordt volgens de Nederlandse jurisprudentie niet als voldoende garantie gezien, aangezien niet op voorhand vaststaat dat het verzet ontvankelijk wordt verklaard.

XIV.4. CASUS 3

XIV.4.1. BESCHRIJVING VAN HET OPSPORINGS-
ONDERZOEK

Deze casus heeft betrekking op een onderzoek naar ladingdiefstallen in het grensgebied van Nederland en België. Het ging om een Nederlandse dadergroep, die complete vrachtwagens met opleggers wegnam.

Ladingdiefstallen zijn in het Belgisch-Nederlandse grensgebied een substantieel criminaliteitsprobleem.⁸³⁸ In het arrondissement Turnhout is in 2003 dan ook een speciaal opsporingsteam, het Auto- en Ladingteam (AULA-team), opgericht. In Nederland ging in 2006 een opsporingsteam van start, dat onderdeel vormt van de BRZN. Het is de bedoeling dat dit team een aantal jaren actief blijft, om aldus het criminele netwerk in Zuid-Nederland dat zich bezighoudt met ladingdiefstallen en de heling van de gestolen goederen, een fundamentele slag toe te brengen.

De dadergroep waarop het opsporingsonderzoek in deze casus betrekking had, werd verantwoordelijk gehouden voor meer dan honderd ladingdiefstallen, die werden gepleegd tussen 2003 en 2006. De leden van deze groepering woonden in de politieregio Limburg-Zuid. De feiten werden zowel in België als Nederland gepleegd. Men had in beide landen loods en in gebruik waar de goederen tijdelijk konden worden opgeslagen. Bovendien hadden de hoofdverdachte en zijn (toenmalige) vriendin enige tijd in België gewoond. De groepering in kwestie bleek afzetmogelijkheden te hebben voor een veelheid van goederen, bijvoorbeeld gereedschappen, parfums, champagne, kleding, lcd-schermen, witgoed, et cetera.

De logistiek van de diefstallen werd in de regel gespreid over twee of drie landen. De feitelijke diefstal werd in het ene land (in Nederland of in België) gepleegd. Om opsporing via gps-systemen te voorkomen, werd vervolgens de trekker afgekoppeld en vervangen door een 'eigen' (gestolen) exemplaar.⁸³⁹ Daarop werd de combinatie korte tijd 'koud gezet' in een loods aan de overzijde van de landsgrens. Vermoedelijk deed men dit om zeker te zijn dat er toch niet een plaatsbepalingssysteem over het hoofd was gezien. Daarna reden de leden van de dadergroep

⁸³⁸ J. KUPPENS, E. DE VRIES-ROBBÉ, I. VAN LEIDEN, H. FERWERDA, *Zware jongens op de weg, een onderzoek naar georganiseerde diefstal in de wegtransportsector*, Arnhem, Advies- en Onderzoeksbureau Beke, 2006, 19.

⁸³⁹ Het gps-systeem bevindt zich in de trekker. Dit systeem is niet specifiek bedoeld om het voertuig te kunnen terugvinden in geval van diefstal, maar dient allereerst voor het transportbedrijf zelf, om de positie van de vrachtwagen te volgen en de planning daarop af te stemmen. Tracking- en tracingsystemen die wel bedoeld zijn voor gebruik in geval van diefstal, kunnen ook in of tussen de lading worden aangebracht.

het voertuig naar een andere loods, waar de lading werd gelost. Tot slot werd de lege oplegger gedumpt. Dat laatste gebeurde bijvoorbeeld ook in Duitsland.

Het AULA-team van de federale politie Turnhout in België, kreeg deze groepering het eerst in het vizier. De aanleiding hiervoor was de diefstal van een oplegger met autoradio's in Herentals, eind 2003. In verband hiermee werd een opsporingsonderzoek gestart (Koala). In het kader daarvan was een rechtshulpverzoek gestuurd aan het toenmalige IRC-Limburg, waarin om nadere informatie werd gevraagd omtrent de hoofdverdachte. Een Nederlands researchteam, het Euregionale Opsporingsteam (EOT) van de politieregio Limburg-Zuid, werkte enige tijd aan de zaak. De onderzoeksactiviteiten werden in april 2005 gestaakt. Daarop hervatte de BRZN in september 2005 het opsporingsonderzoek. In april 2006 volgde de aanhouding van de hoofdverdachten. Het laatste wapenfeit van het criminele samenwerkingsverband was de diefstal van twee vrachtwagens in Luxemburg, die waren geladen met 3000 laptops ter waarde van 4 miljoen euro. De trekkers werden in het Belgische Lummen in brand gestoken en achtergelaten.

XIV.4.2. HET RECHTSHULPVERKEER TIJDENS HET OPSPORINGSONDERZOEK

De dadergroep in casus 3 opereerde, evenals in de beide voorgaande casussen het geval was, in het grensgebied van Nederland en België. Diverse subjecten woonden niet in Nederland maar in België. De strafbare feiten werden eveneens in het hele grensgebied gepleegd, alsmede in enkele gevallen ook in Duitsland en Luxemburg. Het was ook in deze zaak vanaf het begin evident dat nauwe samenwerking tussen de Nederlandse en Belgische justitie en politie van groot belang was om het benodigde bewijs te kunnen verzamelen. In het volgende schema is wederom een overzicht gegeven van het justitiële rechtshulpverkeer dat gedurende het onderzoek werd uitgewisseld.

Schema rechtshulpverkeer casus 3, september 2005 – april 2006

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
14 sept 2005	Raamwerk rechtshulpverzoek waarin wordt overeengekomen om informatie uit te wisselen, alsmede om de overdracht van eventuele in beslag genomen voorwerpen en de toepassing van bijzondere opsporingsbevoegdheden en grensoverschrijdende observaties.	PdK Turnhout/Parket Maastricht
26 sept	Verzoek om het verrichten van een doorzoeking en verhoor in België, en af luisteren van telefoons, alsmede overdracht van de verkregen gegevens.	PdK Turnhout

XIV. Rechtshulpverlening door België in de praktijk

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
10 okt	Verzoek om de eerder gevraagde doorzoeking en telefoontaps niet uit te voeren, maar in plaats daarvan een doorzoeking op een andere lokatie uit te voeren en een andere persoon te horen, en andere telefoonnummers af te luisteren.	PdK Turnhout
12 okt	Verzoek om overdracht van lokatiegegevens.	PdK Turnhout
13 okt	Verzoek om het afluisteren van een telefoon in België.	PdK Turnhout
26 okt	Verzoek om het afluisteren van een telefoon in België.	PdK Turnhout
3 nov	Verzoek om het afluisteren van een telefoon in België.	PdK Turnhout
3 nov	Verzoek om het afluisteren van een telefoon in België.	PdK Turnhout
17 nov	Verzoek om uitvoering van een grensoverschrijdende observatie, en toestemming voor het gebruik van technische hulpmiddelen daarbij.	PdK Turnhout
8 dec 2005	Administratieve aanvulling op het rechtshulpverzoek van 14 september 2005	PdK Turnhout
31 januari 2006	Verzoek om informatie die op Belgisch grondgebied is verzameld te mogen gebruiken ten behoeve van het Nederlandse onderzoek en de strafzaak.	PdK Turnhout
2 februari 2006	Verzoek om overmaking van stukken van overtuiging die bij een doorzoeking in België in beslag zijn genomen.	PdK Turnhout
9 februari	Verzoek om informatie die op Belgisch grondgebied is verzameld te mogen gebruiken ten behoeve van het Nederlandse onderzoek en de strafzaak.	PdK Turnhout
14 februari	Verzoek om inlichtingen in België omtrent tenaamstellingen kentekens, informatie uit het handelsregister, tenaamstellingen botenregister, belastinggegevens, tenaamstellingen bankrekeningen en MOT-meldingen mbt tot diverse subjecten in het onderzoek.	PdK Turnhout
15 februari	Verzoek toestemming te verlenen voor de aanwezigheid bij en deelname aan verhoren en doorzoekingen in Nederland, door Belgische opsporingsfunctionarissen. Omgekeerd wordt hetzelfde verzocht voor Nederlandse opsporingsfunctionarissen mbt. België.	PdK Turnhout
15 februari	Verzoek om in Nederland verzamelde DNA-profielen te matchen in België en de resultaten over te maken.	PdK Turnhout

Deel IV. De strafrechtelijke rechtshulpverlening van België,
Duitsland en Frankrijk aan Nederland in de praktijk

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
23 februari	Verzoek om aangiften, het opgemaakte dossier en eventueel nog aanwezige stukken van overtuiging over te maken aan de Nederlandse autoriteiten.	Staatsanwaltschaft Mönchengladbach ⁸⁴⁰
31 maart	Verzoek om gegevens die op Luxemburgs grondgebied met een technisch hulpmiddel zijn verzameld te mogen gebruiken voor bewijsvergaring. Tevens wordt verzocht om Nederlandse politiefunctionarissen te ontvangen om lokaties die naar voren zijn gekomen in Luxemburg te mogen bekijken.	PdK Luxemburg
31 maart	Verzoek om gegevens die op Duits grondgebied met een technisch hulpmiddel zijn verzameld te mogen gebruiken. Tevens wordt verzocht om de overdracht van een PV van aangifte en eventueel in beslag genomen stukken van overtuiging ivm een ladingdiefstal in Duitsland.	Staatsanwaltschaft Aachen
3 april	Verzoek gegevens van peilbaken op Duits grondgebied te mogen gebruiken. Overdracht van PV van aangifte en eventueel in beslag genomen stukken van overtuiging ivm ladingdiefstal in Duitsland.	Staatsanwaltschaft Mönchengladbach
4 april	Verzoek gegevens die op Luxemburgs grondgebied met een technisch hulpmiddel zijn verzameld te mogen gebruiken. Verzoek om overdracht van PV van aangifte en eventueel in beslag genomen stukken van overtuiging ivm een ladingdiefstal in Luxemburg. Tevens wordt verzocht om in de toekomst met technische hulpmiddelen vast te leggen gegevens te mogen gebruiken (op dit verzoek was bij sluiting dossier nog geen reactie op verkregen).	PdK Luxemburg
5 april	Verzoek toestemming tot het gebruik van gegevens die met een technisch hulpmiddel zijn verzameld op Belgisch grondgebied. Tevens wordt verzocht om in de toekomst met technische hulpmiddelen vast te leggen gegevens te mogen gebruiken.	PdK Turnhout

⁸⁴⁰ De rechtshulpverzoeken voor Duitsland werden niet geadresseerd aan een bepaald Staatsanwaltschaft maar doorgezonden aan het IRC. Daar werd nagegaan aan welk adres het rechtshulpverzoek moest worden gericht.

XIV. Rechtshulpverlening door België in de praktijk

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
24 april	Verzoek gegevens die op Luxemburgs grondgebied met een technisch hulpmiddel zijn verzameld te mogen gebruiken. Verzoek om overdracht van PV van aangifte en eventueel in beslag genomen stukken van overtuiging ivm een ladingdiefstal in Luxemburg. Tevens wordt verzocht om in de toekomst met technische hulpmiddelen vast te leggen gegevens te mogen gebruiken (op dit verzoek was bij sluiting dossier nog geen reactie op verkregen).	PdK Luxemburg
24 april	Verzoek tot uitvoering van doorzoekingen op twee adressen in België en aldaar stukken van overtuiging in beslag te nemen.	PdK Turnhout
25 april	Verzoek om de overdracht van een PV van aangifte en eventueel veilig gestelde sporen, alsmede in beslag genomen stukken van overtuiging ivm een ladingdiefstal in Luxemburg.	PdK Luxemburg
1 mei	Verzoek om de formalisering van tenaamstellingen, telefoonnummers en een voertuigkenteken ten behoeve van gebruik in het strafdossier.	PdK Turnhout
1 mei	Verzoek om twee personen te horen respectievelijk als verdachte en als getuige. Dit is een vervolg op het verzoek van 15 februari. Gevraagd wordt om de verhoren gezamenlijk door Nederlandse en Belgische politiemensen te laten afnemen.	PdK Turnhout
17 mei	Verzoek om overdracht van de PUK-code van een mobiele telefoon.	PdK Turnhout
2 juni	Verzoek om twee personen in België nader te horen en deze verhoren gezamenlijk door Nederlandse en Belgische politiemensen te laten afnemen.	PdK Turnhout
6 juni	Rectificatie van het verzoek van 17 mei, in verband met vermelding van een foutieve datum.	PdK Turnhout
14 juni	Informatieverzoek omtrent een vakantiereis van één van de subjecten.	Spanje
20 sept	Verzoek om de overdracht van stukken van overtuiging.	PdK Turnhout

Tijdens het opsporingsonderzoek werd een dertigtal rechtshulpverzoeken uitgewisseld. Van groot belang is echter het eerste rechtshulpverzoek van 14 september 2005. Dit verzoek behelsde een overeenkomst om tot zeer nauwe samenwerking te komen tussen het AULA-team in het arrondissement Turnhout en de BRZN. In dit convenant werden de volgende hoofdzaken overeengekomen:

1. Het complete onderzoeks dossier van het onderzoek Koala zou worden overgemaakt aan het onderzoeksteam van de BRZN, alsmede de resultaten van telefoontaps die in België op verzoek van de Nederlandse autoriteiten, in verband met het onderzoek door het EOT, waren verricht. Ook het onderzoeks dossier van het EOT werd opgevraagd.
2. Voor feiten die in België hadden plaatsgevonden en waarvan daar aangifte was gedaan, zou een delictdossier worden opgemaakt door de Belgische politiemensen, aangevuld met eventuele Nederlandse of Duitse bewijsstukken. Voor feiten die in Nederland hadden plaatsgevonden gold het omgekeerde.
3. Nieuwe of aanvullende bewijsstukken die ter beschikking zouden komen, dienden in de vorm van een proces-verbaal te worden aangeleverd aan het Nederlandse onderzoeksteam en vice versa.
4. De afhandeling van het onderzoek zou plaatsvinden onder verantwoordelijkheid van het parket Maastricht, in nauwe samenwerking en met regelmatige afstemming met het Kabinet van de verantwoordelijke Onderzoeksrechter te Turnhout. Het operationele team stond onder leiding van een Nederlandse officier van justitie en van de Nederlandse en Belgische teamleiders (politie).
5. De BRZN zou 9 personeelsleden ter beschikking stellen. Voor werkzaamheden op het vlak van criminele inlichtingen en forensisch technische ondersteuning kon een beroep worden gedaan op nog eens 3 politiefunctionarissen, die door de politieregio's Limburg-Noord en Limburg-Zuid werden geleverd. De Federale politie Turnhout zou 5 medewerkers inzetten, alsmede (op afroep) 2 functionarissen voor werkzaamheden op het vlak van criminele inlichtingen.
6. Overeengekomen werd dat bijzondere opsporingsbevoegdheden (telefoon-tap, statische en dynamische observatie) zouden worden toegepast, criminele inlichtingen zouden worden uitgewisseld en financiële recherche naar de geldstromen in verband met de hoofdverdachte en de andere leden van het criminele samenwerkingsverband zou worden verricht. Voor de observatiewerkzaamheden werd de uitwisseling van kentekenplaten overeengekomen.

Aangezien deze overeenkomst kon worden afgesloten beperkte het rechtshulpverkeer in de heimelijke fase van het opsporingsonderzoek zich vooral tot die zaken, welke daarin niet waren opgenomen. In de praktijk ging het om verzoeken om de uitvoering (en verlenging) van telefoontaps en om uitvoering van een doorzoeking. Voorts hadden diverse rechtshulpverzoeken betrekking op het formaliseren van reeds verzamelde of langs politieke weg verkregen informatie, ten behoeve van het gebruik in de Nederlandse strafzaak. Daarnaast moest middels rechtshulpverzoeken worden samengewerkt met Luxemburg en Duitsland, aangezien deze

landen, uiteraard, niet waren opgenomen in het raamwerk-rechtshulpverzoek van 14 september 2005.

XIV.4.3. HET VERLOOP VAN DE SAMENWERKING

De samenwerking verliep tijdens het onderzoek BRZ30 uitstekend. In een eerder stadium waren de ervaringen echter minder gunstig. Met name het plotselinge stopzetten van het onderzoek door het EOT stuitte in België of veel onbegrip. De Nederlanders hielden bovendien de werkelijke reden waarom het onderzoek was gestaakt in eerste instantie achter. Bij het begin van het onderzoek moest dan ook het nodige worden gedaan om het geschonden vertrouwen weer te herwinnen.

Tijdens het onderzoek BRZ30 werden enkele Belgische politiemensen in Nederland gestationeerd, die deel uitmaakten van het opsporingsteam. Conform het rechtshulpverzoek kon via hen dus direct informatie met België worden uitgewisseld. De overeenkomst garandeerde bovendien dat (grensoverschrijdende) observatiewerkzaamheden vlot konden worden uitgevoerd. In dit geval werden, indien dat nodig was, in België geplaatste telefoontaps rechtstreeks naar Nederland doorgeleid. Deze werden vervolgens ook (mede) door de Belgische politiemensen beluisterd. Er werd maandelijks overleg gevoerd over de voortgang van het onderzoek tussen de teamleiders van de researcheteams, waarbij zo nodig ook de zaaksofficier van Justitie, de Procureur des Konings en de onderzoeksrechter aanwezig waren.

Door te werken in een gemeenschappelijk team kon tegemoet worden gekomen aan het bezwaar dat in casus 1 speelde, namelijk dat voortdurend ad-hoc een (substantieel) beroep moest worden gedaan, en bovendien gedurende een langere periode, op opsporingscapaciteit in het buurland. Zowel aan de Nederlandse als de Belgische zijde van de landsgrens waren immers rechercheurs specifiek voor dit opsporingsonderzoek voorhanden, en konden bovendien mensen op afroep worden ingeschakeld.

Er was feitelijk overigens geen sprake van een Joint Investigation Team (JIT), zoals bedoeld in artikel 13 van de Overeenkomst inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de Lidstaten van de Europese Unie (WREU). In plaats daarvan ging het om een parallel in beide landen uitgevoerd onderzoek waarbij, op basis van het voornoemde raamwerk-rechtshulpverzoek, aanvullende afspraken waren gemaakt met betrekking tot de samenwerking.

Een tweede belangrijk voordeel was dat op deze wijze één adres voor het rechtshulpverkeer in België werd gecreëerd. Alle rechtshulpverzoeken die betrekking hadden op de desbetreffende dadergroep konden rechtstreeks worden overgemaakt aan het parket Turnhout. Indien verzoeken betrekking hadden op andere

Belgische arrondissementen werden deze door het parket Turnhout doorgeleid. Voorwaarde daarvoor was wel dat er een link met het arrondissement diende te zijn, wat vrijwel altijd het geval was.

In de vervolgingsfase kwam overigens een specifiek aandachtspunt naar voren. Het uitgevoerde opsporingsonderzoek had betrekking op het tijdvak van september 2005 tot en met april 2006. In deze fase konden de strafbare feiten inzichtelijk worden gemaakt aan de hand van telefoontaps, observaties, en uiteenlopend ondersteunend bewijs. In België waren echter ook in eerdere jaren ladingdiefstallen gepleegd die konden worden toegeschreven aan dezelfde dadergroep. Het dossier daaromtrent werd in zijn geheel overgemaakt aan de Nederlandse autoriteiten. Het bewijs was daarin in belangrijke mate opgebouwd aan de hand van reconstructies achteraf, op basis van bijvoorbeeld beelden van bewakingscamera's, getuigenverklaringen, analyses van telefonische verkeersgegevens, enz. De Nederlandse rechters beoordeelden de aangedragen stukken echter als onvoldoende om tot bewezenverklaring van de feiten te komen, met uitzondering van één diefstal waarbij een dna-spoor van één van de verdachten was aangetroffen. Volgens één van de geïnterviewden speelde een zekere onwennigheid van de Nederlandse rechters met de wijze waarop in België de dossiers worden opgebouwd daarbij een rol.

De Belgische autoriteiten waren van mening dat met hun bewijsmateriaal te weinig was gedaan en concludeerden uit de gang van zaken dat in toekomstige gevallen nadrukkelijker zou moeten worden afgewogen of de vervolging niet in eigen land zou moeten plaatsvinden. Dit ook vanwege het feit dat het in Nederland gebruikelijk is om, zeker bij seriematig gepleegde roofdelicten, zaken *ad informandum* te voegen, terwijl in België (en overigens ook in andere landen) alle strafbare feiten aan de rechter worden voorgelegd.

Ook in algemene zin zijn enkele aandachtspunten naar voren gebracht met betrekking tot de samenwerking met Nederland. Deze opmerkingen waren overigens ook te beluisteren in verband met de andere casussen betreffende België. Hoewel zowel in België als in Nederland permanente teams tot stand zijn gebracht voor opsporingsonderzoek naar ladingdiefstallen zijn er in de praktijk verschillen in de werkwijze. Om te beginnen is het in België gebruikelijk om meerdere onderzoeksdossiers tegelijk open te hebben. Dit levert meer flexibiliteit op. Stel dat men werkt aan een bepaald onderzoek, maar plotseling doen zich ontwikkelingen voor in een eerder dossier, dat nog niet kon worden afgerond. In zo'n geval – het zou bijvoorbeeld kunnen gaan om een diefstal waarin onverwacht de 'oude' verdachten in beeld komen – wordt daarop onmiddellijk personele capaciteit ingezet.

In Nederland wordt daarentegen puur zaakgericht gewerkt, aan de hand van een vastomlijnd plan en doelstelling. Het rechteproces is dusdanig administratief ingekaderd dat nauwelijks afwijkingen van de planning mogelijk zijn wanneer zich plotselinge ontwikkelingen voordoen die niet in de lopende zaak pas-

sen. In een (hypothetische) situatie waarin bekend wordt dat ergens in een loods duizend gestolen computers liggen, is het dan ook heel goed mogelijk dat er geen enkele actie volgt, wanneer dit niet past in het reeds lopende onderzoek. Voor de Belgische opsporingsinstanties is deze onbuigzaamheid volstrekt onbegrijpelijk, te meer wanneer zulke gevallen voor hun eigen lopende dossiers van belang zijn. Daarmee is overigens niet gezegd dat de Belgische politiediensten niet onderkennen dat planmatig werken ook grote voordelen biedt en dat men in dat opzicht van de Nederlanders kan leren. In het algemeen kan echter worden gesteld dat de Nederlanders in hun procedurele rechtlijnigheid te ver zijn doorgeschoten.

Een andere organisatorische kwestie waar de Belgische opsporingsinstanties in de samenwerking met Nederland regelmatig op stuiten, is het grote aantal positiewisselingen bij de politie en het openbaar ministerie. Het is dan ook moeilijk om voor langere tijd vaste aanspreekpunten op te bouwen. Bovendien verdwijnt met de persoon ook de opgebouwde thematische expertise.

XIV.5. CASUS 4

XIV.5.1. BESCHRIJVING VAN HET OPSPORINGS- ONDERZOEK

Casus 4 betreft een onderzoek dat in november 2005 werd gestart door de BRZN. De directe aanleiding waren twee overvallen op waardetransporten in de Limburgse gemeente Stein, in juli en september 2005. Bij deze overvallen was gebruik gemaakt van automatische vuurwapens en explosieven. De geldtransportauto werd beide keren met andere voertuigen klem gereden, die na afloop van de overval in brand werden gestoken. Met een vluchtvoertuig namen de daders vervolgens de wijk naar België. Ook deze wagen werd brandend achtergelaten, nadat opnieuw van voertuig was gewisseld.

In eerste instantie werd het onderzoek naar deze overvallen gestart door het EOT. De BRZN nam dit onderzoek over toen bleek dat de illegale activiteiten verder strekten dan alleen het gebied van de Euregio Maas-Rijn.

Het opsporingsonderzoek in deze casus was bijzonder complex. De verdachten werden gezocht in het Marokkaanse milieu van het *grand-banditisme*. De leden van dit criminele netwerk bevonden zich voornamelijk in België, maar deels ook in Noord-Frankrijk en in Nederland. Zij pleegden in wisselende samenstellingen overvallen, niet alleen op waardetransporten, maar ook op andere objecten.

Met betrekking tot de twee overvallen in Stein waren geen concrete aanwijzingen voorhanden die in de richting van mogelijke verdachten wezen. Het rechteam nam daarom ook andere gewapende overvallen in Nederland in

ogenschouw die, in het tijdvak van 1996 tot 2002, op vergelijkbare manier waren gepleegd. Het onderzoek naar twee voorvallen leverde nieuwe informatie op omtrent het criminele netwerk waarin de verdachten mogelijk moesten worden gezocht.

In maart 2002 was een geldtransportauto overvallen in de politieregio Kennemerland. Daarbij kon, aan de hand van een DNA-spoor, één verdachte worden geïdentificeerd door middel van een match met gegevens die in België voorhanden waren. Deze verdachte was inmiddels in België voor andere feiten aangehouden en veroordeeld. Via criminele inlichtingen die in Nederland voorhanden waren, kwam de naam van nog een andere mogelijke betrokkene naar voren. Hij bleek een in Nederland woonachtig familielid te zijn van de in België gedetineerde persoon.

In april 2002 was nog een overval op een waardetransport gepleegd, in de politieregio Midden- en West-Brabant. Hierbij werd het voertuig klemgereden op een afrit van een autosnelweg. Zowel de auto's die werden gebruikt om de geldtransportauto klem te rijden als het vluchtvoertuig, waren voorzien van Nederlandse kentekens. Nader onderzoek wees uit dat zowel de auto's als de kentekenplaten in België waren gestolen, onder meer op de parkeerplaats van de luchthaven Zaventem. Naar aanleiding van dit voorval werd CIE-informatie uit België ontvangen omtrent drie mogelijke daders. Één daarvan was dezelfde persoon als waarvan bij de andere overval het DNA-spoor was gevonden. Hij bleek regelmatig door één van de andere in het Belgische bericht genoemde personen te worden bezocht in de gevangenis. Ook het familielid wiens naam was genoemd in verband met de overval in de politieregio Kennemerland, was als bezoeker geregistreerd.

In november 2005 werd wederom een gewapende overval gepleegd in Nederland, ditmaal op een *growshop* in Tilburg. Daarbij konden twee daders, tijdens hun vlucht, in België worden aangehouden. Zij bleken afkomstig uit dezelfde kringen als waarin de overvallers op de waardetransporten werden gezocht. Het opsporingsonderzoek naar deze overval werd om die reden overgedragen aan de BRZN. Deze zaak leidde (tevens) tot nauwe samenwerking tussen Nederland en Frankrijk, en zal daarom in hoofdstuk XVII worden besproken.

Ondanks de inspanningen van het researcheteam konden geen verdachten van de beide overvallen in Limburg-Zuid worden geïdentificeerd. Daaraan was mede debet dat de samenwerking tussen de Nederlandse en Belgische autoriteiten na een goed begin, steeds moeizamer verliep.

XIV.5.2. HET RECHTSHULPVERKEER TIJDENS HET OPSPORINGSONDERZOEK

In het volgende schema is een overzicht gegeven van het rechtshulpverkeer dat met betrekking tot deze zaak werd uitgewisseld. Daarin zijn overigens niet de rechtshulpverzoeken opgenomen die in de eerste fase van het opsporingsonderzoek, door het EOT, werden uitgewisseld met België, bijvoorbeeld met betrekking tot technisch onderzoek aan het vluchtvoertuig en overdracht van de bevindingen.⁸⁴¹

Schema rechtshulpverkeer casus 4 (juli 2006 – november 2006)

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
Ongedateerd	Concept overeenkomst vorming JIT	Werd niet verzonden
15 maart 2006	Verzoek om vergelijking van DNA-materiaal en patroonhulzen.	Frankrijk
14 april 2006	Verzoek om een vergelijking van patroonhulzen met informatie in België.	België
14 april 2006	Verzoek om een vergelijking van sporenmateriaal.	België
25 april 2006	Verzoek om het afnemen van diverse verhoren in België.	België
23 mei 2006	Verzoek aan Frankrijk om de identificatie van twee kentekens.	Frankrijk
7 juni 2006	Verzoek om een vergelijking in België van een DNA-staal en sporenmateriaal in verband met een in Nederland geïdentificeerde verdachte.	België
20 juni 2006	Verzoek om de vergelijking van DNA-profielen en sporenmateriaal van zeven subjecten.	België
4 juli 2006	Verzoek om de vergelijking van DNA-profielen. (Kon niet worden beantwoord: in Spanje bestaat geen DNA-databank).	Spanje
4 juli 2006	Verzoek om de vergelijking van DNA-profielen.	Frankrijk
4 juli 2006	Verzoek om de vergelijking van DNA-profielen.	Duitsland
4 juli 2006	Verzoek om de vergelijking van DNA-profielen. (Kon niet worden beantwoord: in Luxemburg bestaat geen DNA-databank).	Luxemburg
4 juli 2006	Verzoek om de vergelijking van DNA-profielen.	België

⁸⁴¹ In het bestudeerde dossier waren deze verzoeken niet opgenomen.

Deel IV. De strafrechtelijke rechtshulpverlening van België,
Duitsland en Frankrijk aan Nederland in de praktijk

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
4 juli 2006	Verzoek om informatie omtrent een in België gedetineerde verdachte.	België
10 juli 2006	Verzoek om een kopie van een strafdossier.	België
12 juli 2006	Verzoek om de overdracht van dossiers in verband met overvallen in België.	België
14 juli 2006	Verzoek om informatie omtrent familierelaties in Nederland van een in België gedetineerde verdachte.	België
22 juli 2006	Verzoek om overdracht van een kopie van een dossier van een opsporingsonderzoek.	België
14 augustus 2006	Verzoek om vergelijking van een DNA-profiel.	Frankrijk
4 september 2006	Verzoek om de formalisering van langs politieke weg ontvangen detentiegegevens.	België
5 september 2006	Verzoek om in België gedetineerde persoon te lichten voor verhoor.	België
2 okt 2006	Verzoek om tijdelijke overbrenging van een in België gedetineerde persoon naar Nederland voor verhoor.	België

In deze casus waren geen concrete aanwijzingen gevonden met betrekking tot mogelijke verdachten in verband met de overvallen in Limburg. De strategie die werd gekozen was dan ook om vergelijkbare gevallen nogmaals onder de loop te nemen, in de hoop dat daaruit een match naar voren kwam met betrekking tot de beide in Stein gepleegde overvallen. Daarnaast speelden criminele inlichtingen een belangrijke rol.

Het overzicht van het rechtshulpverkeer laat zien dat, bij gebrek aan concrete verdachten, met name via sporenmateriaal naar mogelijke aanwijzingen moest worden gezocht. Deze zoekslag leverde echter weinig op. Diverse aangezochte landen (Luxemburg, Spanje) konden op dat moment in het geheel geen DNA-materiaal vergelijken, vanwege het ontbreken van een DNA-databank. Van Frankrijk werd in eerste instantie geen reactie ontvangen: verzoeken om DNA-vergelijking, of om het opvragen van DNA-profielen uit de databank, bleken in dat land lange doorlooptijden (zes maanden of meer) te vergen.⁸⁴²

De meest harde informatie die in Nederland beschikbaar was, betrof de verdachte die, op basis van DNA-materiaal, in verband met twee overvallen in

⁸⁴² Wanneer, door middel van het Verdrag van Prüm, het technisch mogelijk zal zijn geworden om op basis van hit/no-hit DNA-databases bij de aangesloten Lidstaten (na de omzetting zullen dit alle EU-Lidstaten zijn) te raadplegen, zullen dit soort problemen tot het verleden behoren.

Nederland was geïdentificeerd. Hij bevond zich ten tijde van het opsporingsonderzoek van de BRZN in detentie in België. Een belangrijk deel van het rechtshulpverkeer had dan ook betrekking op deze verdachte. Hij werd uiteindelijk tijdelijk naar Nederland overgebracht voor verhoor.

XIV.5.3. HET VERLOOP VAN DE SAMENWERKING

In casus 4 speelde het onderwerp van de zaak, gewapende overvallen op waarde-transporten, een belangrijke rol bij de strafrechtelijke samenwerking. Zulke overvallen, alsmede bijvoorbeeld ook *tigerkidnappings*, komen in België vaker voor dan in Nederland.⁸⁴³ Dit onderwerp ligt bovendien politiek gevoelig, onder meer als uitvloeisel van de zaak met betrekking tot de bende van Nijvel.

Bij de Federale politie is, binnen de Directie van de bestrijding van de criminaliteit tegen goederen (DJB), een speciale cel belast met de bestrijding van gewapende overvallen. Deze probeert bijvoorbeeld de bekende leden van het criminele netwerk te volgen ('targetting'), maar ook criminele inlichtingen in het milieu in te winnen. De Belgische politie beschikt derhalve niet alleen over veel meer ervaring met dit fenomeen dan de Nederlandse opsporingsinstanties, maar men heeft er bovendien ook een redelijk goed inzicht in het milieu.

Nadat het opsporingsonderzoek in Nederland was gestart, bleek al snel nauwe samenwerking met de Belgische Federale politie nodig. In de eerste fase van het opsporingsonderzoek, na de overvallen in Limburg-Zuid, verliep de samenwerking met de Belgische autoriteiten uitstekend. Daarbij ging het erom de aanwijzingen die waren verkregen op de plaatsen delict en bijvoorbeeld ook met betrekking tot de vluchtvoertuigen, uit te wisselen en daar nader onderzoek naar te verrichten.

Toen deze eerste fase was afgerond bleef Nederland uiteraard groot belang houden bij nauwe samenwerking, aangezien de verdachten naar alle waarschijnlijkheid in België moesten worden gezocht. In februari 2006 werd een bijeenkomst georganiseerd waarbij de verantwoordelijke Nederlandse en Belgische magistraten, en de teamleiders van de betrokken politiediensten aanwezig waren. De verantwoordelijke Nederlandse zaaksofficier van justitie pleitte daarin voor de vorming van een Joint Investigation Team (JIT). De Belgen bleken daar echter weinig voor te voelen. De Overeenkomst inzake de wederzijdse rechtshulp in strafzaken tussen de Lidstaten van de EU (WREU) was op dat moment nog maar juist, in december 2004, omgezet in de Belgische wetgeving, dus met JIT's was men nog vrijwel onbekend. Bovendien waren de Belgische autoriteiten van mening dat er

⁸⁴³ *Tigerkidnappings* zijn gevallen waarin leidinggevende medewerkers van geldinstellingen thuis worden overvallen en vervolgens, terwijl gezinsleden in gijzeling worden gehouden, worden gedwongen om de kluis te openen.

nog geen duidelijkheid bestond of er wel sprake was van Belgische daders. Evenmin was helder of er eventuele overeenkomsten waren met overvallen in België. Een JIT zou in de ogen van de Belgische autoriteiten derhalve pas meerwaarde kunnen bieden wanneer daarvoor harde aanwijzingen, zoals bijvoorbeeld overlappende DNA-sporen, zouden worden gevonden.

De Nederlandse autoriteiten beschouwden het feit dat geen gemeenschappelijk team tot stand gebracht kon worden, als een belangrijk nadeel. Het ging in dit onderzoek immers veelal om ‘zachte en middelharde’ informatie, die niet altijd eenvoudig via rechtshulpverkeer kon worden uitgewisseld. De Belgen keken hier meer pragmatisch tegenaan: zij waren, gegeven hun kennis en ervaring, van mening dat de toegevoegde waarde van een JIT beperkt zou zijn, aangezien zo’n team vrijwel volledig afhankelijk zou zijn van de Belgische inbreng. Bovendien was de personele capaciteit bij de DJB in Brussel betrekkelijk gering en had men derhalve weinig animo om een deel daarvan toe te delen aan een onderzoek naar slechts twee overvallen, terwijl men in België zelf veel meer zaken in onderzoek had.

De Belgen toonden zich, bij wijze van compromis, wel bereid om wekelijks enkele Nederlandse politiefunctionarissen te ontvangen in Brussel, om de stand van zaken en de voortgang van het onderzoek te bespreken. In de praktijk leidde dit overleg niet tot resultaten. De Belgische partners waren (in Nederlandse ogen) kennelijk van mening dat het overleg hen weinig opleverde. Na enkele bijeenkomsten hadden zij regelmatig opeens dringende bezigheden elders, zegden afspraken af wegens ziekte, of verschenen zonder opgaaf van reden niet ten tonele. Ook op het niveau van het openbaar ministerie verliep de samenwerking niet optimaal vanwege diverse wisselingen van de verantwoordelijke procureurs bij het Federaal parket.

De Belgen, van hun kant, zagen weinig heil in de Nederlandse aanpak van het onderzoek, waarin onder meer alle vergelijkbare overvallen die zich in ons land hadden voorgedaan, aan een nader onderzoek werden onderworpen. Zij probeerden daarentegen eerst en vooral zicht en greep te krijgen op het milieu als zodanig, door middel van een fenomeengerichte benadering.

In verband met de voorgenomen analyse van eerdere voorvallen wilde het Nederlandse rechteam ook graag kopieën van de dossiers van alle overvallen die in tien jaar tijd in België hadden plaatsgevonden, ontvangen. De Belgen konden hieraan onmogelijk voldoen. Het ging om tientallen dossiers, die allerlei uiteenlopende arrondissementen betroffen, en die bovendien niet, zoals in Nederland steeds meer gebruikelijk is, ingescand en op cd-rom beschikbaar waren. Ook inhoudelijk bestond er weinig fiducia in de Nederlandse aanpak van zaaksvergelijking.

De samenwerking stagneerde verder door een conflict tussen de Nederlandse en Belgische autoriteiten met betrekking tot het inwinnen van criminele inlich-

tingen, waarvan de details hier helaas niet verder kunnen worden toegelicht. De kern van het probleem was dat tussen de beide landen de informatie-uitwisseling op CIE-niveau tekortschoot. Bovendien ontstond verwarring omdat de Belgische autoriteiten informatie hadden overgemaakt die zij beschouwden als criminele inlichtingen, terwijl die door Nederland niet als zodanig waren behandeld.

Recapitulerend kan worden vastgesteld dat het zwaartepunt van het opsporingsonderzoek, na een fase waarin ook vanuit Nederland nieuwe informatie kon worden aangedragen, steeds verder naar België verschoof. Daar bestonden fundamenteel andere inzichten over de te volgen werkwijze met betrekking tot overvallen op waardetransporten. In België wordt fenomeengericht gewerkt en wordt vooral geprobeerd om via CIE-trajecten en methoden als targetting, greep te krijgen op degenen die zich met gewapende overvallen bezighouden. Evenals in casus 3 het geval was, blijven alle feiten die niet kunnen worden opgelost als onderzoeksdossier openstaan. Indien er nieuwe informatie bekend wordt die kan leiden tot voortgang, kan derhalve direct het werk aan de desbetreffende zaken weer worden voortgezet. Onderzoek naar overvallen op waardetransporten is vooral een zaak van lange adem.

De Nederlandse opsporingsdiensten moesten noodgedwongen vanaf nul beginnen, met een grondige analyse van vergelijkbare gevallen. Helemaal zonder resultaat bleef die aanpak overigens niet: het leidde tot identificatie van een nieuwe verdachte en van een aantal andere subjecten die bij overvallen op waardetransporten betrokken waren. Specifiek met betrekking tot de overvallen in Stein konden echter geen betrokkenen worden opgespoord.

XV. RECHTSHULPVERLENING DOOR DUITSLAND IN DE PRAKTIJK

XV.1. INLEIDING

In dit hoofdstuk wordt nader ingegaan op de praktijk van de strafrechtelijke rechtshulpverlening van Duitsland aan Nederland. Deze zal worden beschreven aan de hand van drie concrete opsporingsonderzoeken.

De Nederlandse en Duitse criminele samenwerking heeft eerst en vooral betrekking op de handel in verdovende middelen. Vrijwel alle drugszaken in Duitsland zijn, volgens de Duitse autoriteiten, op één of andere wijze aan Nederland gerelateerd.

Om te beginnen doen Duitse lokale drugshandelaren regelmatig inkopen in ons land.⁸⁴⁴ Op wekelijkse of maandelijkse basis worden bestellingen van uiteenlopende soorten verdovende middelen in Nederland gedaan, die vervolgens naar Duitsland worden gesmokkeld. Dit gebeurt door koeriers die in opdracht van de Duitse afnemers werken, maar ook wel door Nederlandse smokkelaars die de zendingen ter plekke komen afleveren.

In de tweede plaats is Duitsland transitland voor bijvoorbeeld cocaïne of synthetische drugs, die vanuit Nederland naar Oost-Europa of naar Italië worden getransporteerd. Deze handelsstromen leidden er in Duitsland toe dat regelmatig koeriers worden onderschept. Ook opsporingsonderzoeken naar de afnemers kunnen informatie opleveren omtrent Nederlandse leveranciers.⁸⁴⁵

Ten derde fungeert Duitsland ook als doorgangsland voor goederen of personen die Nederland als eindbestemming hebben, of vanuit ons land worden doorgevoerd. Daarbij valt bijvoorbeeld te denken aan heroïne (vanuit Turkije), mensensmokkel, of de smokkel van illegale sigaretten. Heroïne wordt overigens ook, op de hiervoor beschreven manier, in kleinere hoeveelheden weer terug naar Duitsland getransporteerd.

⁸⁴⁴ Zie T. SPAPENS, H. VAN DE BUNT EN L. RASTOVAC, *De wereld achter de wetteelt*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2007 en T. SPAPENS, 2008.

⁸⁴⁵ Hoewel er in gesprekken met betrokkenen ook wel kan worden beluisterd dat verzoeken aan Nederland om nader onderzoek te doen naar de dealers die de verdovende middelen hebben geleverd dusdanig slecht worden opgevolgd, dat de Duitse autoriteiten niet langer de moeite doen om daarover contact op te nemen met het Nederlandse openbaar ministerie of de politie.

Naast de handel in verdovende middelen plegen Nederlanders ook diefstallen, overvallen of fraude in Duitsland.⁸⁴⁶ Omgekeerd blijken Duitse daders echter zelden of nooit bij roofdelicten in Nederland betrokken.⁸⁴⁷ Wel reizen Oost-Europese mobiele bendes die in Nederland strafbare feiten plegen, via Duitsland naar ons land.

Tot slot kunnen zich ook levensdelicten, ontvoeringen of gijzelingen voordoen waarbij Nederlanders en Duitsers betrokken zijn. Voorbeelden daarvan zijn een dubbele moord in 2006, in het Groningse Musselkanaal, waarbij de slachtoffers afkomstig waren uit Duitsland. Ook conflicten in het criminele milieu kunnen aanleiding geven tot moord of doodslag. Voorbeelden zijn een drievoudige moord in Rotterdam en een drievoudige moord in Helmond, die zich beide in het drugs-milieu afspeelden.⁸⁴⁸

In het vervolg van dit hoofdstuk wordt allereerst, in paragraaf XV.2, een opsporingsonderzoek naar de diefstal van motorfietsen in het grensgebied van Zuid-Limburg beschreven.

Vervolgens wordt in paragraaf XV.3 nader ingegaan op een casus die betrekking had op de aankoop van grondstoffen voor de fabricage van synthetische drugs en de feitelijke productie daarvan. Hoewel het onderzoek apart werd opgestart, bleek na verloop van tijd sprake van een nauwe samenhang met casus 1.

In paragraaf XV.4 staat een onderzoek van een andere orde centraal. Hier ging het om een levensdelict, waarbij slechts kortstondig met Duitsland moest worden samengewerkt. Daarbij diende zeer snel te worden ingespeeld op onverwachte ontwikkelingen.

Met betrekking tot deze drie opsporingsonderzoeken wordt, wederom, eerst een korte beschrijving van de inhoud geboden. Vervolgens wordt ingegaan op het uitgewisselde rechtshulpverkeer. Tot slot wordt aandacht besteed aan de wijze waarop de samenwerking praktisch verliep.

⁸⁴⁶ T. SPAPENS, 2008, *o.c.*

⁸⁴⁷ Waarbij overigens moet worden opgemerkt dat in Nederland de opsporing van roofcriminaliteit, uitgezonderd woninginbraak, een betrekkelijk lage opsporingsprioriteit heeft. De mogelijkheid bestaat derhalve ook dat eventueel op ons grondgebied actieve Duitse daders hier minder in beeld komen.

⁸⁴⁸ In beide gevallen werden overigens Duitsers van Russische afkomst – die in dat land bekend staan om hun extreme gewelddadigheid – daarbij als verdachten aangemerkt.

XV.2. CASUS 5

XV.2.1. BESCHRIJVING VAN HET OPSPORINGS- ONDERZOEK

Het opsporingsonderzoek in casus 5 werd in het voorjaar van 2006 gestart door het Euregionale Opsporingsteam (EOT) van de politieregio Limburg-Zuid. De aanleiding daarvoor waren voortdurende klachten vanuit Duitsland en België omtrent grote aantallen diefstallen van motorfietsen. Die bleken te worden gepleegd door een netwerk van personen die woonachtig waren in één van de steden in de politieregio Limburg-Zuid. Zij specialiseerden zich min of meer in het ontvreemden van motoren. Reeds in 2004 en begin 2006 voerde de districts-recherche enkele kleinere opsporingsonderzoeken uit, waarbij een aantal ‘stelers’ kon worden aangehouden. Daarbij was een heler in beeld gekomen die de gestolen motoren inkocht. Het onderzoek van het EOT zou zich in eerste instantie op hem richten.

Deze heler bleek werkzaam bij een bedrijf in de politieregio Brabant Zuid-Oost. Het ging om een handel in motoren waar ook reparatiewerkzaamheden werden verricht. De gestolen motoren werden ter plaatse van een nieuwe identiteit voorzien en vervolgens via de firma verkocht.

Voor het omkatten werd gebruik gemaakt van frames die bij ongevallen beschadigd waren geraakt. De heler bleek deze schadeframes in Duitsland en België te kopen, van particulieren of bedrijven die deze aanboden op het internet. Hij deed echter met name ook zaken met een Duits bedrijf, dat in deze frames handelde. In tegenstelling tot Nederland worden schadeframes in Duitsland met inbegrip van de kentekenbewijzen verkocht. De dadergroep maakte daarvan dan ook gebruik. Er werden motoren gestolen van hetzelfde merk en type als waarvan men reeds het frame en de papieren bezat. Vervolgens kon worden voorgewend dat men de aangekochte schademotor had hersteld. Er werden echter ook andere omkatmethoden toegepast.

Op grond van de onderzoeksbevindingen werd door de politie in augustus 2006 een bezoek gebracht aan het Nederlandse handelsbedrijf. Daarbij werden motorfietsen en grote aantallen gestolen onderdelen aangetroffen. De werkwijze van de daders was gewoonlijk dat zij de gestolen motoren eerst uit elkaar haalden (stripten) en vervolgens weer opbouwden op frames van andere gestolen motorfietsen, of op schadeframes. De motoren die in de showroom stonden bleken dan ook te zijn samengesteld uit onderdelen die overal waren gestolen: niet alleen in België en Duitsland, maar ook in Frankrijk en in één geval zelfs de Verenigde

Staten. Hoe dat laatste onderdeel in Nederland terecht was gekomen kon niet worden achterhaald.⁸⁴⁹

XV.2.2. HET RECHTSHULPVERKEER TIJDENS HET OPSPORINGSONDERZOEK

In het volgende schema wordt om te beginnen eerst de formele samenwerking inzichtelijk gemaakt, aan de hand van het uitgewisselde justitiële rechtshulpverkeer.

Schema rechtshulpverkeer casus 5 (april 2006 – juni 2007)

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
3 april 2006	Overeenkomst ter instelling van een gemeenschappelijk onderzoeksteam (ondertekend 9 augustus 2006).	Federaal Parket Brussel, PdK Hasselt, PdK Tongeren, PdK Eupen, PdK Verviers, PdK Luik, FGP Tongeren, FGP Eupen, Parket Maastricht, Politie Limburg-Zuid, KMAR, Brigade Heerlen
17 mei 2006	Verzoek om formalisering van een grensoverschrijdende observatie.	Duitsland, Staatsanwaltschaft Aachen
17 augustus 2006	Verzoek om toestemming tot brengen van een bezoek aan het bedrijf dat schadeframes leverde en de zaaksvoerder te mogen horen in aanwezigheid van Nederlandse politiemensen.	Duitsland
25 september	Verzoek om een kopie van een proces-verbaal van aangifte van een motordiefstal.	Duitsland
25 september	Verzoek om een kopie van een proces-verbaal van aangifte van een motordiefstal.	Duitsland
25 september	Verzoek om een kopie van een proces-verbaal van aangifte van een motordiefstal.	Duitsland
8 november	Verzoek om een kopie van een proces-verbaal van aangifte van een motordiefstal.	Verenigde Staten
29 november	Verzoek om een kopie van een proces-verbaal van aangifte van een motordiefstal.	Duitsland

⁸⁴⁹ Er zijn in het verleden overigens wel voorbeelden aangetroffen van in de Verenigde Staten gestolen motoren die naar Nederland werden verscheept. Bij één zo'n zaak kwam aan het licht dat er met die zendingen ook vuurwapens werden meegesmokkeld.

XV. Rechtshulpverlening door Duitsland in de praktijk

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
29 november	Verzoek om een kopie van een proces-verbaal van aangifte van een motordiefstal.	Duitsland
29 november	Verzoek om een kopie van een proces-verbaal van aangifte van een motordiefstal.	België
28 december	Verzoek om een kopie van een proces-verbaal van aangifte van een motordiefstal.	Duitsland
17 januari	Verzoek om eerder langs politieke weg ontvangen informatie te mogen gebruiken in de strafzaak.	Duitsland
19 januari	Verzoek om een verhoor en een nader onderzoek naar herkomst van diefstal afkomstige goederen.	Duitsland
22 januari	Verzoek om een verhoor en een nader onderzoek naar herkomst van diefstal afkomstige goederen.	België, PdK Antwerpen
22 januari	Verzoek om een verhoor en een nader onderzoek naar herkomst van diefstal afkomstige goederen.	België, PdK Antwerpen
6 februari 2007	Verzoek om een kopie van een proces-verbaal van aangifte van een motordiefstal.	Duitsland
14 februari	Verzoek om het afnemen van een verhoor.	Duitsland
26 februari	Verzoek om een verhoor en nader onderzoek naar herkomst van diefstal afkomstige goederen.	Duitsland
26 februari	Verzoek aan Frankrijk om een verhoor en nader onderzoek naar de herkomst van van diefstal afkomstige goederen.	Frankrijk, Cour d'appel Nîmes
26 februari	Verzoek om een verhoor en nader onderzoek naar de herkomst van van diefstal afkomstige goederen.	Duitsland
26 februari	Verzoek om een verhoor en nader onderzoek naar de herkomst van van diefstal afkomstige goederen.	Duitsland
5 maart	Verzoek om een kopie van een proces-verbaal van aangifte van een motordiefstal.	Duitsland
5 juni	Verzoek om na te gaan waarom een bepaald kenteken was vervallen.	België, PdK Leuven

In het onderhavige opsporingsonderzoek is zowel met België als met Duitsland samengewerkt. Met België werd in dit geval een gemeenschappelijk onderzoeks-

team gevormd, op basis van artikel 13 WREU. Ook Duitsland was verzocht deel te nemen aan dit team, maar de Duitse autoriteiten besloten daarvan af te zien. De overeenkomst tot instelling van het JIT werd opgesteld aan de hand van het model dat daarvoor door de EU is ontworpen.⁸⁵⁰ In de overeenkomst was het volgende vastgelegd:

- De partijen die de overeenkomst sloten, in casu: het Federaal parket België; de parketten van de Procureur des Konings te Hasselt, Tongeren, Eupen, Verviers en Luik; de Federale Gerechtelijke Politie te Tongeren en Eupen; het arrondissementsparket Maastricht; de politieregio Limburg-Zuid; de Koninklijke Marechaussee, Brigade Heerlen.
- Het doel en de taken van het gemeenschappelijk onderzoeksteam. Daarbij ging het om de uitwisseling van informatie met betrekking tot de opsporing van een aantal met name genoemde personen, die werden verdacht van de diefstal en van het helen van motorfietsen in de Euregio Maas-Rijn. Als doel werd tevens vermeld: de coördinatie en begeleiding van de opsporingshandelingen die door de opsporingsdiensten van de betrokken Lidstaten in elke Lidstaat worden uitgevoerd.
- De periode die door de overeenkomst bestreken werd, namelijk van 1 juli tot en met 1 november 2006. De mogelijkheid tot verlenging was overigens aanwezig.
- De Lidstaten waar het gemeenschappelijk onderzoeksteam actief zou zijn, zijnde Nederland en België.
- De namen van de leiders van het gemeenschappelijk onderzoeksteam op het niveau van het openbaar ministerie en de politie, alsmede van de leden van het team.

Hoewel er sprake was van een gewone JIT-overeenkomst gold het gemeenschappelijke team als een 'JIT-light.' De reden was dat de leden van het team niet ook daadwerkelijk op één lokatie werkzaam waren: de Belgische rechercheurs die deel uitmaakten van het team bleven gewoon op hun eigen kantoor.

Het rechtshulpverzoek waarin de JIT-overeenkomst werd beschreven was op 3 april 2006 opgesteld, maar kon pas op 9 augustus 2006 worden ondertekend. Deze vertraging had twee redenen.

Om te beginnen was het voor de Belgische autoriteiten de eerste maal dat een JIT zou worden gestart. Men was graag bereid om daarmee te experimenteren, maar het vergde wel afstemming op landelijk niveau. Daarmee was enige tijd gemoeid. Op de achtergrond speelde tevens mee dat Nederland in een eerder stadium weinig animo had getoond om te reageren op een rechtshulpverzoek in verband met 'stelers' van motoren die door de Belgische politie waren geïdentificeerd. De lokale Belgische autoriteiten waren graag bereid mee te werken aan het

⁸⁵⁰ COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, 6360/03, Brussel, 14 februari 2003.

JIT, maar stelden wel als voorwaarde dat Nederland van zijn kant ook gehoor zou geven het ingediende verzoek om aanhouding van deze subjecten. Normaliter zou volgens de Belgische betrokkenen een JIT veel sneller tot stand kunnen komen, mits er sprake is van gedeelde opsporingsbelangen.

In de tweede plaats duurde het enige tijd voordat Duitsland uitsluitel kon geven omtrent de vraag of deelgenomen zou worden in het JIT, omdat hiervoor op federaal niveau een beslissing moest worden genomen. Zoals hiervoor al werd beschreven werd van deelname afgezien omdat, voor zover op dat moment bekend was, in Duitsland alleen de diefstallen plaatsvonden. De leden van de dadergroep waren allen woonachtig in Nederland, en ook het verdere ‘verwerkingsproces’ van strippen en omkatten vond in ons land plaats. De toegevoegde waarde van een JIT werd daarom door de Duitse autoriteiten, ten opzichte van samenwerking op basis van rechtshulpverkeer, beperkt geacht.⁸⁵¹

Al met al duurde het dus een aantal maanden voordat de overeenkomst met België tot stand kwam. De voorgenomen looptijd van het JIT werd echter niet gewijzigd (die mogelijkheid bestaat overigens wel). Dit betekende dat het onderzoeksteam op basis van deze overeenkomst voor een periode van drie maanden kon functioneren. Het JIT was in dit opsporingsonderzoek met name bedoeld om ervaring op te kunnen doen met dit instrument.

Voor het verzamelen van het bewijsmateriaal was de toegevoegde waarde van het JIT betrekkelijk. Op het moment dat het team van start ging was al een doorbraak in het opsporingsonderzoek bereikt: het bedrijf waar de gestolen motorfietsen werden omgekat en doorverkocht was toen reeds geïdentificeerd en aan een doorzoeking onderworpen. De strafrechtelijke rechtshulpverlening had dan ook voor het overgrote deel betrekking op het verzamelen van de processen-verbaal van aangifte van de gestolen motoren, of onderdelen, die bij de helers waren aangetroffen. Daarnaast moesten de herkomst van aangekochte schadeframes worden vastgesteld en eventueel de verkopers daarvan worden verhoord. Het voordeel van het JIT was dat, althans in de Belgische arrondissementen waar de overeenkomst betrekking op had, de Belgische rechercheurs die deel uitmaakten van het JIT, deze gegevens zelf konden verzamelen.

De samenwerking met Duitsland verliep, zoals vermeld, op basis van rechtshulpverzoeken. Afgezien van de vele rechtshulpverzoeken waarmee in uiteenlopende bondslanden en *Staatsanwaltschaften* processen-verbaal van aangiftes werden opgevraagd, bleek slechts in beperkte mate strafrechtelijke samenwerking nodig.

⁸⁵¹ Overigens wordt daarmee wel gestuit op een structureel dilemma. Bij de start van een opsporingsonderzoek is immers zelden precies duidelijk hoe het criminele samenwerkingsverband te werk gaat. Of een JIT voldoende meerwaarde biedt, valt dan ook pas goed in te schatten als reeds de nodige informatie over de dadergroep verzameld is.

Om te beginnen werd in de heimelijke fase van het opsporingsonderzoek, een grensoverschrijdende observatie uitgevoerd. Twee subjecten werden, op verzoek van Nederland, door een Duits *Mobiles Einsatzkommando* (MEK) gevolgd, toen zij bij het Duitse bedrijf schadeframes gingen ophalen. Het MEK volgde het transport tot aan de landsgrens, waarna de observatie werd overgenomen door een Nederlands team.

Daarnaast werd aan het bewuste bedrijf een bezoek gebracht, waarbij informatie werd verzameld over de aankopen van schadeframes door de Nederlandse heler. Voorts werd de zaaksvoerder als getuige gehoord, in het bijzijn van Nederlandse politiefunctionarissen en de zaaksofficier van justitie.

XV.2.3. HET VERLOOP VAN DE SAMENWERKING

De samenwerking in het JIT heeft op zichzelf, in de ogen van de betrokkenen, goed gefunctioneerd, hoewel het gemeenschappelijke onderzoeksteam pas in werking trad toen de heimelijke fase van het opsporingsonderzoek al was beëindigd. De Belgische leden van het JIT konden nadien niet veel meer doen dan processen-verbaal van aangifte verzamelen en nadere informatie inwinnen omtrent de aankoop, in België, van schadeframes die waren gebruikt voor het omkatten van gestolen motoren. De meerwaarde van het JIT lag niet alleen op inhoudelijk vlak. Één van de geïnterviewden verwees tevens naar het feit dat op deze wijze een gemeenschappelijk doel en *teamspirit* ontstonden. Gewone rechtshulpverzoeken worden daarentegen vaak gezien als een vorm van dienstverlening aan het buitenland, zonder dat men bij het lopende opsporingsonderzoek zelf een direct belang heeft (het ‘scoren’ gebeurt door het buitenland’).

De bulk van de samenwerking met Duitsland was in dit geval administratief van aard. Het ging om het opvragen van processen-verbaal bij uiteenlopende *Staatsanwaltschaften*. Daarbij moet worden geconstateerd dat deze exercitie niet helemaal zonder rimpels verliep. De aanlevering van de kopieën vergde soms veel tijd, en van enkele *Staatsanwaltschaften* was, bij het sluiten van het dossier, nog altijd geen reactie ontvangen. Datzelfde gold overigens ook voor verzoeken die naar Frankrijk waren verzonden in verband met de verkoop van schadeframes. Van de Verenigde Staten werd, via de Nederlandse politieliaison in dat land, wel enige documentatie ontvangen, maar niet het gevraagde proces-verbaal van aangifte van diefstal.

Naast de administratieve samenwerking werd een bezoek gebracht aan Duitsland bij een firma waar schademotoren waren aangekocht. Ter voorbereiding van het bezoek was reeds op contact opgenomen met de plaatselijke politie. Het bezoek werd formeel geregeld via het *Staatsanwaltschaft* Kassel, in de deelstaat Hessen. Voor de uitvoering werd een politiefunctionaris van de lokale *Polizeiinspektion* aangewezen. Deze hield zich strikt aan de formeel geldende regel dat hij de vragen

diende te stellen. De Nederlandse bezoekers, die uitstekend Duits spraken, konden derhalve tijdens de beantwoording van een vraag niet interveniëren. Het verhoor verliep daardoor minder natuurlijk dan in normale omstandigheden het geval zou zijn geweest. Indien Duitsland wel aan het JIT had deelgenomen zou dat probleem zich niet hebben voorgedaan. Één van de Duitse leden van het gemeenschappelijke team had dit verhoor dan kunnen afnemen, en bovendien zou hij van de details van de zaak op de hoogte zijn geweest.

XV.3. CASUS 6

XV.3.1. BESCHRIJVING VAN HET OPSPORINGS- ONDERZOEK

Het opsporingsonderzoek in deze casus betrof de aankoop van grondstoffen die gebruikt kunnen worden voor de fabricage van synthetische drugs, bij Duitse bedrijven.⁸⁵²

In september 2004 was in Duitsland een trailer aangetroffen die was geladen met afvalchemicaliën uit een laboratorium waar synthetische drugs waren geproduceerd. Deze dumping leek derhalve op eerdere gevallen die zich in Nederland hadden voorgedaan (zie casus 1). De Duitse autoriteiten begonnen daarop een opsporingsonderzoek, dat werd uitgevoerd door het *Kriminalkommissariat 21* (KK21) van het *Polizeipräsidium* Duisburg.

In de oplegger waren verpakkingen van chemicaliën aangetroffen, die door een Duits bedrijf waren verkocht. Het Duitse onderzoek richtte zich dan ook op de koper. Deze kon al snel worden geïdentificeerd. Het bleek te gaan om een Duitser. Uit het verdere onderzoek werd duidelijk dat hij, samen met een ander, nog steeds bezig was met de aankoop van chemicaliën. Bij diverse gelegenheden werd geobserveerd hoe zendingen naar Nederland werden getransporteerd. Ook de identiteit van de afnemer kon worden vastgesteld.

Voor de aankoop van de grondstoffen werd gebruik gemaakt van diverse (schijn)firma's. Reeds in 2002 was één van die bedrijven genoemd in een onderzoek van de toenmalige Unit Synthetische Drugs (USD). De eigenaar fungeerde slechts als stroman, maar toch kon worden vastgesteld wie de feitelijke zaakvoerder was. Het onderzoek van KK21 wees uit dat dezelfde stroman veelvuldig contact bleek te hebben met één van de Duitse kopers. Ook de zaakvoerder op de achtergrond was waarschijnlijk nog steeds dezelfde als in de zaak die was onder-

⁸⁵² Bij de fabricage van synthetische drugs worden enerzijds grondstoffen gebruikt zoals PMK of BMK, die conform internationale afspraken niet mogen worden verhandeld en dus illegaal moeten worden aangekocht. Daarnaast worden ook grondstoffen toegepast, zoals methylamine, aceton of magnesiumstearaat, die ook legale toepassingen kennen, en dus via reguliere bedrijven kunnen worden gekocht. In deze casus ging het om de legaal verkrijgbare grondstoffen.

zocht door de USD. Op grond van deze informatie werd in Nederland een parallel opsporingsonderzoek gestart, door de FIOD-ECD, waarin de zaaksvoerder als hoofdverdachte gold.

Middels observaties en telefoontaps werd vastgesteld dat de hoofdverdachte opdrachtgever was van zes leveringen van chemicaliën (aceton, zoutzuur, isopropylalcohol) in het tijdvak van november 2004 tot september 2005. Bij het bestellen en ophalen van de leveringen werd, in wisselende samenstelling, gebruik gemaakt van vier andere personen.

De werkwijze was als volgt. De bestellingen werden met een gehuurde vrachtwagen opgehaald in Duitsland. Het transport werd daarbij 'begeleid' door een personenwagen. Vervolgens werd de vrachtwagen enige tijd langs de openbare weg geparkeerd. Daarna werd hij opgehaald door de vermoedelijke gebruikers. Deze konden worden geïdentificeerd, waarbij het bleek te gaan om personen die ook reeds in casus 1 als verdachten golden. Vanwege hun betrokkenheid werd het opsporingsonderzoek door de NR overgenomen van de FIOD-ECD.

De chemicaliën bleken bij diverse gelegenheden te worden vervoerd naar een lokatie in de politieregio Limburg-Zuid, die als opslagplaats dienst deed. Na te zijn gelost vertrok het voertuig weer, om wederom te worden achtergelaten op een (andere) parkeerplaats langs de snelweg. Daar werd de vrachtwagen enige tijd later opgehaald door leden van de groep die de transporten vanuit Duitsland verzorgden.

Het criminele samenwerkingsverband maakte gedurende de looptijd van het opsporingsonderzoek geen gebruik van de aangekochte grondstoffen, maar liet ze in de opslagplaats staan. Later bleek dat deze dadergroep diverse loodsen in gebruik had, waar zowel grondstoffen als productiemiddelen waren opgeslagen. Men legde deze voorraden kennelijk aan om bij tegenslag, zoals de toevallige ontdekking van een laboratorium, de productie snel weer te kunnen hervatten. Aangezien de leden van dit criminele samenwerkingsverband in het algemeen zeer professioneel te werk gingen, valt ook niet uit te sluiten dat zij de voorraden uit afschermingsoverwegingen lange tijd ongebruikt lieten staan.

In november 2005 werd echter opnieuw een transport van chemicaliën vanuit Duitsland gevolgd. Ditmaal reden de producenten vanaf de parkeerplaats niet naar de opslagplaats, maar naar een boerderij in de politieregio Limburg-Noord. Vier dagen later werd nog een levering van chemicaliën geobserveerd, waarbij de betrokkenen op dezelfde wijze te werk gingen.

Aangezien het rechercheteam vermoedde dat zich op de bewuste lokatie mogelijk een nieuwe opslagplaats voor chemicaliën bevond, werd besloten tot een inkijkoperatie. Daarbij werden geluiden van werkzaamheden gehoord. Ook uit andere aanwijzingen bleek dat vermoedelijk geen sprake was van een opslagplaats, maar dat ter plekke het laboratorium zelf stond. Daarop werd besloten tot binnentreden van deze lokatie en het xtc-laboratorium werd daarbij in werking aangetroffen. De laboranten konden worden aangehouden.

Navolgend werd ook de opslagplaats ontruimd waarheen eerdere zendingen chemicaliën waren heengebracht. Ook in België werden doorzoeken verricht. In het arrondissement Hasselt werd een ontmanteld laboratorium gevonden, alsmede een aanzienlijke hoeveelheid MDMA-poeder die daar was achtergelaten. In het arrondissement Tongeren werd nog een tweede grote opslagplaats voor chemicaliën en hardware aangetroffen.

De organisator van de chemicaliëntransporten werd in eerste aanleg veroordeeld tot 7 jaar celstraf. De producenten van de synthetische drugs kregen in hoger beroep celstraffen van 4 tot 7,5 jaar.

XV.3.2. HET RECHTSHULPVERKEER TIJDENS HET OPSPORINGSONDERZOEK

In deze casus was sprake van uitgebreid rechtshulpverkeer met Duitsland. Aangezien in het opsporingsonderzoek na verloop van tijd ook de verdachten die onderwerp waren van casus 1 weer in beeld kwamen, dienden ook met België de nodige rechtshulpverzoeken te worden uitgewisseld. In het volgende schema wordt een overzicht gegeven van het rechtshulpverkeer.

Schema rechtshulpverkeer casus 6, december 2004 – januari 2006

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
8 november 2004	Verzoek vanuit Duitsland om formalisering van een grensoverschrijdende observatie in verband met een transport van chemicaliën.	Landelijk Parket
1 december 2004	Verzoek vanuit Duitsland om formalisering van een grensoverschrijdende observatie in verband met een transport van chemicaliën.	Landelijk Parket
22 februari 2005	Melding aan de Duitse autoriteiten van de start van het onderzoek door de FIOD-ECD. Verzoek om observaties uit te voeren de verkregen informatie over te dragen.	Staatsanwaltschaft Aachen
4 maart 2005	Verzoek vanuit Duitsland om aangetroffen DNA-sporen in Nederland te vergelijken.	Landelijk Parket
4 mei 2005	Verzoek om toestemming voor grensoverschrijdende observatie met gebruik van een technisch hulpmiddel en de uitwisseling van gegevens. Voorts wordt verzocht om het toestaan van permanente uitwisseling van informatie tussen de Duitse en Nederlandse onderzoeksteams.	Staatsanwaltschaft Aachen

Deel IV. De strafrechtelijke rechtshulpverlening van België,
Duitsland en Frankrijk aan Nederland in de praktijk

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
13 mei 2005	Verzoek vanuit Duitsland om verlenging van de verleende toestemming tot grensoverschrijdende observatie.	Landelijk Parket
2 juni 2005	Verzoek om informatie omtrent een bedrijf in Duitsland, alsmede om financiële gegevens na te trekken.	Staatsanwaltschaft Aachen
11 juli 2005	Verzoek om administratieve gegevens op te vragen bij een aantal Duitse bedrijven, omtrent leveringen van chemicaliën. Verzoek om deze handelingen in aanwezigheid van Nederlandse functionarissen uit te voeren. Met de uitvoering van het verzoek moet worden gewacht tot de verdachten zijn aangehouden.	Staatsanwaltschaft Aachen
11 augustus 2005	Verzoek vanuit Duitsland om inlichtingen omtrent één van de subjecten.	Landelijk Parket
15 augustus 2005	Verzoek om toestemming te verlenen voor de uitvoering van een grensoverschrijdende observatie met gebruik van een technisch hulpmiddel, alsmede voor de uitwisseling van gegevens. Voorts wordt verzocht om permanente uitwisseling van informatie tussen het Duitse en Nederlandse onderzoeksteam toe te staan.	Staatsanwaltschaft Aachen
8 november 2005	Verzoek om toestemming om overgemaakte gegevens mbt een dumping van afvalchemicaliën in het arrondissement Turnhout in de Nederlandse strafzaak te mogen gebruiken.	PdK Turnhout
8 november 2005	Verzoek om afstemming van aanhoudingen en doorzoeken van/bij in Duitsland woonachtige subjecten, met die van/bij subjecten in Nederland en België. Verzoek om toestemming te verlenen voor de aanwezigheid van Nederlandse functionarissen bij deze doorzoeken. Verzoek om de overdracht van de resultaten van de doorzoeken. Tevens wordt verzocht om verlenging van de termijn met betrekking tot toestemming voor het uitvoeren van grensoverschrijdende observaties en uitwisseling van daarbij verkregen informatie, alsmede uitwisseling van alle overige informatie. Verzoek om te zijner tijd een in Duitsland woonachtig subject aan te houden ter fine van uitlevering.	Staatsanwaltschaft Aachen

XV. Rechtshulpverlening door Duitsland in de praktijk

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
11 november 2005	Verzoek vanuit Duitsland om formalisering van een grensoverschrijdende observatie in verband met een gecontroleerde aflevering van chemicaliën.	Landelijk Parket
30 november 2005	<i>Hafibefehl</i> mbt. twee Duitse verdachten wordt ter informatie overgemaakt aan Nederland.	Landelijk Parket
6 december 2005	Melding aan de Duitse autoriteiten van de aanhouding van subjecten in Nederland. Verzoek is het in Duitsland woonachtige subject aan te houden en een doorzoeking uit te voeren in diens woning.	Staatsanwaltschaft Aachen
14 december 2005	Verzoek om overdracht van de resultaten van doorzoekingen en stukken van overtuiging die in beslag werden genomen bij twee subjecten die in België woonachtig waren. Verzoek om uitvoering van een technisch sporenonderzoek aan in beslag genomen goederen in een opslaglokatie van chemicaliën in het arrondissement Tongeren.	PdK Tongeren
21 december 2005	Verzoek om getuigen en verdachten te horen in verband met aangetroffen opslagplaats van chemicaliën in het arrondissement Tongeren.	PdK Tongeren
21 december 2005	Verzoek om getuigen en verdachten te horen in verband met het aangetroffen ontmantelde laboratorium in het arrondissement Hasselt.	PdK Hasselt
3 januari 2006	Verzoek om doorzoeking op drie adressen in Duitsland uit te voeren en beslag te leggen op bankrekeningen.	Staatsanwaltschaft Aachen
23 januari 2006	Verzoek om in België verzameld sporenmateriaal aan Nederland over te maken, alsmede celmateriaal voor DNA-analyse.	PdK Hasselt
30 januari 2006	Verzoek om sporenmateriaal aan Nederland over te maken, alsmede celmateriaal voor DNA-analyse.	PdK Turnhout
1 februari 2006	Verzoek om administratieve gegevens op te vragen bij een aantal Duitse bedrijven omtrent leveringen van chemicaliën en getuigen te horen. Verzoek is om de aanwezigheid van Nederlandse functionarissen toe te staan.	Staatsanwaltschaft Aachen
1 maart 2006	Verzoek door de Belgische autoriteiten om het verhoor van twee personen, in aanwezigheid van Belgische politiefunctionarissen, en inlichtingen omtrent voertuigen, aangetroffen in België.	OvJ Landelijk Parket

Deel IV. De strafrechtelijke rechtshulpverlening van België,
Duitsland en Frankrijk aan Nederland in de praktijk

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
2 mei 2006	Verzoek om de overdracht van alle resultaten die in Duitsland zijn verkregen mbt. een dumping van een trailer met afvalchemicaliën in september 2004.	Staatsanwaltschaft Kleve
22 mei 2006	Verzoek om dactyloscopisch onderzoek te verrichten in Duitsland met betrekking tot in beslag genomen goederen.	Staatsanwaltschaft Aachen
21 juni 2006	Verzoek om de overdracht van monsters van chemicaliën voor nader onderzoek in Nederland.	Staatsanwaltschaft Aachen
4 juli 2006	Verzoek om conservatoir beslag te leggen op de woning van het in Duitsland woonachtige subject.	Staatsanwaltschaft Aachen
4 juli 2006	Verzoek van de Duitse autoriteiten of in Nederland aangehouden verdachten bereid zijn in Duitsland een getuigenverklaring af te leggen (antwoord: nee)	Landelijk Parket
4 juli 2006	Verzoek om na te gaan wie de eigenaar is geweest van twee in Duitsland gekochte motorfietsen, in verband met beslaglegging op deze motoren in Nederland.	Staatsanwaltschaft Koblenz
5 oktober 2006	Intrekking van het verzoek van 21 juni 2006. Uitvoering is niet meer nodig.	Staatsanwaltschaft Aachen
5 oktober 2006	Verzoek om verhoor als getuige van verdachte die in het Duitse onderzoek werd aangehouden. De tweede aangehouden Duitse verdachte was in detentie overleden.	Staatsanwaltschaft Aachen

Het opsporingsonderzoek kan wederom worden onderscheiden in een fase waarin heimelijk bewijsmateriaal werd verzameld, en een fase waarin de verdachten waren aangehouden. In de heimelijke fase was vooral sprake van uitwisseling van informatie en van grensoverschrijdende observaties in verband met de gecontroleerde aflevering van chemicaliën.

Nadat tot aanhouding van de verdachten was overgegaan had het rechtshulpverkeer met name betrekking het verzamelen van bewijsmateriaal in woningen en bedrijven van de verdachten, en bij firma's die grondstoffen hadden geleverd, alsmede op het afnemen van verhoren. Ook samenwerking met België was in deze fase weer aan de orde, in verband met een opslagplaats van chemicaliën, een voormalige productielokatie en een afvaldumping die met het criminele samenwerkingsverband in kwestie in verband stonden.

XV.3.3. HET VERLOOP VAN DE SAMENWERKING

Het opsporingsonderzoek in casus 6 werd in eerste instantie gestart in Duitsland. Vanwege de verbindingen met Nederland werd daarop, in eerste instantie door de FIOD-ECD, begonnen met een parallel opsporingsonderzoek. In deze zaak was derhalve (vrijwel) vanaf het begin sprake van een gezamenlijk belang, hoewel in de aanvangsfase nog niet duidelijk was dat ook de verdachten uit casus 1 wederom in beeld zouden komen. Zowel aan Duitse als aan Nederlandse zijde waren de menskracht en middelen beschikbaar voor de uitvoering van het opsporingsonderzoek.

Een tweede belangrijk punt was dat in Duitsland, zowel op het niveau van het openbaar ministerie als de politie één aanspreekpunt voorhanden was. Alle rechtshulpverkeer kon via het *Staatsanwaltschaft* Aachen worden geleid. Dit parket fungeert in de deelstaat Nordrhein-Westfalen voor Nederland doorgaans als invalspunt voor rechtshulpverzoeken.⁸⁵³

Op politieel niveau was het *Kriminalkommissariat* 21 (KK21) van het *Polizeipräsidium* Duisburg de uitvoerende instantie. Aldaar trad een *Kriminalhauptkommissar* op als vaste contactpersoon voor het Nederlandse rechteerteam. Hij fungeerde zowel als intermediair met betrekking tot informatievragen als ten aanzien van het rechtshulpverkeer. De reisafstand tussen Helmond en Duisburg bedraagt niet veel meer dan een uur, en zo nodig konden de betrokken politiefunctionarissen ook gemakkelijk persoonlijke afspraken maken. Op het niveau van het openbaar ministerie bleken zulke bijeenkomsten overigens niet nodig.

Eventuele verschillen in (organisatie)cultuur speelden in deze zaak geen rol. Ook in het algemeen wordt aangegeven dat de verschillen tussen de Nederlandse en Duitse politie in dit opzicht klein zijn. De Duitse politie kan bovendien opsporingsonderzoeken veel meer op eigen gezag uitvoeren dan in Nederland.⁸⁵⁴

⁸⁵³ Het is overigens niet zo dat het *Staatsanwaltschaft* Aachen daarvoor formeel is aangewezen. Het fungeert in Nordrhein-Westfalen wel als coördinerend parket inzake onderzoeken naar georganiseerde misdaad.

⁸⁵⁴ De reden is dat de *Strafprozessordnung* de politie in § 163 ook een belangrijke eigenstandige verantwoordelijkheid in het opsporingsonderzoek toekent. Deze paragraaf luidt, onder lid 1, als volgt: 'Die Behörden und Beamten des Polizeidienstes haben Straftaten zu erforschen und alle keinen Aufschub gestattenden Anordnungen zu treffen, um die Verdunkelung der Sache zu verhüten. Zu diesem Zweck sind sie befugt, alle Behörden um Auskunft zu ersuchen, bei Gefahr im Verzug auch, die Auskunft zu verlangen, sowie Ermittlungen jeder Art vorzunehmen, soweit nicht andere gesetzliche Vorschriften ihre Befugnisse besonders regeln.' Daarnaast is in de Duitse strafvordering geregeld dat hulpofficieren van justitie – en dat zijn in de praktijk alle politiefunctionarissen in operationele functies, behoudens in de allerlaagste rangen – een opsporingshandeling die geen uitstel duldt, ook kunnen verrichten zonder dat de *Staatsanwalt* toestemming heeft gegeven. Op die grond kunnen bijvoorbeeld fouilleringen, doorzoeken en inbeslagnames worden verricht en stelselmatige observaties worden uitgevoerd. Het Duitse openbaar ministerie bemoeit zich dan ook veel minder dan in Nederland en België het geval is, met de operationele opsporingsonderzoeken. Een functionaris van het Duitse openbaar ministerie

In algemene zin kan dit onderscheid wel tot verschillen van inzicht leiden omtrent zaken die op basis van politieel rechtshulpverkeer kunnen worden uitgewisseld en handelingen waarvoor een justitieel rechtshulpverzoek nodig is. De Duitse politie is geneigd meer zaken als ‘politie-politie’ te beschouwen dan de Nederlandse. Een voorbeeld is het inwinnen van nadere informatie bij een hotel, hetgeen regelmatig nodig is om na te gaan of subjecten daadwerkelijk op een bepaald tijdstip ergens hebben verbleven. Daarbij wordt vaak ook een gesprekje gevoerd met de receptionist en worden bijvoorbeeld ook vaak kopieën gemaakt van het hotelregister. Formeel gezien gaat het dus om het verzamelen van informatie die nog niet bij de politie voorhanden is, waarvoor dus een justitieel rechtshulpverzoek nodig is. De Duitse politie redeneert echter meer vanuit het ‘hit/no-hit’ principe: kan bijvoorbeeld niet eerst via de politieke weg worden nagegaan of iemand daadwerkelijk ergens heeft overnacht, voordat eventueel een justitieel rechtshulpverzoek moet worden overgemaakt?

De SUO, en overigens ook het Verdrag van Prüm, laten ook ruimte voor discussie: zo eist Nederland in het geval van grensoverschrijdende observaties op basis van de SUO bijvoorbeeld een justitieel rechtshulpverzoek, terwijl het bewuste artikel 40 deel uitmaakt van het hoofdstuk ‘politiële samenwerking’ en het dus ook als politieke rechtshulp kan worden opgevat.⁸⁵⁵

Al met al werd het verloop van de samenwerking in deze casus zeer positief gewaardeerd. Dat gold nu overigens ook voor de samenwerking met de Belgische justitie en politie. Deze vloeide voort uit een verzoek om aanhouding van in België woonachtige verdachten en het laten verrichten van onderzoeken. Daarnaast vormden ook het aantreffen van een opslagplaats van chemicaliën en *hardware*, van een ontmanteld laboratorium, en een afvaldumping op Belgisch grondgebied, aanleiding tot rechtshulpverkeer.

Met betrekking tot gecontroleerde afleveringen kwam overigens wel een meer algemeen punt naar voren, in gesprekken met betrokken functionarissen. Aangezien de Duitse politie en justitie op het niveau van de bondslanden is georganiseerd betekent dit dat gecontroleerde afleveringen die op meer bondslanden betrekking hebben, van elk afzonderlijk land toestemming benodigen.⁸⁵⁶ Dit zorgt dus voor het nodige extra regelwerk. Soms heeft een parket het (informeel) op zich genomen om zulke zaken te coördineren. Het *Staatsanwaltschaft* Osnabrück zorgt bijvoorbeeld ook voor de nodige formaliteiten wanneer een transport niet alleen door de deelstaat Nedersachsen gaat, maar bijvoorbeeld ook verder naar andere bondslanden. Evenals in Nederland beslist uiteindelijk het *Staatsan-*

stelde zich zelfs op het standpunt dat hij het dossier pas hoefde te zien als het was afgerond. Ook in Duitsland moet de rechter-commissaris echter toestemming geven voor de toepassing van bijzondere opsporingsbevoegdheden.

⁸⁵⁵ Zie ook paragraaf XVI.3.3.

⁸⁵⁶ Dezelfde problematiek is overigens met betrekking tot Frankrijk aan de orde.

waltschaft waar de goederen (of mensen) concreet worden afgeleverd over de gecontroleerde aflevering.

XV.4. CASUS 7

XV.4.1. BESCHRIJVING VAN HET OPSPORINGS- ONDERZOEK

Casus 7 betreft een levensdelict dat zich afspeelde in het arrondissement Den Bosch. Het startpunt van het onderzoek was de melding van de vermissing, door de echtgenoot, van zijn vrouw. Zij was op dat moment reeds zeven dagen vermist. Hoewel het niet ongebruikelijk was dat zij enkele dagen afwezig was, werd een nader onderzoek gestart. Uit het ingestelde onderzoek bleek vrijwel direct dat er een aantal merkwaardige omstandigheden waren. Één daarvan was dat de vermiste persoon er tot dan toe altijd voor had gezorgd telefonisch bereikbaar te zijn. Nu bleek haar mobiele telefoon echter te zijn uitgeschakeld. Daarop werden door het rechercheteam de historische verkeersgegevens van de telefoons van zowel de aangever als de vermiste persoon opgevraagd. Uit zendmastgegevens bleek dat de aangever op de dag van de vermissing heen en weer naar Limburg was gereden. Dit was in tegenspraak met zijn eigen verklaring omtrent zijn bezigheden die dag.

Vanwege deze bevindingen werd de aangever als verdachte aangemerkt. Als onderdeel van de opsporingshandelingen werd zijn auto voorzien van een peilbaken. Uit de bakengegevens bleek dat de verdachte in een stadje in de Belgische Ardennen was geweest. Het voertuig had daar enige tijd stilgestaan, en was vervolgens teruggekeerd naar Nederland. De volgende dag ging de verdachte opnieuw op weg naar het zuiden, ditmaal gevolgd door een Nederlands observatieteam.

Gezien werd hoe hij naar de Belgische Ardennen reed en daar enige tijd in een bos bezig was. Het observatieteam kon echter niet zien wat er precies gebeurde. Er werd besloten de verdachte aan te houden op het moment dat hij de Nederlandse landsgrens weer was gepasseerd. In plaats van terug te keren naar Nederland reed hij echter onverwacht Duitsland in, nog altijd gevolgd door het Nederlandse observatieteam. De verdachte werd een tijdlang gevolgd, maar leek niet van zins via deze omweg naar Nederland terug te keren. Daarop werd hij, op verzoek van Nederland, door de Duitse autoriteiten staande gehouden. Het stoffelijk overschot van de vrouw werd in de auto gevonden.

Nederland verzocht de Duitse autoriteiten om overdracht van het gehele voertuig, met inbegrip van het stoffelijk overschot, voor technisch onderzoek. Dit werd toegestaan. Tevens werd een Europees Aanhoudingsbevel uitgestuurd met betrekking tot de verdachte. Korte tijd later kon hij, middels de verkorte procedure, aan Nederland worden uitgeleverd. Hij is inmiddels, in eerste aanleg, tot 18 jaar celstraf veroordeeld.

XV.4.2. HET RECHTSHULPVERKEER TIJDENS HET OPSPORINGSONDERZOEK

In het onderhavige opsporingsonderzoek is zowel met België als met Duitsland rechtshulpverkeer uitgewisseld. In het navolgende schema wordt daarvan een overzicht gegeven.

Schema rechtshulpverkeer casus 7 (augustus-november 2006)

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
4 augustus 2006	Verzoek aan België omtrent NAW-gegevens en justitiële documentatie.	PdK Brussel
29 augustus	Verzoek om telefonische verkeersgegevens in België na te trekken en andere informatie te verzamelen mbt. Belgische nummers die uit verkeersgegevens naar voren komen.	PdK Verviers
1 september	Formalisering van een grensoverschrijdende observatie waarvoor mondeling toestemming was verkregen en verzoek om uitvoering van technisch onderzoek op de lokatie waar het stoffelijk overschot door verdachte was opgehaald, alsmede overdracht van eventueel aangetroffen sporenmateriaal. Verzoek om daarbij de aanwezigheid van Nederlandse politiefunctionarissen toe te staan.	PdK Verviers
1 september	Verzoek om formalisering van een grensoverschrijdende observatie waarvoor mondeling toestemming was verkregen. Verzoek om overdracht van bewijsmiddelen (auto en stoffelijk overschot) opdat in Nederland technisch onderzoek kon worden gedaan. Verzoek om EAB mbt. verdachte. Verzoek om overdracht van alle relevante pv's in verband met observatie en aanhouding in Duitsland. Indien overdracht van voertuig incl. slachtoffer in de staat waarin deze in Duitsland werden aangetroffen niet mogelijk zou zijn, dan werd verzocht om de uitvoering van sectie op het stoffelijk overschot en technisch onderzoek aan het voertuig in het bijzijn van Nederlandse functionarissen.	Staatsanwaltschaft Oldenburg
7 september	Inkomende vraag vanuit België of de gevraagde handelingen in het rechtshulpverzoek van 1 september nog nodig zijn.	Parket Den Bosch
27 september	Antwoord op inkomend verzoek van 7 september dat dit inderdaad het geval is.	PdK Verviers

XV. Rechtshulpverlening door Duitsland in de praktijk

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
2 oktober	Melding dat overdracht van in beslag genomen stukken van overtuiging tijd vergt in verband met raadkamerprocedure in België. Verzoek om de originelen mbt. eerdere rechtshulpverzoeken omtrent grensoverschrijdende observatie, de deelneming van Nederlandse functionarissen aan het technisch onderzoek in België en de overdracht van stukken van overtuiging per post over te maken (waren alleen gefaxed).	Parket Den Bosch
22 november	Verzoek om uitvoering schouw op plaats delict in de Hautes Fagnes, in aanwezigheid van de Nederlandse RC en ovj, de verdachte en diens raadsman. Verzoek om de inzet van speurhonden ter plaatse. Verzoek om overdracht van eventueel aangetroffen bewijsmateriaal aan Nederland.	PdK Verviers

Het rechtshulpverkeer dat werd uitgewisseld had voor het merendeel betrekking op de situatie die ontstond toen de verdachte eind augustus naar België vertrok, gevolgd door een Nederlands observatieteam. Met België was overeengekomen dat het Nederlandse team de grensoverschrijdende observatie op Belgisch grondgebied kon uitvoeren, 'onder regie' van een Belgische politiefunctionaris. Het observatieteam is in zulke gevallen verplicht de aanwijzingen van deze functionaris op te volgen. Deze Belgische politieman werd na het overschrijden van de landsgrens in één van de voertuigen van het observatieteam aan boord genomen.

Toen de verdachte vervolgens onverwacht naar Duitsland reed, moest ook daar toestemming voor een grensoverschrijdende observatie worden gevraagd. Via het contactpunt bij de *Staatsanwaltschaft* Aachen werd hiervoor mondeling groen licht verkregen. Er was geen gelegenheid meer om de Belgische 'opstapper' af te zetten. Hij bleef dus ook in Duitsland aan boord, maar had aldaar uiteraard geen regiefunctie meer. Deze beide grensoverschrijdende observaties dienden later, middels een rechtshulpverzoek, te worden geformaliseerd.

De volgende fase in de justitiële en politieke samenwerking had betrekking op de afwikkeling van de aanhouding en uitlevering van de verdachte en op de verdere handelingen met betrekking tot het stoffelijk overschot en het in beslag genomen voertuig, en de overdracht daarvan. In België was nader onderzoek nodig naar de zaken die door het observatieteam waren waargenomen, waarbij het ging om het vaststellen van de lokatie waar het stoffelijk overschot had gelegen en het doen van nader onderzoek ter plaatse. De exacte lokatie kon echter niet worden vastgesteld, en daarom werd besloten tot het uitvoeren van een schouw, waarbij de verdachte de vraag zou worden gesteld om de plek aan te duiden.

Uit oogpunt van strafrechtelijke samenwerking was dat laatste een opvallende gebeurtenis. Strikt formeel gesproken kon een verdachte die zich in voorlopige hechtenis bevindt geen toestemming worden verleend het land te verlaten. Dit zou immers gelijk staan aan invrijheidstelling. Om de aanwezigheid van de verdachte toch mogelijk te maken dienden derhalve op ministerieel niveau afspraken te worden gemaakt tussen Nederland en België. De schouw werd uitgevoerd in aanwezigheid van Nederlandse en Belgische functionarissen, alsmede van de raadsman van de verdachte.

XV.4.3. HET VERLOOP VAN DE SAMENWERKING

Casus 7 wijkt in belangrijke mate af van de beide andere zaken die met betrekking tot Duitsland werden beschreven. In dit geval werd de samenwerking in eerste instantie vooral bepaald door een hoge mate van urgentie. Dat gold overigens ook voor het beroep dat op de Belgische autoriteiten moest worden gedaan in verband met de grensoverschrijdende observatie vanuit Nederland.

Met betrekking tot beide landen kan worden geconstateerd dat de bestaande organisatorische voorzieningen in verband met het vragen van toestemming voor grensoverschrijdende observaties goed hebben gefunctioneerd. Deze werkzaamheden werden in Nederland geregeld door een plaatsvervanger van de zaaksofficier van justitie, omdat deze juist op dat moment met vakantie was.

Een belangrijk voordeel was dat de Federale Gerechtelijke Politie van het arrondissement Verviers, dat ligt in het Franstalige deel van België, een 'opstapper' had afgevaardigd die ook het Nederlands machtig was. Bovendien trad deze politieman ook bij de navolgende contacten op als tussenpersoon en aanspreekpunt voor de Nederlandse autoriteiten.

De Duitse autoriteiten voldeden ruimhartig aan de Nederlandse verzoeken om het inbeslag genomen voertuig van de verdachte, met inbegrip van het stof-felijk overschot, in zijn geheel over te dragen aan Nederland, om daar het technisch onderzoek te laten plaatsvinden. Bovendien arriveerde het bewijsmateriaal reeds binnen enkele dagen in Nederland. Ook de overlevering van de verdachte aan Nederland nam slechts korte tijd in beslag, aangezien hij geen bezwaar had tegen toepassing van de verkorte procedure.

XVI. RECHTSHULPVERLENING DOOR FRANKRIJK IN DE PRAKTIJK

XVI.1. INLEIDING

De criminele contacten tussen Nederland en Frankrijk zijn, zoals in de inleiding van deze studie al werd uiteengezet, minder intensief dan met België. Ze draaien eerst en vooral om de handel in verdovende middelen. Nederland vormt een belangrijke marktplaats, waar Franse *dealers* hun aankopen doen. Zowel in Nederland, België als in Frankrijk zelf worden, als gevolg van opsporingsonderzoeken en controles regelmatig drugskoeriers onderschept. Deze aanhoudingen leiden in de praktijk tot het nodige rechtshulpverkeer. Zo worden bijvoorbeeld de processen-verbaal met betrekking tot koeriers die in Nederland worden aangehouden structureel overgemaakt aan de Franse autoriteiten.

Omgekeerd leggen drugstoeristen of -koeriers die verder op de route naar het zuiden worden aangehouden regelmatig (vage) verklaringen af omtrent de Nederlandse adressen waar de verdovende middelen werden opgehaald. Ook andere aanwijzingen die bij hen worden aangetroffen, zoals bijvoorbeeld Nederlandse telefoonnummers die zijn opgeslagen in mobiele telefoons, kladpapiertjes met routebeschrijvingen, etcetera, kunnen aanleiding geven tot verzoeken aan ons land om nadere informatie of onderzoek. Ook vragen om grensoverschrijdende observaties of gecontroleerde afleveringen in relatie met in Frankrijk lopende onderzoeken, behoren tot de mogelijkheden.

Wanneer echter wordt gezocht naar gevallen waarin het initiatief tot het opsporingsonderzoek van Nederland zelf uit is gegaan, is de oogst beduidend geringer. Om te beginnen gaat het dan om zaken waarin Frankrijk als doorvoer-land voor verdovende middelen fungeerde. Het betrof enerzijds zendingen die vanuit Nederland onderweg waren naar, met name, Spanje, waarbij gecontroleerde afleveringen werden georganiseerd. Anderzijds gaat het om transporten van verdovende middelen die, vanuit Marokko, Spanje of Portugal, onderweg waren naar Nederland.

Andere zaken waarin met Frankrijk werd samengewerkt hadden betrekking op uit de hand gelopen *drugsdeals*. Het kwam in de afgelopen jaren met enige regelmaat voor dat Franse kopers van verdovende middelen door Nederlandse leveranciers werden opgelicht, waarna zij vervolgens met geweld verhaal kwamen halen. Dit leidde bij gelegenheid tot moord of doodslag in Nederland, of tot ontvoeringen waarvan de *dealers* of hun familieleden het slachtoffer werden.

Buiten de handel in verdovende middelen en de conflicten die daarmee te maken hebben, bleken dadergroepen uit Frankrijk betrokken bij overvallen in Nederland. In de afgelopen jaren ging het bijvoorbeeld om overvallen op bedrijfsobjecten, maar ook op woningen.

Navolgend worden drie zaken gedetailleerd beschreven. De eerste casus heeft betrekking op een overval, gepleegd door vier Fransen, op een *growshop* in Tilburg. De tweede zaak betreft een ontvoering in het criminele milieu, in verband met problemen bij de aankoop van verdovende middelen. De derde zaak betreft de onttrekking van een kind aan de voogdij, waarbij de natuurlijke moeder de wijk nam naar Frankrijk.

XVI.2. CASUS 8

XVI.2.1. BESCHRIJVING VAN HET OPSPORINGS- ONDERZOEK

Casus 8 heeft betrekking op een overval op een *growshop* in Tilburg, die zich in augustus 2005 afspeelde. Hiervoor waren vier daders verantwoordelijk die afkomstig waren uit Noord-Frankrijk. De BRZN, nam het opsporingsonderzoek over van de politieregio Midden- en West-Brabant, aangezien werd vermoed dat de daders uit hetzelfde milieu afkomstig waren als degenen die in Nederland overvallen op waardetransporten hadden gepleegd (zie casus 4).

De overval ging met het nodige geweld gepaard. Diverse medewerkers van de *growshop* raakten gewond. Er werden geld, sieraden en een hoeveelheid cannabis buitgemaakt. De overvallers wisten te ontkomen in een gestolen voertuig. Tijdens de vlucht raakte deze auto echter zwaar beschadigd als gevolg van een eenzijdig ongeval. Ter plaatse dwongen de overvallers een Nederlandse automobilist tot stoppen, onder bedreiging met vuurwapens, en maakten hem het voertuig afhandig. Met deze auto reden de daders in de richting van België. De Belgische politie, die inmiddels was geïnformeerd, slaagde erin het voertuig op te vangen. Na een achtervolging veroorzaakten de overvallers opnieuw een ongeval, ditmaal in de omgeving van Antwerpen. Twee verdachten, die te voet op de vlucht waren geslagen, konden worden aangehouden. De andere twee slaagden erin te ontkomen. De beide eerstgenoemden zijn aan Nederland uitgeleverd en zitten hier gevangenisstraffen van vierenhalf jaar uit.

Het verdere opsporingsonderzoek richtte zich op de beide overvallers die hadden weten te vluchten. Informatie van de Belgische politie wees in de richting van diverse mogelijke verdachten, die deels in Frankrijk verbleven. Technisch onderzoek aan het vluchtvoertuig dat door de overvallers was gearjacked, leverde een DNA-spoor op dat tot een match leidde in Frankrijk. Een overeenkomstig profiel

was gevonden in verband met een overval op een taxibedrijf in de omgeving van Lille. De identiteit van degene die het spoor had achtergelaten, was in dat onderzoek echter niet bekend geworden. Uiteindelijk konden de mogelijke verdachten toch worden geïdentificeerd. Eén van hen verbleef in België, werd aldaar aangehouden, en aan Nederland overgeleverd. Hij werd door de Nederlandse rechter, wegens gebrek aan bewijs, vrijgesproken. De verblijfplaats van de vierde verdachte kon tot op heden niet worden achterhaald.

XVI.2.2. BESCHRIJVING VAN HET RECHTSHULPVERKEER

In het volgende schema wordt het justitiële rechtshulpverkeer weergegeven dat in verband met deze zaak werd uitgewisseld. Het opsporingsonderzoek naar de overval, die in augustus 2005 plaatsvond, werd in eerste instantie door de politie-regio Midden- en West-Brabant verricht. De zaak werd op 7 maart 2006 overgedragen aan de BRZN. Met betrekking tot de tijdsperiode van november 2005 tot en met deze overdracht, konden slechts vier rechtshulpverzoeken worden teruggevonden in de administratie van het IRC-Zuid. Stukken met betrekking tot de overlevering van de verdachten aan Nederland, konden bijvoorbeeld niet in het dossier worden aangetroffen.

Schema rechtshulpverkeer casus 8 (november 2005 – september 2006)

Datum	Inhoud verzoek	Instantie
3 nov 2005	Verzoek om de identificatie van de verdachten die waren aangehouden in België.	België
3 nov 2005	Verzoek om identificatie van de verdachten die waren aangehouden in België.	Frankrijk
14 dec 2005	Verzoek om DNA-profielen en justitiële documentatie mbt. verdachten.	Frankrijk
1 feb 2006	Inkomend verzoek uit België met inlichtingen omtrent diverse subjecten die mogelijk met gewapende overvallen te maken hebben.	Parket Maastricht
23 maart 2006	Verzoek om vaststellen personalia van één van de aangehouden verdachten die een valse identiteit had opgegeven.	Frankrijk
13 april 2006	Verzoek om overdracht van de PUK-code van de gsm van een verdachte die was aangehouden in België, alsmede om verkeersgegevens.	België

Deel IV. De strafrechtelijke rechtshulpverlening van België,
Duitsland en Frankrijk aan Nederland in de praktijk

Datum	Inhoud verzoek	Instantie
24 april 2006	Verzoek om overdracht van de PUK-code van de gsm van een verdachte die was aangehouden in België, alsmede om verkeersgegevens.	België
27 april 2006	Verzoek om verkeersgegevens van een gsm en andere informatie.	België
1 mei 2006	Verzoek om informatie omtrent het eerste vluchtvoertuig dat was gebruikt bij de overval (verzoek pv-aangifte en andere documentatie).	Frankrijk
24 juni 2006	Uitslag hulzenvergelijking wordt overgemaakt.	Parket Maastricht
11 juli 2006	Verzoek om overdracht van een CIE-pv.	België
13 juli 2006	Verzoek om overdracht van de DNA-profielen van twee mogelijke betrokkenen bij de overval.	België
14 juli 2006	Verzoek om overdracht van de DNA-profielen van twee mogelijke betrokkenen bij de overval.	Frankrijk
25 juli 2006	Verzoek om informatie omtrent telefoonnummers die werden aangetroffen in de gsm van één van de aangehouden verdachten.	België
25 juli 2006	Verzoek om informatie omtrent telefoonnummers die werden aangetroffen in de gsm van één van de aangehouden verdachten.	Duitsland
25 juli 2006	Verzoek om informatie omtrent telefoonnummers die werden aangetroffen in de gsm van één van de aangehouden verdachten.	Frankrijk
31 juli 2006	Verzoek om inlichtingen in België omtrent twee mogelijke betrokkenen bij overval (vingerafdrukken, politieke en justitiële informatie, foto's).	België
10 aug 2006	Verzoek om detentiegegevens in België.	België
14 aug 2006	Herhaald verzoek om overdracht van de PUK-code van een gsm.	België
15 aug 2006	Verzoek om nadere informatie omtrent een subject die mogelijk met overval te maken heeft (vingerafdrukken, DNA, foto en documentatie).	Frankrijk
15 aug 2006	Verzoek om nadere informatie omtrent een subject welke was aangehouden in België (documentatie).	Frankrijk
15 aug 2006	Verzoek om informatie omtrent twee subjecten (vingerafdrukken, DNA-profiel, foto en documentatie), verzoek om informatie omtrent de actuele verblijfplaats van één van de subjecten.	Frankrijk

XVI. Rechtshulpverlening door Frankrijk in de praktijk

Datum	Inhoud verzoek	Instantie
15 aug 2006	Verzoek om informatie omtrent de actuele verblijfplaats van één van de subjecten.	België
17 aug 2006	Verzoek om overdracht van het DNA-profiel van een politiefunctionaris.	België
29 aug 2006	Verzoek om diverse inlichtingen omtrent vier subjecten (nb. wel in LURIS geregistreerd, maar niet via IRC verstuurd).	Frankrijk
30 aug 2006	Verzoek om informatie omtrent een subject (vingerafdrukken, DNA-profiel, foto en documentatie).	Frankrijk
30 aug 2006	Verzoek om informatie omtrent twee nieuwe subjecten.	Frankrijk
10 sept 2006	Verzoek om de formalisering van van verkregen informatie mbt. een subject voor gebruik in het strafdossier, plus vraag om informatie omtrent twee andere personen ten baehoeve van politieel gebruik.	Frankrijk
19 sept 2006	Verzoek EAB op subject 1 in verband met de overval in Tilburg.	Frankrijk
19 sept 2006	Verzoek EAB op subject 2 in verband met overval in Tilburg.	Frankrijk
22 sept 2006	Verzoek om overdracht van een DNA-profiel.	Frankrijk
22 sept 2006	Verzoek om de verificatie van de personalia van twee personen in België.	Frankrijk
3 okt 2006	Verzoek om afstemming van een datum voor het verhoor van twee getuigen in aanwezigheid van Nederlandse politiemensen.	Frankrijk
16 okt 2006	Verzoek om afname van DNA van een verdachte alsmede verhoor van een getuige.	Frankrijk

Het rechtshulpverkeer in deze casus had om te beginnen betrekking op de twee verdachten die waren aangehouden in België. Daarnaast betreft het rechtshulpverkeer de zoektocht naar de twee verdachten die hadden weten te ontkomen. Daarbij werden verschillende routes bewandeld. De twee auto's die door de verdachten als vluchtvoertuig waren gebruikt, boden bijvoorbeeld aanknopingspunten. Daarnaast leverde in België beschikbare informatie namen op die voor nader onderzoek in aanmerking kwamen. Het rechtshulpverkeer ging in deze fase van het opsporingsonderzoek derhalve met name over sporenmateriaal en het verkrijgen van nadere inlichtingen omtrent mogelijke verdachten. Ook in deze zaak betrof het formele rechtshulpverkeer betrekkelijk gangbare vragen. In september 2006 werd het verkregen bewijsmateriaal voldoende geacht om over te gaan tot een verzoek om de arrestatie van twee verdachten.

XVI.2.3. VERLOOP VAN DE SAMENWERKING

Het opsporingsonderzoek in casus 8 had weliswaar geen concrete raakvlakken met de al beschreven casus 4, maar op de achtergrond waren de verbindingen evident omdat zij uit hetzelfde milieu kwamen en er tevens sprake was van familiebanden met subjecten in die zaak. Om die reden werd dan ook zowel met België als met Frankrijk samengewerkt.

De twee in België aangehouden verdachten van de overval op de groeiwinkel bleken afkomstig uit Noord-Frankrijk. De twee andere overvallers, die erin waren geslaagd te ontsnappen aan de Belgische politie, werden derhalve ook in Noord-Frankrijk gezocht. Een DNA-match met een in Frankrijk gepleegde overval versterkte deze vermoedens. Er waren echter ook aanwijzingen in verband met mogelijke betrokkenheid van in België verblijvende personen.

Bij de samenwerking met de Franse politie en justitie speelde de Nederlandse liaison in Lille een doorslaggevende rol. Hij legde de contacten met de *Police Nationale* in Lille. Bovendien organiseerde hij, op verzoek van de Nederlandse zaaks-officier van justitie, twee bijeenkomsten in Frankrijk.⁸⁵⁷ Bij één bespreking waren zowel de vertegenwoordigers van het openbaar ministerie als de politie aanwezig. Bij de andere bijeenkomst waren alleen de politiediensten vertegenwoordigd. De liaison kon in dit geval tevens als tolk optreden.

In verband met het bredere onderzoek in deze casus en in casus 4, werd tevens bij één gelegenheid een bijeenkomst bij Eurojust in Den Haag georganiseerd, waarbij gebruik werd gemaakt van de faciliteiten die aldaar voor overleg worden geboden. Daarbij waren zowel de Belgische als de Franse autoriteiten aanwezig.

Het verloop van de samenwerking met Frankrijk werd door de Nederlandse betrokkenen als zeer positief ervaren. De Fransen waren zonder meer bereid tegevoet te komen aan de Nederlandse vragen en rechtshulpverzoeken werden binnen korte tijd afgehandeld. Bovendien ontstond er ook een Frans belang, toen er sporenmateriaal ter tafel kwam dat ook voor een zaak in dat land relevant kon zijn. Het belangrijkste knelpunt betrof de lange doorlooptijden met betrekking tot verzoeken om DNA-vergelijking (minimaal 6 maanden). Deze doorlooptijden werden overigens niet veroorzaakt door de samenwerkingspartners in Lille, maar door achterstanden bij de Franse pendant van het NFI, welke voor de analyse verantwoordelijk was.

⁸⁵⁷ Overigens waren bij één van de twee bijeenkomsten ook de Belgische politiediensten vertegenwoordigd.

XVI.3. CASUS 9

XVI.3.1. BESCHRIJVING VAN HET OPSPORINGS- ONDERZOEK

Deze casus speelde zich in september 2004 af in de politieregio Limburg-Zuid. Het ging om een ontvoering van een persoon door Fransen. Het slachtoffer werd overgebracht naar Lyon en daar gevangen gehouden. De aanleiding van de ontvoering was oplichting in verband met een drugsdeal. Hiervoor was de broer van het slachtoffer, met een vriend, verantwoordelijk geweest. Zij hadden reeds meerdere malen verdovende middelen aan de afnemers in kwestie geleverd. Ditmaal kregen zij 150.000 euro overhandigd als betaling voor een drugsaankoop, waarmee ze vertrokken en niet meer terug kwamen.

De kopers konden deze gang van zaken uiteraard weinig waarderen en wisten bovendien waar de betrokkenen woonachtig waren. Zij gingen de volgende dag naar deze woningen en troffen daar het slachtoffer aan. Hij werd met geweld ontvoerd. Even was er sprake van dat, op een ander adres, ook de moeder van de vriend was ontvoerd, maar dit bleek niet het geval.

De broer van het slachtoffer lichtte twee dagen later per SMS zijn ouders en zus in, die terug naar Nederland onderweg waren, na een vakantie. De vader nam na terugkeer eerst telefonisch contact op met de ontvoerders. Die gaven hem te verstaan dat het bedrag zo snel mogelijk diende te worden terugbetaald. Voorts kreeg hij te horen dat zij een ‘gesprek’ met de beide oplichters wilden hebben. De vader besloot daarop op 5 september de hulp van de Nederlandse politie in te roepen. Deze startte, hoewel het slachtoffer al een week ontvoerd was, de volgende dag een Team grootschalig optreden (TGO), met als doel het slachtoffer in veiligheid te brengen en onderzoek te doen naar de toedracht van het gebeuren.

Om te beginnen werd onderzoek gedaan bij het hotel waar de Franse kopers hadden verbleven. Een complicerende factor was dat de vader van het slachtoffer zich niet erg coöperatief opstelde. Hij onderhield bijvoorbeeld ook zelf telefonisch contact met de ontvoerders, zonder de politie daarvan op de hoogte te stellen. Ook beschikte hij waarschijnlijk over informatie omtrent hun identiteit, die hij evenmin deelde met het rechercheteam.

Op 7 september vertrokken twee Nederlandse politiefunctionarissen naar Lyon, aangezien er, op grond van het telefoonverkeer, aanwijzingen waren dat het slachtoffer daar werd vastgehouden. De Franse politie kon, mede op basis van eigen gegevens, een vijftal woningen identificeren waar het slachtoffer mogelijk werd vastgehouden. Omdat de zaak in de ogen van de Franse autoriteiten te lang ging duren, werden deze woningen de volgende dag één voor één doorzocht. De mogelijkheid dat de ontvoerders daarvan lucht zouden krijgen en het slachtoffer

liquideren, werd daarbij voor lief genomen. In dit geval werd hij reeds in de tweede woning die werd doorzocht aangetroffen.

De Franse politie toonde zich, aangezien zij de zaak als een conflict in het criminele milieu beschouwden, weinig zachtzinnig met betrekking tot het slachtoffer. Hij werd in een cel opgesloten en enkele dagen verhoord. Op 10 september nam de contactpersoon bij de politie Lyon contact op met de Nederlandse politieliaisons in Parijs. Men was klaar met de verhoren maar wilde de betrokkene, zonder geld of identiteitsbewijs niet de straat op sturen. Het was al te laat in de avond om nog een voorlopig identiteitsdocument te regelen, of geld. De ouders van het slachtoffer bleken echter al onderweg en arriveerden enkele uren later in Lyon.

Er waren aanwijzingen dat de familie, al voor dat er contact was opgenomen met de politie, de helft van het gestolen geld had terugbetaald aan de ontvoerders. De resterende helft kon echter niet tijdig bij elkaar worden gebracht, waarop de ontvoerders hadden gedreigd fysiek geweld tegen het slachtoffer te zullen gaan gebruiken, en hem bijvoorbeeld een vinger af te knippen. Dat was waarschijnlijk de reden waarom de vader de Nederlandse politie had ingeschakeld. De twee die het geld hadden verdonkeremaand bleven enige tijd ondergedoken, maar namen later hun handel in verdovende middelen weer op.

Het dossier van het in Nederland uitgevoerde onderzoek werd overgedragen aan Frankrijk. In november 2004 volgde nog een verzoek van de Franse autoriteiten of het slachtoffer bereid was om naar Frankrijk te komen om één van de ontvoerders in een fotoconfrontatie te identificeren. Hij toonde zich daartoe bereid, maar uit het dossier viel niet op te maken of hij deze getuigenis ook daadwerkelijk heeft afgelegd. De daders van de ontvoering werden in Frankrijk veroordeeld tot celstraffen van vijf jaar.

XVI.3.2. BESCHRIJVING VAN HET RECHTSHULPVERKEER

In deze casus is maar in beperkte mate formeel rechtshulpverkeer uitgewisseld. Gezien de aard van de zaak, een ontvoering, dienden echter in zeer korte tijd veel kwesties te worden geregeld. Om die reden zal navolgend dan ook een gedetailleerd beeld worden geschetst van de strafrechtelijke samenwerking.

De zaak nam, althans voor de Nederlandse politie, een aanvang op 6 september 2004. Het slachtoffer van de ontvoering was toen al bijna een week verdwenen, maar de familie had, zoals werd beschreven, eerst geprobeerd op eigen houtje tot een vergelijk met de daders te komen.

Op 6 september werd een eerste rechtshulpverzoek naar Frankrijk gestuurd, via de Nederlandse politieliaisons in Parijs, waarin werd gevraagd om twee telefoonnummers af te luisteren. Enkele uren later verzocht de Nederlandse zaaksofficier van justitie, die vloeiend Frans sprak, om rechtstreekse verbindingsmoge-

lijkheden met de Franse justitiële autoriteiten. Op politieel niveau bleef de communicatie via de liaisons lopen.

Het rechtshulpverzoek werd op de Nederlandse ambassade in Parijs vertaald en 's middags per fax doorgestuurd naar Lyon. Die avond bleek dat het verzoek daar niet was ontvangen. Aangezien de ambassade reeds was gesloten werd contact opgenomen met het Nederlandse politieteam, met het verzoek het rechtshulpverzoek vanuit Nederland nogmaals naar Lyon te faxen. De vertaling werd door de Parijse liaison per e-mail nagestuurd.

In de namiddag van 6 september werd in Nederland tevens een aanvullend rechtshulpverzoek opgesteld, waarin werd verzocht om twee Nederlandse politiemensen af te mogen vaardigen naar Lyon die in deze zaak als intermediair konden optreden. De Parijse liaisons verzochten de zaaksofficier van justitie, in de ochtend van 7 september, om dit verzoek zo snel mogelijk te sturen. Tevens werd de Fransen per e-mail een foto toegezonden van het slachtoffer waarnaar men op zoek was. In de loop van de ochtend ontving men op de Nederlandse ambassade in Parijs het aanvullende rechtshulpverzoek. Het werd aldaar nagekeken en vervolgens, met enkele wijzigingsvoorstellen, teruggestuurd naar het Nederlandse rechteerteam om te worden vertaald. Na vertaling zou het weer naar de politie-liaisons worden gezonden, die het zouden doorgeleiden naar de verantwoordelijke *Juge d'Instruction*.

Met betrekking tot het eerste rechtshulpverzoek ontstond in de middag van 7 september een probleem, aangezien de magistraat te Lyon had geconstateerd dat het niet voldeed aan de Franse eisen. Dit diende zo spoedig mogelijk te worden rechtgezet, aangezien één van de telefoontaps reeds actief was. Het verzoek was om in het aanvullende rechtshulpverzoek, dat nog in de maak was, ook de vraag om de telefoontaps op te nemen. Aldus werd overeengekomen. Het verzoek zou in Nederland worden aangepast en vervolgens door de liaisons in Parijs, compleet worden doorgezonden. Daar was haast bij, aangezien de *Juge d'Instruction* erop stond dat zij het vertaalde en complete rechtshulpverzoek nog dezelfde dag zou ontvangen. Bovendien liet zij weten dat de reeds via de lopende telefoontap verkregen informatie niet kon worden gebruikt, aangezien het eerder ontvangen rechtshulpverzoek niet aan de formele regels had voldaan.

Inmiddels waren vanuit Nederland de twee politiemensen vertrokken die in Lyon als contactpersoon zouden gaan optreden. Zij hadden een vertaalde kopie van het aanvullende rechtshulpverzoek bij dat de reeds vorige dag was opgesteld. De verantwoordelijke leidinggevende bij de politie in Lyon stelde echter dat alleen het rechtshulpverzoek niet volstond. Er diende in haar optiek ook een reisopdracht te komen van de zendende officier van justitie, waarin de reden van de reis werd vermeld, de naam en toenaam van de politiefunctionarissen, en waarin werd verzocht om toelating tot het territorium in Frankrijk. Hoewel een reisopdracht geen formele vereiste is, bleek dat het inderdaad gebruikelijk was dat in

gevallen als deze, via het Interpolkanaal, een reisopdracht werd verzonden. In de loop van de avond van 7 september werd de opdracht door het parket Maastricht aan DINPOL toegezonden, welke voor de vertaling en de doorzending zou zorgen. De Nederlandse politiemensen, die intussen in Lyon waren gearriveerd, was na een eerste kennismaking weer de deur van het politiebureau gewezen: eerst dienden de gevraagde papieren te zijn ontvangen. In de loop van de ochtend van 8 september kwamen deze binnen, waarna de intermediairen, overigens vanaf dat moment naar wederzijdse tevredenheid, met hun werk konden beginnen.

In de ochtend van 9 september had de Franse politie, onder meer aan de hand van uit Nederland ontvangen informatie, de mogelijke adressen waar het slachtoffer werd vastgehouden geïdentificeerd en onder observatie genomen. Het was zaak snel in te grijpen, aangezien de ontvoerders de vorige avond via de telefoon ernstige dreigementen hadden geuit. In de middag van 9 september werd het slachtoffer bevrijd.

Aangezien de verdachten zich in Frankrijk bevonden, en daar ook waren aangehouden werd, in overleg met de Franse autoriteiten, besloten het Nederlandse dossier in zijn geheel over te dragen. Daartoe was wel een rechtshulpverzoek van de Franse autoriteiten noodzakelijk, waarin Nederland om overdracht werd verzocht: het dossier kon niet op eigen initiatief door de Nederlandse zaaksofficier van justitie worden overgedragen. Op verzoek van de Nederlandse autoriteiten diende de verantwoordelijke *Juge d’Instruction* dat verzoek in.

XVI.3.3. VERLOOP VAN DE SAMENWERKING

De betrokken partijen waren, zowel aan Nederlandse als aan Franse zijde, uitermate positief over de wijze waarop de samenwerking in deze casus is verlopen. Er werden echter ook enkele aandachtspunten naar voren gebracht.

Om te beginnen was men in Nederland verbaasd over de formele houding die de politie van Lyon aannam met betrekking tot de reisopdracht. Die was des te merkwaardiger omdat zo’n opdracht strikt genomen helemaal niet noodzakelijk is: een rechtshulpverzoek volstaat. Deze houding wordt, volgens geïnterviewde praktijkdeskundigen, vooral verklaard door de neiging om interne Franse regels te laten prevaleren boven de teksten van internationale verdragen. In het relevante verdrag mag dan weliswaar niets worden vermeld over een reisopdracht, maar wanneer men in Frankrijk de regel aanhoudt dat deze wel voorhanden dient te zijn, is die geldend. In dit geval was het bovendien opmerkelijk dat de politie de eis stelde dat er een reisopdracht diende te komen en niet het openbaar ministerie dat formeel gezien het gezag over de opsporing heeft.

Een ander voorbeeld van deze eigenzinnigheid betreft de rechtstreekse toezending van justitiële rechtshulpverzoeken aan de arrondissementen, welke in de

SUO en de WREU tot uitgangspunt is verklaard. Nog altijd worden in Frankrijk de verzoeken echter via het *Cour d'Appel* geleid, waardoor rechtstreeks overmaken eerder een vertraging dan een versnelling van de procedure impliceert.⁸⁵⁸

In de tweede plaats bleken de Franse politiediensten ook in de uitvoering niet van zins zich te laten leiden. Hoewel de Nederlandse autoriteiten de vragende partij waren en de Franse opsporingsinstanties dus in principe volgend – zij dienden zich te beperken tot uitvoering van hetgeen waarom werd verzocht – trokken de laatsten zich daar in de praktijk weinig van aan.⁸⁵⁹ De Franse opvatting over hoe om te gaan met een (criminele) ontvoering bleek nogal af te wijken van de Nederlandse. Het Nederlandse draaiboek stelt in geval van een ontvoering het belang van het slachtoffer voorop: of de zaak zich in het criminele milieu afspeelt of niet is daarbij geen punt van overweging. Voordat een bevrijdingsactie wordt ondernomen moet bijvoorbeeld de lokatie waar het slachtoffer zich bevindt duidelijk zijn. De Fransen waren daarentegen van mening dat de ontvoeringszaak zo snel mogelijk tot een einde moest komen en wogen het feit dat het om een crimineel conflict ging wel degelijk mee.

Het taalprobleem bleek in deze zaak geen rol te spelen. Bij het team aan Nederlandse zijde waren, zowel bij het openbaar ministerie als bij de politie Franstalige functionarissen betrokken. De zaaksofficier van justitie, alsmede de parketsecretaris die bij de zaak betrokken was, spraken vloeiend Frans, en dat gold ook voor één van de twee politiemensen die naar Frankrijk waren afgevaardigd.⁸⁶⁰ Deze had, aangezien hij vanwege zijn kennis van de taal en cultuur regelmatig werd ingeschakeld in zaken met betrekking tot Frankrijk (en Franstalig België) ook het

⁸⁵⁸ Omgekeerd heeft Nederland overigens ook zijn eigenaardigheden. Bijvoorbeeld een grensoverschrijdende observatie op grond van artikel 40 SUO dient in Nederland in de vorm van een justitieel rechtshulpverzoek te worden aangevraagd, dus met een uitgebreide toelichting en omkleed redenen. De Fransen redeneren echter dat hiervoor het zogeheten Schengenformulier kan volstaan. Dit wordt vooral gebruikt voor de uitwisseling van politieke informatie en is zeer beknopt. Zie C. FIJNAUT, T. SPAPENS EN D. VAN DAELE, 2005, 274.

⁸⁵⁹ Overigens kwamen uit de gesprekken in verband met de in dit rapport onderzochte casussen nog andere voorbeelden naar voren van eigengereid optreden van de Franse politiediensten, in zaken waarin werd samengewerkt met Nederland. In een ander geval, waarin het ging om de mogelijke ontvoering van een moeder en kind (n.b. het betreft niet casus 10), werd bijvoorbeeld uitdrukkelijk verzocht pas tot bevrijding over te gaan wanneer de verblijfslokatie van beiden was vastgesteld. Toch ging de Franse politie al over tot ingrijpen toen zij de verblijfplaats van de moeder nog niet wist. Achteraf bleek hier geen sprake van een daadwerkelijke ontvoering, dus bleven calamiteiten uit. Een ander voorbeeld betrof een gecontroleerde aflevering over Frans grondgebied, waarbij een lokale politiechef die mensen beschikbaar moest stellen voor de observatie van het transport, eigenhandig besloot dat hij die capaciteit niet wilde inzetten, en in plaats daarvan de zending liet onderscheppen. Overigens is het organiseren van gecontroleerde afleveringen in Frankrijk zeer bewerkelijk, omdat de autoriteiten in elk afzonderlijk ressort waar het transport doorheen zal gaan, daarvoor toestemming moeten geven. Frankrijk kent voorts geen gespecialiseerde observatieteam zoals in Nederland: willekeurige dienders krijgen de opdracht deze te verrichten.

⁸⁶⁰ De ander was gespecialiseerd met betrekking tot gijzelingen.

nodige inzicht in relevante verschillen in de werkwijze van de Franse politie en justitie.

Een met name genoemde factor waarmee wel rekening moest worden gehouden is het feit dat men in Frankrijk gewoon is te overleggen met mensen van het 'eigen' niveau. Een Franse onderzoeksrechter wil bijvoorbeeld met een rechter-commissaris communiceren, en ziet het feit dat hij in Nederland veelal zaken moet doen met een officier van justitie, of zelfs met een parketsecretaris, als merkwaardig, of zelfs als een affront.⁸⁶¹ Ook op politieniveau is hiërarchie belangrijk. De Franse autoriteiten verwachten in een concrete zaak waarin overleg moet worden gevoerd, iemand van voldoende 'gewicht', dat wil zeggen: liefst het hoofd van de rechedienst, of toch tenminste een inspecteur. De Nederlanders reageerden hierop – in deze casus maar ook in andere onderzochte gevallen – pragmatisch door een hogere rang of functie op te geven dan men in werkelijkheid had.

XVI.4. CASUS 10

XVI.4.1. BESCHRIJVING VAN HET OPSPORINGS- ONDERZOEK

Het onderzoek in deze zaak werd in 2005 en 2006 uitgevoerd door de districtsrecherche Gouda van de politieregio Hollands-Midden. Het betrof een onttrekking aan de voogdij van een driejarig kind dat onder toezicht was gesteld.

In november 2005 werd aangifte gedaan van de verdwijning van het kind. De moeder had haar tijdens een bezoek aan het pleeggezin, waar haar dochter sinds juni 2004 verbleef, even meegenomen om iets te gaan eten, en was vervolgens niet meer teruggekeerd. De verantwoordelijke jeugdbeschermingsinstelling had vervolgens contact met de moeder opgenomen, om haar in de gelegenheid te stellen haar dochter terug te brengen. Zij kwam deze gemaakte afspraken echter niet na. Haar vriend (en de vader van het kind) sprak telefonisch met een functionaris van de Jeugd en Zedenpolitie, waarin deze vertelde dat moeder en kind in een stad elders in Nederland zouden verblijven. Op welk adres dat precies was kon hij echter niet zeggen. Een achtergelaten telefoonnummer waarop zij te bereiken zou zijn bleek toe te behoren aan een winkel in een geheel andere stad. Eind december werd nogmaals, via de vriend, een afspraak gemaakt om het kind terug te brengen, die ook toen niet werd nagekomen.

De voogd maakte zich inmiddels ernstig zorgen over de veiligheid van het kind. Om die reden werd besloten het onderzoek van de jeugd en zedenpolitie over te dragen aan de districtsrecherche. Er werd begonnen met een opsporings-

⁸⁶¹ Waarbij moet worden aangetekend dat beslissingen die in Frankrijk door de onderzoeksrechter worden genomen, in Nederland ook kunnen toevallen aan de officier van justitie.

bericht uit te laten zenden op de televisie. Dit leverde een aanzienlijk aantal tips op, die echter niet naar moeder en/of het kind leidden. Ook andere onderzoekshandelingen in Nederland leverden geen nieuwe aanwijzingen op.

In het kader van het onderzoek werden de mobiele telefoons van de moeder en de vriend afgeluisterd. Daarbij bleek, begin januari 2006, dat beide telefoons contact hadden gehad met een (vast) Frans telefoonnummer. Daarop werd de Franse autoriteiten, via het IRC-Haaglanden, gevraagd de tenaamstelling en het adres te achterhalen, en ter plaatse onopvallend na te gaan of er een moeder met een kind verbleven die aan het signalement voldeden. Voorts werd een EAB opgesteld ten behoeve van de Franse autoriteiten.

Naar aanleiding van dit verzoek namen de Nederlandse liaisons in Parijs contact op met het rechercheteam, en lieten weten dat zij de nodige justitiële en politieke contacten in Frankrijk zouden leggen. Enkele dagen later werd van de Franse autoriteiten bericht ontvangen dat het telefoonnummer betrekking had op een adres in Grenoble, en dat de plaatselijke politie actie zou ondernemen. Daartoe werden foto's van de moeder en het kind overgemaakt. Er bleek ter plekke sprake van een vrouw die voldeed aan het signalement, maar het ging niet om de moeder van het vermiste kind.

Een week later nam de moeder (die inmiddels werd beschouwd als verdachte) rechtstreeks telefonisch contact op met Nederland. Aan de hand de opgevraagde historische verkeersgegevens werd duidelijk dat wederom vanaf een vast Frans telefoonnummer was gebeld. Ditmaal werden ook de verkeersgegevens van de telefoons van de verdachte en haar vriend opgevraagd. Daaruit kwam naar voren dat er, via verschillende nummers, al vanaf medio december telefoon- en SMS-verkeer van en naar Frankrijk had plaatsgevonden.

Tussen deze nummers bevond zich één vast telefoonnummer en hiervan werd de Franse autoriteiten wederom gevraagd het adres te achterhalen.⁸⁶² Dit was helaas echter onmogelijk omdat er één nummer ontbrak, aan het begin of het eind van de serie. Aan Frankrijk werd daarom verzocht deze opties te onderzoeken. Dit verzoek werd door het parket van het Tribunal de Grande Instance te Parijs echter niet ontvangen, of was ter plekke zoekgeraakt.

Weer enkele weken later, halverwege februari, nam de verdachte, via hetzelfde Franse nummer, echter nogmaals contact op met haar vriend, die nog altijd in Nederland verbleef. De reden voor de telefoontjes was dat zij langzamerhand in geldnood begon te komen. Ditmaal bleek het te gaan om een adres in Metz. Ten aanzien van de woning werd dezelfde procedure gevolgd als eerder in Grenoble. Uit het onderzoek van de Franse politie bleek dat op het adres zowel een vrouw als een kind verbleven die aan het signalement voldeden, en bovendien was ook de

⁸⁶² Er was overigens in de printlijst sprake van meerdere vaste telefoonnummers, maar daarbij ging het om beluizen. Dat was kennelijk door het Nederlandse rechercheteam zelf al via het internet achterhaald.

voornaam van het kind dezelfde als die van het vermiste meisje. De Franse politie trad daarop binnen. De vrouw en het kind bleken niet aanwezig, maar slechts een 14-jarige oppas. Al snel werd duidelijk dat het ook dit keer niet om het vermiste meisje en haar moeder ging. De ouders en het kind waren niet aanwezig omdat zij in het ziekenhuis verbleven, omdat het kind aan een ernstige ziekte leed en zou worden geopereerd.

In overleg met het Nederlandse rechteerteam werd door de Fransen besloten om het verhoor van de familie – er was immers vanuit hun woning gebeld – uit te stellen tot na de operatie. Helaas kwam het zieke kind te overlijden. De ouders gingen een veertig dagen durende rouwperiode in, en gedurende die tijd wensten zij niet aan het politie-onderzoek mee te werken.

De oppas kon echter wel worden gehoord, maar dit gebeurde pas eind maart. Daaruit werd duidelijk dat enkele keren een bewoner van een pand in dezelfde straat bij haar aan de deur was geweest, met het verzoek te mogen bellen. Opnieuw werd vastgesteld dat sprake was van een moeder en kind die voldeden aan het signalement. Bovendien achterhaalde de Franse politie dat de verdachte een uitkering had aangevraagd. De politie regelde dat de uitkeringsinstantie haar uitnodigde voor een gesprek. Toen zij daar samen met het vermiste kind naartoe kwam, kon tot aanhouding worden overgegaan. Het kind werd tijdelijk in een pleeggezin ondergebracht.

Met de Franse autoriteiten werd overeengekomen dat medewerkers van de Nederlandse jeugdzorginstelling het kind konden komen ophalen. De Franse autoriteiten verklaarden zich tevens akkoord dat de strafzaak in Nederland zou worden behandeld. De moeder werd aan Nederland overgeleverd en tot een taakstraf veroordeeld.

XVI.4.2. BESCHRIJVING VAN HET RECHTSHULPVERKEER

In het volgende schema is wederom een overzicht opgenomen van het rechtshulpverkeer dat werd uitgewisseld met de Franse autoriteiten. De verzoeken werden via de liaisons doorgezonden naar de verantwoordelijke instanties. De activiteiten van de politie in Grenoble, die geen bijdrage aan de bewijsvoering hebben geleverd, werden op basis van politieel rechtshulpverkeer uitgevoerd en, omdat ze geen bijdrage leverden aan de bewijsvoering, niet toegevoegd aan het dossier. Datzelfde geldt voor het verzoek dat betrekking had op het incomplete telefoonnummer.

Schema rechtshulpverkeer casus 9 (december 2005 – april 2006)

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
3 januari 2006	EAB met betrekking tot verdachte opgesteld maar nog niet verzonden. Verdachte is wel gesignaleerd in het SIS. (EAB werd 3 april per koerier naar Metz gebracht).	Parquet TGI ⁸⁶³ Metz
13 januari 2006	Verzoek om de tenaamstelling van een Frans telefoonnummer (Metz).	DNRAPB ⁸⁶⁴ /Cour d'Appel TGI Paris
30 januari 2006	Verzoek om tenaamstelling van een tweede Frans telefoonnummer (Metz).	DNRAPB / Parquet TGI Paris
7 februari 2006	Verzoek om tenaamstelling van een derde Frans telefoonnummer (Metz).	DNRAPB/ Parquet TGI Paris
27 februari 2006	Aangezien gebleken is dat de vriend van de verdachte in januari enkele keren in Frankrijk is geweest, wordt verzocht om toestemming voor een grensoverschrijdende observatie ingeval hij nogmaals zou afreizen (verzoek werd verzonden maar uitvoering was niet nodig).	Parquet TGI Metz/ Vice-procureur
27 februari 2006	Aangezien gebleken is dat de vriend van de verdachte in januari enkele keren in Frankrijk is geweest, wordt verzocht om toestemming voor een grensoverschrijdende observatie ingeval hij nogmaals zou afreizen (verzoek werd verzonden, maar uitvoering was niet nodig).	België
28 februari 2006	Respons van het <i>Parquet du Tribunal de Grande Instance de Paris</i> op verzoeken van 13 en 30 januari. Twee telefoonnummers werden geïdentificeerd.	OvJ Nederland
9 maart 2006	Verzoek om een verhoor van twee personen op het adres waarvandaan de verdachte naar Nederland heeft gebeld (vervolg op verzoek van 7 feb.).	Parquet TGI Metz/ Substitut des Mineurs
21 maart 2006	Verzoek om een verhoor van twee personen in Frankrijk in verband met de tenaamstelling waarom op 13 en 30 januari was gevraagd. De Franse autoriteiten worden voorts in kennis gesteld van het feit dat in Nederland telefoongesprekken die vanuit Frankrijk worden gevoerd worden afgeluisterd (uitvoering was i.v.m. de aanhouding van de moeder niet meer nodig).	Parquet TGI Metz/ Substitut des Mineurs

⁸⁶³ Tribunal de Grande Instance.

⁸⁶⁴ La division nationale pour la répression des atteintes aux personnes et aux biens.

Datum	Inhoud verzoek	Aangezochte instantie
4 april 2006	Verzoek van de Nederlandse Jeugdbeschermingsinstelling aan de verantwoordelijke Franse kinderrechter om overdracht van het vermiste meisje.	Parquet TGI Metz/ Substitut des Mineurs
4 april 2006	Bericht van de Nederlandse liaisons dat het vermiste meisje in Frankrijk kan worden opgehaald door vertegenwoordigers van de Nederlandse Jeugdbeschermingsinstelling	Recherche Gouda

Het formele rechtshulpverkeer was in deze zaak betrekkelijk beperkt van omvang. Het ging eerst en vooral om verzoeken om de tenaamstelling van telefoonnummers en het verhoor van degenen die in verband daarmee konden worden geïdentificeerd. In de slotfase was bovendien sprake van een civielrechtelijk verzoek, in verband met de overdracht van het meisje, dat eveneens via de Nederlandse liaisons in Parijs werd behandeld.

Met name op het politieke niveau is echter veel overleg gevoerd tussen de Nederlandse liaisons in Parijs en de politiediensten in Grenoble, Nancy (waar het meisje dat later zou overlijden in het ziekenhuis lag) en Metz, alsmede met de parketten van de Tribunaux de Grande Instance in Parijs en Metz en, in de laatste fase van het onderzoek, met de kinderrechter te Metz.

XVI.4.3. VERLOOP VAN DE SAMENWERKING

Het rechtshulpverkeer had in deze zaak wederom betrekking op zowel in Nederland als Frankrijk gangbare opsporingshandelingen. In juridische zin leverde de afhandeling van de verzoeken dan ook geen problemen op. Een meer onalledaags verzoek in deze zaak was de overdracht van het kind dat aan de voogdij was onttrokken. Daarbij ging het immers om een civielrechtelijke vraag die normaliter niet via de rechtshulpkanalen wordt uitgewisseld. In dit geval traden de Nederlandse politieliaisons in Parijs echter ook op als intermediair.

Evenals in de andere zaken met betrekking tot Frankrijk speelden deze liaisons ook hier een cruciale rol. Het onderzoek werd in Nederland uitgevoerd door de districtsrecherche Gouda van de politieregio Hollands-Midden. Vanwege de aard van de onderzoeken die in het algemeen door districtsrecherches worden gedaan, en vanwege het feit dat de politieregio Hollands-Midden niet direct aan het buitenland grenst, had men daar minder vaak nood aan nauwe samenwerking met het buitenland.⁸⁶⁵ De tussenkomst van de liaisons werd dan ook zeer gewaar-

⁸⁶⁵ Districtsrecherches doen vooral onderzoek naar zware geweldsdelicten, seriematige roofcriminaliteit, lokale handel in verdovende middelen of wietteelt. In grensregio's is daarbij regel-

deerd. Zij werden gedurende het opsporingsonderzoek voor alle vragen als doorgeefluik gebruikt. Hoewel er in het researchteam ook Franstalige rechercheurs voorhanden waren, werd besloten om hen geen directe contacten te laten onderhouden, om aldus de Franse autoriteiten één aanspreekpunt te geven (in casu de liaisons te Parijs).

Ook in organisatorische zin werden weinig problemen ontmoet. De Franse autoriteiten hebben de gevraagde handelingen verricht. Bovendien hadden de Nederlandse autoriteiten uitdrukkelijk verzocht om niet direct binnen te treden op de geïdentificeerde adressen, maar om eerst onopvallend nadere inlichtingen in te winnen. De Franse politiemensen hielden zich daar ook aan.

Toen eenmaal duidelijk was geworden dat de moeder en het kind zich met een grote mate van waarschijnlijkheid in Frankrijk bevonden, overwoog de lokale Franse magistraat te Metz bovendien om een eigen dossier te openen. Dit vanwege het feit dat gesteld kon worden dat ook in Frankrijk sprake was van ontvoering. Hierdoor zouden de Franse opsporingsdiensten ook op eigen gezag opsporingshandelingen kunnen verrichten, in plaats van louter op verzoek van Nederland.⁸⁶⁶ Er werd ook een bespreking voorgenomen om daarover nadere afspraken te maken. Dit traject vergde echter enige tijd, omdat de superieuren van de betrokken Franse officier van justitie eerst moesten worden geconsulteerd. Uiteindelijk keurden zij het starten van een eigen onderzoek niet goed, en werd het voorgenomen overleg afgeblazen. Hierdoor duurde het enige tijd voordat het verhoor van de kinderoppas, dat uiteindelijk naar de moeder en het meisje leidde, kon worden uitgevoerd. Op 21 februari was, door de Nederlandse politie, al een mondeling verzoek gedaan om tot verhoor over te gaan, en dit was door de politieliaisons ook per fax doorgezonden aan het TGI te Metz. Aangezien het voorgenomen parallelle onderzoek niet doorging, moest vanuit Nederland eerst nog een formeel rechtshulpverzoek met betrekking tot het verhoor worden verzonden. De eerder gezonden fax kon immers niet als zodanig worden opgevat.

Het enige gesignaleerde knelpunt betrof het rechtshulpverzoek waarin werd gevraagd om een poging te ondernemen een onvolledig telefoonnummer te identificeren. Dit verzoek bleek, na navraag door de liaisons, door de betrokken instantie te Parijs 'niet te zijn ontvangen.' De ervaring van de Nederlandse liaisons is dat het in zulke gevallen vele malen efficiënter is om een nieuw verzoek in te dienen, dan te trachten te achterhalen wat er met het oorspronkelijke verzoek is gebeurd.

De liaisons hebben bovendien de gewoonte om, soms complexe justitiële rechtshulpverzoeken, te voorzien van een door henzelf in het Frans opgestelde

matig sprake van grensoverschrijdende criminaliteit, en derhalve ook van justitiële of politieke samenwerking met België of Duitsland. Door de aard en werkwijze van de dadergroepen speelt dat in politieregio's die verder van de landsgrenzen afliggen minder een rol.

⁸⁶⁶ In casus 2 speelde een vergelijkbare kwestie.

kanbrief, waarin de bevoegde magistraat in één oogopslag kan zien waarover het gaat en wat precies de bedoeling is. Dit heeft vooral een praktische reden: de Franse parketten kampen met een enorme werkdruk, en de medewerkers hebben doorgaans geen tijd om uitgebreide of complexe rechtshulpverzoeken tot in detail te bestuderen. Voorts zijn er op de parketten veelal geen specialisten met betrekking tot internationale rechtshulp beschikbaar, maar worden de zaken toebedeeld op volgorde van binnenkomst. In dit geval zouden bijvoorbeeld de rechtshulpverzoeken van 13 en 30 januari voor verwarring hebben kunnen zorgen, omdat ze volledig identiek waren op het telefoonnummer na.

Daarnaast kunnen enkele aandachtspunten worden vermeld die in dit geval kennelijk niet voor problemen hebben gezorgd, maar die wel tot misverstanden kunnen leiden.

Om te beginnen wordt een EAB in Frankrijk onmiddellijk na ontvangst uitgevoerd, ook al geeft de verzoekende Lidstaat aan dat daarmee moet worden gewacht tot nader bescheid. Wanneer de politieliaisons in Parijs worden ingeschakeld adviseren zij dan ook een ander traject, namelijk een signalering via het SIS. Wanneer de verblijfplaats van de gezochte bekend is, kan het EAB worden gestuurd, gekoppeld aan een rechtshulpverzoek waarin om een huiszoeking wordt gevraagd. De reden voor het laatste is dat een EAB in Frankrijk niet het recht geeft de woning waar de gezochte persoon verblijft te betreden.

Uit het onderzochte dossier kwam daarnaast naar voren dat de term 'rechtshulpverzoek' steeds werd vertaald als *demande d'entraide judiciaire*. Op zichzelf is dat een correcte vertaling. Zo'n verzoek wordt in Frankrijk echter niet herkend als een buitenlands rechtshulpverzoek, aangezien deze term ook in het verkeer tussen de Franse arrondissementen onderling wordt gebruikt. In plaats daarvan moet een rechtshulpverzoek als *commission rogatoire internationale* worden aangeduid.

Op het culturele vlak was in deze casus geen sprake van knelpunten. De reden daarvoor is overigens simpel: aangezien alle contacten via de Nederlandse liaisons in Parijs werden geleid, had het Nederlandse researchteam alleen administratieve en geen persoonlijke contacten met de betrokken Franse instanties.

XVII. BESLUIT BIJ DEEL IV

In dit deel van het onderzoek stond de feitelijke rechtshulprelatie tussen Nederland en respectievelijk België, Duitsland en Frankrijk, centraal. Om te beginnen is een algemene inventarisatie gemaakt van de aard en omvang van het uitgaande rechtshulpverkeer, ten aanzien van de drie voornoemde landen. Daarbij is tevens aandacht besteed aan de vraag hoe dit verkeer in het algemeen verloopt.

In totaal werden in 2006, in het registratiesysteem LURIS, 3785 uitgaande rechtshulpverzoeken vastgelegd. Ongeveer de helft daarvan waren politieke rechtshulpverzoeken. België (1950) en Duitsland (1362) ontvingen verreweg de meeste rechtshulpverzoeken vanuit Nederland. Het uitgaande rechtshulpverkeer had met name betrekking op verdovende middelen (19 procent), diefstal, inbraak of heling (12 procent), fraudedelicten (12 procent) en verkeerszaken (10 procent).

Bij de kwaliteit van het cijfermateriaal kunnen de nodige vraagtekens worden gezet. Of al het uitgaande rechtshulpverkeer, met name het politieke verkeer, ook in LURIS wordt geregistreerd valt immers te betwijfelen. De IRC's zijn in de afgelopen jaren steeds meer uitgegroeid tot de vaste postbussen voor het in Nederland inkomende rechtshulpverkeer. Dat geldt echter nog niet in dezelfde mate voor de uitgaande verzoeken, zo kon in gesprekken met medewerkers van de rechtshulpcentra worden beluisterd.

De behoefte aan justitiële en politieke samenwerking met België, Duitsland en Frankrijk blijkt het grootst in Zuid-Nederland: meer dan de helft van het geregistreerde rechtshulpverkeer betrof het IRC-Zuid. De verklaring hiervoor is dat de grensoverschrijdende integratie van het criminele netwerk in het grensgebied van Nederland en Vlaanderen het verst is gevorderd. Die was reeds van oudsher sterk, en is de laatste jaren, niet in de laatste plaats vanwege het feit dat notoire Nederlandse criminelen zich in België gevestigd hebben, nog meer toegenomen. Bepaalde illegale activiteiten, zoals de fabricage van xtc, spelen zich vaak aan beide zijden van de landsgrens af. De effectieve opsporing van zulke grensregionale criminele samenwerkingsverbanden vergt intensieve justitiële en politieke samenwerking.

Met betrekking tot Duitsland, afgezien van het dichtbevolkte grensgebied van de Euregio Maas-Rijn, en Frankrijk kan de criminele samenwerking nog vooral als 'locaal' worden bestempeld. Het gaat eerst en vooral om drugstransacties tussen relatief zelfstandig opererende groepen van leveranciers in Nederland en afnemers in Duitsland en Frankrijk. In deze gevallen wordt de opsporing doorgaans ook beperkt tot de feiten die zich in één land afspelen. Parallele onderzoe-

ken komen nog relatief weinig voor. Opsporingsonderzoeken die vanuit Nederland worden geïnitieerd hebben daarnaast ook regelmatig betrekking op uit de hand gelopen conflicten in verband met de drugshandel.

Voor de politieke samenwerking blijken de rechtstreekse kanalen voor informatie-uitwisseling in de grensgebieden, de OIPG's, de *Verbindungsstellen* en het EPICC te Heerlen, een belangrijke rol te spelen. Met betrekking tot Frankrijk is het Interpolkanaal echter nog altijd van groot belang.

Ook het uitgaande justitiële rechtshulpverkeer met België wordt in belangrijke mate rechtstreeks uitgewisseld, met name met de grensparketten (Antwerpen, Hasselt, Tongeren, Turnhout). Ook het Federaal Parket ontvangt echter veel Nederlands rechtshulpverkeer. In Duitsland speelt het *Staatsanwaltschaft* Aachen een belangrijke rol. Dit parket fungeert voor heel Nordrhein-Westfalen als doorgeefluik voor justitieel rechtshulpverkeer in verband met zware en georganiseerde misdaad in dat bondsland.

Zo'n veertig procent van de aan Frankrijk gerichte justitiële rechtshulpverzoeken werd naar een *Cour d'Appel* gestuurd. Opvallend is dat ongeveer een derde deel van de justitiële rechtshulpverzoeken via politiekkanalen werd overgemaakt. Dit illustreert waarschijnlijk de (relatieve) onwennigheid van de Nederlandse parketten bij de (rechtstreekse) samenwerking met Frankrijk.

Bij de selectieprocedure van deze zaken bleek dat ook het merendeel van de grootschalige opsporingsonderzoeken betrekking had op het grensgebied van Nederland en België. Ten aanzien van Duitsland of Frankrijk was het 'aanbod' aanzienlijk geringer. Een belangrijke verklaring voor dit verschil is ook hier de verwevenheid van de criminele milieus in het grensgebied van Zuid-Nederland en Vlaanderen.

Ten aanzien van de strafrechtelijke samenwerking met België werden vier casussen onderzocht. De analyse van deze zaken laat zien dat het rechtshulpverkeer merendeels ging over de toepassing van opsporingsmiddelen die zowel in Nederland als in België gangbaar zijn. Als gevolg daarvan deden problemen vanwege verdragsrechtelijke (on)mogelijkheden zich niet of nauwelijks voor.

Dit neemt niet weg dat er ook verschillen op juridisch vlak waren die de samenwerking wel bemoeilijkten, ook al omdat recherchetactieken uiteraard deels afgestemd zijn op de bevoegdheden die kunnen worden ingezet. In Nederland wordt bijvoorbeeld veelvuldig gebruik gemaakt van mogelijkheid tot het afluisteren van de telefoons van onverdachte derden. In België is dat niet mogelijk.

Daar staat tegenover dat in België ruim gebruik wordt gemaakt van DNA-sporenmateriaal. In Nederland wordt dit bij roofdelicten, zoals bijvoorbeeld bleek in het onderzoek naar ladingdiefstallen, niet of niet systematisch verzameld. Ook zijn in Nederland de mogelijkheden om DNA af te nemen beperkter dan in België.

In casus 1 kon een bepaalde opsporingsbevoegdheid (aanbrengen van afliuisterapparatuur op een besloten plaats) niet worden toegepast, vanwege een tegenstrijdigheid in de Belgische wetgeving, die inmiddels overigens is gerepareerd.

Een laatste voorbeeld is dat in de huidige verdragen geen regeling is getroffen voor het kunnen starten van grensoverschrijdende observaties op buitenlands grondgebied. Dit is van belang wanneer een subject net aan de ene kant van de landsgrens woont, maar betrokken is bij illegale activiteiten die zich (ook) aan de andere zijde van de grens afspelen. Het komt regelmatig voor dat subjecten vanaf hun woning direct de grens oversteken. Wanneer er een observatie moet worden verricht moet derhalve voor dat eerste stuk een apart observatieteam worden ingezet. Hoewel hiervoor in de praktijk vaak een pragmatische oplossing kan worden gevonden – door een opstapper mee te laten rijden – zou het beter zijn om een aanvullende regeling te treffen, bijvoorbeeld in het Beneluxverdrag inzake politiesamenwerking.

Voor de samenwerking in de opsporingsfase bleken vooral verschillen van inzicht omtrent de proportionaliteit en subsidiariteit van de toepassing van bepaalde opsporingsbevoegdheden (casus 1), of over de meerwaarde van de vorming van een JIT (casus 4), ertoe te leiden dat deze niet konden worden toegepast, respectievelijk gevormd.

Hoewel juridische vraagstukken een rol spelen, blijken verreweg de meeste praktische samenwerkingsvraagstukken met organisatorische kwesties te maken te hebben. Daarbij is het opsporingsbeleid, en de daaruit voortvloeiende beschikbaarheid van menskracht en middelen, een belangrijk aandachtspunt. In andere studies werd al geconstateerd dat grensoverschrijdende opsporingsonderzoeken regelmatig stagneren of überhaupt niet worden gestart, omdat het aangezochte land niet de gevraagde inspanningen kan (of wenst te) leveren.⁸⁶⁷

Verschillen in werkwijze zijn daarbij van groot belang. In Nederland wordt volgens relatief starre administratieve procedures gewerkt. Voordat een opsporingsonderzoek kan worden begonnen, moet bijvoorbeeld eerst een plan op papier worden gezet, dat bovendien moet worden ‘gewogen’ alvorens het eventueel in uitvoering kan worden genomen. Hoewel planmatige inzet van researchcapaciteit zeker wenselijk is, kan worden vastgesteld dat de Nederlandse politie daarin te ver is doorgeschoten. Zowel van Nederlandse als Belgische functionarissen kan de klacht worden gehoord dat de flexibiliteit om te kunnen reageren op onverwachte gebeurtenissen vrijwel is verdwenen.

Voor de Belgische politie en justitie is dat moeilijk te accepteren, zeker wanneer zij de desbetreffende informatie aanleveren en een nader onderzoek uitstekend zou passen in één van hun lopende dossiers. De strak aangestuurde en zaaksgerichte aanpak die in Nederland wordt gevolgd, leidt bovendien tot situa-

⁸⁶⁷ Dat verwijt treft overigens met name Nederland zelf... Zie T. SPAPENS EN C. FIJNAUT, 2005 en T. SPAPENS, 2008.

ties van ‘hollen of stilstaan.’ Wanneer de administratieve procedures eindelijk zijn doorlopen en het onderzoek is gestart, spreiden de Nederlanders opeens grote dadendrang ten toon en dient er door het buitenland met veel urgentie allerlei bijstand te worden geleverd. Een punt dat kwaad bloed zet is dat de Nederlandse zaaksofficieren zich bovendien, wanneer zij (in Belgische ogen) naar hun zin door de lokale Belgische parketten niet snel genoeg worden bediend, regelmatig tot het federaal parket wenden om langs die weg de druk op te voeren.

Tot slot kunnen ook culturele factoren een rol spelen bij de justitiële en politieke samenwerking. Hoewel de geïnterviewde Nederlandse functionarissen aangeven dat van cultuurverschillen tussen de Belgische en Nederlandse openbare ministeries en politiediensten zeker sprake is, vormden deze voor het praktische verloop van de opsporingsonderzoeken doorgaans geen belemmering. Daarbij moet worden aangetekend dat de opsporingsdiensten in het grensgebied regelmatig contact met elkaar hebben, en op de hoogte zijn van bepaalde gevoeligheden. Dat geldt bijvoorbeeld voor de hiërarchischer verhoudingen in België (‘een politiemans belt niet rechtstreeks de onderzoeksrechter’).

Een belangrijk organisatiecultureel verschil heeft betrekking op de besluitvorming. In België duurt het bijvoorbeeld lang voordat de verantwoordelijke autoriteiten een besluit nemen over uit te voeren handelingen, omdat zij eerst willen sonderen hoe dit bij de belanghebbenden zal vallen. Echter, wanneer de beslissing er eenmaal ligt, wordt deze op alle lagere niveaus ook loyaal en zonder discussie uitgevoerd. In de Nederlandse organisatiecultuur werkt dit precies andersom. De leidinggevenden nemen hier, op eigen gezag, vrij snel besluiten. Pas daarna begint echter de discussie met degenen die deze moeten uitvoeren. Functionarissen op lagere niveaus blijken de uitvoering desgewenst gemakkelijk te kunnen frustreren, vooral door procedurele bezwaren op te roepen of door te weigeren personele capaciteit af te staan. Het ‘management’ kan zulke problemen, als dat al lukt, doorgaans pas na veel discussie uit de weg ruimen. Voor de Belgen (en overigens ook voor de autoriteiten uit andere landen) is dit een verbazingwekkend fenomeen. “Het lijkt wel alsof een beslissing in Nederland pas kan worden uitgevoerd als ook de schoonmaakster het ermee eens is”, zo verzuchtte één van de geïnterviewde functionarissen.

Met betrekking tot Duitsland betrof het formele rechtshulpverkeer eveneens vooral gangbare opsporingsbevoegdheden. In casus 7 was daarnaast sprake van een meer onalledaags verzoek, namelijk de overdracht van de auto van de aangehouden verdachte, waarin zich tevens het stoffelijk overschot van het slachtoffer bevond, ten behoeve van verder (technisch) onderzoek in Nederland. Het voertuig werd dus overgedragen zonder eerst in Duitsland te zijn onderzocht. In dezelfde zaak was ook met betrekking tot België sprake van een onorthodox rechtshulpverzoek, namelijk een schouw op Belgisch grondgebied, in aanwezigheid van onder meer de verdachte en diens raadsman. Aan deze verzoeken werd

door de Duitse, respectievelijk de Belgische autoriteiten voldaan, ofschoon in het laatste geval wel afstemming op het niveau van de ministeries van Justitie nodig was. Een en ander illustreert dat, wanneer beide partijen zich constructief opstellen, voor juridische hindernissen in de regel een werkbare oplossing mogelijk is.

Op organisatorisch niveau krijgen de Duitse politiediensten, vanuit Nederland, in het algemeen niets dan lof toegezwaaid. Daarbij moet ook in aanmerking worden genomen dat de zaken die vanuit Nederland worden aangedragen, voor Duitse begrippen vaak zware vormen van misdaad betreffen, waarvoor zij graag menskracht en middelen vrijmaken.

Daarnaast speelt het Duitse legaliteitsbeginsel een rol: de Duitse politie en justitie zijn verplicht opsporingsonderzoek in te stellen wanneer er (harde) aanwijzingen van strafbare feiten voorhanden zijn. Dit brengt met zich mee dat voor de uitvoering van opsporingsonderzoeken ook voldoende recherchepersoneel beschikbaar moet zijn. In Nederlandse ogen verkeert de Duitse politie, als het gaat om rechnercapaciteit, dan ook vaak in een luxepositie. Helemaal terecht is dat beeld overigens zeker niet: in de meer landelijke Duitse grensgebieden met het oosten en noorden van Nederland zijn bijvoorbeeld absoluut geen grote aantallen rechercheurs voorhanden. De Duitse politie heeft wel het belangrijke voordeel van een organisatie op het niveau van het bondsland: als het nodig is kan dan ook personeel elders worden opgetrommeld. Voor specifieke acties kunnen, als dat nodig is, honderden politiemensen worden vrijgemaakt.⁸⁶⁸

Daar stond echter tegenover dat in één van de onderzochte zaken de *pünktlichkeit* minder groot was met betrekking tot administratieve verzoeken die door plaatselijke *Polizeiinspektionen* moesten worden afgehandeld. Eenvoudige vragen om een kopie van een aangifte, of het inwinnen van inlichtingen, werden bijvoorbeeld niet altijd (tijdig) beantwoord.

Een aandachtspunt met betrekking tot Duitsland is het feit dat centrale aanspreekpunten op het niveau van de bondslanden of het federale niveau ontbreken. In sommige gevallen is daarvoor echter een informele regeling getroffen. Zo is het *Staatsanwaltschaft* Aachen, hoewel formeel niet als zodanig aangewezen, uitgegroeid tot het aanspreekpunt voor alle onderzoeken naar georganiseerde misdaad in de deelstaat Nordrhein-Westfalen. Het voordeel daarvan is dat alle rechtshulpverkeer via dit parket kan worden verzonden: de Nederlandse instanties hoeven zich dus niet te bekommeren om de vraag voor welk Duits arrondissement in deze deelstaat de vraag precies bedoeld is. In zaken die zich buiten Nordrhein-

⁸⁶⁸ Een aardig voorbeeld daarvan is een poging, in het midden van de jaren negentig, om een groep Belgische bankovervallers die ergens in het grensgebied van Limburg een overval zouden gaan plegen, op heterdaad te betrappen. In België en Nederland stonden daarvoor de gewone arrestatieteamen klaar. De Duitse autoriteiten hadden echter 600 politiemensen, met helikopters, aangevoerd om elke vluchtweg te kunnen afsluiten. Zie T. SPAPENS, Case Report on the Meuse-Rhine Euroregion, in M. DEN BOER en T. SPAPENS (eds.), *Investigating Organised Crime in European Border Regions*, Tilburg, IVA, 2002, 51-73.

Westfalen afspelen speelt de Duitse BKA-liaison in Den Haag een belangrijke rol als tussenpersoon, alsmede ook de Nederlandse liaison in Berlijn. Met betrekking tot gecontroleerde afleveringen, waarbij het transport door meerdere bondslanden gaat, neemt in de deelstaat Niedersachsen bijvoorbeeld het *Staatsanwaltschaft* Osnabrück wel de coördinatie op zich wanneer er toestemming van meerdere bondslanden nodig is.

Wanneer de vragen betrekking hebben op meerdere bondslanden, of niet op vormen van georganiseerde misdaad, moeten de (justitiële) rechtshulpverzoeken overigens wel via verschillende parketten worden verzonden. De politieliaisons maar ook de IRC's kunnen in zulke gevallen uiteraard behulpzaam zijn bij het zoeken van de juiste adressen of met het leggen van contacten.

De geïnterviewde politiefunctionarissen zijn van mening dat er in cultureel opzicht weinig verschillen bestaan met hun Duitse tegenhangers ('minder dan met de Belgen'). Daarbij speelt ook een rol dat in Duitsland de politie met een grotere mate van zelfstandigheid het opsporingsonderzoek kan verrichten. Via rechtstreekse contacten op politieel niveau kunnen dus, zonder tussenkomst van het openbaar ministerie, meer zaken direct worden geregeld. Op politieel niveau spreekt men bovendien 'dezelfde taal' en zijn verschillen in (organisatie)cultuur minder van belang dan in de kruiselingse verhoudingen tussen de politiediensten en de openbare ministeries van verschillende landen. Daarbij doet zich overigens wel het verschil voor dat de Duitse politie strafrechtelijke samenwerking zoveel mogelijk wenst te zien als politieke samenwerking, terwijl men in Nederland sneller geneigd is het openbaar ministerie in te schakelen. Dit betekent ook dat men in Nederland eerder dan in Duitsland vindt dat voor onderzoekshandelingen een justitieel rechtshulpverzoek nodig is. Daarbij speelt ook een rol dat verdragen als de SUO en het Verdrag van Prüm de betrokken landen de ruimte bieden om zelf te bepalen of voor handelingen een justitieel rechtshulpverzoek benodigd is of niet.

Tot slot verloopt ook de justitiële en politieke samenwerking met Frankrijk in de praktijk een stuk vloeiender dan de beeldvorming suggereert. Aan die bevinding moet echter direct worden toegevoegd dat de Nederlandse politieliaisons in Parijs en Lille van wezenlijk belang zijn.⁸⁶⁹ Zij behoeden, door hun kennis van de Franse procedures, de Nederlandse instanties voor veel problemen bij de uitvoering van rechtshulpverzoeken.

Een specifiek probleem is dat verzoeken in verband met DNA-sporen in de onderzochte casussen konden rekenen op lange doorlooptijden. Voor de toekomst mag vooral van het Verdrag van Prüm positieve effecten worden verwacht. Het wordt dan immers mogelijk om, op basis van hit/no-hit, geautomatiseerde bevera-

⁸⁶⁹ Overigens wordt, zo blijkt uit de registratiegegevens, ook gebruik gemaakt van Franse politieliaisons in Nederland. In de onderzochte casussen werden zij echter niet benaderd.

gingen te doen met betrekking tot DNA-materiaal en dactyloscopische sporen.⁸⁷⁰

Franse eigenzinnigheid kwam in meerdere casussen als een factor van betekenis naar voren. Het is volstrekt niet ongewoon dat 'eigen' regels prevaleren boven wat in internationale verdragen, of in overeenkomsten of Kaderbesluiten op het niveau van de EU, is overeengekomen. Zo geldt bijvoorbeeld de afspraak dat rechtshulpverzoeken rechtstreeks op arrondissementeel niveau kunnen worden overgemaakt in Frankrijk niet, maar moeten deze nog altijd via het Cour d'Appel worden geleid.

Ook op andere terreinen speelt eigenzinnigheid een rol. Zo trokken de Franse politiediensten zich in meerdere casussen weinig aan van het uitgangspunt dat het verzoekende land in principe leidend is met betrekking tot de uitvoering van rechtshulpverzoeken. In Frankrijk wordt tevens veel sterker de nadruk gelegd op kortlopend onderzoek, en wordt sneller overgegaan tot het verrichten van aanhoudingen of doorzoekingen. Als het zo uitkomt, wordt dan ook op de Franse manier gewerkt, ook al heeft de verzoekende partij andere ideeën.

Hoewel dit vraagstuk in de onderzochte casussen niet aan de orde was speelt, evenals in Duitsland, ook in Frankrijk het ontbreken van nationale aanspreekpunten op het niveau van het openbaar ministerie soms een belemmerende rol. Gecontroleerde afleveringen kunnen ook in Frankrijk bijvoorbeeld niet centraal worden geregeld, maar vergen overeenstemming met elk ressort waar het transport doorheen gaat. Het organiseren van een gecontroleerde aflevering door Frankrijk is dan ook een heidens karwei, zeker wanneer lokale magistraten 's nachts of in het weekend moeten worden benaderd.

Tot slot is, als gevolg van het grote aantal arrondissementen, de kans aanzienlijk dat vanuit Nederland moet worden samengewerkt met een parket waar men zelden of nooit met het buitenland te maken heeft. Bovendien zijn ter plekke doorgaans geen specialisten voorhanden, en belandt het rechtshulpverzoek in de regel op het bureau van de magistraat die op dat moment dienst heeft. Het is geen uitgemaakte zaak dat de bevoegde autoriteit van alle verdragsrechtelijke mogelijkheden op de hoogte is. Het is mogelijk dat hij of zij het verdragsartikel waarop het verzoek gebaseerd voor het eerst onder ogen krijgt, en na lezing daarvan tot verrassende interpretaties komt. Het is, al helemaal niet voor buitenstaanders,

⁸⁷⁰ Het Verdrag van Prüm werd op 27 mei 2005 gesloten tussen Nederland, België, Luxemburg, Duitsland, Oostenrijk, Spanje en Frankrijk. Het hit/no-hit principe houdt in dat de bevoegde autoriteit van het ene land (in Nederland het Nederlands Forensisch Instituut) zelf in de centrale DNA-en sporendatabanken van de landen van de verdragspartners kan zoeken op de aanwezigheid van een match. Als er sprake is van een 'hit' kan vervolgens middels een rechtshulpverzoek de achterliggende informatie worden opgevraagd (identiteit, waar en hoe aange troffen enz.). Naar verwachting zal het Verdrag van Prüm op afzienbare termijn, voor het belangrijkste deel, worden geïntegreerd in de regelgeving van de Unie.

geen sinecure om de desbetreffende magistraat vervolgens tot andere inzichten te brengen.

Het taalprobleem was in de onderzochte gevallen minder zwaarwegend dan verwacht. In dit licht bleken opnieuw de Nederlandse liaisons, die in voorkomende gevallen als tolk konden optreden, van groot belang. Daarnaast werden in de onderzochte casussen zo nodig ook officieren van justitie, parketsecretarissen of politiemensen ingeschakeld die vloeiend Frans spraken. Degenen die over die taalvaardigheid beschikken en werkzaam zijn in een arrondissement of politieregio waar regelmatig met Frankrijk (of met Wallonië) moet worden samengewerkt, kunnen bovendien de nodige expertise ontwikkelen, omdat zij vaker als intermediair optreden. Tevens werd een enkele keer gebruik gemaakt van de voorzieningen die Eurojust op dit vlak kan leveren.

De liaisons zijn uiteraard ook goed op de hoogte van specifieke (organisatie) culturele eigenaardigheden. Dat geldt ook voor de andere Franstaligen die regelmatig worden ingeschakeld wanneer er met Frankrijk moet worden samengewerkt. Met name de meer hiërarchische en (soms) formalistische verhoudingen in Frankrijk zijn aandachtspunten waarmee rekening moet worden gehouden. De politieliaisons hebben hiervan minder last, omdat zij, in Franse ogen, de nodige status ontleen aan het feit dat zij verbonden zijn aan de ambassade. Voor functionarissen van de Nederlandse parketten en de politie is het echter zaak om niet te laten blijken dat men een in Franse ogen nederige positie inneemt.

ALGEMEEN BESLUIT

CYRILLE FIJNAUT

DE BELANGRIJKSTE BEVINDINGEN VAN DEZE STUDIE

In deel I van deze studie is opnieuw gedemonstreerd dat de verlening van wederzijdse rechtshulp tussen de lidstaten van de Europese Unie onderhand wordt beheerst door een kluwen van verdragen en dat de situatie er niet eenvoudiger op wordt wanneer ertoe wordt overgegaan om – zoals in het geval van het Verdrag van Prüm – verdragen ten dele om te zetten in Besluiten van de Raad. Dit neemt niet weg – en dit is in dat deel ook weer aangetoond – dat de bestaande rechtshulpverdragen, inhoudelijk gezien, een buitengewoon ruim bereik hebben en juist hierom zo'n flexibele instrumenten zijn om de strafrechtelijke samenwerking tussen de lidstaten in concrete gevallen gestalte te geven. De enige belangrijke juridische complicatie die zich steevast voordoet, betreft de kwestie van de dubbele strafbaarheid.

Mede hierom moet men zich hoeden voor een beleid dat erop gericht is om het stelsel van de wederzijdse rechtshulp te vervangen door een stelsel dat is gebaseerd op het beginsel van de wederzijdse erkenning. De toepassing van dit beginsel mag in het geval van het Europese Aanhoudingsbevel dan al succesvol zijn, in andere gevallen – zoals dat van de van de bewijsvergaring – is praktische vertaling van dit beginsel maar beperkt mogelijk. Met als gevolg dat de strafrechtelijke samenwerking tussen de lidstaten van de Europese Unie door de introductie van het beginsel van de wederzijdse erkenning eerder nog gecompliceerder dan juist eenvoudiger dreigt te worden. Zij begint steeds meer op twee benen te hinken in plaats van op één.

Hierbij mag niet uit het oog worden verloren dat de gemakkelijkheid van de rechtshulpverdragen in zekere zin maar schijn is. Ook hier zitten de echte adders immers onder het gras. Wat is het geval? Deze verdragen zijn weliswaar (ook) gebaseerd op de veronderstelling dat de betrokken Partijen de bereidheid hebben om elkaar op zo ruim mogelijke voet hulp te verlenen, maar dit verheven juridische dogma is feitelijk niet zo gemakkelijk te praktiseren. Twee nauw met elkaar samenhangende problemen spelen zijn effectuering in de praktijk namelijk parten.

Ten eerste is er het probleem dat tussen de lidstaten belangrijke verschillen bestaan in de criminele politiek die zij feitelijk voeren, met als gevolg dat zij als

vanzelf voor een stuk andere prioriteiten in opsporing en vervolging stellen. Ten tweede is het probleem dat de capaciteit van politie en justitie altijd schaars is ten opzichte van de omvang en ernst van de problemen die zij moeten trachten te beheersen, met als gevolg dat zij de beschikbare capaciteit altijd bij voorrang zullen willen koppelen aan de prioriteiten die zij in hun strafrechtelijk beleid aanhangen. Bij elkaar opgeteld betekent dit dat buitenlandse rechtshulpverzoeken, en zeker verzoeken waarvan de uitvoering mankracht en middelen kost, die niet passen bij de gestelde prioriteiten en de bijbehorende capaciteitsverdeling, niet, half, traag of slecht worden uitgevoerd. Met als gevolg dat over en weer de relaties tussen politie en justitie in de lidstaten ernstig verstoord kunnen raken.

De bevindingen in deel II liggen – zoals viel te verwachten – in de lijn van die in deel I. Waar het gaat om de eisen die worden gesteld aan de vorm en de inhoud van rechtshulpverzoeken, stellen de rechtshulpverdragen bepaald geen onmogelijke eisen. Hetzelfde geldt voor de procedures die in de betrokken staten zijn vastgesteld om binnen het gegeven verdragsrechtelijk kader buitenlandse rechtshulpverzoeken af te handelen. Zij bevatten op dit punt algemeen een beperkt raamwerk van regels die in de praktijk soepel te hanteren zijn. Niettemin spelen in dit verband een paar gevoelige kwesties.

In aansluiting op hetgeen hiervoor werd gezegd over de problematiek van prioriteit en capaciteit bij de afhandeling van rechtshulpverzoeken, is er ten eerste het probleem dat de rechtshulpverdragen en ook de nationale procedures geen regelingen kennen voor de termijn(en) waarop rechtshulpverzoeken moeten worden afgehandeld. Nu is de bepaling van zulke termijn(en) in dit verband natuurlijk geen sinecure. Niet alleen niet omdat rechtshulpverzoeken op heel uiteenlopende kwesties betrekking kunnen hebben – gaande van verzoeken om een eenvoudige inlichting tot en met verzoeken om een tijdlang mee te werken aan een onderzoek – maar ook niet omdat een al te dwingende regeling van termijnen in de praktijk onbedoeld al snel kan werken als een vorm van ongepaste inmenging in het binnenlandse opsporingsbeleid van een andere lidstaat.

Ten tweede is er het probleem dat de invoering van de *forum regit actum*-regel beslist haar goede kanten heeft vanuit de optiek van de verzoekende staat maar vanuit het perspectief van de ontvangende staat kan zorgen voor de nodige moeilijkheden omdat de autoriteiten hier doorgaans niet vertrouwd zijn met de procedures die in de verzoekende staat gelden. Deze moeilijkheden kunnen in belangrijke mate worden opgelost door bijvoorbeeld verbindingsambtenaren of leden van het justitiële netwerk of Eurojust in te schakelen. Het zou echter wenselijk zijn dat lidstaten zouden bepalen welke regels zij bij de uitvoering van buitenlandse rechtshulpverzoeken gerespecteerd willen zien omdat zij de regelrechte uitdrukking vormen van beginselen die hun strafrechtspleging dragen. Tot nu toe hebben de lidstaten die in dit onderzoek zijn betrokken, geen initiatieven in deze richting genomen.

Ten derde is er het probleem dat de rechtstreekse mededeling van rechtshulpverzoeken tussen justitiële autoriteiten zeker beantwoordt aan de behoefte om de verlening van wederzijdse rechtshulp te versnellen en een meer operationeel karakter te geven. Probleem hierbij is echter dat, als – zoals in Duitsland en Frankrijk – geen speciale voorzieningen worden getroffen, binnen de kortste keren op nationaal niveau het zicht verloren gaat op de werking van het stelsel als zodanig en het alleen al hierom moeilijker wordt om het, waar nodig, ook vanuit buitenlands perspectief, tijdig en afdoende bij te sturen. In België daarentegen worden – vergelijkbaar met Nederland – buitenlandse rechtshulpverzoeken wel op centraal niveau geregistreerd.

Dit meer organisatorische probleem brengt ons als vanzelf bij de bevindingen in deel III dat betrekking heeft op de organisatie van politie en justitie in de betrokken landen met het oog op de afhandeling van buitenlandse rechtshulpverzoeken. Het is opmerkelijk dat het zowel in Duitsland als in Frankrijk en België – de enorme verschillen in staatinrichting en in geografische schaal ten spijt – al bij al betrekkelijk duidelijk is waar politieke rechtshulpverzoeken uit het buitenland naar toe moeten. Waarbij het wel zo is dat de grootschalige organisatie van de politie in Duitsland en Frankrijk – in tegenstelling tot die in België – met zich meebrengt dat hier op deelstatelijk respectievelijk interregionaal niveau de nodige specialisatie en ervaring kan worden opgebouwd om die verzoeken adequaat te beantwoorden. Waar het gaat om de afdoening van justitiële rechtshulpverzoeken is de situatie als het ware omgekeerd. België beschikt in de figuur van het federaal parket over een instantie die – juist ook in relatie tot het relatief grote aantal kleine parketten – een centrale rol speelt in de afdoening van buitenlandse justitiële rechtshulpverzoeken. Noch in Duitsland noch in Frankrijk bestaat er zo'n instantie. Hier is de afhandeling van buitenlandse justitiële rechtshulpverzoeken in beginsel volledig in handen van de plaatselijke parketten. Met als gevolg natuurlijk dat de grotere parketten en de parketten in de grensgebieden onwillekeurig meer ingeschoten zijn op deze bijzondere taak dan de kleinere parketten in het binnenland.

Hier sluit onmiddellijk op aan dat deze kwaliteitsverschillen niet zijn vastgesteld in de daadwerkelijke afhandeling van Nederlandse rechtshulpverzoeken die zijn uitgegaan in de gevallen waarnaar in deel IV een onderzoek is ingesteld. Dit kan natuurlijk een gevolg zijn van het feit dat er al bij al niet zoveel rechtshulpverzoeken in het onderzoek waren betrokken en dat de meeste van deze verzoeken betrekking hadden op zaken die hebben gespeeld in grensgebieden. Zou men willen nagaan of er wellicht wel van zulke verschillen sprake is, dan staat men voor de grote en moeilijke opgave om al dan niet steekproefsgewijze alle (geregistreerde; hoeveel er niet zijn geregistreerd is uiteraard onbekend) uitgaande rechtshulpverzoeken – in 2006 1.851 politieke en 1.934 justitiële verzoeken – aan een nader onderzoek te onderwerpen.

Het is niet zo verbazingwekkend dat het rechtshulpverkeer met België het meest omvangrijk is (1.950 verzoeken in 2006) en dat het IRC-Zuid hier een sleutelrol in speelt. Opmerkelijk is wel het grote verschil tussen Duitsland (1.362) en Frankrijk (473) op dit punt. Een eenduidige verklaring voor dit verschil valt op grond van deze studie niet te geven. Wel is het bij de politiediensten in de grensgebieden een feit van algemene bekendheid dat er traditioneel door Nederlandse en Franse misdadigers veel minder wordt samengewerkt dan tussen bijvoorbeeld Nederlandse en Duitse of Nederlandse en Belgische misdadigers. Er wordt in dit verband vaak gewezen op een taalprobleem in Nederlandse (en Franse) misdadigerskringen: men spreekt in het algemeen geen woord Frans (respectievelijk Nederlands). Maar hoe steekhoudend deze verklaring is, valt zo niet uit te maken.

De gevalstudies laten – wellicht onverwacht – zien dat ook in meer complexe onderzoeken de samenwerking tussen de Nederlandse politie en justitie en die in de omringende landen in het algemeen zonder (grote) problemen verloopt. Zeker wanneer aan weerszijden van de grens eenzelfde prioriteit aan zaken wordt gegeven en in het verlengde hiervan voldoende capaciteit wordt vrijgemaakt, verloopt de samenwerking gewoonlijk vlot. Organisatorische en culturele verschillen tussen de politie- en justitiestelsels kunnen soms de onderlinge samenwerking wel wat bemoeilijken maar vormen geen heuse obstakels in het onderlinge rechtshulpverkeer. Overigens blijkt uit alles dat de politieke en justitiële verbindingsambtenaren op de buitenlandse ambassades een buitengewoon belangrijke rol spelen in het effenen van de wegen voor dit verkeer, zeker in een land als Frankrijk waarvan de taal de meeste Nederlandse politie- en justitieambtenaren vreemd is (geworden).

Natuurlijk roept deze bevinding de vraag op in hoeverre zij kan worden geeneraliseerd naar de verlening van strafrechtelijke rechtshulp door andere landen dan België, Duitsland en Frankrijk aan Nederland. Door het gebrek aan soortgelijke studies over de betrekkingen tussen Nederland en deze andere lidstaten van de EU op onderhavig terrein valt deze vraag niet zomaar te beantwoorden. Het feit dat al deze landen partij zijn bij dezelfde rechtshulpverdragen en op hoofdlijnen eenzelfde criminele politiek voeren, wettigt de stelling dat deze vraag positief moet worden beantwoord. Hier staat echter tegenover dat de mate waarin landen in de praktijk bereid zijn op een vlotte en doeltreffende manier strafrechtelijke rechtshulp te verlenen, net als in het geval van Nederland, ook sterk afhankelijk is van de prioriteiten die zij op dit terrein concreet stellen en dus van de capaciteit die zij dus feitelijk vrijmaken voor de afhandeling van buitenlandse rechtshulpverzoeken. Met andere woorden: zolang men geen algemeen zicht heeft op de concrete prioriteitenstelling en de middelenvoorziening in de lidstaten van de EU op onderhavig punt, valt de vraag naar de generalisering van de bevindingen uit deze studie niet of nauwelijks te beantwoorden.

DE UITKOMSTEN VAN DEZE STUDIE IN EUROPEES PERSPECTIEF

Plaats men de uitkomsten van deze studie in het perspectief van het beleid dat momenteel in de Europese Unie wordt gevoerd met betrekking tot de politieke en justitiële samenwerking tussen haar lidstaten, dan moet in de eerste plaats worden vastgesteld dat – anders dan wel doorklinkt in met name de mededelingen van de Europese Commissie – het bestaande raamwerk van rechtshulpverdragen bepaald niet achterhaald is. Deze verdragen blijken in de praktijk van de samenwerking op zichzelf in het algemeen heel geschikt te zijn om die samenwerking te bedrijven. Wat niet wil zeggen dat er geen reden is om deze verdragen op tijd en stond aan te passen aan nieuwe ontwikkelingen in zowel de grensoverschrijdende misdaad als in de bevoegdheden, werkwijzen en uitrusting van politie en justitie in de lidstaten. En met het oog hierop is het – gegeven de slechte ervaringen in zowel de Raad van Europa als de Europese Unie met de modernisering van verdragen – bepaald niet verkeerd om deze verdragen om te zetten in besluiten van de Raad zoals momenteel gebeurt met de Europol-Overeenkomst en (grote delen van) het Verdrag van Prüm. Waarbij wel de kanttekening moet worden gemaakt dat op deze manier geen einde komt aan de versnippering waaraan de regelgeving omtrent de politieke en justitiële samenwerking in de Europese Unie ten prooi is gevallen. Integendeel, die neemt alsmaar meer toe, ook door de toepassing van het beginsel van de wederzijdse erkenning. De behoefte aan een alomvattend raamverdrag respectievelijk raambesluit is nog steeds onverminderd groot.

In aansluiting op deze wellicht vrome wens moet hier met grote nadruk worden herhaald dat, waar de politieke en justitiële samenwerking in de Europese Unie niet wezenlijk wordt belemmerd door de inhoud van de rechtshulpverdragen dan wel rechtshulpbesluiten, deze samenwerking wel gemakkelijk kan stuklopen op grote crimineel-politieke verschillen tussen de lidstaten en de prioriteiten die daaruit – ook in termen van de verdeling van de altijd schaarse capaciteit – voortvloeien voor de opsporing en vervolging van grensoverschrijdende vormen van misdaad. Deze verschillen kunnen niet worden ingeperkt door middel van verdragen of besluiten van de Raad en ook niet door algemene rapporten inzake georganiseerde misdaad en terrorisme zoals Europol die sinds enige jaren vervaardigd. Daarvoor is het nodig dat de Europese Unie bij monde van de Raad naar de lidstaten toe veel duidelijker aangeeft waar haar algemene crimineel-politieke prioriteiten liggen en wat van hen in termen van capaciteit en kwaliteit mag worden verwacht om die prioriteiten metterdaad te realiseren.

Waarbij het natuurlijk zo moet zijn dat er de nodige speelruimte wordt gelaten aan de lidstaten in de verschillende regio's waaruit de Europese Unie nu eenmaal bestaat. De problemen in een zeer stedelijk gebied als de Euregio Maas-Rijn kunnen immers niet gelijk worden gesteld aan de problemen in meer landelijke stre-

ken in het Noorden of Oosten van Europa. En zo zou het beleid ook meer kunnen en moeten worden gedifferentieerd naar bijvoorbeeld de werkelijk grote steden in de Europese Unie of haar belangrijke havensteden en grote luchthavens respectievelijk de verkeerscorridors over het land en over het water. De dominante aard van de zware (georganiseerde) misdaad in Europa – de bediening van zwarte markten met mensen, goederen en diensten – dwingt tot zulk een meer ontwikkeld beleid.

Deze wens brengt ons regelrecht naar de Copernicaanse revolutie die in de Europese Unie aan de gang is op het terrein van vrijheid, de veiligheid en de rechtvaardigheid. Want – zo wordt gewoonlijk beweerd – het is in de gegeven verhoudingen binnen de Europese Unie onmogelijk een dergelijk beleid te ontwikkelen en de lidstaten ertoe te brengen een dergelijk beleid op een adequate manier te doen uitvoeren. Geen enkele instantie beschikt in het huidige politieke bestel immers over de bevoegdheid, laat staan de macht, om dit te doen. Noch de Europese Raad noch de Europese Commissie, en al zeker niet het Europese Parlement of het Europese Hof, beschikt over de mogelijkheden en de middelen om lidstaten direct of indirect aan te spreken op tekorten in hun inspanningen om de crimineel-politieke doelstellingen van de Europese Unie te helpen bereiken. Niemand kan op dit moment bijvoorbeeld algemene regels geven voor de manier waarop de lidstaten op bepaalde punten (organisatie, menskracht, kwalificatieniveau's, technische uitrusting, verbindingen) hun politie en en justitie moeten inrichten om beter te kunnen voldoen aan de eisen die een vlotte en doeltreffende grensoverschrijdende samenwerking in strafzaken stelt. De lidstaten genieten in dit verband nog altijd een souverain soort van zelfstandigheid.

En het is precies deze zelfstandigheid welke door de Copernicaanse revolutie die besloten ligt in het Hervormingsverdrag, zal worden gekortwiekt en in de toekomst dus veel minder een absoluut obstakel zal kunnen vormen voor een meer krachtdadig en ook meer operationeel crimineel-politiek beleid van de Europese Unie ten opzichte van de lidstaten. Dat de Raad inzake de binnenlandse veiligheid operationeel strategisch beleid zal kunnen voeren en dat de Europese Commissie objectief en onafhankelijk de werkelijke prestaties van de lidstaten in dezen zal kunnen evalueren, zijn belangrijke middelen om de kloof tussen het crimineel-politieke beleid en de crimineel-politieke realiteit in de Europese Unie te overbruggen.⁸⁷¹ Deze rechtvaardiging, zoniet verdediging van de Copernicaanse revolutie die momenteel aangaande de Derde Pijler aan de gang is, moet tot slot niet verkeerd worden begrepen. Zij vormt geen argument voor een Europese Unie die zich op het niveau van de lidstaten te buiten gaat aan micro-manage-

⁸⁷¹ Vergelijk C. FIJNAUT, "De ontwikkeling van de politieke samenwerking in de Europese Unie: verworvenheden en uitdagingen", in J. MEEUSEN EN G. STRAETMANS (red.), *Politieke en justitiële samenwerking in de Europese Unie; welk evenwicht tussen vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid?*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 109-139.

ment van de politieke en justitiële samenwerking of die meent dat zij een Europol met executieve bevoegdheden behoeft om in geval van zware misdaad zelf de opsporing ter hand te kunnen nemen of die meent dat zij een (Europese) openbare aanklager nodig heeft om zelf haar crimineel-politieke prioriteiten tot aan de rechter in de lidstaten toe te kunnen doorzetten. De noodzaak van een dergelijke Europese Unie is tot op heden helemaal niet aangetoond. En zo'n Europese Unie hoeft er in de volgende decennia naar alle waarschijnlijkheid ook niet te komen wanneer de grensoverschrijdende politieke en justitiële samenwerking tussen de lidstaten met voldoende diepgang wordt georganiseerd en door diezelfde lidstaten met voldoende werkmiddelen wordt toegerust.

Hierom zijn de voorstellen waar de *Future Group* eind 2008 mee komt, van zo'n enorm strategisch gewicht. De contouren van de Europese Unie op het vlak van justitie en binnenlandse zaken in de komende jaren zullen immers in belangrijke mate worden bepaald door de opvattingen van deze denktank. Haar ideeën zullen, mag men althans hopen, concreet invulling kunnen en moeten geven aan de mogelijkheden die in het Verdrag van Lissabon besloten liggen. Het feit dat de toekomst van dit verdrag door het Ierse "nee" onzeker is geworden, maakt het werk van de *Future Group* er natuurlijk niet eenvoudiger op. Deze onzekerheid kan echter geen reden zijn om de werkzaamheden stil te leggen. Deze denktank zou er, daarentegen, juist goed aan doen om verregaand te concretiseren wat het betrokken verdrag – als het uiteindelijk toch door alle lidstaten worden geratificeerd of tenminste onder bepaalde voorwaarden alsnog door alle lidstaten worden aangenomen – zou kunnen betekenen voor het niveau van veiligheid in de Europese Unie. De uitwerking van een dergelijk vergezicht zou immers niet alleen bijdragen tot een beter inzicht in de draagwijdte van het Verdrag van Lissabon op dit punt, maar zou ook een leidraad kunnen bieden voor een optimale benutting van de mogelijkheden in de bestaande verdragen om de politieke en justitiële samenwerking tussen de lidstaten, waar nodig, te verbreden en te intensiveren.

BIJLAGE. OVERZICHT VAN GEÏNTERVIEWDEN

J. Bakkers, politieliaison, Lille.
O. Bekkers, Officier van justitie, Parket Den Bosch.
J. van den Broek, Rechercheur, Politieregio Limburg-Zuid.
H. Bruinen, Teamleider Recherche, Politieregio Limburg-Zuid.
P. Daelmans, Hoofdcommissaris, Federale Gerechtelijke Politie Tongeren.
P. Debuyscher, Directeur, Federale Gerechtelijke Politie Tongeren.
W. Deinum, Korps Landelijke Politiediensten, DINPOL.
C. Dohmen, Rechercheur, Politieregio Limburg-Zuid.
C. van Duijn, hoofd IRC Rotterdam-Dordrecht.
T. Dolmans, parketsecretaris, Parket Maastricht.
L. Geuns, Officier van justitie, Parket Maastricht.
J. Harijgers, Teamleider Recherche, Politieregio Midden- en West-Brabant.
R. Heesters, hoofd IRC-Zuid, Veldhoven.
D. Hendriks, Officier van justitie, Parket Breda.
C. Koenderink, Verbindungsbeamten des Bundeskriminalamtes, Den Haag.
A. Loerts, hoofd IRC Noordwest en Midden-Nederland.
R. Mannaerts, Gerechtig Commissaris, Federale Gerechtelijke Politie, Tongeren.
S. Nauta, hoofd IRC Noord- en Oost-Nederland.
E. van Olst, Coördinator Districtsrecherche Gouda, Politieregio Hollands-Midden.
S. van Oosteren, Nederlandse Ambassade, Parijs.
T. Polescuk, Officier van Justitie, Parket Rotterdam.
P. Reijnders, Commissaris, Korps Landelijke Politiediensten.
G. Robben, Officier van justitie, Landelijk Parket.
J. Rozendal, politieliaison, Parijs
H. Rijfkoel, hoofd IRC Amsterdam/Gooi- en Vechtstreek
D. Sabbe, Commissaris, Federale Gerechtelijke Politie Kortrijk.
T. Scharloo, IRC-Zuid, Veldhoven.
G. Scheffer, Ambassaderaad, Brussel.
J. Struys, Commissaris, Federale Gerechtelijke Politie Turnhout.
L. Vanermen, Procureur des Konings, arrondissement Turnhout.
N. Vogel, rechercheur, Team Internationale misdrijven, Nationale Recherche

Bijlage

J. van de Ven, Teamleider Recherche BRZN.
W. van de Ven, Officier van justitie, Parket Maastricht
J. Vullers, Teamleider Recherche BRZN.

BIBLIOGRAFIE

ALGEMENE WERKEN EN MONOGRAFIEËN

- BARENTS, R., *Serie EU-wetgeving, rechtspraak en doctrine. Deel 14 EU-Strafrecht*, Deventer, Kluwer, 2002, 1063 p.
- BARENTS, R. en BRINKHORST, L.J., *Grondlijnen van Europees recht*, Deventer, Kluwer, 2003, 619 p.
- BEVERS, H. en JOUBERT, C., *Politiële samenwerking in Europa. Een onderzoek naar de politie en haar bevoegdheden in Nederland, België, Luxemburg, Frankrijk en Duitsland*, Arnhem, Gouda Quint, 1994, 349 p.
- BOER DEN M. en T. SPAPENS (eds.), *Investigating Organised Crime in European Border Regions*, Tilburg, IVA, 2002, 163 p.
- BOSSUYT, M. en WOUTERS, J., *Grondlijnen van internationaal recht*, Antwerpen, Intersentia, 2005, 1086 p.
- BOULOC, B., *Procédure pénale*, Parijs, Dalloz, 2006, 1034 p.
- BOULOC, B. en MATSOPOULOU, H., *Droit pénal général et procédure pénale*, Parijs, Dalloz, 2006, 534 p.
- BUNT H. VAN DE EN E. KLEEMANS, *Georganiseerde criminaliteit in Nederland, Derde rapportage op basis van de Monitor Georganiseerde Criminaliteit*, Den Haag, Boom Juridische Uitgevers, 2007, 237 p.
- CLEIREN, C.P.M. en NIJBOER, J.F. (eds.), *Internationaal strafrecht. Tekst en commentaar. De tekst van het Wetboek van Strafvordering Boek IV Titel X en enkele aanverwante wetten voorzien van commentaar, aangevuld met aanverwante nationale en internationale regelgeving*, Deventer, Kluwer, 2005, 1861 p.
- DECOCQ, A., MONTREUIL, J. en BUISSON, J., *Le droit de la police*, Parijs, Litec, 1998, 868 p.
- DREWS, B., WACKE, G., VOGEL, K. en MARTENS, W., *Gefahrenabwehr. Allgemeines Polizeirecht (Ordnungsrecht) des Bundes und der Länder*, Keulen, Carl Heymanns Verlag, 1986, 747 p.
- FIJNAUT, C., SPAPENS, T. en VAN DAELE, D., *De strafrechtelijke rechtshulpverlening van Nederland aan de lidstaten van de Europese Unie. De politieke discussie, het juridische kader, de landelijke organisatie en de feitelijke werking*, Zeist, Kerckebosch, 2005, 325 p.
- FRANCHIMONT, M., JACOBS, A. en MASSET, A., *Manuel de procédure pénale*, Brussel, Larcier, 2006, 1407 p.
- GUINCHARD, S. en BUISSON, J., *Procédure pénale*, Parijs, Litec, 2005, 1098 p.
- GUSY, C., *Polizeirecht*, Tübingen, Mohr Siebeck, 2000, 321 p.
- HACKNER, T., SCHOMBURG, W., LAGODNY, O. en WOLF, N., *Internationale Rechts-hilfe in Strafsachen. Ein Leitfaden für die Praxis*, München, Beck, 2003, 202 p.

- HAENTJENS, R.C.P., *Schets van het Nederlandse kleine rechtshulprecht in strafzaken*, Arnhem, Gouda Quint, 1988, 87 p.
- HUET, A. en KOERING-JOULIN, R., *Droit pénal international*, Parijs, Presses Universitaires de France, 2005, 507 p.
- JONES, A., *Jones on extradition and mutual assistance*, Londen, Sweet and Maxwell, 2001, 979 p.
- KOERS, J., *Nederland als verzoekende staat bij de wederzijdse rechtshulp in strafzaken. Achtergronden, grenzen en mogelijkheden*, Nijmegen, Wolf Legal Publishers, 2001, 682 p.
- KORPS LANDELIJKE POLITIEDIENSTEN, *Criminaliteitsbeeldanalyse synthetische drugs 2002-2004*, Dienst Nationale Recherche, 2005.
- KUPPENS J., E. DE VRIES-ROBBÉ, I. VAN LEIDEN, H. FERWERDA, *Zware jongens op de weg, een onderzoek naar georganiseerde diefstal in de wegtransportsector*, Arnhem, Advies- en Onderzoeksbureau Beke, 2006, 117 p.
- LENAERTS, K. en VAN NUFFEL, P., *Constitutional law of the European Union*, Londen, Sweet & Maxwell, 2005, 969 p.
- McCLEAN, D., *International co-operation in civil and criminal matters*, Oxford, University Press, 2002, 449 p.
- NAGEL, K.-F., *Beweisaufnahme im Ausland. Rechtsgrundlagen und Praxis der internationalen Rechtshilfe für deutsche Strafverfahren*, Freiburg i. Br., Eigenverlag Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1988, 341 p.
- J. PRADEL, *Procédure pénale*, Parijs, Cujas, 2006, 989 p.
- RIEGEL, R., *Polizei- und Ordnungsrecht in der Bundesrepublik Deutschland*, Heidelberg, Decker's Verlag, 1981, 291 p.
- SAP, J.W., *Het EU-Handvest van de grondrechten. De opmaat voor de Europese Grondwet*, s.l., Kluwer, s.d., 176 p.
- SCHÄDEL, P., *Die Bewilligung internationaler Rechtshilfe in Strafsachen in der Europäischen Union. Das Spannungsfeld von Nationalstaatlichkeit und Europäischer Integration*, Baden-Baden, Nomos, 2005, 281 p.
- SCHELLER, S., *Ermächtigungsgrundlagen für die internationale Rechts- und Amtshilfe zur Verbrechensbekämpfung – Konkretisierung des Gesetzesvorbehalts*, Freiburg im Breisgau, Iuscrim, 1997, 359 p.
- SCHOLLER, H. en BROSS, S., *Grundzüge des Polizei- und Ordnungsrechts in der Bundesrepublik Deutschland*, Heidelberg, Müller Juristischer Verlag, 1978, 286 p.
- SCHOMBURG, W., LAGODNY, O., GLESS, S. en HACKNER, T., *Internationale Rechtshilfe in Strafsachen. Kommentar zum Gesetz über die internationale Rechtshilfe in Strafsachen (IRG) unter Einbeziehung der für den gesamten deutschsprachigen Raum wichtigsten Rechtshilfeinstrumente ergänzt um Rechtshilfetabellen sowie die wichtigsten Texte auch in englischer Sprache*, München, Beck, 2006, 2450 p.
- SJÖCRONA, J.M., *De kleine rechtshulp. Nederlands procesrecht ten behoeve van buitenlandse justitie en politie. Een onderzoek naar de betekenis van de artikelen 552h-552q van het Wetboek van Strafvordering*, Arnhem, Gouda Quint, 1990, 383 p.
- SJÖCRONA, J.M. en ORIE, A.M.M., *Internationaal strafrecht vanuit Nederlands perspectief*, Deventer, Kluwer, 2002, 468 p.

- SPAPENS T., *Interactie tussen criminaliteit en opsporing, de gevolgen van opsporingsactiviteiten voor de organisatie en afscherming van xtc-productie en -handel in Nederland*, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2006, 373 p.
- SPAPENS T., *Georganiseerde criminaliteit en strafrechtelijke samenwerking in de Nederlandse grensgebieden*, Antwerpen-Oxford, Intersentia, 2008.
- SPAPENS T., H. VAN DE BUNT en L. RASTOVAC, *De wereld achter de wietteelt*, Den Haag, Boom Juridische uitgevers 2007, 182 p.
- STESSENS, G., *De nationale en internationale bestrijding van het witwassen. Onderzoek naar een meer effectieve bestrijding van de profijtgerichte criminaliteit*, Antwerpen, Intersentia, 1997, 652 p.
- SWART, A.H.J. en ENSCHEDE, C.J., *Internationaal strafrecht*, Amsterdam, Universitaire Pers Amsterdam, 1975, 46 p.
- TAK, P.J.P. en FISELIER, J.P.S., *Duitsland-Nederland en de afdoening van strafzaken*, Nijmegen, Wolf Legal Publishers, 2002, 169 p.
- THOMAS, F., *Internationale rechtshulp in strafzaken*, Antwerpen, Kluwer, 1998, 290 p.
- THOMAS, F., *De Europese rechtshulpverdragen in strafzaken. Ontstaan en evolutie van een Europees strafrechtsbeleid van uitlevering tot overdracht van strafvervolgingen*, Gent, Story-Scientia, 1980, 536 p.
- TROUSSE, P.E. en VANHALEWIJN, J., *Uitlevering en internationale rechtshulp in strafzaken*, Brussel, Larcier, 1970, 195p.
- VAN DAELE, D., *Het openbaar ministerie en de afhandeling van strafzaken in Duitsland*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2000, 358 p.
- VAN DAELE, D., *Het openbaar ministerie en de afhandeling van strafzaken in Nederland*, Leuven, Universitaire Pers Leuven, 2003, 548 p.
- VAN DAELE, D., *Openbaar ministerie en strafrechtelijk beleid. Een rechtsvergelijkend onderzoek in België, Nederland en Duitsland*, Antwerpen, Intersentia, 2002, 591 p.
- VAN DAELE, D., GOOSSENS, F., VANGEEBERGEN, B. en HUTSEBAUT, F., *Het Belgische politiewezen. Wetgeving – Beleid – Literatuur inzake politie, bestuur en justitie*, Mechelen, Kluwer, 2004, 845 p.
- VAN DAELE, D. en VANGEEBERGEN, B., *Criminaliteit en rechtshandhaving in de Euregio Maas-Rijn. Deel 2. De inrichting van opsporing en vervolging in België, Duitsland en Nederland en de internationale politieke en justitiële samenwerking in de Euregio Maas-Rijn*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 983 p.
- VERMEULEN, G., *Wederzijdse rechtshulp in strafzaken in de Europese Unie: naar een volwaardige eigen rechtshulp ruimte voor de Lid-Staten? Kritische analyse en evaluatie van vijf jaar onderhandelingen in het kader van de derde pijler (1 november 1993-31 oktober 1998)*, Antwerpen, Maklu, 1999, 632 p.
- VERMEULEN G., VANDER BEKEN, T., ZANDERS, P. en DE RUYVER, B., *Internationale samenwerking in strafzaken en rechtsbescherming. Pleidooi voor een geïntegreerde nationale en internationale benadering*, Brussel, Politeia, 1995, 386 p.
- VERREST, P.A.M., *Ter vergelijking: een studie naar het Franse vooronderzoek in strafzaken*, Den Haag, WODC, 2001, 342 p.

BIJDRAGEN IN VERZAMELWERKEN, ARTIKELEN EN NOTEN

- ABBINK, H. en BAKKER, S.J.S. "Enige aspecten van de kleine rechtshulp", *D.D.* 1981, 554-568 en 654-664.
- AGELINK, M.G.T. en VAN GESTEL, G.J.A.H. "Volgen over de grens alleen bij heterdaad", *A.P.B.* 1990, 279-281.
- ALEGRE S. EN M. LEAF, "Mutual recognition in European judicial cooperation: a step too far too soon? Case study – the European Arrest Warrant", *European Law Journal*, vol. 10. 2004, nr. 2, p. 200-217.
- A.M., "Over wetgeving", *Tijdschrift voor Strafrecht* 1961, 38-47.
- BAAIJENS-VAN GELOVEN, Y.G.M., "Strafvordering en rechtshulp" in GROENHUIJSEN, M.S. en KNIGGE, G. (eds.), *Het vooronderzoek in strafzaken. Tweede interim-rapport onderzoeksproject Strafvordering 2001*, Deventer, Gouda Quint, 2001, 349-385.
- BANTEKAS I., "The principle of mutual recognition in EU criminal law", *European Law Review*, vol. 32, 2007, p. 365-385.
- BARBE, E., "Une présentation du projet de décision-cadre relatif à la reconnaissance des décisions de gel des avoirs et des preuves" in DE KERCHOVE, G. en WEYEM-BERGH, A. (eds.), *La reconnaissance mutuelle des décisions judiciaires pénales dans l'Union européenne*, Brussel, Editions de l'Université de Bruxelles, 2001, 81-89.
- BOULOC, B., noot onder Crim. 29 oktober 1996 (Ord. Président), *Rec. Dalloz* 1997, 182-184.
- BRAMMERTZ, S., "La coopération judiciaire internationale" in BELGISCH-LUXEMBURGSE UNIE VOOR STRAFRECHT (ed.), *Strafprocesrecht en extraterritorialiteit*, Brugge, die Keure, 2002, 127-150.
- BRAMMERTZ, S., "Politiesamenwerking en wederzijdse rechtshulp. De zoektocht naar een nieuw evenwicht", *Vigiles* 2001, afl. 1, 8-17.
- CONSTANT, J., "Le Traité Benelux d'extradition et d'entraide judiciaire en matière pénale", *Rev. dr. pén.* 1962-63, 75-117.
- CORVES, E. en BARTSCH, H.-J., "République fédérale d'Allemagne", *R.I.D.P.* 1984, (307) 319-320.
- CORVES, E. en BARTSCH, H.-J., "Strukturen und Methoden internationaler und regionaler Zusammenarbeit auf dem Gebiet des Strafrechts. Landesbericht für die Bundesrepublik Deutschland", *ZStW.* 1984, 505-526.
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, 6360/03, Brussel, 14 februari 2003
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Presidency programme on police and judicial cooperation*, Brussel, 4 januari 2006, CATS 1.
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Draft Council conclusions on the future of Europol*, Brussel, 19 mei 2006, Europol 49.
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Presidency programme on police and judicial cooperation*, Brussel, 22 december 2006, CATS 196.

- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, Proposal for a Council Framework Decision on the protection of personal data processed in the framework of police and judicial cooperation in criminal matters, Brussel, 11 december 2007, CRIMORG 184.
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Presidency conclusions*, Brussel, 14 december 2007, CONCL 3.
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Draft Council Decision on the implementation of Decision 2008/.../JHA on the stepping up of cross-border cooperation, particularly in combating terrorism and cross-border crime*, Brussel, 17 december 2007, CRIMORG 188.
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Council Framework Decision on the European Evidence Warrant for the purpose of obtaining objects, documents and data for use in proceedings in criminal matters*, Brussel, 21 december 2007, COPEN 132.
- COUNCIL OF THE EUROPEAN UNION, *Draft Council Decision on the strengthening of Eurojust amending Council Decision 2202/187/JHA of February 2002 (...) with a view to reinforcing the fight against serious crime*, Brussel, 18 januari 2008, COPEN 5.
- DAUGINET, V., "Aanwending door de Belgische overheid van fiscale inlichtingen uit Zwitserland. Het gebruik van het Europees rechtshulpverdrag", *Fiskofoon. Tijdschrift voor fiscaal recht* 1986, 81-89.
- DE BROE, L., "De internationale rechtshulp in fiscale strafzaken", *Fiskofoon. Tijdschrift voor fiscaal recht* 1990, 348-356.
- DEBRULLE, C., "Le Réseau judiciaire européen et point de contact judiciaire national" in VERMEULEN, G., VANDER BEKEN, T. en DE RUYVER, B. (eds.), *Internationaal strafrecht. Actuele ontwikkelingen in België en Europa*, Brugge, Vanden Broele, 1998, 53-65.
- DE CAPITANI, W., "Internationale Rechtshilfe. Eine Standortbestimmung. Strafsachen und Verwaltungssachen", *Zeitschrift für Schweizerisches Recht* 1981, II. Halbband, 365-492.
- DE HERT, P., "Internationale samenwerking inzake fiscale delicten en verbeurdverklaring vóór en na Schengen" in ROZIE, M. (ed), *Fiscaal strafrecht en strafprocesrecht*, Gent, Mys & Breesch, 1996, 55-176.
- DEMANET, G., "Considérations sur l'entraide judiciaire en matière pénale", *Rev. dr. pén.* 1997, 809-831.
- DE RUYVER, B., BRUGGEMAN, W. en ZANDERS, P., "Structural forms of cross-border crime" in FIJNAUT, C., GOETHALS, J., PETERS, T. en WALGRAVE, L. (eds.), *Changes in society, crime and criminal justice in Europe: a challenge for criminological education and research. Volume II. International organised and corporate crime*, Antwerpen, Kluwer, 1995, II.17-II.30.
- DE SCHUTTER, B., "Bij het in werking treden van het Beneluxverdrag aangaande uitlevering en rechtshulp in strafzaken", *R.W.* 1967-68, 1937-1946.
- DE SCHUTTER, B., "L'entraide judiciaire en matière pénale dans le cadre du Benelux", *B.T.I.R.* 1967, 102-126.
- DESESSARD, L., "Le contrôle des demandes d'entraide judiciaire et de leur exécution. À propos des dispositions générales sur l'entraide judiciaire internationale du projet de loi Perben II", *R.P.D.P.* 2003, 573-581.

- DESPORTES, F., "Coopération judiciaire en matière pénale. Panorama de la jurisprudence de la Chambre criminelle" in *Rapport de la Cour de Cassation 1999*, 119-139.
- DE SWAEF, M. en TRAEEST, M., "Uitlevering, overlevering en internationale rechtshulp: overdracht van voorwerpen" in *Strafrecht en strafvordering. Commentaar met overzicht van rechtspraak en rechtsleer*, Mechelen, Kluwer, losbladig.
- DE WEIRELD, P. en PYL, G., "Een nieuw Beneluxverdrag over grensoverschrijdende politiesamenwerking. Overeenkomsten en verschillen met andere recente initiatieven in het domein van de politiesamenwerking met de buurlanden", *Vigiles* 2005, 36-49.
- DEWULF, S., "Het Hof van Justitie over 'bis' en 'idem' in Van Straaten en Gasparini", *N.C.* 2007, 51-55.
- D'HAENENS, J., "Schengen 1990: de beslissende stap naar een Europese politiesamenwerking?" in DE NAUW, A. e.a. (ed.), *Liber amicorum Marc Châtel*, Antwerpen, Kluwer, 1991, 153-168.
- DI LUSIGNANO, A.M., "Faut-il un droit communautaire pénal?" in DEN BOER, M. (ed.), *The implementation of Schengen: first the widening, now the deepening*, Maastricht, European Institute of Public Administration, 1997, 71-84.
- DINTILHAC, J.-P., "Procédure pénale", *R.S.C.* 1998, 346-355.
- ELSEN CH., "From Maastricht to The Hague: the politics of judicial and police cooperation", *ERA Forum*, 2007, nr. 7, p. 13-26.
- EUROPEAN COMMISSION, *Report (...) on the implementation since 2005 of the Council Framework Decision of 13 June 2002 on the European arrest warrant and the surrender procedures between Member States*, Brussel, 11 juli 2007, COM(2007) 407 final.
- EUROPEAN COMMISSION, *Communication on the mutual recognition of judicial decisions in criminal matters and the strengthening of mutual trust between Member States*, Brussel, 19 mei 2005, COM(2005) 195 final.
- EUROPEAN COMMISSION, *Implementing The Hague Programme: the way forward*, Brussel, 28 juni 2006, COM(2006)331 final.
- EUROPEAN COMMISSION, *Proposal for a Council decision establishing the European Police Office (Europol)*, Brussel, 20 december 2006, COM(2006) 817 final.
- EUROPEAN COMMISSION, *Reforming Europe for the 21st century*, Brussel, 10 juli 2007, COM(2007) 412 final.
- EUROPEAN PARLIAMENT, 2004-2009, nr. 2007/2286 (INI), 18.12.2007 ("Opinion of the Committee on Civil Liberties, Justice and Home Affairs for the Committee on Constitutional Affairs on the Treaty amending the Treaty on European Union and the Treaty establishing the European Community (Lisbon Treaty)").
- FIGGE, C., "The European Conventions on mutual assistance in criminal matters and on extradition and the exchange of information in tax matters", *Intertax* 1980, 86-96 en 130-139.
- FIJNAUT, C., "De Overeenkomst van Schengen: een doorbraak van de formele regeling van de internationale politiesamenwerking?" in D'HAENENS, J. en DE RUYVER, B. (ed.), *Schengen en de praktijk. Verslagboek van het Colloquium te Gent, vrijdag 31 januari 1992*, Gent, Mys & Breesch, 1992, 47-66.

- FIJNAUT, C., "The Schengen Treaties and European police co-operation", *Eur.J.Crime Cr.L.Cr.J.* 1993, 37-56.
- C. FIJNAUT, "The Hague Programme and police cooperation between the Member States of the EU", in J. DE ZWAAN en F. GOUDAPPEL (red.), *Freedom, security and justice in the European Union; the implementation of the Hague Programme*, The Hague, T.M.C. Asser Press, 2006, 233-248.
- C. FIJNAUT, "De ontwikkeling van de politieke samenwerking in de Europese Unie: verworvenheden en uitdagingen", in J. MEEUSEN EN G. STRAETMANS (red.), *Politieke en justitiële samenwerking in de Europese Unie; welk evenwicht tussen vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid?*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 109-139.
- C. FIJNAUT, "Een Copernicaanse revolutie in de Europese Unie", *Nederlands Juristenblad* 2008 (in druk).
- FLORE, D., "La poursuite des infractions transnationales dans le domaine du droit financier et boursier", *Rev. dr. pén.* 1998, 133-158.
- FRANSSEN, V. en VERBRUGGEN, F., "Europees 'bevrozingsbevel' omgezet in Belgische wet", *De Juristenkrant* 27 september 2006, 7.
- GHICA-LEMARCHAND, C., "La commission rogatoire internationale en droit pénal", *R.S.C.* 2003, 33-43.
- GOLSONG, H., "Wege und Möglichkeiten einer europäischen Strafrechtspflege – Aufgaben für die Zukunft –", *R.I.D.P.* 1971, 65-71.
- GUÉRY, C., "Commission rogatoire", *Rép.D.dr.pén.*, losbl. (februari 2005).
- GULLY-HART, P., "Loss of time through formal and procedural requirements in international co-operation" in ESER, A. en LAGODNY, O. (eds.), *Principles and procedures for a new transnational criminal law. Documentation of an international workshop in Freiburg, May 1991*, Freiburg im Breisgau, Eigenverlag Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1992, 245-266.
- HAUSER, R., "Das Europäische Abkommen über die Rechtshilfe in Strafsachen vom 20. April 1959", *Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht* 1967, 225-241.
- HEDEMANN-ROBINSON, M., "The area of freedom, security and justice with regard to the UK, Ireland and Denmark: the 'opt-in opt-outs' under the Treaty of Amsterdam" in O'KEEFFE, D. en TWOMEY, P. (eds.), *Legal issues of the Amsterdam Treaty*, Oxford, Hart Publishing, 1999, 289-302.
- HEITMANN, S., "Grenzüberschreitende Zusammenarbeit im justiziellen Bereich", *Die Polizei* 1993, 154-158.
- HILSE, H.-G., "Polizeiorganisation in Deutschland" in LISKEN, H. en DENNINGER, E. (ed.), *Handbuch des Polizeirechts*, München, Beck, 2001, 39-53.
- HUYBRECHTS, L., "Model en vuistregels voor internationale rogatoire commissies" in FIJNAUT, C., HUYBRECHTS, L. en VAN DEN WYNGAERT, C. (eds.), *EG-fraudebestrijding in de praktijk*, Antwerpen, Maklu, 1994, 257-277.
- JANSSENS CH., "De burger de Unie en het Europees Aanhoudingsbevel: op zoek naar het juiste evenwicht tussen vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid", in J. MEEUSEN EN G. STRAETMANS (red.), *Politieke en justitiële samenwerking in de Europese Unie; welk evenwicht tussen vrijheid, veiligheid en rechtvaardigheid?*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 1-78.

- JEAN, J.-P., "Les groupes d'intervention régionaux (GIR), un objet juridique désormais mieux identifié", *R.S.C.* 2005, 59-64.
- KLINK, M., "Die Zusammenarbeit europäischer Polizeien in Sicherheitsfragen. Iststand und Prognose – Gedanken mit aktuellem Bezug", *Die Polizei* 1987, 183-189.
- KLIP, A., "Extraterritorial investigations" in B. SWART en A. KLIP (eds.), *International criminal law in the Netherlands*, Freiburg im Breisgau, Iuscrim, 1997, 211-229.
- KLIP, A., "Interrogation of witnesses abroad through a live television link: the modernization of mutual legal assistance in criminal matters", *M.J.* 1995, 244-255.
- KRAKER DE T. en A. TIEBAX, *Structureren van een meeromvattend rechercheonderzoek*, 1 november 2007, Korps Midden- en West Brabant (intern document).
- LAGODNY, O. en SCHOMBURG, W., "Germany" in ESER, A., LAGODNY, O. en BLAKESLY, C.L. (eds.), *The individual as subject of international cooperation in criminal matters. A comparative study*, Baden-Baden, Nomos, 2002, 205-290.
- LAMMENS, K., "Internationale samenwerking in strafzaken. Rechtspraak", *Panopticon* 2006, 62-65.
- LECLERCQ, J.-F., "Nieuw licht op het Benelux-recht, een onbekend recht?", *R.W.* 2006-07, 1062-1081.
- LEROY, C., "Un problème mal connu: l'extradition des pièces à conviction ou d'objets constituant le corps du délit", *J.T.* 1972, 582-583.
- LINKE, R., "Aktuelle Fragen der Rechtshilfe in Strafsachen", *NSfZ.* 1982, 416-419.
- LISSOUCK, F.F., "Le statut juridique des groupes d'intervention régionaux (GIR) entre Etat de droit et logique sécuritaire", *R.S.C.* 2004, 267-282.
- LOMBOIS, C., "Commission rogatoire (matière pénale)", *Rép.D.dr.int.*, losbl. (1998).
- MARKEES, C., "Aktuelle Fragen aus dem Gebiete der internationalen Rechtshilfe", *Schweizerische Zeitschrift für Strafrecht* 1973, 230-271.
- MASSÉ, M., "Actualité française de l'entraide judiciaire internationale", *R.S.C.* 2001, 891-900.
- MELAI, A.L., "Les Conventions européennes et le Traité Benelux d'entraide judiciaire en matière pénale et d'extradition" in X, *Le droit pénal international. Recueil d'études en hommage à Jacob Maarten Van Bemmelen*, Leiden, Brill, 1965, 91-107.
- MULDER, C. en SWART, B., "Sub-regional arrangements: the Benelux and the Nordic countries" in M. CHERIF BASSIOUNI (ed.), *International criminal law. Volume II – Procedural and enforcement mechanisms*, New York, Transnational Publishers, 1999, 393-402.
- ONGENA, T., "De 'ne bis in idem'-regel en de Schengenlanden. Ook buitenlandse transacties verhinderen verdere vervolging", *N.j.W.* 2003, 762-768.
- ORIE, A.M.M., "De verdachte tussen wal en schip of de systeem-breuk in de kleine rechtshulp" in DE LA PORTE, E.A., BREMMER, M.W.M.A., VAN HAERSOLTE, R.A.V., REMMELINK, J. en STOLWIJK, S.A.M. (eds.), *Bij deze stand van zaken. Bundel opstellen aangeboden aan A.L. Melai*, Arnhem, Gouda Quint, 1983, 351-361.
- ORIE, A.M.M., "Internationale opsporing" in X, *Internationalisering van het strafrecht*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1986, 165-179.
- ORIE, A.M.M., "Justitiële samenwerking", *D.D.* 1991, 754-761.
- Pand.b.*, v° Commission rogatoire.

- PEERS S., "Mutual recognition and criminal law in the European Union: has the Council got it wrong?", *Common Market Law Review*, vol. 41, 2004, 5-36.
- PELSEZ, E. en VAN BUCHEM, M., "De magistrat de liaison", *Trema* 1997, 189-192.
- PERRON, W., "Auf dem Weg zu einem europäischen Ermittlungsverfahren?", *ZStW* 2000, 202-224.
- PLACHTA, M., "Report on the proceedings of Session II" in ESER, A. en LAGODNY, O. (eds.), *Principles and procedures for a new transnational criminal law. Documentation of an international workshop in Freiburg, May 1991*, Freiburg im Breisgau, Eigenverlag Max-Planck-Institut für ausländisches und internationales Strafrecht, 1992, 325-334.
- POLIMENI, G., "Judicial cooperation" in PAULY, A. (ed.), *Les accords de Schengen. Abolition des frontières intérieures ou menace pour les libertés publiques? Actes du colloque tenu à Luxembourg les 18 et 19 juin 1992*, Maastricht, European Institute of Public Administration, 1993, 53-63.
- PRESIDENCY OF THE EUROPEAN UNION, *Future of Europol; options paper reflecting the outcome of the discussion on the future of Europol held during the austrian presidency*, Vienna, May 2006.
- RANERI, G.-F., "La circulation des décisions de saisie de biens ou d'éléments de preuve dans l'Union européenne. Présentation de la loi belge du 5 août 2006", *Revue de la Faculté de droit de l'Université de Liège* 2007, 49-77.
- ROZIE, M., "De eerste rechtspraak met betrekking tot het strafrechtelijk kort geding" in X, *Liber amicorum Jozef Van Den Heuvel*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 523-530.
- SAINT-PAU, J.-C., "L'entraide judiciaire internationale et européenne", *Droit pénal* 2004, juli-augustus, 6-13.
- SCHMID, P., FREI, L., WYSS, R. en SCHOUWEY, J.-D., "L'entraide judiciaire internationale en matière pénale", *Zeitschrift für Schweizerisches Recht* 1981, II.Halbband, 247-363.
- SCHOMBURG, W., "Strafrecht und Rechtshilfe im Geltungsbereich von Schengen II", *N.J.W.* 1995, 1931-1936.
- SCHREIBER, M., "Abschaffung der Grenzkontrollen in Europa? Tendenzen, mögliche Auswirkungen und Auffangmassnahmen", *Kriminalistik* 1985, 93-97.
- SCHUTTE, J., "Commentaires sur le projet de décision-cadre relatif à l'exécution dans l'Union européenne des décisions de gel des avoirs ou des preuves" in DE KERCHOVE, G. en WEYEMBERGH, A. (ed.), *La reconnaissance mutuelle des décisions judiciaires pénales dans l'Union européenne*, Brussel, Editions de l'Université de Bruxelles, 2001, 101-106.
- SCHUTTE, J.J.E., "Schengen: its meaning for the free movement of persons in Europe", *C.M.L.R.* 1991, 549-570.
- SCHUTTE, J.J.E., "The regionalization of international criminal law and the protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings", *R.I.D.P.* 1994, 83-125.
- SJÖCRONA, J.-M., "Pays-Bas", *R.I.D.P.* 1984, 255-269.
- SPAPENS T., Case Report on the Meuse-Rhine Euroregion, in M. DEN BOER en T. SPAPENS (eds), *Investigating Organised Crime in European Border Regions*, Tilburg, IVA, 2002, 51-73.

- SPINELLIS, D.D., "Securing evidence abroad: a European perspective" in M. CHERIF BASSIOUNI (ed), *International criminal law. Volume II – Procedural and enforcement mechanisms*, New York, Transnational Publishers, 1999, 359-379.
- STESSENS, G., "Le gel des avoirs dans une perspective transnationale" in BELGISCH-LUXEMBURGSE UNIE VOOR STRAFRECHT (ed), *Le droit bancaire confronté au droit pénal européen*, Brussel, La Chartre, 2004, 119-152.
- STESSENS, G., "Nieuwe regels inzake tenuitvoerlegging van buitenlandse beslagen (en verbeurdverklaringen) in het licht van de Wet van 5 augustus 2006", *N.C.* 2007, 189-199.
- STUYCK, J., "La Convention Benelux du 29 avril 1969 concernant la coopération administrative et judiciaire et le droit communautaire" in FALLON, M. en MANET, F. (ed.), *Sécurité des produits et mécanismes de contrôle dans la Communauté européenne*, Brussel, Story-Scientia, 1991, 45-57.
- SWART, A.H.J., "Police and security in the Schengen Agreement and the Schengen Convention" in MEIJERS, H. e.a. (eds.), *Schengen. Internationalisation of central chapters of the law on aliens, refugees, privacy, security and the police*, s.l., Tjeenk Wilink, 1991, 96-109.
- SWART, A.H.J., "The protection of human rights in international cooperation in criminal proceedings. The Netherlands", *R.I.D.P.* 1994, 371-400.
- TAK, P.J.P., "Duitsland" in TAK, P.J.P. (ed.), *Heimelijke opsporing in de Europese Unie. De normering van bijzondere opsporingsmethoden in de landen van de Europese Unie*, Antwerpen, Intersentia, 2000, 121-205.
- TAK P.J.P., "Bottlenecks in international police and judicial cooperation in the EU", *European Journal of Crime, Criminal Law and Criminal Justice*, vol. 8, 2000, nr. 4, p. 343-360.
- THOMAS, F., "De implicaties van de Schengen-akkoorden voor de kleine rechtshulp in strafzaken" in D'HAENENS, J. en DE RUYVER, B. (eds.), *Schengen en de praktijk. Verslagboek van het Colloquium te Gent, vrijdag 31 januari 1992*, Gent, Mys & Breesch, 1992, 17-36.
- THOMAS, F., "De kleine rechtshulp" in X, *Internationalisering van het strafrecht*, Nijmegen, Ars Aequi Libri, 1986, 223-235.
- THOMAS, F., "De kleine rechtshulp in strafzaken. Evaluatie van de mogelijkheden in de opsporing en de vervolging van EG-fraude" in FIJNAUT, C., HUYBRECHTS, L. en VAN DEN WYNGAERT, C. (eds.), *EG-fraudebestrijding in de praktijk*, Antwerpen, Maklu, 1994, 235-255.
- THOMAS, F., "Les conventions européennes d'entraide judiciaire en matière pénale – possibilités et limites", *Rev.dr.pén.* 1978, 463-501.
- THOMAS, F., "Rechtshulp versus rechtsbescherming in Schengenland", *Panopticon* 1991, 221-232.
- THOMAS, F. en LINERS, A., "La justice pénale à l'épreuve du crime organisé. Coopération au stade des investigations et des poursuites", *R.I.D.P.* 1999, 429-456.
- TOURNICOURT, R., "Uitlevering voor fiscale misdrijven in de Benelux na het verdrag van Schengen" (noot onder K.I. Antwerpen 1 december 1998), *A.J.T.* 1998-99, 866-869.

- TRAVAILLOT, F., "L'assistance mutuelle dans l'Union européenne – La pratique française", *ERA-Forum. Special issue on European evidence* 2005, 76-85.
- TROUSSE, P.E., "Quelques aspects de la collaboration des états dans l'administration de la justice répressive", *B.T.I.R.* 1968, 8-39.
- VAN DAELE, D., "België en het Europees aanhoudingsbevel: een commentaar bij de Wet van 19 december 2003", *T.Strafr.* 2005, 151-186 en 247.
- VAN DAELE, D. en VERSTRAETEN, R., "Het federaal parket: een commentaar bij de Wet van 21 juni 2001 tot wijziging van verscheidene bepalingen inzake het federaal parket", *R.W.* 2001-02, 761-778.
- VAN DEN HONERT, M.J.J., "De toekomst van de justitiële samenwerking in Europa", *Trema* 1998, afl. 2/3, 28-32.
- VAN DEN WYNGAERT, C., "The transformations of international criminal law in response to the challenge of organized crime. General report", *R.I.D.P.* 1999, 133-221.
- VAN DEN WYNGAERT, C. en STESENS, G., "Mutual legal assistance in criminal matters in the European Union" in FIJNAUT, C., GOETHALS, J., PETERS, T. en WALGRAVE, L. (eds.), *Changes in society, crime and criminal justice in Europe: a challenge for criminological education and research. Volume II. International organised and corporate crime*, Antwerpen, Kluwer, 1995, II.137-II.179.
- VAN DER WILT, H.G., "Bewijs en kleine rechtshulp", *A.A.* 1999, 525-531.
- VANDERMEERSCH, D., "Le juge d'instruction et l'entraide judiciaire internationale en matière pénale" in VERMEULEN, G., VANDER BEKEN, T. en DE RUYVER, B. (eds.), *Internationaal strafrecht. Actuele ontwikkelingen in België en Europa*, Brugge, Vanden Broele, 1998, 67-89.
- VERMEULEN, G., "A European judicial network linked to Europol? In search of a model for structuring trans-national criminal investigations in the EU", *M.J.* 1997, 346-372.
- VERMEULEN, G., "Bevriezing van bewijs en vermogen in de Europese strafrechtelijke ruimte", *T.Strafr.* 2006, 311-323.
- VERMEULEN, G., "Buitgericht Europees strafrecht" in X, *Strafrecht en strafprocesrecht. XXXIIe Postuniversitaire Cyclus Wily Delva 2005-06*, Mechelen, Kluwer, 2006, 107-200.
- VERMEULEN, G., "Mutual legal assistance in Schengen and the EU: an update" in DEN BOER, M. (ed), *Schengen still going strong: evaluation and update*, Maastricht, European Institute of Public Administration, 2000, 51-69.
- VERMEULEN, G., "New trends in international co-operation in criminal matters in the European Union" in BREUR, C.M., KOMMER, M.M., NIJBOER, J.F. en REIJNTJES, J.M. (eds.), *New trends in criminal investigation and evidence. Volume II*, Antwerpen, Intersentia, 2000, 683-697.
- VERMEULEN, G., "Nieuwe ontwikkelingen inzake internationale justitiële samenwerking in strafzaken in Europa" in VERMEULEN, G., VANDER BEKEN, T. en DE RUYVER, B. (eds.), *Internationaal strafrecht. Actuele ontwikkelingen in België en Europa*, Brugge, Vanden Broele, 1998, 7-36.
- VERREST, P., "Frankrijk" in TAK, P.J.P. (ed.), *Heimelijke opsporing in de Europese Unie. De normering van bijzondere opsporingsmethoden in de landen van de Europese Unie*, Antwerpen, Intersentia, 2000, 339-384.

- VOGLER, T., "General report", *R.I.D.P.* 1984, 33-52.
- VOGLER, T., "Strukturen und Methoden der internationalen und regionalen Zusammenarbeit in der Strafrechtspflege. Generalbericht zum Thema IV des XIII. Internationalen Strafrechtskongresses", *ZStW.* 1984, 531-552.
- VOGLER, T., "Zum gegenwärtigen Stand einer europäischen Kriminalpolitik", *R.I.D.P.* 1971, 26-36.
- WALTER, W., "Das Europäische Übereinkommen über die Rechtshilfe in Strafsachen", *N.J.W.* 1977, 983-987.
- WEYEMBERGH, A., "Le principe ne bis in idem: pierre d'achoppement de l'espace pénal européen?", *C.D.E.* 2004, vol. 3-4, 337-375.
- WILLKOMMEN, D., "Es beginnt bei der Unfallflucht. Internationale Rechtshilfe in Strafsachen: Gesetze, Verträge, Geschäftswege – ein Überblick", *Kriminalistik* 1987, 466-467 en 469-471.
- WINANTS, A., "De Wet van 9 december 2004 betreffende de wederzijdse internationale rechtshulp in strafzaken" in DE NAUW, A. (ed.), *De groeipijnen van het strafrecht*, Brugge, die Keure, 2007, 189-216.
- WINANTS, A., "Het gat van Schengen. Interimrapport", *Advocatenblad* 1989, 680-685.